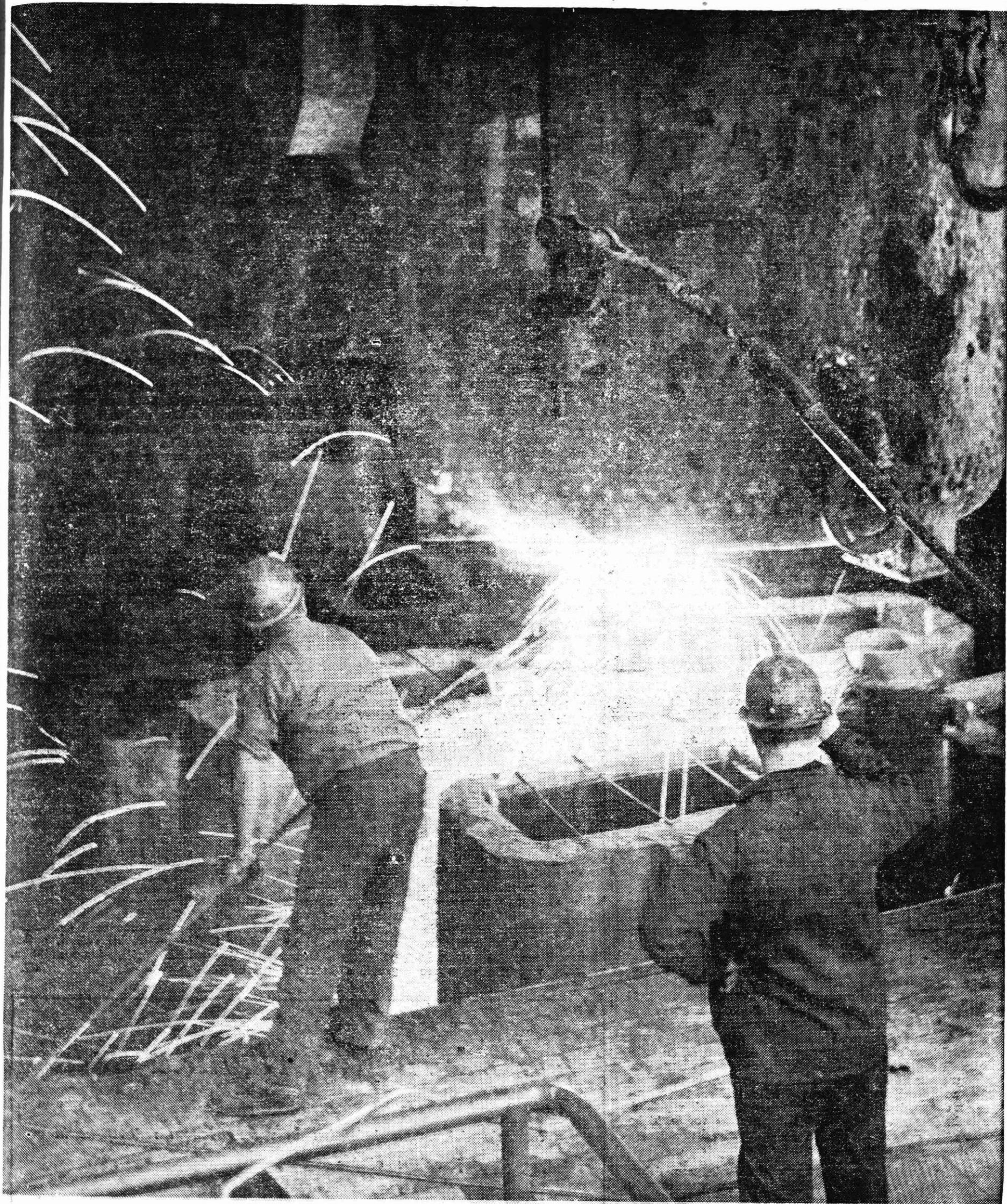

LETO XIV

Številka 17

Jesenice, 28. aprila 1972

**ŽELEZAR — GLASILO DELOVNEGA
KOLEKTIVA ŽELEZARNE JESENICE**

— Ureja redakcijski odbor — Glavni in odgovorni
urednik Joža Varl — Rokopisov in fotografij ne
vračamo — Naslov: Uredništvo »Železarja« zdu-
ženo podjetje SLOVENSKE ŽELEZARNE Ljub-
ljana — Železarna Jesenice. Telefon int. uredništvo
483 administracija 484 — Tisk CP »Gorenjski tisk«

ŽELEZAR

Delu čast in oblast

Ko ob letošnjem prvem maju razmišljamo kakšne ogromne revolucionarne spremembe so slovenski narod in jugoslovanski narodi dosegli v minulih treh desetletjih, moramo priznati, da smo v socialistični Jugoslaviji prišli najdlje v uresničevanju tistih idealov, ki so navdihovale pariške komunarje ter ves svetovni proletariat in h katerim še danes stremijo milijonske množice delavskega razreda. Za te ideale je stavkal, trpel, se boril v narodnoosvobodilni borbi in krvavel tudi jeseški delavec, povezan z delavskim razredom Slovenije in Jugoslavije. Ta delavski razred se ni bal niti bajonetov, niti ječ in koncentracijskih taborišč, niti žrtev in bil pripravljen žrtvovati tudi svoje življenje, da bi uresničil ideale, ki jih danes v naši samoupravni socialistični družbi uresničujemo. Danes delavec v svobodni, socialistični domovini v združenem delu uresničuje temelj svojega samoupravnega položaja — ustvarja in deli rezultate svojega dela. Danes to niso več ideali, danes je to resničnost, ki je ucmenjena v naši ustavi. Delovni človek kot ustvarjalec vseh dobrin, postaja subjekt tako v proizvodnji kot v delitvi. Ideali prvega maja, praznika dela, ki je še pred tremi desetletji imel svoje borbeno geslo DELU CAST IN OBLAST so danes vsebovani v naši republiški in jugoslovanski ustavi. Delo je merilo za osební dohodek in delo daje delavcu pravico, da neposredno sodeluje pri delitvi rezultatov svojega dela in o uporabi ustvarjenega presežka dela.

Razmišljanja ob letošnjem prazniku dela pa nas hkrati opozarjajo in opominjajo na marsikaj, ki je bilo pred tremi desetletji vredno še življenja, danes pa niti dovolj ne cenimo. Ne cenimo dovolj ogromnega družbeno ekonomskega in političnega razvoja po osvoboditvi, ki ga je omogočila socialistična revolucija in narodnoosvobodilna borba. Prav je, da so misli na slabe strani v predvojni Jugoslaviji zbledele, ko je bila ravno zaradi borbe za gornje ideale mnogokatera družina brez kruha, brez očeta, pa tudi brez tega je bil košček vsakodnevne kruha veliko bogastvo. Prav je, da zbledijo velikokrat nemogoče stanovanjske razmere v katerih je živelo ogromno delavcev in delavskih družin pred vojno in da zbledi krčevita borba za košček vsakodnevne kruha. Ni pa prav, da s ponosom in samozavestjo ne priznavamo ogromnih pridobitev v samoupravni socialistični domovini tako za vsakega posameznika, kakor za družbo kot celoto. Ob prvomajskem razmišljanju, pa nas zelo zabolijo tudi pojavi, ko se med posamezniki in med posameznimi kolektivi na vsemogoče načine poskuša razvrednotiti delo, ki je osnova za vse in na vsemogoče načine poskuša ustvarjati dohodek mimo dela na račun delavskega razreda in delovnih ljudi.

Praznik dela, naj bi bil poleg veselega in sproščenega praznovanja, tudi opomin in opozorilo na nekatera odstopanja od kvalitete, ki so bile lastne skozi desetletja delavskemu razredu v borbi za uresničitev v uvodu navedenih idealov. Ali nismo preveč pozabili na delavsko solidarnost, vzajemnost in kolektivnost, ali nismo postali preveč sebični, stremuški in grabežljivi. Pa tudi v priznavanju dela smo velikokrat sebični, neobjektivni. Delu smo dali čast in oblast v najvišjem državnem zakonu, dajmo jo tudi v vsakodnevni praksi.

Ob takem prazniku se resnično lahko vsak človek veseli in s ponosom gleda na prehojeno pot. Veseli tega, da naši sodelavci danes živijo v urejenih, zračnih in prostornih stanovanjih, da je njihovim ženam pri napornem gospodinjstvem delu priskočila na pomoč gospodinjstva tehnika, da otroci naših sodelavcev obiskujejo mnoge šole do univerze, da so si mnogi naši sodelavci zgradili svoje domove, da se mnogi od njih popeljejo na izlete z lastnimi avtomobili, da ima naša sodelavka zagotovljeno otroško varstvo itd. itd. Vse to pa smo dosegli z delom, katerega praznik bomo praznovali v prihodnjih dneh. Delo pa je in bo tudi tisto osnovno vodilo, ki bo edino zagotavljalo še nadaljnji dvig osebne in družbene potrošnje, dvig osebne in družbenega standarda.

To pa je hkrati poziv delavskemu razredu in vsem delovnim ljudem, da bo mogoč še večji napredek v uresničevanju ustavnih amandmajev, ki pomenijo konkretizacijo idealov delavskega razreda, ki so vsebovani prav v geslu DELU CAST IN OBLAST. Z nadaljno krepitvijo neposrednega upravljanja oziroma samoupravljanja bomo sproščali ustvarjalno pobudo najširših množic in odpirali pota osvobajanja dela in človekove osebnosti. Vse to pa bo pospeševalo ustvarjanje in krepitev zavesti ter moči delavskega razreda in delovnih ljudi kot nosilcev ustvarjalnosti in napredka. Naš letošnji prvomajski poziv naj velja zavestnim prizadevanjem, da se delavec sam in neposredno angažira pri uresničevanju načel samoupravljanja, demokratičnosti in humanizma.

Zadnje priprave na občni zbor DIATI

Upravni odbor društva je v zadnjih predpripravih za občni zbor društva. Pripravljena so poročila, izbrani kandidati za novi odbor, katerega imajo namen zelo pomladiti.

Občni zbor društva bo 17. maja. Pri izbiri kandidatov se je bilo kar težko odločiti, saj so imeli zelo dobro izbiro, odločili so se, da bodo v odbor predlagali samo aktivne člane. Ker pa imajo v društvu tudi še upokojene člane, so se odločili, da bodo dva od teh predlagali v nadzorni odbor. Ta dva člana bosta imela tudi nalogo, da držita povezavo z ostalimi člani, ki so že v pokoju. Po sklepu odbora imajo upokojeni člani enake pravice kot še aktivni, le s to razliko, da plačajo samo polovično članarino, seveda pa je odvisno od njih samih, če hočejo biti še nadalje člani društva.

Že sedaj bi radi seznanili vse člane društva s predlaganimi kandidati, seveda ima vsak član društva možnost predlagati še dodatne kandidate. Zaradi pomladitve odbora bodo od starega odbora ostali samo trije člani. Posamezni kandidati pa so: iz proizvodnih obratov sta predlagana dva kandidata in sicer dipl. inž. Božidar Bartelj in Zvone Labura, oba dva sta aktivna novatorja. Iz strojne stroke so predlagani: dipl. inž. Janez Faletič, dipl. inž. Jože Ravnik, Jože Kastelic in Jože Bucek, iz elektro stroke: dipl. inž. Franc Seljak, Edo Kavčič in Jože Beguš, iz upravnih služb pa sta Stane Torkar in Bogomir Pust. Vsi predlagani kandidati za novi odbor so aktivni na področju tehničnih inovacij in imajo vse pogoje, da bodo v kolikor bodo izvoljeni uspešno vodili društvo v novi mandatni dobi.

Društvo pa računa tudi na bolj aktivno sodelovanje vseh članov, katerih je trenutno kar lepo število. Seveda bo tudi v prihodnje naloga odbora, da poskuša vključiti v organizacijo vse

člane kolektiva, ki se aktivno udeležujejo na področju inovacijske dejavnosti, teh pa ni tako malo. Če bo odboru uspelo odpraviti razne pomanjkljivosti in uresničiti sprejete zaključke DS Železarne, katere je ta sprejel na seji dne 21. aprila, potem lahko računamo na večji napredek na tem področju. Poudariti je treba, da je jeseniško društvo najmočnejše v Sloveniji, če ne tudi v Jugoslaviji.

Lahko rečemo, da gre društvo na svoj občni zbor z dokaj uspešnimi rezultati dela, kakor tudi z jasno postavljenimi cilji in z zavestjo, da s svojim delom koristi tako kolektivno Železarno, kakor tudi sebi.

Svoj delež k nadaljnjemu napredku bo prispeval tudi občni zbor. Čim bolj aktivna in konkretna bo razprava, toliko večji bodo tudi uspehi v bodoče.

Razgovori z vodji delovnih skupin

Komisija za samoupravljanje pri tovarniški konferenci ZK je v svoj program dela vnesla tudi razgovore na različnih nivojih o razvoju samoupravljanja v tovarni. Razlogov za takšne razgovore je več. Ustavna dopolnila kot sta XXI. in XXII. amandma ter 21. seja predsedstva in 2. konferenca ZKJ, nas obvezujejo za še širšo akcijo na tem področju.

Delovne skupine, 256 po številu, so v obdobju dveh let, že upravičile svoj obstoj. Razprave, zastavljena vprašanja, skrb za proizvodne rezultate in drugo so nam dokaz, da je neposredni proizvajalec živo zainteresiran za čim boljši uspeh celotne tovarne. V zaključkih prevladuje naslednja problematika: — vprašanje proizvodnje, delovni pogoji, akcijski programi, medosebni odnosi in nato osebni dohodki. To je dejanski dokaz, da se vsak zaposleni zelo zaveda, da je delitev možna le tedaj če smo tudi ustvarili.

Ta kratka analiza nam je osnova, da iščemo nove kvalitete premike in nova področja o katerih naj bi delovne skupine odločale. Že sedaj nekatere delovne skupine razmišljajo kako preiti iz enostavne reprodukcije v razširjeno reprodukcijo. V tem vidijo pogoj svoje jutrišnje eksistence.

Vse to nam potrjujejo tudi razgovori z vodji delovnih skupin. Sedaj je bilo že šest razgovorov, ki so razdeljeni po grupah. Ostaneta še dve grupi, s katerima pa bodo

razgovori zaradi prvomajskih praznikov takoj v prvi polovici maja. Udeležba na teh razgovorih je zelo številčna. Prav tako je na sestankih zelo živahna tudi razprava. Ta je zelo kvalitetna in je bilo izrečenih dovolj realnih in daljnosežnih predlogov, o katerih moramo vsi premisliti in jih upoštevati.

Ko bodo vsi razgovori končani, bo napravljena analiza, ki bo osnova za razgovor z obratovodji, šefi delovnih enot, posameznimi direktorji in nazadnje s kolegijem tovarne. Celotni material pa bo osnova za konferenco ZK tovarne, ki naj bi bila v jesenskem času.

Celotna akcija obvezuje vse člane ZK, da čim bolj aktivno sodelujejo na razširitvi in podpori celotnega dela. To nas obvezujejo vsi sklepi, ki so bili sprejeti v pogledu nadaljnjega razvoja neposrednega samoupravljanja.

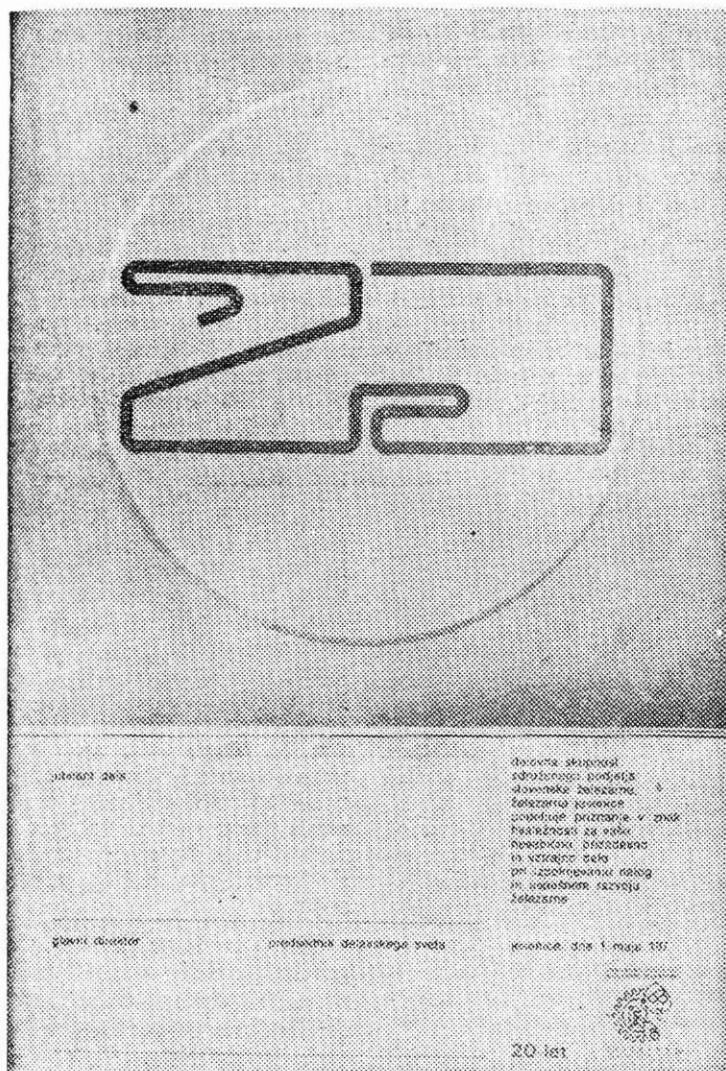
Zaključek je lahko samo ta: če bomo znali prisluhniti in upoštevati večino, potem lahko pričakujemo najboljše. CZ

Ob 1. maju - prazniku dela

čestitajo delovnemu kolektivu in vsem občanom radovljiške in jeseniške občine

- UPRAVA ŽELEZARNE
- SAMOUPRAVNI ORGANI
- DRUŽBENOPOLITIČNE ORGANIZACIJE
- UREDNIŠTVO ŽELEZARJA

ZA 1. MAJ DELOVNA PRIZNANJA ČLANOM DELOVNE SKUPNOSTI

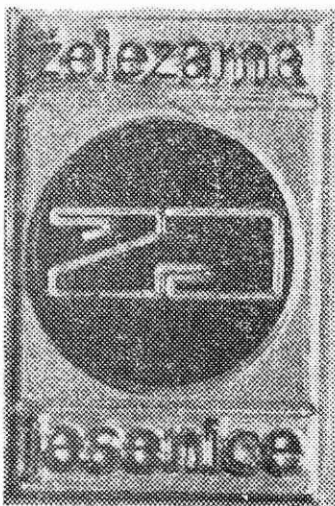
Diplome za jubilate dela

Na 8. seji delavskega sveta Železarne, dne 21. aprila, so po predhodni razpravi v delovnih skupinah, pristojnih samoupravnih organih in strokovnih službah, prejeli pravilnik o podeljevanju delovnih priznanj članom delovne skupnosti ZPSŽ železarne Jesenice. Svečana podelitev jubilejnih priznanj in denarnih nagrad bo jutri, to je zadnji dan pred praznikom dela 1. majem. Od 100 do 920 dinarjev nagrade prej-

mejo vsi delavci, ki so bili, 30. aprila letos v delovnem razmerju, glede na leta neprekinjene zaposlitve v Železarni. V prvem prehodnem letu bo podeljenih 2171 diplom in 3243 bronastih, srebrnih in zlatih značk z diplomom ter 6 plaket z umetniško diplomom. Razumljivo, da bo v prihodnjih letih jubilejnih priznanj neprimerno manj, ker letos zaradi prehoda prejmejo ta priznanja tudi vmesni letniki. Denarno

nagrado pa bodo prejeli tudi sodelavci, ki so bili v času od 1. januarja do 30. aprila starostno ali invalidsko upokojeni. Ustrezne denarne nagrade prejmejo tudi upokojeni s polno, polovično ali začasno zaposlitvijo v Železarni.

Letos prejme 895 sodelavcev diplome za petletno delovno dobo, med katere so vključeni tudi sodelavci do vključno devetih let zaposlitve v podjetju. Diplom in bronasto značko prejme 864 sodelavcev za 10-letno delovno dobo, vključeni pa so tudi sodelavci do 14 let delovne dobe. Za 15-letno delovno dobo vključno do 19 let zaposlitve prejme diplome 894 sodelavcev, srebrno značko z diplomom bo dobilo za 20-letno neprekinjeno delo 899 sodelavcev, vključno s sodelavci zaposlenimi do 24 let, diplome za 25 letno zaposlitev v Železarni prejme 382 sodelavcev, vključno s sodelavci do 29 let zaposlitve, za 30 let neprekinjene zaposlitve bo

Jubilejna značka

dobil zlato značko 201 sodelavec, vključno s sodelavci zaposlenimi do 34 let. Med tednom pa je prejelo enajst sodelavcev diplome in zlate značke za 35 do 39 let neprekinjene zaposlitve v Železarni in šest sodelavcev za 40-letno delovno dobo plaketo in umetniško mapo.

Jubilejna priznanja bodo prejeli vsi tisti sodelavci, ki so v preteklem letu dosegli jubilejno dobo.

VSEM JUBILANTOM DELA ISKRENO ČESTITAMO IN JIM ZELIMO SE VELIKO DELOVNIH USPEHOV, ZDRAVJA IN OSEBNEGA ZADOVOLJSTVA.

Plakete za 40-letno delovno dobo

V SLOGI JE MOČ

Obvestila kolektivu ● Obvestila kolektivu ●

DEŽURNA SLUŽBA

	Telefon v pisarni	doma
SOBOTA, 29. aprila:		
inž. Sašo KAVCIČ, hladna valjarna	524	81-826
NEDELJA, 30. aprila:		
inž. Lado SKETA, plavž	486	81-413
PONEDELJEK, 1. maja:		
Anton KOMLJANC, profilarna	626	871
TOREK, 2. maja:		
inž. Avgust KARBA, dir. proizv.	270	693
SREDA, 3. maja:		
Ciril ODLASEK, valj. Javornik	620	776
ČETRTEK, 4. maja:		
inž. Vito GRICAR, plavž	344	81-629
PETEK, 5. maja:		
Zvonimir LABURA, žebeljarna	738	749

Dežurna služba traja od datuma nastopa od 7. ure do naslednjega dne do 7. ure. Kolikor dežurnega ni v pisarni ali doma kličite glavnega vratarja na telefon 410. Morebitne spremembe dežurnih so razvidne iz obvestil, ki jih vsako soboto objavljamo na razpisnih deskah pri vseh vratarjih.

Tajništvo tehničnega in proizvodnega direktorja

DRUŠTVO INŽENIRJEV IN TEHNIKOV OBČINE JESENICE

ČESTITA VSEM SVOJIM ČLANOM ZA DELAVSKI PRAZNIK 1. MAJ

Enako čestitamo tudi vsem delovnim ljudem občine Jesenice. ODBOR DIT-a

ZELEZARSKI IZOBRAŽEVALNI CENTER — JESENICE

čestita vsem sodelavcem, učencem in absolventom strokovnih šol ter vsem delavcem Železarne za naš skupni praznik dela 1. MAJ 1972

OBVESTILO

Vsem članom društev inženirjev in tehnikov na Jesenicah. ORGANIZIRAMO AKTUALNI RAZGOVOR NA TEMO:

UPORABA RAČUNALNIKA pri OBRAČUNU IN NACRTOVANJU.

Predavala in razgovor bo vodila tov. Jelka VIDALI, dipl. oec. Predstavljeni bodo tehnični podatki in zmogljivosti računalnika, ki ga uporablja železarna Jesenice. Tehnične podatke je pripravil tov. Ivo Ščavničar.

PREDAVANJE IN RAZGOVOR BO V TOREK, 9. maja ob 18.00 uri v zgornjih prostorih Kazine.

VABLJENI!

Obvestila kolektivu ● Obvestila kolektivu ●

Mladi o sebi, svojih problemih, nalogah in perspektivah

Mladina in prosti čas

Nemalo kritik in negodovanj smo že brali in slišali o posledicah nesmotno porabljenega prostega časa mladit, o nesrečah in zablodah, ki se dogajajo v tem času. Ob vsakem takem razmišljanju in dogodku pa se vprašujemo, kaj nam je storiti. Ugotavljamo, čigava dolžnost je to — doma, šole, hišnega sveta ali krajevne skupnosti, mladinskih, športnih in drugih organizacij ter podobno. V mnogih primerih pa se razprave ob teh ugotovitvah tudi končajo.

Mnogi znanstveniki, ki se načrtno ukvarjajo s to problematiko, so ugotovili, da je smotno izkoriščanje prostega časa v mladih letih osnovno vodilo oziroma osnovni pogoj, ki mladega človeka razvije v družbeno prilagojeno osebnost, ki zna sama živeti v današnjem času. Do te ugotovitve so prišli na podlagi raznih raziskovanj o preživljanju prostega časa, o dejavnostih v prostem času in podobno.

Dejavnosti v prostem času imajo dvojno vlogo: prvič vlogo vsakodnevne rekreacije, drugič pa vlogo pomembnega dopolnilnega vzgojnega vpliva ali izobraževanja. Otrok se mora v prostem času sprostiti, toda ne na škodo zdravja in vzgojenosti. Ulica, neurejeno dvorišče, okolica javnih lokalov, pa tudi zaprtost v nerazumne meje in zidove, ali brezmejna prostost, res ne more prispevati k izpopolnjevanju dveh omenjenih vlog prostega časa. Na kaj moramo še opirati naša prizadevanja v tej smeri? Predvsem moramo poznati interese in potrebe otrok. Rekreacija naj med drugim skuša zmanjšati ali preprečiti posledice preobremenjenosti otrok. Rekreacija naj bo povezana z določenimi fizičnimi naporji, vendar naj računa z razvojno stopnjo organizma, upošteva naj enako vse otroke ipd. Kolektivnost naj bo ena od osnovnih načel.

Upoštevati moramo tudi razvojne stopnje otrok. Solarji do 9. leta se še radi igrajo, vendar niso posebno vztrajni. Zato moramo zanje zagotoviti dovolj pestre možnosti, ki jih omogočajo žoga, opremljeno otroško igrišče, pionirska knjižnica, tehnična delavnica, televizijski kotiček, skrb za domače živali ipd. Po devetem letu začno otroci rasti bolj intenzivno, zato moramo njihov telesni razvoj skrbno spremljati tudi iz zdravstvenih razlogov. V tej dobi že interesno usmerjamo otroke, kajti v šoli so si že nabrali nekaj znanja. Važno je, da v tem času razvijamo spretnost, lepoto gibov, natančnost in pravilno usmerjamo obilno fantazijo. Vedoželjnost teh otrok je običajna, pa tudi nestalnost in poudarjena težnja po samostojnosti. Tak otrok dostikrat težko prenese kritiko, zato moramo biti dosledni in preudarni v ukrepih, kajti preveliko popuščanje lahko povzroči vzgojno neprijetne posledice. Vloga okolja je zelo važna, kajti ti otroci kaj radi in z velikim zadovoljstvom izpolnjujejo želje starejših, kar ima lahko pozitivno ali negativno posledico.

Po štirinajstem letu pa imamo opraviti s pubertetno mladino. To niso več otroci: težijo k samostojnosti, razvijajo se in oblikujejo svoj pogled na svet. Zanimajo se za razna vprašanja iz vseh področij družbene dejavnosti, iščejo možnosti za resnejše poglobljanje o raznih vprašanjih. Ponavadi iščejo zabavo, ples, težijo h kulturni dejavnosti ali pa tudi k raznim nepravilnim posegom v družbeno dogajanje. Te mladostnike je treba vzgajati z zaupanjem, s priznavanjem njihove doračenosti in z razvijanjem možnosti za zdrav razvoj, z aktivnim vključevanjem mladine v družbeno dejavnost.

Iz tega lahko sklepamo, da so precejšnje razlike tako v oblikah, kakor tudi v organizacijski zasnovi prostega časa med otroki do 14. leta in odraslo mladino. Upoštevajmo, da spreminjanje socialne strukture prebivalstva spreminja način življenja ljudi, navade in potrebe. Vedno več mladine študira, zato moramo organizirati oblike, v katerih se lahko seznanijo s fizičnim delom in lahko sami kaj oblikujejo, ustvarjajo. Tehnika sama budi interes mladine, razvoj družbe pa nas opozarja, da potrebujemo tehnično in strokovno vse bolj sposobne ljudi.

Pri izkoriščanju prostega časa, ki otrokom ostane po opravljenih obveznostih do doma in šole, jim je treba pomagati. Ta pomoč je v organiziranju oblik, ki jih mladina uporablja, oziroma se vanje dejansko vključuje. K temu morejo in morajo prispevati šola z organiziranjem svobodnih aktivnosti (izvenšolske dejavnosti z mentorsko pomočjo učiteljev in zunanjih sodelavcev), varstvene ustanove, razne organizacije v krajevni skupnosti kot so telesnovzgojna in športna društva, ljudska tehnika, kulturna društva in razni klubi. Največkrat razumevanja za to ne manjka, pač pa ni potrebne koordinacije in celo pobude tistih, ki to utegnejo uresničiti. Premalo je tudi mentorjev in zelo pogostna ovira je tudi pomanjkanje prostora in sredstev.

Metka Stare vodja procesa za izdelavo kisika

V dneh 17. in 18. aprila je v obratu plinska in vodna energija v kisikarni opravilo sedem delavcev strokovni izpit za vodjo procesa za kisikarne tipa »Gorenjka«. En kandidat je opravil izpit z odličnim uspehom, šest pa je bilo prav dobrih. Prav dobra je bila tudi Metka Stare, ki je s tem postala v Sloveniji prva ženska s tem poklicem. To je vsekakor izredno zanimiv primer, zato smo ji zastavili nekaj vprašanj in takole nam je odgovorila:

»Doma sem z Blejske Dobrave in letos mi bo 23 let. Po osemletki sem se v poklicni šoli pri Železarskem izobraževalnem centru izučila za strugarko. Po končani šoli sem bila razporejena v specialno delavnico vzdrževanja inštalacijskih naprav kisikarne. Po treh letih sem opravila državni izpit za strojnika kompresorskih postaj. Po treh mesecih praktičnega dela, sem dobila dovoljenje, da smem s sodelavci, ki so dosegli pogoje, opravljati omenjeni izpit.«

Kako pa da ste se odločili za strgarski poklic?

»V jeseniški občini je bilo pred leti težko za zaposlitev žensk. Danes je že bolje, pa vendar so še težave. Vedela sem, če naredim poklicno šolo, da bom takoj dobila zaposlitev v Železarni. To se je tudi zgodilo.«

Radi delate na tem delovnem mestu?

»Rada.«

Metka je kratko odgovarjala. Vedno je taka. Pa ne zaradi nevljudnosti. Kratko odgovarja, ker noče izgubljati časa z nepotrebnim govorjenjem. V obratu jo imajo radi, ker je pridna. To pa je tudi razlog, da smo jo obiskali.

V nadaljevanju razgovora nam je tudi povedala, da aktivno dela tudi v ZM in da je članica tovarniškega komiteja ZM. V prostem času gre zelo rada v hribe in je bila že večkrat na Triglavu. Precej prostega časa pa sedaj porabi, ko pomaga pri zidavi sestrine hiše.

Pridni Metki smo se zahvalili za vse povedano in ji pri delu v Železarni in v njenem zasebnem življenju zaželeli čimveč uspehov ter sreče.

Bil je zares lep in prijeten večer

V sredo, 19. junija je bil v gledališču Tone Čufar prijeten in zanimiv večer. TK ZM Železarne si je zadala nalogo, prispevati svoj delež h kulturno zabavnemu življenju na Jesenicah. Dvorana je bila polna, kar priča, da je bilo zanimanje precejšnje, ne samo med mladino, tudi starejši so bili navdušeni.

Oto Pestner, New swing kvartet, Andreja Župančič in Unioni, so s svojim vodjo Ferijem znali pritegniti pozornost poslušalcev.

Da pa ne bi samo poslušali, je trgovsko podjetje Murka s svojim poslovojem Jožetom Malejem, pripravilo pestro modno revijo. Vsem njim gre izredna pohvala, saj so neverjetno domiselno zrežirali dekoracijo dvorane.

Bil je zares lep in prijeten večer in takih večerov si še želimo.

Mladi matematiki na naši šoli

Na osnovni šoli Tone Čufar učenci delujejo v raznih izvenšolskih dejavnostih. Zelo aktiven je krožek mladih matematikov.

Sestajamo se na štirinajst dni. Pod vodstvom tovarišice Anice Brišar se bomo začeli pripravljati na tekmovanje mladih matematikov, ki bo v mesecu maju. Najprej bomo imeli šolsko izbirno tekmovanje. Učenci, ki bodo na njem najbolj uspešni, bodo zastopali šolo na občinskem tekmovanju. Upamo, da se bodo naši predstavniki dobro uvrstili.

Verja Rabzelj

Veliki načrti

Povsod že vlada praznično vzdušje. Na vsakem koraku naletimo na sledove, ki nas spominjajo na maj — mesec mladosti. Tudi na novinarskem sestanku, ki je bil v petek, 21. aprila, je nekaj časa tekla beseda o bližajočih proslavah in majskih prireditvah.

Za tem je tovariš Joža Varl predaval o intervjuju, preko katerega novinarji informirajo bralce o raznih novicah. Marsikdo misli, da je intervju najlažja novinarska vrsta, vendar to ni res. Intervju spada med najzahtevnejše novinarske vrste. Vprašanja, ki jih novinar postavlja intervjujancu, morajo biti precizno sestavljena. Predvsem pa mora biti novinar o področju, s katerega postavlja vprašanja, dobro seznanjen.

Osrednja tema našega pogovora je bila takrat namenjena sedmim letošnjim individualnim nagrajencem, ki bodo dobili priznanja OF za poštívnovalno delo v družbenopolitičnih organizacijah. Ti so: Janez Eržen, Ana Kavčič, Jože Klinar, Stane Križnar, Peter Sitar, Alojz Tišov in Tone Židan. Ker smo se naučili tudi že nekaj o načinu intervjuvanja, smo se mladi novinarji odločili, da obišče mo omenjene nagrajence in jih prosimo za razgovor. Odgovarjali naj bi na razna vprašanja iz njihovega življenja med NOB in v povojnem obdobju. Te intervjuje bomo objavili v Železarju.

Zaradi prvomajskih praznikov bo novinarski sestanek 28. aprila odpadel, ponovno snidenje mladih novinarjev pa bo 5. maja.

Branka Hutar

**Dopisujte
v Železarja**

Sestanki delovnih skupin

30. 3. — ŽEBlJARNA — HLEBANJA — S predlaganim pravilnikom o podeljevanju delovnih priznanj so se strinjali, kar pa ne velja za pogoje določene za začetek in bi morali upoštevati zadnjo doseženo jubilejno dobo do 30. 4. 1972. K predlogu sistema ustvarjanja in delitve OD niso imeli pripomb. Pripombe so imeli k predlogu oblikovanja osebnih dohodkov za žebljarno, češ da ni upoštevano, da so bile norme večkrat presežene na račun pomanjkanja delavcev in prizadevnosti posameznikov, ko so delali na več strojih hkrati.

28. 3. — UPRAVNE SLUŽBE — VARL — KADROVSKI SEKTOR — S pravilnikom o podeljevanju delovnih priznanj so se načelno strinjali, imeli pa so nekaj pripomb.

3. 4. — VALJARNA 2400 — MIRTIC — ODPRAVA IZDELKOV — Seznanjeni so bili z izpolnjevanjem proizvodnega načrta za marec. Plan odprave izdelkov so dosegli s 103 %. Sledila je še informacija o pločevini, ki jo imajo v zalogi, nato pa razpravljali še o koriščenju dopusta ob prostih sobotah. S predlaganim pravilnikom o podeljevanju priznanj se niso strinjali.

1. 4. — UPRAVNE SLUŽBE — ERJAVSEK — PRODAJNI ODDELEK — Pravilnik o podeljevanju delovnih priznanj so sprejeli s pripombami.

1. 4. UPRAVNE SLUŽBE — JASNIC — SEOP — Razpravljali so o pravilniku o podeljevanju delovnih priznanj in imeli pripombe k 1., 4., 6., 11. in 16. členu.

1. 4. — GRADBENO VZDRŽEVANJE — BEVC — KLEPARJI — Nekaj pripomb so imeli k pravilniku o podeljevanju delovnih priznanj, nato pa so razpravljali o zaščitnih sredstvih ter o izostankih.

1. 4. VALJARNA BELA — DREMELJ — SVE-TINA — ADJUSTAZA STEKEL JAVORNIK — Imeli so več spremenjevalnih predlogov k pravilniku o podeljevanju delovnih priznanj.

1. 4. — TKR — ZNIDAR — GLAVNI LABORATORIJ OTK — K posredovanemu zaključnemu računu delovna skupina ni imela pripomb. Glede izračunavanja faktorjev učinka pri delovni enoti OTK delovna skupina meni, naj se gibljivi del do višine 10 % (merljivi kriteriji) formira tako, da bi bil izračun učinka poudarjen bolj na lastnem delu kot pa na realizaciji podjetja. Predlagajo tudi, naj bi izračun učinka ne delili 50 % OTK 50 % realizacija, kot je predlagano ampak 70 % učinek OTK in 30 % realizacija podjetja.

S pravilnikom o podeljevanju delovnih priznanj se niso strinjali in predlagajo, naj se sredstva namenjena jubilarantom dela podelijo približno tako kot lani.

3. 4. — PLAVZ — VOGA — RUDARNA — Najprej so bili seznanjeni s pogoji za letovanje v naših počitniških domovih, nato pa so obravnavali še nekatere obratne probleme.

3. 4. — TKR — SOK — MEHANIČNA DELAVNICA OTK — K predlogu o ustvarjanju in delitvi osebnih dohodkov niso imeli bistvenih pripomb. Pričakujejo, da bodo osebni dohodki bolj usklajeni z novim sistemom nagrajevanja in da ne bo tolikšnih odstopanj kot doslej. Kritični so bili zaradi prenizkih skupin, menijo tudi, da so delovna mesta nepravilno ocenjena. Vse premalo je upoštevano potek strokovnega in fizičnega dela. Nezadovoljni so tudi zato, ker delavci nimajo možnosti napredovanja. Z izračunom učinka 50 % na realizacijo in 50 % izraženo v številu točk so se strinjali.

4. 4. — JAVORNIK I — BENEDIČIČ — ADJUSTAZA — Z navodilom o uporabi varstvene opreme so se strinjali, pripombe so imeli k normativu teh sredstev. Tako bi moral imeti vezač profilnega železa očala, od osmih ravnalcev pa so štirje upravičeni do celotne varstvene opreme za avtogensko rezanje. Ravnalci na Sack, Danieli in Dornag stroju so po potrebi upravičeni tudi do polplatenih oblek. Namesto žaklevine naj bi dobili kratke usnjene predpasnike. S predlaganim pravilnikom o podeljevanju delovnih priznanj se niso strinjali.

4. 4. — ELEKTRO TOPLOTNA ENERGIJA — ZALOKAR — Predlagali so dopolnitev 16. člena pravilnika o podeljevanju delovnih priznanj.

4. 4. — PIV ENERGIJA — PETERMAN — Ponovno so obravnavali pravilnik o podeljevanju delovnih priznanj. S pravilnikom se niso strinjali.

4. 4. — TKR — URBANC — TEHNOLOŠKI LABORATORIJ OTK — K predlogu sistema ustvarjanja in delitve osebnih dohodkov so imeli več pripomb. V zvezi s pravilnikom o podeljevanju delovnih priznanj pa menijo, da so starejši delavci nekoliko prikrajšani, saj v prejšnjih obdobjih takih priznanj ni bilo in bi morali to upoštevati.

5. 4. — VALJARNA ŽICE — DOLŽAN — Strinjali so se s predlogom, da tudi v prihodnje prejmejo obdržijo za vso izmeno, čeprav se zmanjša za 10,7 %. S predlaganim pravilnikom o podeljevanju delovnih priznanj se niso strinjali.

5. 4. — JAVORNIK I — UDIR — ČISTILNICA — Najprej so prebrali zapisnik zadnje seje. K informaciji obratovodstva ter problematiki delovne enote in k poročilu komisij niso imeli pripomb. S predlogom o podeljevanju delovnih priznanj se niso strinjali.

5. 4. — ELEKTRODNI OBRAT — LIPOVSCEK — S pravilnikom glede priznanj so se strinjali, to pa ne velja za predlagano materialno priznanje. Predlagajo, naj se namenjena sredstva razdelijo vsem članom kolektiva.

5. 4. — ELEKTRO TOPLOTNA ENERGIJA — SOKLIČ — Imeli so precej pripomb k predlogu pravilnik o podeljevanju delovnih priznanj.

5. 4. — ELEKTRO TOPLOTNA ENERGIJA — KUNŠIČ — Zaradi napačnega tolmačenja pravilnika o podeljevanju delovnih priznanj na prvem sestanku, so se člani delovne skupine ponovno zbrali in ugotovili, da pravilnik ne ustreza.

5. 4. — STROJNO VZDRŽEVANJE — KIKELJ — SV JEKLARNA — S pravilnikom o podeljevanju delovnih priznanj se niso strinjali, ob koncu sestanka pa je bilo postavljeno vprašanje glede beneficiranja staža za ključavničarje v jeklarni.

5. 4. — HVZ — MARINKOVSKI — ŽICARNA — V žičarni je bil plan za marec dosežen s 97 %, plan prodaje pa z 98,5 %. Vzroke je treba iskati v neustreznem asortimentu, medtem ko je bil kakovostni asortiment izpolnjen. V tekočem mesecu bo plan težko izvedljiv zaradi nepričakovane večje bolniške odsotnosti. Razpravljali so tudi o novem sistemu nagrajevanja.

Dokler niso znani podatki o povišanju osnove in norm, ni mogoče konkretno razpravljati, vsekakor pa so menili, da je treba odpraviti faktor 0,80, poprečja obrata, ki naj bi veljal za nekatera delovna mesta. S predlogom pravilnika o podeljevanju delovnih priznanj so se strinjali s pripombo, da je treba točno določiti čas za doseganje jubileja. Starejšim delavcem naj bi tudi za nazaj podelili značke jubilarantom, tako da bi ob odhodu v pokoj imeli vse značke.

5. 4. — HVZ — KLINAR — ŽICARNA — Na znanje so vzeli poročilo o proizvodnji za marec in bili seznanjeni s podatki za april. K pravilniku o podeljevanju delovnih priznanj so imeli pripombo, medtem pa k informaciji o novem sistemu nagrajevanja ni bilo pripomb. Pripombo so imeli k sistemu oblikovanja osebnih dohodkov glede na faktor 0,80 poprečja in predlagajo, da naj taka delovna mesta tudi v prihodnje ostanejo na poprečju obrata.

6. 4. — HVZ — PIBER — POCINKOVALNICA — Najprej so govorili o proizvodnji za mesec marec nato pa o predlogu pravilnika za podeljevanje delovnih priznanj. Poleg tega so bili seznanjeni tudi s predlogom sistema ustvarjanja in delitve osebnih dohodkov. Pripombe so imeli zaradi dodatkov na otežkočeno delo in pa zaradi ur za manjkajoče.

6. 4. — JAVORNIK I — MARKELJ — LAHKA PROGA — Vodja delovne skupine je prisotne seznanil z novim načinom nagrajevanja s katerim so odpravljene razne premije in odstotek po enoti proizvoda. S predlaganim sistemom nagrajevanja se niso strinjali. Prav tako so imeli pripombe k pravilniku o podeljevanju delovnih priznanj. Vprašujejo, zakaj ne spoštujemo 216. člena statuta.

6. 4. — TKR — BENEDIČIČ — OTK SAMO-TARNA — Govorili so o predlogu za izračunavanje učinka. S predlogom so se strinjali vendar ponovno poudarjajo, da vse premalo nagrajujemo učinek pri delu. Z novim pravilnikom pa bo ta učinek v še manjši meri upoštevan. Tudi pravilnik o podeljevanju delovnih priznanj ne ustreza in predlagajo, naj se denar razdeli med vse člane kolektiva.

6. 4. — VALJARNA ŽICE — JUSTIN — Najprej so razpravljali o razširitvi premiranja na vse zaposlene na dnu. Bistvenih pripomb ni bilo. Delovna skupina se ni strinjala s predlaganim načinom nagrajevanja jubilarantom dela. Zavzemali so se za bolj pravično nagrajevanje.

6. 4. — VALJARNA 2400 — SMOLEJ — PROGA — Pod prvo točko so negativno ocenili predlagani način podeljevanja delovnih priznanj. V nadaljevanju so govorili še v vložku, ki je slabo očiščen. Zmanjšati bo treba valjavske napake in se naj zato potrudijo vsi zaposleni. Vprašujejo kdo je odgovoren za krožno potisno peč, ki je bila od lanskega remonta že štirikrat ustavljena zaradi neustrezne kakovosti zidarjev iz Vatrostalne.

6. 4. — STROJNO VZDRŽEVANJE — BERNIK — VELUSCEK — STROJNO VZDRŽEVANJE JAVORNIK — Zavrnili so predlagani osnutek pravilnika o podeljevanju delovnih priznanj. Ob koncu sestanka so bili seznanjeni z obsegom del letošnjega remonta v valjarni 2400. Omenjali so tudi kritično pomanjkanje delovne sile.

6. 4. — ELEKTRO TOPLOTNA ENERGIJA — ZAGAR — S pravilnikom o podeljevanju delovnih priznanj se niso strinjali. Nato so obravnavali kadrovska vprašanja s poudarkom na način kako bi najbolje priučevali nove delavce. Predlagajo, naj bi v železarni uvedli tečaj slovenščine za novoprejetе delavce, ki prihajajo iz drugih republik.

6. 4. — HVZ — GUZELJ — PATENTIRNICA — Razpravljali so o izpolnjevanju proizvodnega načrta za marec ter o nalogah v aprilu. V aprilu predvidevajo tudi remont na progi A. Razen tega tudi občutno primanjkuje delavcev, tako da plan v aprilu ne bo dosegljiv. Pripombe so imeli k pravilniku o podeljevanju delovnih priznanj in k predlogu novega sistema nagrajevanja. Predlagajo, naj bi pred korigiranjem norm najprej proučili vzroke preseganja ali pa nedoseganje norm.

Na sestankih navedenih delovnih skupin so obravnavali samo pravilnik o podeljevanju delovnih priznanj in sicer: 6. 4. — VALJARNA 2400 — PLEMELJ — PROGA, 28. 3. — SAMOTARNA — SORN, 29. 3. — MARTINARNA — CELARC — PEČI, 31. 3. — SPLOŠNI SEKTOR — VARNOSTNA SLUŽBA — JERSIN, 4. 4. — ELEKTRO ENERGIJA — SIRC in 3. 4. — GRADBENO VZDRŽEVANJE — ZIDARJI ter GRADBENO VZDRŽEVANJE — MI-ZARIJ.

23. 3. — PIV ENERGIJA — KOPRIVEC — Razpravljali so o novem načinu nagrajevanja, s poudarkom na stalnem porast cen. Beseda je tekla tudi o pisanju ur za manjkajoče in predlagajo, naj bi bilo to vprašanje enotno urejeno v železarni. Ob koncu sestanka so razpravljali še o predvidenem izletu in pa o predlogu pravilnika o podeljevanju delovnih priznanj, ki so ga tudi zavrnili.

27. 3. — OTK — KK — MEŽNARC — GRADISNIK — Delovna skupina meni, da je treba predlog za nov način nagrajevanja dobro pripraviti, predvsem pa je treba izravnati osebne dohodke enakih kategorij med obrati in oddelki ker so trenutno razlike občutno prevelike. Imenovali so posebno skupino, ki bo predlog proučila in v imenu delovne skupine zavzela dokončno stališče ter ga posredovala vodstvu OTK. Seznanjeni so bili tudi z rezultati poslovanja železarne v lanskem letu.

29. 3. — NABAVNA SLUŽBA — Pripombe so imeli k 4. in 11. členu pravilnika o podeljevanju delovnih priznanj. Delovna skupina se ne strinja s predlagano ukinitvijo premiranja za zmanjšanje stožnin, temveč premiranja nosilcev premije. Vpliv delovnih mest v oddelku za nabavo surovin na stožnine je neposreden, kakor tudi delovno mesto referent v uvoznem oddelku. Predlagali so še razširitev delovnih skupin na materialno službo, špedicijo, na notranji trg in uvoz.

29. 3. — MARTINARNA — BAUMAN — LIVNA JAMA — Imeli so pripombo k pravilniku o podeljevanju delovnih priznanj. Nato so ponovno obravnavali varnost pri delu in omenjali nedavno primer ko bi zaradi malomarnosti sodelavca ponovica s tekočim jeblom zdrknila iz žerjava. Zato ponovno opozarjajo na večjo previdnost pri delu.

9. seja odbora za življenjske pogoje in rekreacijo

Na 9. seji odbora za življenjske pogoje in rekreacijo, ki jo je predsednik odbora Janez Kavčič sklical v sredo, 19. aprila 1972, so obravnavali pregled sklepov zadnje seje, pregledali so jubilejne značke, diplome, priznanja in plakete ter reševali tekoče zadeve in prošnje.

Sklepi prejšnje seje so izvršeni ali pa se rešujejo. V zvezi s sklepom glede reševanja medsebojnih odnosov z GPŽ, ki je že dalj časa odprt in ni izgleda za rešitev so sklenili, da do nadaljnjega prekinemo razgovore z gostinskimi podjetjem, med tem časom pa se pregleda pogodba in aneks k pogodbi in se na podlagi te določijo odpovedni roki za vse usluge, s katerimi Železarna ni zadovoljna. Prav v zvezi z reševanjem odnosov z gostinskimi podjetjem so se strinjali s predlogom, da se v kadrovskem sektorju ustanovi poseben oddelek za družbeni standard, ki ga glede na naloge kadrovskega sektorja predvideva tudi statut Železarne.

Z jubilejnimi značkami, diplomami in plaketami so se strinjali in sklenili, da se na seji delavskega sveta Železarne pripravi razstava teh jubilejnih priznanj. Strinjali so se tudi s predlogom o podelitvi jubilejnih denarnih priznanj za letošnje leto in sklenili, da se predlog posreduje delavskemu svetu Železarne v potrditev.

Med tekočimi zadevami so reševali predvsem prošnje za denarno pomoč in med ostalim odobrili kritje stroškov najemnine dvorane v Titovem domu za koncert, ki ga je organizirala tovarniška konferenca ZMS, pihalnemu orkestru so odobrili 10.000 dinarjev akontacije, zavrnili pa so njihov predlog, da bi vsak član Železarne mesečno plačeval 1 dinar svojega osebnega dohodka kot podporo pihalnemu orkestru. Takšnega sklepa samoupravnih organov Železarne ne morejo sprejeti, ker za to tudi po zakonu niso pristojni. Za zaključne ekskurzije zadnjih letnikov osnovnih šol v jeseniški in radovljiški občini ter za četrte razrede gimnazije so odobrili denarni prispevek po 200 din za posamezni razred. Tudi društvom upokojencev v naš občini so odobrili denarno pomoč za dejavnost v letošnjem letu in sicer po 20 dinarjev na člana društva. Košarkarskemu klubu pa so odobrili kritje stroškov strokovnega trenerja in

zato denarni prispevek 7.000 dinarjev.

Ob koncu seje so obravnavali nekaj vlog za podaljšanje roka izpraznitve stanovanj po pogodbi o najemu nju posojila za individualne gradnje. Niso se strinjali, da bi se ti roki podaljšali, ne nasprotujejo pa če prizadeti dosežejo in sklenejo sporazum s prosilci stanovanj, katerim so njihova stanovanja že dodeljena.

9. seja komisije za samoupravljanje

Predsednik komisije za samoupravljanje pri TO OO sindikata Železarne tov. Zupan je za 13. april sklical 9. sejo komisije. Na omenjeni seji je komisija zaključila razpravo o izpolnjevanju načel statuta Železarne. Poleg tega je komisija razpravljala tudi o negativnih stališčih delovnih skupin o pravilniku za podeljevanje priznanj našim jubilarom. Komisija meni, da je pravilnik površen, dvoumen, izpuščenih pa je tudi precej bistvenih elementov. Nadalje komisija ugotavlja, da so bili vodje delovnih skupin o pravilniku in njegovih posledicah vse premalo informirani. Nadalje meni komisija, da v kolikor ne bi dosledno upoštevali že sprejetih aktov (216. člen statuta Železarne), potem ne moremo pričakovati, da bi ljudje zaupali pravilnikom. V kolikor bi ljudje lahko odločali vsaj o minimalni delitvi, bi ob upoštevanju teh dejstev verjetno ne imeli te-

11. seja odbora za poslovno politiko

(Nadalj. s 5. str.)

lurgije s predelovalno industrijo.

— Naš najvažnejši objekt hladna valjarna mora najti ustrezno mesto v razvojnem programu Slovenije do leta 1975.

— Pri medrepubliških dogovarjanjih je treba upoštevati potrebo po kontingentih

tako za predelovalno industrijo kot za črno metalurgijo oziroma za železarsvo.

● Mehanizem za cene je pravična in ekonomsko utemeljena zahteva železarne, nato smatrajo in vztrajajo pri tem, da se dosledno izvaja. Za izdelke, ki pa ne zapadejo pod mehanizem cen, temveč se prijavljajo zveznemu zavodu za cene, je treba pripraviti analize, da bi v primernem trenutku lahko predložili nove povišane cene.

— Prohibitivna carina naj ostane, saj omogoča tako zveznim organom kot proizvajalcem normalno delo. V času, ko podpiramo dogovarjanja pa tiste, ki nimajo prave volje za usklajeno delovanje, prisilijo k temu z dodatno carino.

— Uvoz surovin za proizvodnjo jekla in uvoz polfabrikata s cer obremenjujeta našo plačilno bilanco, vendar je breme še težje, če moramo uvoziti jeklo. V našo skupno korist zahtevamo od zveznih organov, da z večjim razumevanjem in hitreje rešujejo blagovne kontingente.

— Železarsvo je v tehnološkem zaostanku, zato je nujno, da se hitreje razvija. Ob pomanjkanju investicijskih sredstev, dodatne carine in oročanje sredstev predstavljajo nepremostljive ovire. Zahtevamo, da nam zvezni organi dodatno carino in pogoje oprostijo.

— Dodatni napori za deblokado so potrebni in po zakonu nujni. Plan deblokade je potrebno predložiti takoj po znanih rezultatih multilateralne kompenzacije, najkasneje pa do srede maja.

— Interni sklepi in usmeritve za našo železarno bodo predloženi in obravnavani ob vseh znanih rezultatih poslovanja v I. kvartalu.

5. seja sveta DE valjarn

V četrtek, 13. aprila, je bila v sejni sobi upravne stavbe na Javorniku 5. seja sveta DE valjarn. Najprej so analizirali izpolnjevanje sklepov prejšnje seje, nato pa poslušali poročilo o izpolnjevanju planskih nalog v prvem četrtletju. V valjarni 2400 je bila proizvodnja večja, obrat pa je izpolnil proizvodni načrt s 109 %.

V jeklovleku so imeli v zadnjih dveh mesecih težave zaradi vložka. Imeli so tudi precej zastoj zaradi mehanske okvare, občutno je bilo tudi pomanjkanje delavcev, itd.

V razpravi je sodeloval obratovodja tov. Brun, ki je opozoril na izredne težave zaradi oskrbe z vložkom. Da bi lahko programirali delo, bi morali imeti na zalogi vsaj 1500 ton vložka, v marcu pa so ga imeli manj kot 300 ton.

Javornik I, ki sicer oskrbuje jeklovlek z vložkom, ne more zadostiti vsem potrebam jeklovleka. V kolikor razmere ne bodo izboljšane, je resno vprašanje, kako bodo v jeklovleku izpolnili proizvodni načrt.

V nadaljevanju seje so obravnavali še normativ za valjarno 2400 nato so sledila poročila predsednikov posameznih komisij pri svetu DE. Iz poročil je razvidno, da je imela komisija za proizvodnjo tri seje, na katerih so obravnavali proizvodno problematiko. Komisija za nagrajevanje se je sestala 11-krat in je bila tudi najbolj delavna. Kljub temu pa pred-

sednik komisije meni, da v kolikor ne bo imela večjega vpliva na delitev OD, da namerava odstopiti.

Komisija za kadre in medsebojne odnose se ni sestajala, kljub temu, da imajo probleme, ki bi jih bilo treba reševati v okviru delovne enote. Tudi komisija za varstvo pri delu ni imela nobene seje. Prav tako ni imela nobene seje komisija za ugotavljanje kršitev delovnih dolžnosti, ker tudi prijav o kršitvah niso dobili v obravnavo. Dvakrat se je sestala tudi komisija za novatorstvo in racionalizatorstvo, predsednik te komisije je povedal, da so v večji meri zastopani člani iz valjarne 2400, v manjši meri pa iz jeklovleka.

Ob koncu seje je predsednik sveta DE tov. Finžgar predlagal, naj se člani sveta DE seznajajo s priročnikom za delo samoupravnih organov in jih pozval k še večji aktivnosti. Šef DE tov. Odlasek je še poročal o sestankih delovnih skupin, nato pa so člani sveta DE razpravljali o poročilih, ki so jih posredovali predsednik omenjenih komisij. Sprejeti so bili trije sklepi. Svet DE naroča, da se komisija za nagrajevanje ponovno sestane in pregleda cenik ter posreduje predloge oziroma popravke cenika. Delovodjem so naročili, naj posvetijo vso skrb delovnim skupinam, kjer naj se pogovorijo o problemih obrata, v nasprotju primeru pa bo moral svet DE ostreje ukrepati.

Seja komisije za prošnje, pritožbe in socialna vprašanja

Deveta seja komisije za prošnje, pritožbe in socialna vprašanja je bila v petek, 7. aprila. Komisija je obrav-

navala trinajst prošenj ter jih reševala po že ustaljenih kriterijih. Večino prošenj je komisija ugodno rešila.

S sej sindikalnih odborov

VALJARNA 2400

13. seja sindikalnega odbora je bila 7. aprila. Sindikalni odbor je na seji obravnaval predlog pravilnika o podeljevanju delovnih priznanj. S predlogom so se načelno strinjali in predlagajo podobno delitev denarnih nagrad kot lani. Jubilarom dela naj bi podelili tudi ustrezna priznanja.

V nadaljevanju seje so razpravljali o oddihih, oziroma o dodeljevanju brezplačnih prostih mest v počitniških domovih. Za brezplačen oddih na morju je bilo prijavljenih sedem sodelavcev, izmed katerih je sindikalni odbor na osnovi socialnega stanja določil tri člane kolektiva. Referent za oddihe je povedal, da imajo za počitniški dom v Crikvenici več prijavljencev kot pa določenih mest. Do občnega zbora bo

funkcijo referenta za oddihe v sindikalnem odboru opravljal Zofka Skumavc. Dogovorili so se tudi, da bodo v bolnici v Ljubljani obiskali sodelavca Emila Mavrerja. Tov. Finžgar je posredoval nekaj problemov, s katerimi se ukvarjajo komisije pri svetu DE valjarn.

STROJNO VZDRŽEVANJE

Sindikalni odbor strojnega vzdrževanja je imel 6. aprila 8. redno sejo. Zaradi lanskizkušenj, letos ne bodo razdeljevali prijavnic za oddihe ampak bodo člani sindikalnega odbora zbrali prijave do 17. aprila, nato pa bodo na seji razdelili mesta, izpolnili prijavnice in zbrali potrebno kavecijo. Sindikalni odbor tudi smatra, da problematiko medsebojnih odnosov z gostinskimi podjetjem železar

rešujemo prepočasi in se kljub opravičenim kritikam stanje ni izboljšalo.

UPRAVNE SLUŽBE

Na seji sindikalnega odbora upravnih služb, dne 18. aprila je referent za oddihe tov. Pernuš seznanil prisotne s številom mest, s katerimi razpolaga sindikalni odbor in z dosedanjimi prijavami. Tov. Pernuš je še dodal, da cene zaenkrat ostanejo iste kot lani, možne pa so tudi spremembe. Kriteriji za dodelitev mest v počitniških domovih so isti kot prejšnja leta, v glavnem pa bodo upoštevali sodelavce, ki v zadnjih petih letih niso bili na oddihu v naših počitniških domovih. Nato pa pridejo ostali, ki so bili že na morju. Sindikalni odbor je odobril sedem brezplačnih mest v naših domovih.

Jubilanti 40 letniki — od leve proti desni Franc GLOBOČNIK, Janez KOŠNIK, Andrej MORE, Avgust HRIBERNIK in Tone SVETLIN, službeno je bil odsoten Edvard CENCEK, skrajno desno pa je sodelavec, ki sodi na spodnjo sliko

Prijeten večer z našimi jubilanti

V petek, 21. aprila, so se v zgornjih prostorih Kazine zbrali letošnji jubilanti. Poleg jubilarov so se slovesne podelitve priznanj udeležili še inž. Emil Ažman, predsednik DS Železarn, glavni direktor mag. inž. Peter Kunc, sekretar tovarne Dušan Stare, direktor kadrovskega sektorja dipl. politolog Tomaž Ertl in predsednik TO OO sindikata Železarn Franc Kobentar.

Jubilante je najprej pozdravil predsednik DS, nato pa je spregovoril direktor Železarn mag. inž. Peter Kunc in se jubilarom zahvalil za vestno in požrtvovalno sodelovanje. Jubilarom so nato razdelili priznanja in sicer zlate značke, jubilanti 40-letniki so prejeli plakete. Jubilanti so skladno s sklepom zadnje seje DS Železarn prejeli tudi denarna priznanja. Podelitvi priznanj je sledil prijeten tovariški večer, v katerem so naši jubilanti obudili spomine na opravljeno delo v naši Železarni.

JUBILANTI 40-LETNIKI SO: 1. Edvard CENCEK, tehnične službe, 2. Janez KOŠNIK, operativna novogradnja, 3. Anton SVETLIN, finančno računovodski sektor, 4. Andrej MORE, transport, 5. Avgust HRIBERNIK, valjarna 2400 in 6. Franc GLOBOČNIK, plavž.

JUBILANTI 35 LET IN VEČ V ŽELEZARNI: 1. Mirko BIZJAK, PIV energija, 2. Rudolf FUKS, elektroplošna energija, 3. Vojteh GREBENSEK, strojne delavnice, 4. Franc KLEMENC, gradbeno vzdrževanje, 5. Vinko KOZJEK, gradbeno vzdrževanje, 6. Jože KUNSTELJ, strojne delavnice, 7. Jože LEGAN, OTK, 8. Franc MALEJ, valjarna 1300, 9. Vladimir ROVAN, TPD, 10. Franc ZUPANČIČ, VEN, 11. Jakob ZEN, strojno vzdrževanje.

Jubilanti s 35 do 40-letnim delovnim staležem v Železarni

Železarski globus

ITALIJA — Italijanska železarska družba Italsider bo povečala proizvodne zmogljivosti v svoji železarni Bagnoli. V ta namen bodo letos porabili 64 milij. dolarjev.

Železarna Piombino, ki je bila do zdaj last Italsidera pa je prevzel 50 % lastništva FIAT.

JAPONSKA — Železarska družba Kawasaki Steel Co. je pričela graditi v svoji železarni Mizushima četrti plavž. Računajo, da bo gradnja gotova v maju 1973. Ko bo pričel obratovati bo to največji plavž na svetu.

PERU — Perujska vlada želi, da bi tuje družbe investirale čimveč kapitala v izkoriščanje naravnih bogastev te dežele. Pred kratkim je sklenila pogodbo z japonsko vladno ekonomsko misijo o investiranju ene milijarde dolarjev. V prihodnjih letih bodo ta denar porabili za razvoj perujske rudarske in naftne industrije.

Ob prazniku dela

Tri desetletja minevajo, odkar so delavci jugoslovanskih narodov s puškami v rokah vodili težko borbo z okupatorjem, odkar smo za pravice tvegali svoja življenja in obstoj lastnih družin. Mir in svoboda sta bila takrat privlačna sila, ki nas je vlekla skozi pekel dolgotrajnih grozot in zreducirane pripekljale na sonce svobode, v kateri naj bi v slogi in vzajemnosti ustvarjali in vsakemu po svojem delu delili plodove. Še smo v svetu priča podobnim borbam proti izkoriščevalcem, ki jo za svoj obstoj vodijo delavci skoraj po vseh kontinentih. Skozl tragedijo vsega naroda, proti sejalcem smrti se z nečloveškimi napori bori vietnamsko ljudstvo. Ne glede na ceno ogromnih žrtve ga bosta, kot nekoč nas, zavest in volja pripeljali do končne zmage.

Grabež nalezljiva bolezen

Več kot četrt stoletja je že za nami, odkar smo si mi priborili pogoje dela v miru, odstranili izkoriščevalce, pristopili k obnovi porušene domovine in izgradnji lepše prihodnosti. Veliko smo v tem času ustvarili, materialno pridobili, povečali proizvodnjo in se strokovno izpopolnili, pri tem pa sta nam usihali zavest ter vzajemnost, rastli sebičnost in kot plevel v novih pogojih je grabež pri nas dobil svoja tla in se nevarno razrastle. Ne kako tvorno delati, temveč kaj iz plodov dela prigrabiti, je postala vsakdanja metoda naših medsebojnih odnosov. Razumljivo, ta trdoživa bolezen se je v novi obliki razlezla skozi vse razpoke in špranje ter ne prizanaša niti posameznikom niti celim kolektivom, občinskimi skupnostim in republikam. Prizadevnost iz skupnega kotla v kakršni koli obliki čim več pridobiti, ali v obliki prejemkov in privilegijev, povišanih cen ter znižanja dajatev, ali v obliki dotacij in kreditov, nas je pripeljala tako daleč, da delimo več kot pridelamo, in dolgovi se kopičijo.

Če bi samo dve leti živeli tako skromno, kot smo živeli in delali prva leta po osvoboditvi, bi v zadovoljstvu in slogi iztrebili plevel, odpravili nelikvidnost, umirili inflacijo in uredili plačilno bilanco. Tako pa stopamo iz reforme v reformo in pozabljamo, da se zahrbtna bolezen ne bomo znebili, če se ne bomo pošteno preznojili. Nič ni brez žrtve ter samopovedi in tudi stabilizacije si brez tega ne bomo priborili. Zdravi deli telesa in samoupravne organizma bodo morali nastopiti, pomagati obolelim delom in izriniti gnulobo. Diagnoza mora pomeniti dieto, ki pa ne more biti le demagoški prehod iz masti na maslo, temveč iz slanine na zelenjavo, 'Delu čast in oblast' za nas ne more biti parola preteklosti, temveč predvsem sedanjosti.

Letošnji praznik dela proslavljamo na okopih stabilizacije.

Ni primerjave s strelskimi jarki, kjer se seje smrt, zato življenjsko nevarno v teh okopih ni, zepleteno pa je, ker je sovražnik med nami.

Železarji na Slovenskem smo več ali manj prepričani, da smo bili tako kot posamezniki in kot celotne delovne skupnosti zlasti v zadnjem desetletju pri ustvarjanju stalno prisotni, pri delitvi pa izpodrivani. Samokritično pa si bomo morali vendar priznati, da smo prav v obdobju sedmega desetletja pridobili velika družbena sredstva, ki smo jih v obsegu skoraj 1 milijarde dinarjev vložili v tovarne na Jesenicah, Ravnah in Štorah. To bi morali imeti pred očmi, če hočemo objektivno oceniti stanje in si prevzeti svoj delež samoodpovedi, ki je pogoj stabilizacije gospodarstva in uveljavitve samoupravne družbene ureditve. To pomeni, da moramo najprvo učinkovito koristiti to, kar imamo, in šele nato zahtevati novo. Ni dvoma, da smo na tem že mnogo dosegli.

Iz izgube v dobiček

Poznano je, da se v težavah rojevajo veliki dosežki. Slovenske železarnice so bile v letih 1967 in 1968 v svoji največji krizi po osvoboditvi. Ekonomske težave so nas pripeljale do tega, kar preje nismo razmišljali, da bomo združeni lažje racionalizirali proizvodnjo, enotnejše nastopali na trgu in si lažje priborili mesto v družbi, ki nam gre. Integrirali smo se, osnovali združeno podjetje Slovenske železarnice in, četudi lokacijsko razdeljeni, pričeli skromno, pa vendar utrpi enotnega življenja. Uspeh ni izostal. V treh letih je nastal preobrat, ki mu je težko najti par. Iz globine poslovne izgube, ki je v vseh treh železarnah na Jesenicah, Ravnah in v Štorah v sumi znašala 68 milijonov din, so od leta 1969 združene slovenske železarnice leta 1971 dosegle svoj največji uspeh po osvoboditvi.

	leta 1968	leta 1971	odnos
surovo jeklo	565.000 t	670.000 t	119
blagovna proiz.	464.000 t	565.000 t	121
realizacija	1.018 milj. din	2.069 milj. din	202
število zaposl.	11.953	11.694	98
neto prejemki	1.052	1.655	157
dobiček (izguba)	- 68 milj. din	139 milj. din	
bruto akumulac.	16,6 milj. din	287 milj. din	1710

Enotno načrtovanje in nastopanje, usklajevanje proizvodnega programa in specializacija proizvodnje, skupno financiranje proizvodnje, bolj koordinirano oskrbovanje, enotnejše nastopanje na tržišču in medsebojno spodbujanje v združenem podjetju, je pri tem brez dvoma dalo svoje. Zanimivo je, da so vse tri organizacije združenega dela skoraj enakomerno napredovale, kar je dokaz, ki se

da tudi kvantificirati, da so z integracijo vse tri železarne pridobile. Preobrat v ekonomskem položaju železarnstva na Slovenskem je bil učinek spremenjenih prodajnih cen, izboljšane strukture proizvodnje. Prav boljšemu izkoriščanju obstoječih proizvodnih zmogljivosti bomo morali v času stabilizacije posvečati posebno pozornost. V tem smislu smo tudi načrtovali naše poslovanje za leto 1972, ki predvideva:

surovega železa	208.000 t ali 14 % več od dosežka lani
surovega jekla	735.000 t ali 11 % več od dosežka lani
blagovne proiz.	617.490 t ali 9 % več od dosežka lani

Začetek pod poprečen

Prvo četrtletje 1972 je že za nami. Z dosežki, saj odstopajo od načrta, ne moremo biti zadovoljni. Pri tem imajo svoj vpliv zunanji činitelji,

surovo železo	47.131 ton ali 90,5 %	1/4-letnega načrta
surovo jeklo	170.517 ton ali 93,0 %	1/4-letnega načrta
blagovne proiz.	152.755 ton ali 99,0 %	1/4-letnega načrta
realizacije	583.305.000 din ali 98,5 %	1/4-letnega načrta
izvoza z blagovno menjavo	2.300.574 \$ ali 68,0 %	1/4 letnega načrta

Dejstvo, da smo pri tem v vseh kazalcih nad četrtletnim poprečjem lani, četudi smo z 11.694 zaposlenimi narasli le za 1 %, nas ne sme zadovoljiti. Vedeti moramo, da je prvi in najbolj enostaven kazalec proizvodno poslovne uspešnosti in običajno tudi rentabilnosti obseg proizvodnje. To še posebej velja za nas, ko so fiksni stroški v vseh mogočih oblikah zelo visoka postavka. Težave z blagovnimi kontigenti in zlasti z likvidnimi denarnimi sredstvi so pri izrješevanju proizvodnje in zaostajanju za načrtom le ena komponenta, kateri se uspešno pridružujejo naše subjektivne, notranje hibe. Izvoz je pri tem najboljši termometer, ki objektivno kaže notranjo klimo.

Res je, da zlasti v Jugoslaviji zaradi deficitarnosti jekla ni izvozen artikel, kar pa ne velja za vse izdelke jekla. Zlahkne vrste so sigurno izvezete, saj je poznano, da že sedaj zmogljivosti presegajo naše potrebe. Celo pri navadnih kvalitetah je iz proizvodno rentabilnostnih razlogov en del izdelkov treba izvažati in zato izvoz jekla predstavlja okrog 11 do 13 % jugoslovanske proizvodnje. Slovenske železarne, saj dve ležita na mejni postaji, so iz lokacijskih in proizvodno programskih razlogov življenjsko vezane na izvoz. Odpor proti izvozu pa je usidran kot lubadar v deblu. Kar vse tovarniške strukture se ga bojijo in to vemo zakaj — zato, ker zahteva boljšo organiziranost, večjo natančnost in, kar je najtežje, višji

ki so posledica splošnih jugoslovanskih slabosti in učinek neselektivnih stabilizacijskih ukrepov, še bolj pa so prisotne notranje slabosti v obliki premajhne upornosti, zavzetosti in prizadevnosti.

V mesecih od januarja do marca smo dosegli:

izplen in nižje proizvodne stroške. Enostavno povedano — izvoz odkriva stanje, sposobnost in prizadevnost zlasti strokovno vodstvenega kadra in ne na kraju učinkovitost samoupravne ureditve. Le kdor z izvozom uspeva, resnično ekonomsko posluje.

Kaj zahteva stabilizacija? Znižanje investicijske, splošne in osebne porabe, ali povečanje izvoza in zoževanje uvoza. Želimo ali ne, to bo moralo vplivati tudi na drugačno strukturo porabe jekla, povečati se bo morala proizvodnja opreme, namenjene za izvoz, in tudi delež našega neposrednega izvoza. Na to so tempirani tudi stabilizacijski ukrepi. Izvršena je bila devalvacija dinarja, povečana retencijska in zožena globalna devizna kvota ter povečana obrestna mera kreditov. Vidi se pa, da se miselnost še ni spremenila, saj sočasno, ko si na vse pretege prizadevamo, da bi pridobili nove kredite, kritiziramo njegove nove cene.

Izvoz rešuje rentabilnost

Izvoz istočasno rešuje likvidnost, pridobivanje deviz in, kar je najvažnejše, jača poslovno kondicijo. Bolj se ga bomo posluževali, bolj se bomo odrezali na ranglisti naše družbe in bolj nam bo rasel ugled v svetu.

ZPSŽ je v prvem četrtletju izvozilo 12.083 ton blaga, kar

je le 7,9 % blagovne proizvodnje. Tudi vrednostni odnos ni boljši, saj izvoz predstavlja okrog 7,5 % celotne realizacije, kar je zelo skromno, daleč pod načrtom, še globlje pod imperativom stabilizacije.

Z blagovno izmenjavo vred so izvozile železarna Jesenice za 760.050 \$, Ravne za 905.181 dolarjev in Store za 653.343 dolarjev blaga. V strukturi to pomeni, da so Ravne, ki so vedno največji izvoznik, prispevale 39,2 %, Jesenice 33 odstotkov in Store 27,8 %. Iz tega se vidi, da so relativno najmanj izvozile Jesenice, absolutno pa vse železarne premalo. Cilj bo moral biti vsaj 20 % realizacije, dosežene z izvozom. Kdor meni, da je to nerealno, naj analizira, pod kakšnimi pogoji dosega jo avstrijske železarne ob znatno višjih poprečnih prejemkih zaposlenih do 80 % svojega letnega prometa z izvozom.

Ob priliki razprave o gospodarskem načrtu za leto 1972 je bilo na delavskem svetu ZPSŽ sklenjeno, da so vse organizacije združenega dela dolžne z boljšo organizacijo, večjo dognanostjo tehnološkega postopka, specializacijo proizvodnje, poboljšati izplene in s tem omiliti problem oskrbovanja s surovinami, izboljšati rentabilnost proizvodnje in tako prispevati svoj delež stabilizaciji. Primerjava proizvodnih stroškov z avstrijskimi železarnami naj bi pri tem bila ena od orientacijskih meril. Taka prizadevnost bi brez dvoma dala ugodne rezultate in delno bi kompenzirala znižanje donosnosti kot posledice inflacije stroškov in osebnih dohodkov. To pa je le eno področje, kateremu moramo v zvezi s stabilizacijo v sklopu celotne gospodarnosti posvetiti posebno pozornost.

Osrednja naloga za nas, na katero se vežejo vse komponente, bo v letošnjem letu zavzemanje utrjene in trdovive postojanke nestabilnosti, to je borba za likvidnost. Trošenje brez pokritja, izplačevanje osebnih dohodkov na izgubo, neučinkovito investiranje in še to brez vnaprejšnjih zagotovljenih sredstev, se je pri nas tako udomačilo, da že izgleda kot sestavina sistema. Ta hiba pa je prva, ki jemlje voljo in zmanjšuje zavest, kompromitira naš tržni sistem ter kvari moralo, zato je razumljivo, da mora biti razrešena in to ne brez nas. Ni čas in mesto, da ugotavljamo, kako je do blokade žiro računov tovarn ZPSŽ prišlo, skrajni čas pa je, da izdelamo akcijo za deblokado. Obseg blokade žiro računov, ki se je ob zadnjem obveznem splošnem medsebojnem pobotanju občutneje znižala, znaša okrog 200 milijonov din. Zavedamo se, da sami nismo sposobni deblokirati naših žiro računov in postati likvidni, vedeti pa moramo, da brez našega neposrednega deleža tudi pomoči od zunaj, pa naj jo še tako upravičeno pričakujemo, ne bo.

Vse za likvidnost

V spletu likvidnostnega načrta morajo biti novi krediti poslednji izhod. Cena teh se je dvignila tako, da jih bomo v poprečju plačali po 14 odstotkov ali celo več in nam bodo neposredno zniževali akumulacijo. Reševanje likvidnosti bomo zato morali najprej vršiti v okviru razpoložljivih sredstev z racionalizacijo porabe, višjimi tehnološkimi dosežki, iskanjem cenejših vložkov in prodajo izdelkov tistim, ki razpolagajo s sredstvi, med katerimi ima izvoz prednost. Moč dokazov, kaj smo sto-

rihi sami, nam bo dala moralno pravico za zahtevo, da mora pri deblokadi žiro računov biti prisotna tudi družba, banka in druge denarne institucije.

Če izvezamo ostanek investiranja po 47. natečaju, v preteklem letu kljub ugodni donosnosti nismo mnogo investirali. Vseh naložb ZPSŽ v višini 118 milijonov din je le 80 % amortizacije, kar pomeni, da ni bila dosežena niti enostavna reprodukcija osnovnih sredstev. Vzrok takemu stanju je nelikvidnost, saj se naša akumulacija iz dohodka in amortizacije nahaja v zalogah in zlasti pri kupcih. Likvidnost oz. deblokada žiro računov je pogoj enostavne in razširjene reprodukcije, pogoj učinkovitega nalaganja lastne akumulacije in pogoj za najemanje dodatnih domačih in tujih sredstev. Šele zatem, ko bomo zavzeli to postojanko, bomo lahko z ofenzivo nadaljevali na novo ekspanzijo naše proizvodne ustvarjalnosti. Stabilizacija je torej borba za zdravo likvidnost, ki je kot lovljenje sape in moči za nove podvige.

1. maj — praznik sloge delavcev vsega sveta — je najboljša prilika, da si izprašamo vest in ugotovili bomo, da je naš delež v tej solidarnosti skromen. Kakor da je naše telo rastle hitreje kot se je jačal organizem, in nam zato primanjkuje sape. Ob zaupanju v lastno sposobnost, razvijanju zdravega optimizma, dviganju zavesti in volje za jačanje gospodarske sposobnosti bomo najlažje proslavili praznik dela.

»Vse za likvidnost« naj bo naša parola in v upu za njeno razrešitev želimo vsem delavcem tovarn združenega podjetja Slovenske železarne na Jesenicah, Ravnah in v Stora vse najboljše v prazničnih dneh 1. maja 1972.

Gregor Klančnik

V tečaj za voznike viličarje, ki ga je pripravil kadroviski sektor v izvedbi Železarskega izobraževalnega centra, se je prijavilo 26 kandidatov. Od začetka to je 17. aprila ga obiskuje 22 poslušalcev. Od tega jih je 18 iz Železarne eden iz podjetja Kovinska oprema iz Mojstrane, trije pa iz podjetja Iskra in sicer dva iz Kranja, eden pa iz obrata na Blejski Dobravi. Vsi kandidati se zelo zanimajo za pouk in tečaj obiskujejo redno. Predavanja bodo trajala do 5. junija, nakar bodo pisni ter ustni izpiti iz teoretičnega znanja. Po približno enomesečni praksi bo še preizkus iz praktičnega znanja. (Na sliki kandidatje iz popoldanske izmene.)

O predlogu novega sistema nagrajevanja

Precej smo že pisali o predlogu novega sistema delitve osebnih dohodkov in precej razprav je bilo o njem. V tem članku želimo poudariti nekaj značilnosti tega predloga, omeniti in analizirati najbolj pogoste pripombe, ki smo jih doslej sprejeli, podati primerjalne rezultate za prvo četrtletje in navesti nekaj še odprtih vprašanj.

Nekaj osnovnih značilnosti predloga

Kot prvo značilnost lahko omenimo to, da se osebni dohodek deli na del, ki izvira iz zasedanja delovnega mesta in del, ki izvira iz uspešnosti dela na danem delovnem mestu. V sedanjem sistemu so pogoste pripombe, da dobivajo zaposleni, ki so različno uspešni, enake osebne dohodke; da tisti, ki so dalj časa v isti kategoriji in ki so s prakso postali bolj uspešni, dobivajo še naprej enake osebne dohodke; da se delovno mesto vrednoti po tem, kdo ga zaseda in podobno. Vzrok temu je predvsem nerazlikovanje omenjenih dveh pojmov.

Po predlaganem sistemu se zahteve delovnega mesta (znanje, strokovnost, odgovornost, delovni pogoji itd.) vrednotijo z obračunsko postavko ali kategorijo ter dodatki, vezanimi za delovno mesto, kot so dodatki za nedeljsko, nočno, nadurno delo in podobno. Ti dodatki so tako kot doslej vezani na osnovo in se zaradi povečane osnove povečujejo.

Drugi del osebnih dohodkov pa zavisi od doseganja postavljenih meril za merjenje uspešnosti. Tako kot so naloge in cilji delovnih mest različni, so različna tudi merila uspešnosti. Pri postavljanju teh meril nastopa vrsta težav, od katerih omenimo le nekatere. Z doseganjem enega merila (n. pr. storilnosti) se pogosto zanemari ostala (n. pr. kvaliteto). Nemogoče pa je zajeti vse stvari, ki vplivajo na uspešnost. Mnogi pojavi so nemerljivi in jih lahko le približno ocenimo. Zato je dan predlog, da se računa osebne dohodke, ki izvirajo iz uspešnosti, na osnovi merljivih kriterijev in splošne ocene. Osebni dohodki, o katerih smo govorili doslej, imajo značaj plačila za opravljeno delo. Predlagani del osebnih dohodkov, ki izvirajo iz letnega poslovanja podjetja, pa ima značaj plačila za upravljanje podjetja.

Poudariti moramo še nekaj stvari. Noben sistem de-

litve ne povečuje osebnih dohodkov, marveč jih le drugače razporedi. Večje osebne dohodke ustvari le več uspešno usmerjenega dela in delitev osebnih dohodkov, ki spodbujajo boljše delo. To je eden od osnovnih faktorjev, ki vplivajo na višino osebnih dohodkov. Torej sistem delitve posredno lahko precej vpliva na višino dohodka.

Vsak posameznik ali del kolektiva je neposredno in v enaki meri stimuliran. Neposredno pomeni, da za en odstotek višje uspešnosti (n. pr. doseganje norme) dobi za en odstotek višji osebni dohodek. V enaki meri pa pomeni, da imajo skoraj vsi zaposleni pri enakih naporih možnost doseči tudi enak del osebnih dohodkov na račun uspešnosti.

V predlaganem sistemu so osebni dohodki vezani tudi na stroške. Predvsem od višine stroškov je odvisen uspeh podjetja in v njih se odražajo vsa dogajanja: doseganje izplačila, norme, proizvodnje, poraba materialov itd. se pokažejo v stroških.

Pripombe na predlagani sistem

Že dosedanja razprava o predlogu je bila široka in je zajela vse od kolegijskega obratovodstev, od odbora za nagrajevanje do delovnih skupin, od sindikalne organizacije do Zveze komunistov. Do 21. 4. je razpravljalo o predlogu 141 delovnih skupin, nekaj komisij in drugi. Pripombe še vedno prihajajo, tako da njihova dokončna analiza še ni narejena. Kljub temu bomo omenili in analizirali najbolj pogoste.

a) Pogosta pripomba je, da ni zgotovila za normalne osebne dohodke, če nastopi zunanji vplivi kot so pomanjkanje surovin, električne energije in podobno. Za take primere je predlagano, da za čas njihovega nastopa, dobi zaposleni 80 % poprečja doseganja uspeha (n. pr. norme). Nekdo, ki je dosegel normo 30 %, pa zaradi pomanjkanja surovin ne dela, bo za ta čas dobil 24 % dose-

ganja norme pri ostalih nespremenjenih pogojih. Dobi torej le 20 % doseganja manj ob nespremenjeni osnovi in dodatkih. Najbrž pa ni smiselno, da bi za čas, ko ni delal, dobil polno doseganje norme. Zato je naše mnenje, da celotno podjetje v precej večji meri prevzame nase riziko pomanjkanja surovin, električne energije itd.

b) Nekateri predlagajo, da bi bil dodatek na staž vezan le na leta službe ne pa tudi na višino osebnih dohodkov. Ko smo sestavljali predlog, smo razpravljali tudi o tem in razmišljali takole. Ta dodatek naj spodbuja zaposlene, da bodo oslali čim dlje v podjetju. Ekonomsko gledano ima podjetje od tega dve prednosti:

1. nižje stroške uvajanja na delo, ko so stroji slabše izkoriščeni;

2. večjo uspešnost, ker so praviloma, vendar ne vedno, ljudje z daljšim stažem, uspešnejši.

Za obe perdnosti plačamo z dodatkom. Po novem predlogu pa se uspešnost neposredno nagrajuje z doseganjem neposrednih in posrednih meril uspešnosti. Bolj uspešni bodo dobili večje dohodke — to pa bodo praviloma, vendar ne vedno, tisti z daljšo prakso na delovnem mestu. Zanimiv je v tem pogledu primer Japonske, kjer so starejši delavci in uslužbenci do pred kratkim dobivali nekajkrat višje plače kot mlajši. Načelo starosti je zdaj zamenjano z načelom uspešnosti: plačati za enako uspešno delo, enako, ne glede na starost, izobrazbo itd. Naloga dodatka za staž je torej predvsem v znižanju uvajanja stroškov na delo. Težje pa je vpeljati v delo visokokvalificiranega kot nekvalificiranega delavca. Razlika med obema je prikazana v višini osebnega dohodka, ne pa v višini let. Zato je — ob upoštevanju, da je predlagano neposredno nagrajevanje uspešnosti — naš predlog, da se dodatek na staž veže tudi na višino osebnih dohodkov.

3. Precej pripomb, izključno v obratih, ki dobijo stimulacijo za večjo proizvodnjo, je v zvezi z ukinitvijo te stimulacije. V zvezi s tem omenimo zaenkrat le dve stvari. Pisali smo, da želimo vsem omogočiti približno enake začetne pogoje doseganja uspešnosti. Kljub

prerazporeditvi osebnih dohodkov smo stalno poudarjali, da nihče ne bi smel za enako delo po novem predlogu dobiti manj kot doslej. Drugič, v večini primerov so ukinitve stimulacije nadomeščene s poenotenimi merili uspešnosti, ki v nekaterih primerih (npr. v valjarni žice) prinašajo celo več na račun uspešnosti, kar je pokazala primerjalna analiza za tri mesece.

4. Nekaj pripomb je v zvezi z dosedanjimi kategorizacijami. Rekli smo, da stalno analiziramo in dopolnjujemo sistem kategorij. Dodatno izboljšanje bo najbrž prinesla predvidena sistematizacija delovnih mest. Problema, da večinoma zase smatramo, da smo pre nizko nasproti drugim, drugi pa spet, da so pre nizko nasproti nam, pa ne bo odpravil noben sistem.

5. Precej pripomb je bilo na to, da 25 % povišanje postavk, ne da vsaj enakih osebnih dohodkov kot doslej. Primerjalna analiza je to potrdila. Ponoviti pa moramo, da bo dokončen odstotek povišanja možno določiti šele tik pred prehodom na nov sistem. Želimo namreč doseči enake ali višje osebne dohodke za enako delo. Zato moramo poznati, kakšni bodo osebni dohodki v mesecih pred uvedbo novega sistema in šele takrat lahko dokončno določimo odstotek povečanja postavk.

6. Ostale pripombe so manj pogoste ali pa močno splošne in jih ne bi omenjali.

Dobršen del pripomb izvira iz preslabega poznavanja novega sistema, o čemer je bilo govora tudi na razpravi sindikalne organizacije. Najbrž bo potrebno za ta in druge primer, ki so razmeroma kompleksni, razmisliti o najbolj ustreznih oblikah informiranja zaposlenih.

Rezultati primerjave v 1. četrtletju

Za prve tri mesece je odstotek za nagrajevanje izdelal primerjalno analizo na ravni obratov, medtem ko za naslednje tri mesece pripravljamo primerjavo tudi pri posameznikih. V primerjevi ni upoštevan niti dodatek na osnovi splošne ocene, niti dodatek za upravljanje.

Rekli smo že, da sam sistem ne povišuje, marveč le drugače razporedi sredstva. Da pa nihče za enako delo ne bi bil na izgubi, smo predlagali, da se raven osebnih dohodkov na račun že doseženih uspehov poviša, kar je v skladu z začrtano politiko delavskega sveta, ki smo jo izvajali v prvem četrtletju.

Če bi v 1. četrtletju povečali osnovne postavke za 30 odst. bi po novem dobili vsi zaposleni v januarju za 5,8 % višje, v februarju in marcu pa za 2,7 % nižje osebne dohodke. V 1. četrtletju bi bil tako nivo osebnih dohodkov nespremenjen. V januarju bi

vsii obrati razen dveh dobili več, v februarju in marcu pa večinoma manj. Da bi vsi obrati dobili enako ali več bi morali povišati osnovne postavke za okrog 40 %.

Analiza po vrstah izplačil kaže, da se poveča delež osebnih dohodkov po osnovi, zato pa tudi nočni, nedeljski in drugi dodatki. Skoraj dva kratno se poveča delež na račun uspešnosti, predvsem zaradi uvedbe meril uspešnosti v vseh enotah. Zniža se ta delež v obratih, ki so doslej presegali uspešnost za več kot 15 %. Vsi omenjeni porasti gredo predvsem na račun ukinitve dohodka po enoti proizvoda in sedanjih stimulacij. Poveča se tudi dodatek na staž, pri enakem odstotku

Odprta vprašanja

Nekaj vprašanj, ki so sicer s predlogom rešena, je vsebinsko močno pomembnih in spornih, pa jih bomo omenili, čeprav nanje ni bilo doslej nobenih pripomb.

1. Doslej smo uravnavali osebne dohodke tako, da so iz meseca v mesec rasli; govorili smo, da to ni povsem prav, saj imajo meseci različno število dni, praznikov, da enota proizvoda zamegli sliko itd. Zdaj se postavlja vprašanje, ali bomo v kratkih ali v manj uspešnih mesecih pripravljali razumeti tudi znižanje osebnih dohodkov ali ne.

2. Zdaj smo vsa večja odstopanja uravnavali z odvajanjem v rezerve ali s črpanjem iz rezerv. Kaj napraviti v takih primerih, ki so lahko posledica tako sprememb, na katere zaposleni niso vplivali (npr. investicija v boljše naprave ali pa slabo postavljene kriterije uspešnosti) kot sprememb, na katere zaposleni vplivajo (npr. večja storilnost). Ali smo pripravljeni razlikovati vzroke teh sprememb?

3. V novem sistemu se povečujejo osebni dohodki le na račun uspešnosti. Potrebno bo spremljati gibanje življenjskih stroškov, gibanje dohodkov druge in se prilagajati tudi tem spremembam.

4. Problemi, kot so napredovanje iz delovnega mesta na delovno mesto, pravičnost pri pisanju podatkov (raznih ur, doseganja norme), prizadevanje za realnim ocenjevanjem, so posredno povezani s predlaganim sistemom, čeprav spadajo na druga področja. Ali smo pripravljeni kaj storiti tudi na teh področjih?

Vrsta vprašanj se poraja pri oblikovanju tako kompleksnega in občutljivega sistema kot je delitev osebnih dohodkov. Zato je povsem umestno mnenje, da se nekaj mesecev vzporedno vodi in analizirata stari in novi obračun osebnih dohodkov ter šele nato uvede novi sistem. Še enkrat bo verjetno potrebno analizirati in razpravljati o dopolnjenem predlogu delitve osebnih dohodkov in se tako držati načela: trikrat razmisli, enkrat stori.

mag. org. Rudi Rozman

Hladno valjavec in žičar – zanimiva in perspektivna poklica

V šolskem letu 1971/72 so na Železarskem izobraževalnem centru sprejeli prve učence za specializirane metalurške poklice – hladno valjavce in žičarje. Ti učenci bodo v juniju zaključili šolanje in z uspešno opravljenimi izpiti dobili svoj poklic oziroma kvalifikacijo. Učenci so ob sprejemu morali imeti uspešno zaključenih vsaj šest razredov osnovne šole oziroma zaključeno obvezno šolanje. Njihov učni program je potekal tako, da so imeli en teden teoretični pouk, drug teden pa praktični pouk v obratu hladna valjarna. V današnji številki bomo nekaj več zapisali o hladno valjavcih, prihodnjič pa še o žičarjih. Podrobne informacije sta nam dala ravnatelj strokovnih šol pri Železarskem izobraževalnem centru dipl. inž. Tone Zevnik in pomočnik delovodja in inštruktor za praktični del pouka v obratu Boris Jeklič.

»Učni uspeh učencev v specializiranem oddelku je bil ves čas šolanja sorazmerno dober in smo bili z njihovim delom zelo zadovoljni,« nam je dejal dipl. inž. Tone Zevnik. »Začasni učni program po katerem poteka pouk je sicer nekoliko lažji kot v triletni poklicni šoli, vendar pa vsebuje vsa tista znanja, tako strokovna, kot splošna, ki so za poklic hladno valjavca oziroma žičarja potrebna. Poudariti moram, da je večina učencev v času šolanja na specializirani poklicni šoli opravljala tudi izpite za sedmi in osmi razred osnovne šole. Precej učencev je, ki so opravili že skoraj vse izpite. To kaže, da so učenje vzeli zelo resno in je njihovo prizadevanje tako pri rednem učenju, kakor dopolnilnem učenju za dokončanje osnovne šole, ob uspešnem praktičnem delu, resnično pohvale vredno. Bodoči hladno valjavci so bili za svojo prizadevnost nagrajeni z enodnevno brezplačnim izletom. Nekoliko nas je ob tretji, to je zadnji redovni konferenci, presenetil njihov nekoliko slabši učni uspeh. Poskušali smo ugotoviti vzroke za to in prišli do zaključka, da jih je prevzelo neko malodušje oziroma negotovost ali bodo dobili uradno spričevala ali ne. Ta bojazen pa je povsem odveč, kajti učenci bodo dobili uradno veljavna spričevala o uspešno opravljeni šoli oziroma o svojem poklicu. Prepričan sem, da nas učenci ob koncu šolanja ne bodo razočarali,

saj so bili v šoli ves čas šolanja za zgled tudi ostalim, zelo pa so se izkazali tudi pri praktičnem pouku,« je zaključil svoje misli ravnatelj Zevnik.

Boris Jeklič, ki je v hladni valjarni zaposlen neprekinjeno že 20 let in je poklicni valjavec ter pomočnik delovodje, je v obratu prevzel dovolj odgovorno dolžnost inštruktorja tem učencem pri praktičnem pouku. Tovarš Jeklič pripada generaciji, ki ji je okupacija onemogočila normalno šolanje. Že s 14 leti se je zaposlil v Železarni kot kurir, kasneje pa se je tudi na poklicni šoli usposobil za hladno valjavca. Sedaj ima na skrbi 24 učencev hladno valjavcev in sicer 17 iz drugega letnika in sedem iz prvega letnika. O svojih varovancih nam je povedal:

»Zavedam se, da sem s prevzemom teh učencev prevzel veliko odgovornost tako v pogledu njihove kar najboljše strokovne usposobljenosti, kakor v pogledu delovne varnosti, ki je za mladega človeka, ki je prvič stopil v obrat še kako pomembna. Moram reči, da je bil začetek zelo težak. Na vse mogoče načine smo si pomagali in iz dneva v dan je šlo boljše. Zavedal sem se, da jih je potrebno usposobiti za dobre hladno valjavce, ki imajo kot mladi še izredno svetlo in lepo perspektivo v novi hladni valjarni, ki bo zgrajena ob valjarnah na Bc-li. To se pravi, da smo pri usposabljanju morali gledati

že naprej. Poudariti moram, da sta tem mladim bodočim hladno valjavcem in žičarjem posvetila dovolj pozornosti tudi sindikalna organizacija v obratu in samoupravni organ. Sprejet je bil sklep, da učenci poleg nagrade v šoli, prejema v obratu iz sredstev obrata po 3,00 din dnevno za malico in od 10,00 do 200,00 din mesečne nagrade odvisno od uspeha oziroma pridnosti. Vendar pa učenec ob enem samem neupravičenem izostanku izgubi vsa denarna priznanja obrata. Tak režim je pomagal, da so učenci vzeli učenje zelo resno, disciplinirano in zavzeto. Menim, da bi tak sistem lahko uspešno uporabili tudi v drugih obratih, kjer so učenci na praktičnem pouku. Moram reči, da so učenci ta priznanja opravili, ker so bili res pridni in poslušni, razen tega pa so že prispevali svoj delež pri izpolnjevanju našega proizvodnega programa. Zelo pridni so bili tudi, ko smo urejali in zasa-

jali zelene površine ob našem obratu.

Tudi sam sem zelo zadovoljen z njimi. Res je bilo potrebno veliko truda in pozornosti ter opozarjanj na delovno varnost, na zaščitna sredstva in drugo. V vsem tem času nismo imeli nobene težje poškodbe, zabeležili smo le eno ali dve lažji poškodbi. Čez mesec dni bodo zaključili svoje šolanje in veseli jih bomo v obratu, kjer so bili ves ta čas izredno disciplinirani, vestni, skrbeli so za red in čistočo in bili v marsičem za vzor. Prepričan sem, da nas tudi kasneje pri izvrševanju svojih delovnih oziroma proizvodnih nalog ne bodo razočarali.

Mnogokrat mladi ljudje podcenjujejo poklic hladno valjavca ali žičar. Spomnim se, ko sem se sam učil tega poklica, ko so mnogi menili, da je to poklic za take, ki se težje učijo. Toda to ni res, to so dokazali tudi ti fantje, ki sedaj zaključujejo poklicno šolo, od katerih je večina istočasno opravljala tudi izpite na osnovni šoli.

Mnogo bolj bi mladim ljudem morali približati resnično vrednost obeh poklicev, ki nista nič manj zahtevna ali pomembna kot ostali poklici. Koliko več kvalitet na-

primer danes valjamo v primerjavi z leti nazaj, kako se je spremenila tehnologija in drugo. Če pa imam pred očmi novo valjarno, ki jo bomo gradili, potem se mi zdi, da je ta poklic še kako perspektiven in zahteven. Sam sem s tem poklicem zelo zadovoljen, morda bolj kakor moji sošolci, ki so si izbrali druge poklice. Velikokrat sem mojim fantom povedal, da imajo pred seboj še veliko perspektivo, seveda če bodo tako pridni in če se bodo tako zanimali za svoj poklic kakor doslej. Tako kakor na vseh področjih tudi v našem poklicu napreduje tehnologija, stroji so vedno bolj zahtevni, kakor tudi kvalitete, ki jih valjamo. To perspektivo bi mladim morali še in še poudarjati pa bi bil nedvomno večji odziv za naše poklice.

Ob zaključku moram še enkrat reči, da smo bili tako sam, kakor obratovodstvo s fanti zelo zadovoljni in jim želimo uspešen zaključek šolanja in veliko uspehov na delovnih mestih.

Tudi mi želimo bodočim hladno valjavcem in žičarjem, da kar najbolj uspešno zaključijo šolanje in da se uspešno vključijo v proizvodnjo.

Bodoči hladno valjavci s svojim inštruktorjem Borisom Jekličem

Železova ruda danes v svetu

Železova ruda spada med osnove železarske surovine. Z uvedbo postopka proizvodnje surovega jekla v kisikovem konvertorju pred 20 leti, je njena vloga v železarski industriji še bolj narasla. Tehnološko obvezen delež grodlja v vložku kisikovih konvertorjev, je precej večji kot v SM pečeh. Zato je s širjenjem proizvodnje surovega jekla v kisikovih konvertorjih naraščala tudi količina potrebnega grodlja za vložek. S tem pa tudi železove rude za vsip v plavže.

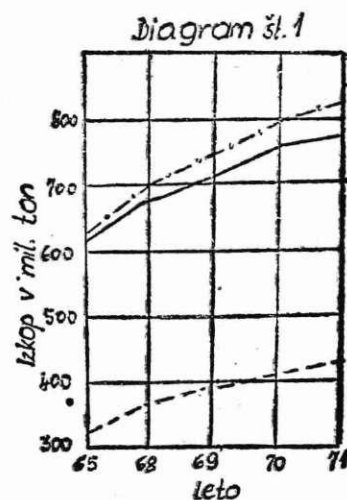
Vendar se ni spreminjala samo količina železove rude, ki so jo in jo še vedno potrebujejo plavži po vsem svetu. Koks je drag in investicijska sredstva, potrebna za

gradnjo novih plavžev, so velika. To ima negativen vpliv na ceno grodlja. Ta bi naj bila z ozirom na splošno majhno akumulativnost železarske industrije čim nižja.

Zato so plavžarji krenili na pot, ki je obetala največ uspeha. Pričeli so uporabljati za vsip v plavže dobro pripravljeno in kvaliteto rudo z visoko vsebnostjo železa. S tem so povečali proizvodnjo in zmanjšali porabo koksa. To pa je pomenilo tudi pocenitev proizvedenega grodlja.

Osnoven pogoj za dosego zgoraj navedenega cilja je bila kvalitetna in na železu bogata ruda. Ta pa ni vedno na razpolago tam, kjer so

danese velike železarne. Posebno velja to za zahodnoevropske države kot so: Velika Britanija, Zvezna republika Nemčija, Francija in Italija. V enakem položaju je tudi tretji največji proizvajalec surovega jekla na svetu – Japonska. Edino Sovjetska zveza ima takšne zaloge kvalitetne železove rude, ki ustrezajo potrebam njenih železarn. ZDA imajo tudi precejšnje zaloge kvalitetne železove rude, vendar jo del tudi uvažajo.

(Nadalj. na 14. strani)

V programu tega odbora so bile poleg zahtev po ekonomskem in socialnem izboljšanju položaja delavstva tudi politične zahteve, kot npr. boj proti fašizaciji strokovnih organizacij, za svobodo tiska, govora in štrajka. To nam je omogočilo široke sindikalne akcije. Imeli smo številna skupna zborovanja vsega zaposlenega delavstva, na katerih so se oblikovale zahteve proti podjetju in oblasti ter se krepila borbeni zavest enotne akcije vseh delavcev. Ker so neka sporna vprašanja ob zaključku stavke ostala nerešena, podjetje pa jih ni hotelo rešiti, med tem pa so se odpirala nova vprašanja, je MAO formiral v 20 točkah zahtevo, naslovljeno na podjetje (KID). MAO je začel izdajati tudi skupno glasilo »Jeseniški kovinar«, da bi bilo delavstvo sproti obveščeno o vsem dogajanju in da bi v njem tudi sami izražali svoja stališča.

14. avgusta 1936. smo proslavljali 30-letnico obstoja naše sindikalne organizacije, na katero so prišli kovinarski delavci skoro iz vseh kovinarskih in drugih delavskih središč Slovenije. Po veličastni povorki skozi Jesenice smo imeli veliko zborovanje, na katerem je bilo okoli šest tisoč zborovalcev. Kljub izrecni prepovedi policijskih oblasti so zborovalci vzkljkali gesla za politične svoboščine, svobodo govora in štrajka,

Vencelj Perko

USTANOVNI KONGRES KP SLOVENIJE

gesla proti fašizmu in vojni nevarnosti in za priznanje Sovjetske zveze in drugo.

Ob koncu leta 1936 so bile razpisane občinske volitve, na katerih smo si prizadevali ustvariti enotne kandidatne liste z enotnimi programi. Na Jesenicah smo kandidirali skupno z naprednim krilom krščanskih socialistov z nosilcem dr. Stanovnik Alešem,

na Koroški Beli pa sem bil nosilec jaz. Naši listi sta imeli naziv »Lista slov. delovnega ljudstva«. Medtem, ko nam je na Jesenicah manjkalo samo nekaj glasov do zmage, smo na Koroški Beli zmagali. V občinski odbor je prišlo z naše liste 16 kandidatov, kot prvi kandidat pa sem bil izvoljen jaz za bodočega župana. Naša zmaga je imela

v takratnih razmerah še poseben pomen, saj je bila dokaz, da delavski razred tudi pod takim razrednim pritiskom lahko zmaguje. Zato so se naše zmage veselili tudi naši tovariši drugod po Sloveniji. Ta zmaga je bila nova potrditev pravilnosti naše takratne partijske linije. V tem obdobju je narasla tudi številna in organizacijska moč ter vpliv partije. Ta je podpirala vse progresivne akcije in vsestransko skušala ustvariti široko ljudsko fronto za priznanje političnih svoboščin in demokratizacijo družbenih odnosov.

Poleg teh slavnih akcij smo izvedli nešteto izletov in se povezali s širšim jeseniškim okoljem, posebno s prebivalci Bohinjske doline, kjer sta nam bila v oporo kmet Azman Jože in Godec Tomaž iz Bohinjske Bistrice ter drugi. Prav tako smo imeli povezovalno s podeželjem do Kroke. Na tem področju je odigral zelo pomembno vlogo v revolucionarnem delu padli narodni heroj Stane Zagar. Ta nam je bil v veliko oporo pri vsem našem političnem delu.

Te naše akcije, ki so zajele tako širok krog ljudi, so vzbujale strah pri KID, pri oblasti in pri tistih funkcionarjih v sind. organizacijah, ki so odklanjali sodelovanje s komunisti in bili proti taki enotnosti. Zato so se tudi oni

Uprava podjetja KID in politična oblast banske uprave, pripravljali na protiidarce, ki sta si bili preje politično, ne pa razredno nasprotni, sta se sporazumeli, da se na Jesenicah ustanovi policijski komisariat. Njegova glavna naloga je bila borba proti revolucionarnim in drugim naprednim delavcem. Kot protiuslugo je dala KID policiji na razpolago prostore, stanovanja in honorarje za policijsko osebje; nekaterim pripadnikom vladajoče režimske stranke JRZ pa vodilna delovna mesta.

Policijski teror se je začel stopnjevati. Dne 5. septembra je KID izdala pismo, naslovljeno delavstvu z napovedjo, da je prisiljena, da nekatere delovne in mezne pogoje spremeni, seveda na slabše. V pismu opozarja na nekatere elemente (komuniste op. p.), ki zlonamerno ustvarjajo nerazpoloženje med delavstvom. Pri oblasti je izposlovalo podjetje, da sta bila 17. septembra aretirana glavna delavska zaupnika Čelesnik Jože in Ravnik Franc z navedbo, da sta sodelovala pri takrat nastali stavki gradbinskih delavcev na Jesenicah. Dne 30. novembra 1936 je KID odpovedala kolektivno pogodbo in objavila v svojem listu »Tovarniški vestnik« nov osnutek po-

STO DNI V ŠPANIJI

POLDE ULAGA

Za modernega turista je danes že pravilo, da si privoščijo počitnice zunaj meja svoje domovine. Tudi naši turisti že hodijo v Italijo, Avstrijo, Grčijo. Nekatere pa privlači Španija, severna Afrika, Skandinavija in celo še bolj oddaljene dežele.

Zadnja leta je postal tudi za Jugoslovane zelo zanimiv španski otok Mallorca z glavnim mestom Palma.

Palma na Mallorci je poznana že več let kot svetovno turistična točka. Zadnja leta pa nam jo je približala turistična agencija Inexturist na Jesenicah, in so uživali Jugoslovani na njej letos že tretje leto svoj dopust. Poleg Inexturista je vozila z letalom DC-9 goste v Palma tudi turistična agencija Atlas iz Zagreba in je bilo lani na Palmi že po 200 Jugoslovani.

Ker sem bil navdušen nad lanskim prvomajskim izletom v Palmo, ki sem ga organiziral kot predsednik sindikalnega odbora ŽIC, sem prevzel za lansko poletje zastopstvo agencije Inexturist v Palmi.

O tem kaj sem v Palmi delal in kako sem se med Španci počutil, bom povedal ob koncu. Sedaj pa nekaj o otoku Mallorci in o letoviškem mestu Palma na Mallorci.

Otok Mallorca leži vzhodno od Španije in meri 3.640 km² ter šteje že blizu 500 tisoč prebivalcev. Zahodni del otoka je gorat in zadržuje hladen veter v vzhodno ležečo ravnino, ki je zato toliko rodovitnejša. Posebno rodovitne so nekatere zone z več kot tisoč mlini na veter in motornimi sesalkami, ki sesajo vodo iz zemlje, da jo lahko umetno namakajo.

Glavno mesto Mallorce je Palma z že blizu 300.000 prebivalci. Mesto, ki je središče otoka za notranje in zunanje prometne zveze leži ob 20 km dolgi obali. Pričeli so ga graditi Rimljani že leta 123 pred današnjim štetjem, ko so prvič zasedli otok. Mesto Palma ima še danes ohranjeno tipično četrto starega mesta, kjer so posebno znamenite cerkve s katedralo na čelu.

Na otoku Mallorca je zelo razvito poljedelstvo. Čeprav

na otoku ni reke ali potoka, je ta v notranjosti poln vode, ki pa jo morajo iz zemlje sesati. Pravijo, da delajo tu otroci kot možje, možje pa kot velikani.

Najbogatejši donos so mandeljni, ki jih pridelajo letno okoli 7 milijonov kg. Dalje so važne olive z nekaterimi nad tisoč let starimi drevesi. Dalje pridelajo mnogo rožičev, fig, pomaranč, limon, raznega sadja, krompirja in zelenjave. Zanimivo je, da rodi nekatero sadje po dvakrat, krompir pa celo po trikrat letno.

Za živinorejo so pomembni prašiči, perutnina, pa tudi reja zajcev in bikov. Otok je bogat tudi po vinogradih in so španska vina, katerih okus je podoben našim dalmatinskim, zelo poznana.

Velike industrije otok nima. Poznane pa so tovarne čevljev, tovarne umetnih izdelkov, tovarne perla, tovarne pohištva in ročno pletilstvo. Le-te pa nimajo velikosti naših tovarn, temveč neke vrste obrtnih delavnic.

Trgovina je posebno razvita v Palmi, ki je z ozirom

na tujski promet, eno najvažnejših v sredozemskem morju. V Palmo prihajajo tudi največje prekoceane potniške in tovorne ladje in to predvsem ameriške, francoske in angleške.

S Palmo je vzpostavljena redna avionska zveza z večjimi evropskimi, afriškimi in ameriškimi letališči. Palmsko letališče, imenovano Son San Juan je eno največjih na svetu in ima dve po 4 km dolgi pisti ali stezi. Dnevno prileti in odleti poprečno 400 avionov, v glavnem reaktivcev. V letošnji sezoni pa je bil dosežen dnevni rekord, ko je neko soboto priletelo in odletelo kar 552 avionov. Če je poprečje 400, potem prileti, oz. odleti vsake tri minute po eno letalo.

Mallorca je postala moderna za letovanje zaradi ugodnih avionskih zvez in z ozirom na velik razvoj gostinstvo turističnih objektov v Palmi, oz. ob 12 km dolgi plaži je nad 4000 hotelov, ki razpolagajo z okrog 150.000 posteljami. Letos pa je v gradnji nekaj nad 100 novih hotelov, kar dokazuje, da je za letovanje v Palmi vedno večje zanimanje.

Agencije izkoriščajo propagando tudi z milo klimo in zmernimi cenami. Letno preživi svoj dopust v Palmi na Mallorci že blizu 5 milijonov turistov iz vsega sveta. Turistične agencije, ki jih je v Palmi 112 in razpolagajo z nad 300 avtobusi, organizirajo za goste standardne avto-

Letoviško mesto v Španiji Palma de Mallorca

busne izlete v znamenite kraje otoka. Za one, ki lahko sežejo globlje v žep, pa organizirajo tudi avionske izlete v Afriko in Francijo.

Hotele označujejo Španci z zvezdami. Hotel A kategorije ima 5 zvezd, B kategorije 4, C kategorije 3, D kategorije 2 in E kategorije ima 1 zvezdo. Hoteli z petimi zvezdami so podobni našemu hotelu Slon v Ljubljani, ali hotelu Golf na Bledu in so morda še razkošnejši.

Hotelom petih kategorij pa sledijo takojmenovani hostali s prav tako kategoriziranih z zvezdami. Razumljivo, da nobeden Jugoslovani ni

po ali p. 0.000 sečen godli ne pri 8. de Čeles jaz pis: iz s neha pro 7 so za on Kral J. Strai te jim d. delavs B. upr ma dela tu vnik K. na 19. la iz ni bilo š ebanji cer: njanja no odbo K. po nekih ri v. sir zaslo te de stva), st. bisti mi na t: st. ristal 19. a je po 19. a re po zbnja d

stali v ho v hih z zvezdi. T: jugo nsko tel CH ka sple: Kenciji: mo: rihoc ved: a J daj: hotel stak: vlad ob: lu v razb: je in val: češ, čal: V ime lih: so : slov: o bi hran: zajt kav: ča:

god po katerem bi se zmali prejemi delavstva za 40.000 takratnih dinarjev mesečno. Pogajanja za novo pogodbo so bila v Ljubljani ne bi bila pod neposrednim pritiskom delavstva.

Dne 28. decembra 1936 smo dobili Čelesnik Jože, Kralj Ignac, jaz od podjetja KID grobo pismo, da bomo odpušeni iz službe, če ne bomo enahali s svojim delovanjem proti KID. Dne 23. januarja 1937 so bili odpušeni iz podjetja zaupniki in funkcionarji Kralj Ignac, Čelesnik Jože, Stražišar Viktor. Pred tem jim je banska uprava na log KID odvzela mandat delavskih zaupnikov. Bana uprava je odvzela mandat delavskega zaupnika tudi delavnik Francu in meni, KIDu naju je 23. marca 1937 iz službe. Odpuščenih bilo še pet drugih, našemu banju predanih delavcev.

Pogajanja za novo kolektivno pogodbo so se vlekle, ker KID pomoči oblasti in nekaterih reakcionarnih sil v sindikalnih organizacijah (o tem bom še navešal), ni hotela popustiti bistvenih vprašanj, mi na tako pogodbo nismo pristali. 21. februarja 1937 je policijski komisarij prepovedal vsa javna zbiranja delavstva, KID pa

je postavila ultimat, da pristanemo na pogodbo, kajti drugače jo bo s silo uveljavila. Kolektivno pogodbo so ostale organizacije podpisale, naša pa je ni priznala.

Kot sem že omenil, so nasprotne sile delovale tudi v samih sindikalnih organizacijah in s tem pomagale podjetju in oblasti, da zlomijo naš odpor. Že septembra 1936, leta je Narodna strokovna organizacija po nasvetu svoje uprave iz Ljubljane izdala letak delavstvu, da izstopa iz medstrokovnega akcijskega odpora z razlogom, da ga vodi trojke (komunisti op. p.). Ker v vrhu Jugoslovanske strokovne zveze reakcionarni elementi niso imeli dovolj močnih pozicij, so ti v toku pogajanj za novo pogodbo formirali podružnico polfašistične sindikalne organizacije JUGORAS-a, v Sloveniji imenovano Zveza združenih delavcev z Albinom Gosarjem na čelu.

Bistveni pomen za oslabilitev naših moči pa je imela vloga nekaterih zagriženih nasprotnikov komunistov v centralni upravi naše organizacije SMRJ v Beogradu. Glavno besedo pri tem je imel tajnik zveze Vrankar Vinko. Centralna uprava SMRJ nam je s svojim dopisom 28. septembra sporočila naslednji nalog in obvestilo:

(Se nadaljuje)

la dell'orica

stanovi v hotelu, temveč vsi v hišah z največ tremi zvezdami. Tak hotel bi po jugoslovansko predstavljal hotel OH kategorije, ki jih sploh

Kencija Inexturist do mojega prihoda v Španijo ni vedela, da Jugoslovane ne dajejo hotele, temveč v hostale, vladalo med gosti ob pidu v Palmo veliko razburjenje in je vsak zahteval plačilo, češ, da je tega plačal.

V imenovanih hostalih so stanovali Jugoslovani, bili trije obroki in zajtrk je bila bela kava, čaj, marmelada,

margarina in kruh. Za kosilo ni bilo juhe, pač pa dva kosčka salame ali sira, nato makaroni z mesom ali rižota ter puding ali sladoled. Kosilo je bilo skromno. Za večerjo pa je bila neke vrste juha (nikoli iz mesa), sledilo je neke vrste meso v omaki in krompir, ki pa ni bil nikoli pražen ali pire in nazadnje še solata. Seveda ne naše vrste, temveč debelo narezane kumare ali paradižnik brez soli, brez kisa in brez olja. To si je moral napraviti vsak sam. Sol, kis in olje pa so bili na mizi.

(se nadaljuje)

3

— Odgnali jih bodo v Čedad in zaprli. Tudi iz Kobarida in drugih vasi so jih odgnali nekaj v Benečijo, — je rekla Marjutka, žena, ki je stala poleg nje in ki jo je še pred dnevi blagrovala, ker je imel njen mož srečo, da je postal invalid s trdnogo. Prav tako kakor ona Žefka je držala v naročju Janka, ki je bil komaj mesec starejši kakor Žefek in ki je zdaj Žefkov največji prijatelj, poleg nje pa je stal njen starejši sin, štirinajstletni Andrej in s strahom v očeh nepremično strmela v očeta, kakor da bi slutil, da se ne bo zgodilo samo to, kar je tiho upala njegova mama, marveč da se bo zgodilo nekaj strahotnega.

In res so odbranice obstopili vojaki in jih odgnali pred pokopališki zid. Morali so se obrniti z obrazom k zidu, vojaki so se razvrstili v tri vrste, tako da so tvorili z zidom dolg in ozek pravokotnik. Vrsta, ki je stala vzporedno z zidom in v kateri so bili tudi vsi izpuščeni ujetniki, je dvignila puške.

— Ne! Nee! — so se iz množice pred cerkvijo iztrgali kriki groze in obupa, ženski in otroški jok. Toda strelji so jok in krike preglušili, pokopališki zid je obarvala kri, na travi pa so ležali mrtvi, kakor so se zrušili in obležali v poslednjem smrtnem krču. Trava ob njihovih truplih je rjavela od krvi, ki je iz nekaterih trupel še brizgala v curkih in omadeževala tudi oficirja, ki je stopal od mrtvega do mrtvega in z revolverjem v roki streljal v glavo ustreljence, ki so se kazali znake življenja. Ni se zmenil za množico omedlelih žena, ne za njihov jok in jok otrok, marveč je opravljal svoj posel, kakor da ga je vaju.

— Tako smo streljali upornike v Tripolisu, — je zarjul nad množico in ji zagrozil, da bo tako končal sleherni, ki bi si drznil nameriti orožje na junaško vojsko kraljevine Italije.

TIGROVEC ŽEF

MIHA KLINAR

Toda groze še ni bilo konec. Na oficirjev ukaz so jih vojaki odgnali na cesto pod vasjo v žalostni procesiji joka in obupa. Toliko mrtvih, med katerimi so bili šestnajstletni fantiči, moške in starci, še ni bilo nikoli v vasi. V desetih letih bi jih ne umrlo toliko, saj imajo sleherni leto po en ali največ dva pogreba, kako leto pa sploh nobenega. Tu pa je ležalo namesto na parah kar na zemlji pred pokopališkim zidom trinajst mrtvih hkrati, drugi moški pa so jim morali kopati grob.

Ostali vaščani so ta čas stali na cesti zunaj vasi, jokali z ženami, ki so postale vdove, in z otroki, ki so postali sirote. Obkrožali so jih vojaki z naperjenimi puškami. Ona je stiskala k sebi Žefka, ki je jokala, ker je jokala ona in ker so jokali vsi. Marjutko je tolažil starejši sin Andrej, čeprav bi bil tudi sam potreben tolažbe. Držal je v naročju svojega mlajšega bratca Janka, ker se je Marjutka onesvestila in so jo iz vasi ponesli drugi. Ni bila sama, ki so ji pošle moči in ki je potrebovala pomoč in tolažbo manj nesrečnih.

Obup in groza sta jih združevala v množico trpečih in nihče ni slutil, kaj jih še čaka, saj hujšega, kar so doživeli, najbrž ne bi mogli nikoli več doživeti. Niso videli, da so vojaki, ki so ostali v vasi, praznili hiše in hleve in vriskali od zadovoljstva nad plenom, svojim in tistim, ki naj bi bil za vse, za preskrbo njihovega krdela. Nihče ni gledal, ko so gonili živino iz vasi, davili kokoši, prazniki svinjake, nakladali vozove z živežem, gnjatmi in drugim posušenim mesom, z žganjem in z vsem, kar se je dalo jesti in popiti. Sele tedaj, ko je iz prvih streh planil plamen, so vnovič okameneli od nove groze. Gorele so domačije, goreli so hlevi, ogenj je uničeval vse, kar so z znojem ustvarili predniki in sami. Stiskala je Žefkov obraz k sebi in ga zakrivala, obenem pa mislila na Franca z mešanimi občutki groze pred uničenjem njegovega truda in v tem hipu skoro bogoskrunske sreče, ker je bil Franc daleč proč in ker ga ni bilo med do-

pustniki, ki jim je še pred nekaj dnevi zavidala, da so prišli domov in osrečili žene prav v najlepšem mesecu v letu. Tisti hip ni pomislila, da je Franc na fronti sredi prav take ali še večje groze in da ju bo več kot tri leta ločil ognjeni zid smrti, ki so ga naznanili topovi in streljanje nekaj kilometrov proč od vasi in morda celo na njenem robu. Slišali so samo bobnenje topov, lajanje strojnic in pušk nekje za Sočo, preko katere so jih odgnali Italijani in jih gnali čez staro mesto proti Čedadu.

Potem so prišli dnevi za bodečimi žicami taborišča in potem odgon v Furlanijo, na veleposestvo nekega grofa. Tu je delala in tu so jo začele zopet mučiti skrbi za moža, o katerem ni vedela, ali je še živ ali je že mrtev, dokler ni zvedela, da so nekatere žene z Breginjskega zvedele za svoje v cesarski vojski preko Švice s pomočjo Rdečega križa in s pomočjo neke žene iz Borjane, ki je živela poročena na Bavarskem v Nemčiji, ker vojaki sami preko Rdečega križa niso smeli pisati.

Zato je tudi ona pisala tej ženi (bila je Uršičeva iz Borjane, ki se je kakih sedem let pred vojno poročila z nekim Federlom, lani pa se je poročila vnovič z nekim Nemcem v Berlinu, kamor je odpotovala). In žena ji je res našla zvezo z možem. Bil je še živ. Pisal ji je preko Federlove in jo tolažil, naj bo močna in trdna, vlival ji upanje, da se bo vrnil iz vojske in da bo vnovič postavil dom in vse, kar je vojna uničila. Vedel je, da je vas v ruševinah, čeprav mu tega ni pisala.

Ljudje so se počasi potolažili in sprijaznili z usodo, skušali pozabiti grozo tistega dne, saj so bili domala vsi kraji ob Soči spremenjeni v ruševine.

Tako je prišlo Žefkovo tretje in četrto leto in rasel je v peto, ko se je nekega poznojesenskega dne vsul s severa plaz bežeče italijanske vojske, cesarski vojaki so podili Italijane tako naglo, da

so se le-ti ustavili šele za reko Piavo. Italijanski beg je bil tako hiter, da so skoro vsi kraji, skozi katere so bežali, ostali neporušeni, zato pa so bili domači kraji ob Soči vsi v ruševinah. Zemlja je bila razrita s strelskimi jarki, z lijaki, ki so jih izdoloble granate, prepredena z bodečimi žicami in podtaknjena z nevarnimi minskimi polji. Kljub temu pa izgnanci niso vzdružali v Furlaniji. Klicala jih je domača gruda, čeprav opustošena, tisočkrat ranjena, polna sivih brazgotin ruševin.

Niso jih objokovali. Oprijeli so se dela, se nasečili po zapuščenih vojaških kavernah. Preživeli dopustniki, ki so se petnajstega leta postavili Italijanom po robu, so ostali doma v upanju, da je vojska nanje že pozabila. Nekega februarkega dne pa je prišla v porušeno vas vojaška žandarmerija in jih začela iskati kot dezertarje.

— Kakšni dezertarji? Branili so vas pred Italijani. Čakali so cesarsko vojsko, pa jih je cesar pustil na cedilu! Zdaj pa bi jih radi spravili pred vojno sodišče in postrelili!

Tako so se razburjali ljudje in poskrbeli, da žandarji niso našli nikogar. Dezertarji so izginili, kakor da bi se vdrli v tla, in pobegnili v zeleni kader, v hribe, ljudje pa so jim pomagali, da niso poginili od lakote.

— Taka hvaležnost! — so se jezili starci. Obiast jim ni hotela dati italijanskih ujetnikov, da bi jim obnovili vas. Je oblast pozabila, kdo jo je zažgal? Je pozabila, da so Italijani postrelili trinajst vaščanov? Je pozabila, zakaj... Ne, starci niso odnehal. Pritiskali so na oblast, dokler jim ni poslala četice lačnih Italijanov. Gradbeni material so si priskrbeli sami. Ni ga manjkalo, ker ga je vojska potrebovala za gradnjo utrd, a ker teh zaradi italijanskega umika za Piavo, ni bilo več treba, je material prišel kakor nalašč za obnovo obsojnih vasi. Vojska je tako ali tako pozabila nanj.

ŽELEZOVA RUDA DANES V SVETU

(Nadalj. z 11. strani)

Tendenco povečanja vsebnosti železa v rudi kažejo trije diagrami. Pri vseh je upoštevano razdobje let 1965, 1968, 1969, 1970 in 1971. Diagram št. 1 prikazuje tri pokazatelje povezane s količino nakopane železove rude na svetu. Črna črta kaže količino železove rude, črtkana pa ustrežno količino železa v nakopani rudi. S črto in piko pa je označena fiktivna količina železove rude, ki bi morala biti nakopana v razdobju 1968–1971, če bi vsebnost železa ostala ista kot leta 1965.

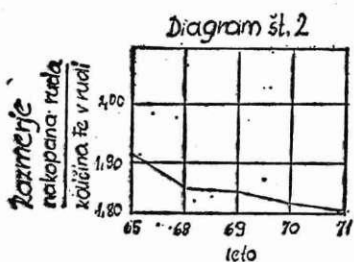
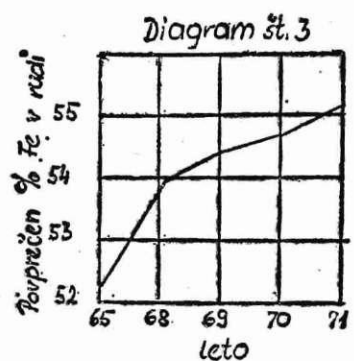

Diagram št. 2 kaže, kako je v zadnjih letih padalo razmerje med količino nakopane rude in količino železa v rudi. Količnik 1,91 v letu 1965 se je v letu 1971 znižal na 1,81.

Iz diagrama št. 3 vidimo, kako je naraščala povprečna vsebnost železa v nakopani rudi. Od 52,2 % v letu 1965 na 55,1 % v letu 1971.

Vsi trije diagrami dokazujejo, da na svetu nakopljejo iz leta v leto več železove rude in da vsebnost železa stalno narašča.

Drugo vprašanje, kje so rudniki, ki takšno kvaliteto rudo imajo? V Evropi jih z izjemo Švedske in Sovjetske zveze ni. Zato pa se na tem področju vedno bolj uveljavljajo druge celine: Afrika, Južna Amerika, Azija in Avstralija. K njihovi uveljavitvi je pripomogel tudi cenen prevoz z velikimi specialnimi ladjami. Te lahko prepeljejo naenkrat tudi po 100.000 in več ton železove rude. To pa omogoča, da lahko kupujejo na primer japonske železarne kvaliteto rudo v Južni Ameriki ali Avstraliji. Z njeno predelavo dosega v svojih modernih plavžih tehnološko in ekonomsko izredne rezultate.

Kolikšne količine železove rude je nakopalo v letu 1971 dvanajst držav, ki v svetovnem merilu zasedajo najvišja mesta, je razvidno iz spodnje

Država	milij. ton	% železa
1. Sovjetska zveza	203,6	54
2. ZDA	86,6	58
3. Avstralija	57,6	64
4. Francija	56,4	31
5. Kanada	45,7	61
6. LR Kitajska	44,0	50
7. Švedska	33,3	62
8. Brazilija	32,5	68
9. Indija	31,6	64
10. Liberija	25,7	68
11. Venezuela	22,5	64
12. Čile	11,2	62
Skupaj svet	774,5	

Tabela je zanimiva. Iz nje vidimo, da se povprečna vsebnost železa v nakopani rudi v večini držav giblje blizu in prek 60 %. Velika izjema je le Francija, ki je po količini sicer na četrtem mestu, vendar je njena ruda revna. Zato tudi izkop v zadnjih letih ne povečujejo saj je padel od leta 1965 s 60 na 56,4 milijonov ton v letu 1971.

Daleč na prvem mestu je Sovjetska zveza. V zadnjih letih je količina nakopane rude skokoma naraščala. To kaže spodaj navedena tabela.

Leto	milij. ton
1965	153,4
1968	176,6
1969	186,1
1970	195,5
1971	203,6

Sovjetska zveza ima tudi največje rezerve železove rude na svetu. Vendar so posebno v Sibiriji mnoga nahajališča slabo raziskana in delno še neodkrita. Z železovo rudo preskrbuje železarne socialističnih držav Vzhodne Evrope, medtem ko se na ostalem tržišču v svetu skoraj ne pojavlja.

ZDA imajo sicer bogata nahajališča železove rude, vendar izkop v zadnjih letih stagnira oziroma celo nazaduje.

Izmed vseh zgoraj navedenih držav je v zadnjih letih napravila največji skok Avstralija. To kaže spodnja tabela.

Leto	milij. ton
1965	6,8
1968	26,6
1969	38,5
1970	51,1
1971	57,6

Če upoštevamo, da je Avstralija proizvedla leta 1971 samo 6,8 milij. ton surovega jekla, potem je jasno, da je brez dvoma največji izvoznik železove rude. Njen najmoč-

tabele. Količine so navedene v milijonih ton. V zadnji je navedena tudi povprečna vsebnost železa v rudi.

nejši kupec so japonske železarne. Vendar se v zadnjem času vedno bolj uveljavlja tudi v Zahodni Evropi.

Iz tabele tudi vidimo, da ima v Evropi najbolj kvaliteto železovo rudo Švedska. Države, navedene v tabeli od osmega mesta naprej, razpolagajo z železovo rudo, ki ima zelo visok odstotek železa. Večino nakopanih količin izvozijo v železarne Zahodne Evrope, Japonske in ZDA. Zato njihov delež pri preskrbovanju teh železarn iz leta v leto narašča.

Izmed ostalih držav, ki v tabeli niso navedene lahko omenimo še Južnoafriško republiko z 10,7 milij. ton nakopane rude leta 1971 (64 % železa), Peru z 9,5 milij. ton (60 % železa) in Veliko Britanijo z 10,6 milij. ton (samo 28 % železa). Za Veliko Britanijo velja isto kot za Francijo. Ruda je zelo revna, zato njeno količino iz leta v leto znižujejo (leta 1965 15,6 milij. ton).

V naši državi smo v kratkem letu nakopali 3,7 milij. ton železove rude. Iz vsega zgoraj navedenega je razvidno sedanje stanje v svetu na področju izkopa in porabe železove rude. Železarne se vedno bolj usmerjajo na uporabo bogate in kvalitetne rude iz prekomorskih dežel. Uporabo revnih rud, čeprav domačih, opuščajo ker jih je ekonomika proizvodnje groblja k temu prisilila. Treba je omeniti še dejstvo, da se v zadnjem času vedno bolj uveljavlja tudi proizvodnja in uporaba peletov. Tu obstajajo možnosti, da države, ki danes izvažajo železovo rudo del te rude predelajo v pelete in le-te izvozijo. S tem oplenitijo rudo, dosežejo nižjo ceno in opraviijo del tehnološkega procesa že doma. Nekaj držav danes tako že dela, druge pa se na to pripravljajo. Saj predstavlja železova ruda za nekatere nerazvite dežele velik del njenega izvoza.

Novice iz jese- niške občine

V petek 21. aprila je bila v Škofji Loki seja sveta gorenjskih občin, na kateri so razpravljali o mreži poklicnih in strokovnih šol na Gorenjskem ter o razpravi, ki naj bi jo organizirali v zvezi s sprejemom zaključnega dokumenta dolgoročnega razvoja Gorenjske. Dogovorili so se, da bodo predvidoma konec maja organizirali simpozij o predlogu omenjenega dokumenta.

Poleg tega so za novega predsednika sveta gorenjskih občin izvolili Franceta Žvana, predsednika skupščine občine Jesenice. Mandat predsednika sveta traja eno leto, s tem da je po statutu dosednji predsednik Marjan Bizjak, predsednik skupščine občine Trzic avtomatično postal podpredsednik.

V sredo 19. aprila je bila seja izvršnega odbora občinske konference SZDL Jesenice, na kateri so imenovali člane vseh enajstih odborov in komisij, kolikor jih je imenovanih in koliko naj bi jih delovalo pri omenjeni konferenci. V posamezne odbore in komisije so imenovali od pet do enajst članov. Poleg tega so sklenili, da bodo letos podelili izjemoma devet priznanj OF. Naknadno so se domenili, da bodo priznanje podelili tudi Gorski reševalni službi Jesenice, ki letos praznuje 60-letnico obstoja in uspešnega dela. Letošnja priznanja so tako dobili: Anton Židan iz Kranjske gore, Janez Eržen iz Mojstrane, Jože Klinar-Lešnik iz Planine pod Golico, Stane Križnar in Ančka Kavčič z Jesenic, Alojz Tišov z Javornika, Peter Sitar iz Žirovnice ter Otroški vrtec Julke Pibernik z Jesenic in Gorska reševalna služba z Jesenic.

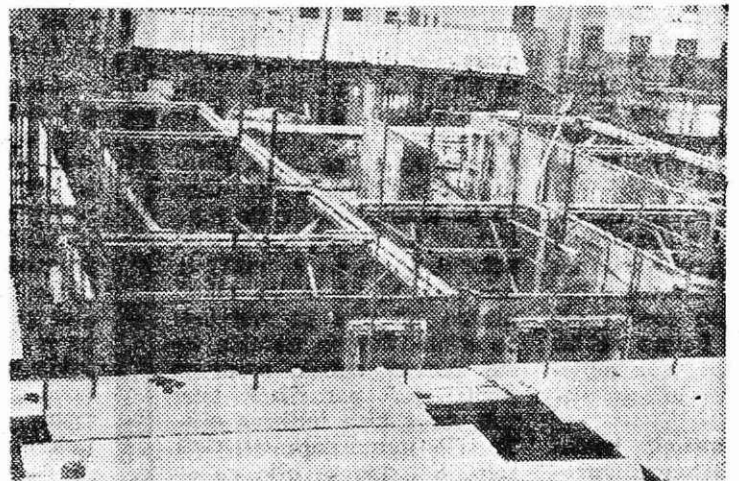
V ponedeljek je komite občinske konference ZK Jesenice organiziral aktiv komunistov-direktorjev in predsednikov delavskih svetov, na katerega pa so povabili tudi predsednika večjih delovnih organizacij v občini, ki sicer niso člani ZK. O aktualnih problemih ekonomske in stabilizacijske politike pri nas je govoril Tone Bole, predsednik gospodarskega zbora skupščine SR Slovenije. Aktivna se je udeležilo 48 predstavnikov delovnih organizacij, ki so ob koncu uvodnega razlaganja postavili to. Boletu tudi nekaj vprašanj.

Ob tej priliki so se domenili, da naj bi bila taka oblika shajanja in obravnavanja problemov stalna oblika dela.

Treba je še dodati, da je v letošnjem letu, v tej mandatni dobi komiteja to že tretji aktiv, ki so ga organizirali. Predtem sta bila organizirana aktiv komunistov — zaposlenih v šolstvu in komunistov, ki delujejo na kulturnem področju.

Slabo vreme je preprečilo, da bi Tomšičevo cesto do križišča pri Šegu do 1. maja tudi asfaltirali. Delavci podjetja Kovinar so uredili vsa zemeljska dela in tudi uredili potrebne instalacije, v zadnjih dneh aprila, pa naj bi po vsej površini položili tudi asfaltno prevleko. Zaradi dežja in zato razmočenega terena pa so morali asfaltiranje preložiti na poznejši čas. Delavci Kovinarja bodo v prihodnjih mesecih tudi nadaljevali z urejanjem dela ceste v Planino pod Golico, kjer pa imajo težave z zemeljskim plazom. Šele rezultati sondiranja bodo pokazali, kako naj bi ogroženi del uredili. Vseeno je predvideno, da bi del ceste do ovinka nad Erilahom uredili še letos v poletnih mesecih.

Pri Avto motu društvu Jesenice, kjer vzgajajo bodoče voznike motornih vozil — amaterje, so uredili kabinet za prometno vzgojo. V sodelovanju z Železarskim izobraževalnim centrom so uredili učilnico v pritličju stavbe šole, kjer so že dosedaj imeli teoretični pouk kandidatov. V učilnico so namestili posebno respondersko napravo za testiranje, katero bodo lahko uporabili tudi pri pouku učencev in odraslih v okviru ki ga nudi ŽIC. V kabinetu so uredili tudi vrsto drugih učil, maket in pripomočkov z željo, da bi bil teoretični pouk bodočih voznikov motornih vozil kar najboljši, pa čeprav bi zato porabili manj časa kot dosedaj. V kabinetu za prometno vzgojo — učilnici bo prostora za 30 kandidatov.

Tako so izgledali temelji nove stolpnice za gimnazijo pred nekaj tedni

Kramljanje z bralci

Na vprašanja k sliki starih Jesenic objavljeni v 3. številki MZ-Vestnika smo dobili zanimive odgovore glede tolmačenja lokacije slike in posameznih hiš.

Zaradi zanimanja za to sliko s strani bralcev naj povemo, da slika predstavlja kompleks nekako od zgradbe današnje carinarnice s Tramšakovo hišo v ozadju do križišča, ki vodi v novi podvoz Podmežakljo, točneje do sedanje restavracije Triglav. Cesta vidna na sliki je stara cesarsko kraljeva državna cesta, ki je nekako pri sedanjem hotelu Korotan zavila desno prek polja in železniške proge na Savo. Na sliki je še dobro vidno takratno jeseniško polje med cesto in Savo, ki ga je prerezala leta 1870 zgrajena železniška proga Jesenice—Trbiž. Posnetek je bil narejen ob koncu 19. stoletja, avtor fotografije pa ni znan.

Vsem, ki so nam pomagali sliko dokumentirati, se lepo zahvaljujemo, obenem pa prosimo bralce, da še naprej z nami sodelujejo.

Kako stare so pravzaprav Jesenice

3. nadaljevanje

V tretji številki muzejskega vestnika smo navedli, da so bili Iliri pionirji železarstva v naših krajih. Železna doba, ki je trajala od leta 900 pred našim štetjem do začetka našega štetja, se deli praktično v dve obdobji ali kultur — halštatsko od 900 do 400 let pred našim štetjem in latensko od 400 do našega štetja. Po prvih poskusih pridobivanja železa se le to še ni takoj uveljavilo. Izvedenci ugotavljajo, da se je uporaba železa pričela šele okoli 700 let pred našim štetjem. V tem času je železo že izpodrinilo bron, ki so ga kasneje uporabljali le za okrasje in posodo.

V času ilirskega železarstva — halštata — je bilo slovensko ozemlje že močno naseljeno. To so ugotovili arheologi in zgodovinarji na podlagi bogatih izkopanih in najdb, ki sodijo v halštat. Takratno prebivalstvo je iskalo in našlo rudo v velikih predelih Slovenije, zlasti na Dolenjskem in Notranjskem, pa tudi na Gorenjskem. Največje najdbe halštatske kulture pri nas so bile najdene v Vačah pod Ljubljano, kjer so našli tudi grobišča s prek 3000 grobovi takratnih prebivalcev. Na Gorenjskem se je v tem času razvilo železarstvo zlasti v Bohinju, kjer so tako tuji, kakor tudi domači zgodovinarji in arheologi odkrili še stare primitivne topilnice železa iz časa Ilirov in kasneje Kelto.

Kako je bilo z železarstvom v naši Jeseniški dolini in v Karavankah v tistih časih, je neznanka, kar žal nismo našli nobenih dokazov o pridobiva-

nju železa v antični dobi. Zelo težko pa se je s tem sprijazniti, kajti vse govori, da so obstajale možnosti za pridobivanje železa tudi v Karavankah. Najdbe železne žilindre v grobovih na Bledu, ki sodi še v halštatsko dobo, kakor tudi ostanki gradišča v Njivicah nad Begunjami, nam kažejo smer, da se je železarstvo širilo iz Bohinja proti Bledu in Karavankam (Begunjsčica).

Tudi skrivnostno in žal že neraziskano gradišče na Ajdni nad Potoki, katerega ostanki so še danes dobro vidni, bi lahko v določeni meri povezali z antičnim železarstvom, v naši dolini oziroma v Karavankah. Kdaj je nastalo gradišče Ajdna, je težko reči. To bi nam lahko odkrile le načrtne raziskave, vendar pa so arheologi glede na strukturo in način gradnje zidov, ki so še ostali mnenja, da sodi nastanek tega gradišča v antično dobo. Težko pa je opredeliti čas, kajti zgodovinsko je ugotovljeno in dokazano, da so staroselci v nemirnih časih zadnjega tisočletja pred našim štetjem zapuščali ravninske predele ter se umaknili pred vdirajočimi tujci v osamljene doline ali višinske predele, kjer so si postavljali utrjena gradišča in se tako lahko branili pred vsiljivimi tujci.

Prav gotovo je bil to tudi poglavitni razlog za prvotne prebivalce v tej dolini, da so se umaknili na vrh Ajdne. Nastaja pa vprašanje, zakaj prav na Ajdno, kajti če bi šlo samo za varnost pred tujci, bi si lahko izbrali kakršenkoli hrib v okolici. Mi pa vemo, da so se v neposredni bližini Ajdne okoli Valvasorja nahajala stara rudišča, za katera ne vemo, kdaj so jih začeli prvi izkoriščati. Morda je prav železova ruda in železarstvo vodila te staroselce na Ajdno. Dokazov zato seveda nimamo, to so le domneve, tako glede časa nastanka gradišča na Ajdni, kakor tudi vprašanje, kdo so bili ti staroselci. Težko je trditi, da bi bili to že Iliri, morda so bili kasnejši Kelti, ki so se pred Rim-

Muzejsko — zgodovinski vestnik

4 APRIL

ljani umikali, lahko pa da je Ajdna nastala v nemirnih časih, ko je rimski imperij propadal in so razna germanska ljudstva vdirla iz Azije in plenila po alpskih deželah, ki so bile v posesti Rimljanov do 15. stoletja.

Kdaj so Rimljani prišli v naše kraje, je prav tako neznanka, vemo le to, da je nekaj let pred našim štetjem rimska vojska zasedla ljubljansko kotlino in ostale predele današnje Slovenije. Prisotnost Rimljanov in ostankov njihove kulture na ožjem Gorenjskem zlasti na radovljiško-žirovskem polju, je očitna. Ostanki »vile Rustice« najdene v Ključeh pod Rodinami nam po temeljnih sodeč odkrivajo bivališče rimskega uradnika ali kolonista, ki je tukaj živel in po vsej verjetnosti upravljal ožjo Gorenjsko. Tudi rimski nagrobniki, najdeni v Lescah, kakor tudi v Begunjah, nam pričajo o navzočnosti rimskih naseljencev, kajti znano je, da so prvotno ilirsko-keltsko prebivalstvo v zakotnih goratih predelih ni romaniziralo v taki meri kot v mestih. Le-ti so ohranili svoj jezik, navade in običaje, vsch petsto let rimske zasedbe.

Ko obravnavamo ostanke rimske kulture na področju naše občine, ne moremo mimo najdbe grobišč v Mostah pri Žirovnici, ki so jih odkrili delavci pri izkopavanju trase za novo cesto pred leti. Ta grobišča so zanimiva zato, ker so arheologi in uslužbenci spomeniškega varstva v Kranju mnenja, da grobišče odnosno pokopane žrtve ne sodijo v rimsko dobo, oziroma so bili pokopani znatno kasneje, medtem ko kamnite plošče, ki so tvorile sestavni del grobišča izhajajo iz rimske dobe. Na podlagi teh kamnov in plošč z reliefi so izvedenci enotnega mnenja, da je nekje v Mostah moral stati nekakšen rimski objekt, naj si bo tempelj ali pa žrtvenik, zakaj razumljivo je, da za pokop omenjenih žrtev niso namenoma klesali plošč, ampak so jih vzeli nekje v okolici.

Ob poznavanju navad rimskih legij, da so v nevarnih krajih postavljali žrtvenike in imeli tam svoje obrede, bi bilo povsem možno, da so ob kanjonu hudourniške Završnice, kakor tudi Savé v Kavčkah, ki sta bili v tistih časih prav gotovo še neprehodna in predstavljala nevarnost, postavili tak žrtvenik. Morda so se rimski zavojevalci v Mostah tudi ustavili, ker se jim je zdelo prodiranje v ozko Gornjesavsko dolino prenevarno in so tako v Mostah postavili nekakšno stalno strazarsko postojanko. To so le domneve. Načrtne raziskave v Mostah in okolici pa bi lahko odkrile najdbe, ki bi nam bolj točno obeležile položaj Most v rimskih časih.

O navzočnosti Rimljanov v naši dolini konkretno na Jesenicah in okolici nimamo nobenih podatkov. Najdba rimskega novca na Javorniku (Borovlje), kakor tudi najdba rimskih novcev pri kopanju temeljev in jaška za novo vodno turbino v obratih KID na Savi, pa nam dokazujejo, da so bili tukaj navzoči prebivalci ali rimski vojščaki tudi v času rimske zasedbe. Najdba rimskega novca na Javorniku sama po sebi še ni toliko zanimiva kot najdba novcev na Savi. V starih virih sem zasledil, da so našli ta rimski novce pri kopanju jaška globoko v zemlji. Nastaja vprašanje, kako je ta novce prišel tako globoko v zemljo, dasi vemo, da je bil svet tukaj pred zemeljskimi deli in izkopavanji za nove obrate KID pust, skalnat in pašnišk. Pri tem pa velja omeniti, da je novce ležal na plasti humusa pod katerim se je pričela plast savskega gramoza. Razglabljanje okoli tega sodi že bolj v področje geologov, ki bi na to lahko dali bolj točen odgovor. Mi se lahko samo vprašamo, ali morda globoko v zemlji leži še več takih tvornih dokazov, ki bi nam odkrili rimsko navzočnost v naši dolini. Zelo zanimivo je

Slika nam predstavlja skupino smučarjev in športnih delavcev SK »Bratstva« z Jesenic. Če prav sodimo, je posnetek narejen na Pustem rovtu, verjetno ob otvoritvi prve smučarske koče SK Bratstva. Nismo pa povsem sigurni, zato prosimo bralce, zlasti tiste, ki se bodo na sliki spoznali, da nam sporoče točen datum, kdaj je bil narejen posnetek oziroma, če je bilo to ob otvoritvi koče.

namreč, da pri vseh zemeljskih delih in prekopavanjih na Jesenicah do danes še nismo odkrili nobenih najdb iz tistih časov. Iz tega lahko sklepamo dvoje, da eventualni ostanki leže globlje v zemlji ali pa je te novce zgubil slučajni popotnik, ki se je zadrževal v teh krajih.

(Nadaljevanje sledi)

T. S.

Koledar pomembnejših dogodkov za april

1. aprila 1932 je bilo v Jugoslaviji drugo ljudsko štetje. Jeseniška občina je takrat štela 6.383 prebivalcev.

4. aprila 1909 je bilo v prostorih pri Jeleni prvo zborovanje socialdemokratske strokovne organizacije kovinarjev.

4. aprila 1918 je bila dana v obratovanje tovarna elektrod na Blejski Dobravi. Tega dne je inž. Hofmann Kurt zamenjal tehničnega direktorja Trapna.

4. aprila 1941 se na Jesenicah živeli Nemci umaknejo na Koroško. Zanimivo pri tem je, da so stanovanja zapustili opremljena.

5. aprila 1915 je bila od strani kolavdacijske komisije okrajnega glavarstva Radovljice potrjena in sprejeta dograditev poslopja nove osnovne šole na Jesenicah, v kateri se je 16. aprila pričel redni pouk.

5. aprila 1941 je bila na podlagi pospešene diplomatske dejavnosti končno podpisana mirovna pogodba med Sovjetsko Rusijo in kraljevino Jugoslavijo.

6. aprila 1941 so nemška letala v zgodnjih jutranjih urah brez vojne napovedi strahovito bombardirala naše glavno mesto Beograd. To je bil odprt napad na Jugoslavijo.

6. aprila 1944 je izšla druga številka ilegalnega časopisa Delavska enotnost, ki jo je izdal pokrajinski odbor OF za Gorenjsko. Namenjena je bila predvsem jeseniškemu delavstvu.

7. aprila 1941 je vodstvo KID ustavilo obrate. Delavstvo je dobilo izplačilo in delavske knjižice.

7. aprila 1941 zvečer je odšla z Jesenic prva skupina prostovoljcev — mladincev, da branijo domovino.

7. aprila 1941 zavzemajo Italijani ob pomoči nemških alpincev Petelinjek, s patruljami pa prodoro do Rateč.

8. aprila 1941 CK KPS pošlje delegacijo k divizijskemu štabu Dravske banovine z zahtevo, da oboroži jeseniške delavce — prostovoljce, ki so pripravljeni braniti severno mejo. Zahteva je bila zavržena.

Tega dne italijanske čete že zasedejo Rateče, Podkoren in Kranjsko goro.

8. aprila 1941 v zgodnjih jutranjih urah pionirji jugoslovanske vojske minirajo karavanški predor na Hrušici.

9. aprila 1941 Italijani prodirajo proti Gozd Martuljku, kjer jih zaustavijo graničarji in jeseniški prostovoljci, ki jih je vodil Jože Gregorčič. Razvila se je borba, ki je trajala ves popoldan.

10. aprila je bil razkroj jugoslovanske vojske na Gorenjskem popoln. Jože Gregorčič je s prostovoljci odšel proti Žirovnici, kjer ni našel nobenega vojaka več.

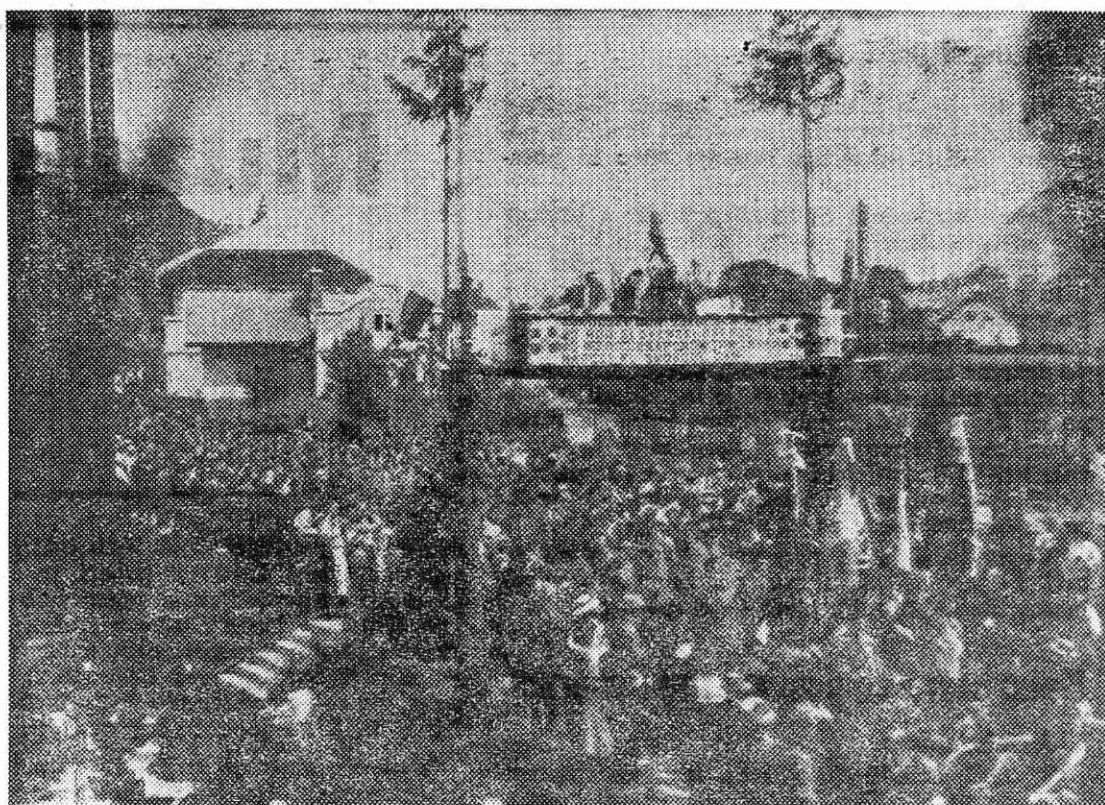
Tega dne so iz Jesenic odšli zadnji prostovoljci, ki so se odzvali pozivu KP in SKOJ. V štirih dneh se je javilo z Jesenic prostovoljno prek 1200 udeležencev.

11. aprila 1920 je bil v Ljubljani ustanovni kongres slovenske komunistične stranke.

11. aprila 1941 zasedejo Italijani s predhodnico nemških alpinistov Jesenice, istega dne okupirajo Italijani tudi Ljubljano.

12. aprila 1941 Jože Gregorčič ustanovi vojni komite, ki je bil eden izmed prvih v Jugoslaviji, obenem pozove delavstvo, naj skriva orožje, ki ga je odvrgla jugoslovanska vojska.

14. aprila 1895 je v zgodnjih jutranjih urah močan potresni sunek spremenil del Ljubljane v ruševine.

Na sliki, ki po vsej verjetnosti predstavlja nekakšno slavlje Sokolov, vidimo množico občanov — Jeseničanov, zbranih pred nekdanjo Kogojevo hišo in Tancarjevo gostilno na Jesenicah. V povorci pod svečanim slavočelom vidimo Sokole v uniformah. Onstran ceste pa je dobro vidno poslopje stare železniške postaje. Bralec prosimo, če jim je kaj znano o tem, da nam sporočijo in sicer, kakšno slavlje je bilo, kdaj, po možnosti vsaj letnico, če že ni mogoče ugotoviti celotnega datuma. Mi predvidevamo, da je bil posnetek narejen vsekakor pred letom 1930.

vine. Porušenih je bilo 148 stanovanjskih in upravnih zgradb.

15. aprila 1905 je deželni šolski svet za Kranjsko izdal odločbo za gradnjo štiri razredne nemške šole na Jesenicah.

16. aprila 1904 so valjavci javorniških valjarn ob 6. uri zjutraj ustavili stroje in pričeli stavkati. Stavki, ki je razburila široko javnost, so se iz solidarnosti priključili tudi jeseniški železarji.

16. aprila 1923 je bila v Ljubljani sklicana slovenska konferenca proletarske mladine.

17. aprila 1891 je priobčil časopis Slovenski narod vest, da je v novi tovarni na Jesenicah stopilo v stavko 60 železarjev. Stavkujoče delavce je takratna žandarmerija razgnala. Zaradi polemike o tej stavki je bil časopis zaplenjen.

17. aprila 1941 je Jugoslovanska kraljeva vojska podpisala kapitulacijo, naslednji dan pa položila orožje.

19. aprila 1903 je bila ustanovljena na Jesenicah podružnica slovenskega planinskega društva, ki je ob ustanovitvi štela 92 članov.

19. aprila 1913 je bila po odloku cesarsko kraljevega deželnega predsedstva za Kranjsko razpuščena zveza kulturno prosvetnih društev Vzajemnost v Ljubljani in z njo tudi komaj pred letom ustanovljena podružnica na Jesenicah.

19. aprila 1941 prevzamejo predstavniki vojske kapetan Rauh, Godfrid Hauswirth in Karl Luckman občino in razpuste staro upravo.

19. aprila 1941 izvedejo Nemci na Jesenicah prve aretacije. Zaprli so 14 oseb. Ker je bila tukaj še italijanska okupacijska oblast so zapornike odpeljali prek Korenskega sedla v celovške zapore.

20. aprila 1941 je imenovan Karl Luckman za župana.

21. aprila 1941 prevzame koroški gaulajter Kutschera civilno upravo na Gorenjskem.

23. aprila 1941 so italijanske čete dokončno izpraznile Gorenjsko in jo prepustile Nemcem.

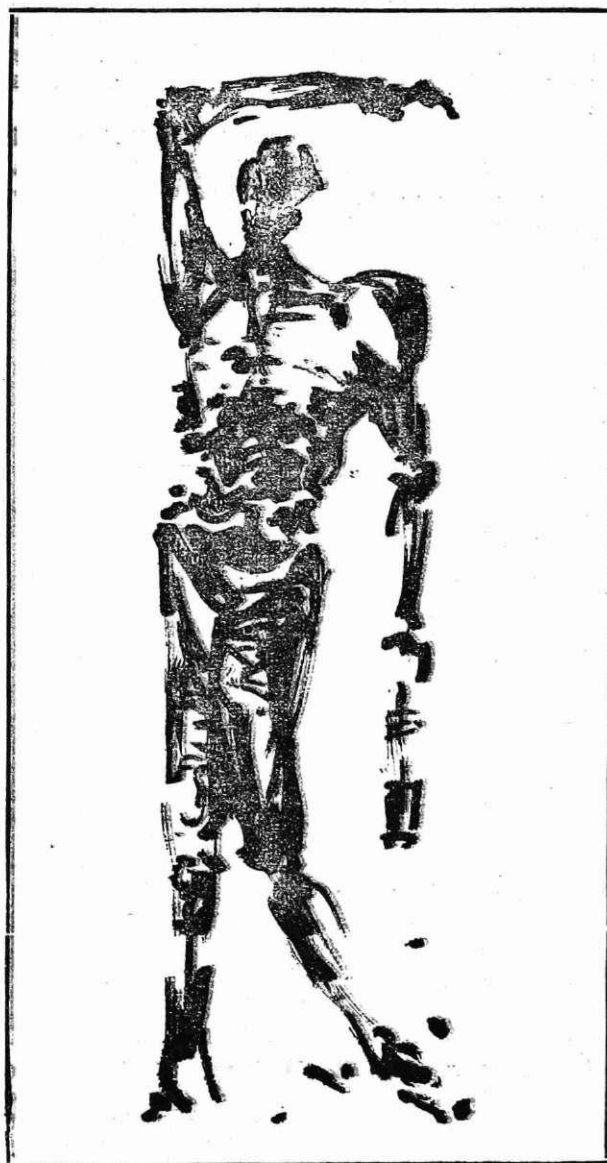
24. aprila 1945 je 12 letal ponovno bombardiralo Jesenice. Močno je bila razdejana železniška postaja in stanovanjske hiše ob njej na Savi. 16 oseb je pri tem izgubilo življenje.

26. aprila 1915 je bil podpisan tajni londonski pakt, s katerim so antantne sile obljubile Italiji Trst, Slovensko primorje, Istro in severno Dalmacijo, če italijanska vojska stopi na njihovo stran.

26. aprila 1933 je bila z odlokom reiša ministra Göringa ustanovljena zloglasna nemška policija »Gestapo«.

27. aprila 1941 je bila v Ljubljani ustanovljena na pobudo KPS protiimperialistična fronta, ki se je kmalu preimenovala v Osvobodilno fronto slovenskega naroda.

29. aprila 1941 je bil dokončno izdelan načrt za razdelitev Slovenije v okupacijske cone. Nemci so zasedli 11.000 km² z 800.000 prebivalci (Štajerska, Gorenjska, Koroška), Italijani zasedejo Dolenjsko in Notranjsko s 330.000 prebivalci, Madžari pa Prekmurje z nekaj več kot 100.000 prebivalci.

N
repi
slov
ravi
sodi
dov
nos
(PU
razi
je I
letn
dvel
vo
brih
pob
ju s
mes
nja,
dine
nov
svet
lah
učite
klic

Dr
vanj
cije
pren
ne š
zlast
ba
skup
cev,
njem
akcij
vale
večji
s ter
dova
mezn
načrt
treba
na
usme
ja I
nja,
nih z
učenc
šol.

Za
pokli
znači
PU v
ški s
prosv
progr
ročju
usme
Kaže,
pristo
tivnos
odslej
osnov
dejavi
tudi
nalog:
a) r
b) p
vanju

od
liz
za
De
klj

žev
ma

Poklicno usmerjanje v osnovne šole

Na nedavni seji skupščine republiške skupnosti za zaposlovanje so med drugim obravnavali akcijski program sodelovanja šolstva in zavodov za zaposlovanje v dejavnosti poklicnega usmerjanja (PU) v osnovnih šolah. V tej razpravi so ugotovili, da se je PU v Sloveniji v svoji 17-letni aktivnosti razvijalo v dveh značilnih obdobjih. Prvo obdobje, ki je trajalo dobrih 10 let, so poimenovali s pobudništvom. V tem obdobju so znane akcije, kot npr.: mesec poklicnega usmerjanja, ekskurzije šolske mladine v tovarne in razne ustanove, dejavnost poklicnih svetovalnic, v osnovnih šolah pa je to nalogo opravljal učitelj — poverjenik za poklicno usmerjanje.

Drugo obdobje je nadaljevanje prvega, le da so se akcije poklicnega usmerjanja prenesle od zunaj na osnovne šole. V teh akcijah se je zlasti izkazala strokovna služba poklicnega usmerjanja s skupinskim testiranjem učencev, poklicnim prosvetljanjem in svetovanjem. V te akcije pa so se že vključevale strokovne službe zlasti večjih delovnih organizacij s tem, da so učencem posredovali informacije o posameznih poklicnih profilih in načrtovanih kadrovskih potrebah. Pomemben premik na področju poklicnega usmerjanja predstavlja akcija poklicnega prosvetljanja, testiranja o intelektualnih zmožnostih ter nagnenjih učencev 5. razredov osnovnih šol.

Za novo, tretje obdobje poklicnega usmerjanja pa je značilen prenos dejavnosti PU v osnovne šole. Republiški sekretariat za kulturo in prosveto je izdelal akcijski program za ukrepe na področju šolskega in poklicnega usmerjanja v osnovni šoli. Kaže, da gre za preštudirani pristop k tej pomembni aktivnosti. Osnovne šole bodo odslej, v skladu z zakonom o osnovni šoli, razvijale svojo dejavnost, poleg osnovne, tudi v kompleksu naslednjih nalog:

- a) poklicni vzgoji;
- b) poklicnemu prosvetljanju in

c) aktualizaciji sposobnostnih potencialov v vzgojno-izobraževalnih procesih.

Poklicna vzgoja bo prisotna v celotnem vzgojnem delu šole, posebej pa vključena v učni načrt moralne vzgoje, ki bo vsebovala naslednje osnovne teme:

- pomen znanja na človekov osebni razvoj in razvoj družbe;
- moralni vidiki spoznavanja in izkoriščanja svojih sposobnosti;
- delo kot vrednota, ter celovitost fizičnega in umskega dela;
- poklicna odgovornost.

Poklicno prosvetljanje v osnovni šoli pa bo zajemala predvsem širjenje družbeno-ekonomske in tehnične razgledanosti mladine in seznanjanje učencev s poklici in načinom dela v posameznih dejavnostih. Širjenje teh znanj se bo vpletalo pri predmetih tehničnega pouka, gospodinjstva in spoznavanja družbe. Aktivnost v tej smeri se bo razvijala pri svobodnih aktivnostih, ki bodo omogočale neposredno interesno udejstvovanje, preizkušanje znanj, sposobnosti ter ročne spretnosti. Izven obveznega šolskega programa pa bo šola razvijala poklicno prosvetljanje zlasti za učence 7. in 8. razredov. Ta dejavnost bo vsebovala 20 predavanj na vsakih 14 dni, ki bodo popestrjena z ustreznimi filmi. Poleg navedenega bo pomembno področje dejavnosti osnovne šole aktualizacija sposobnostnih potencialov v vzgojno-izobraževalnem procesu in hkrati start za nadaljno poklicno izobraževanje. Objektivno ocenjevanje in spoznavanje sposobnosti otrok, temelji na preizkusu z inteligentnostnim testom in testom za merjenje besednega zaklada. To delo bodo na šoli opravljali strokovni sodelavci za poklicno usmerjanje pri zavodih za zaposlovanje.

Zaključni del poklicnega usmerjanja je namenjen individualni pomoči učencem pri izbiri poklica ali nadaljnega šolanja, ki vsebuje naslednje združene naloge:

- a) anketiranje učencev 8. razredov v prvem šolskem poletju;

b) testiranje učencev 8. razredov s testi diferencialnih sposobnosti;

c) poklicno usmerjevalna predavanja o šolskem sistemu, vsebini — predmetniku, zahtevnost posameznih smeri šolanja, družbene potrebe po kadrih ter sestanki s starši učencev 7. in 8. razredov.

Ni dvoma, da gre za resnično novo kakovost v vzgojno-izobraževalnem procesu osnovne šole, ki ima širši družbeni pomen. Da se bo obravnavani koncept hitreje lahko uresničeval, je republiški sekretariat za kulturo in prosveto imenoval petčlansko republiško komisijo za poklicno usmerjanje. Naloge te komisije so odgovorne in obsežne. Med drugim bo potrebno, da šole, ki izobražujejo učitelje, v svoje učne programe vključijo tudi predavanja o načelih, metodah in praksi šolskega in poklicnega usmerjanja. V ta namen bo izdelan tudi ustrezen priročnik za delo učiteljev na področju poklicnega usmerjanja itd.

Vsa ta prizadevanja se nanašajo na resolucijo o osnovah kadrovske politike v SRS, ki jo je sprejela skupščina SRS lani novembra. V zvezi s tem se pripravljajo osnutki družbenega dogovora o kadrovske politiki v delovnih in interesnih skupnostih v občinah.

Ta dva dokumenta imata medsebojno zvezo. V naši občinski družbeno politični skupnosti, pa bo potrebna ustrezna zavzetost in smotrna aktivnost za postopno uresničevanje duha resolucije in dogovorov. Pri tem mislimo na prizadevanje za sicer pomembno področje gospodarjenja, ki je po našem mnenju precej zanemarjeno, o racionalnem zaposlovanju in razmeščanju kadrov in delovne sile sploh. Sestavni del teh prizadevanj bo potrebno usmeriti tudi na področje poklicnega usmerjanja. V tej sferi bo potrebna bolj aktivna prisotnost našega gospodarstva. Znano je namreč, da letni priliv novih šolskih generacij še zdaleč ne pokriva potreb po kadrih raznih stopenj strokovne usposobljenosti, da o manualni delovni sili ne govorimo. Za učinkovitost poklicnega usmerjanja bo poleg drugih komponent potrebno izdelati proučene srednjeročne načrte potrebnih kadrov, v katerih bodo mladi videli sebe in svojo bodočnost.

Vsakdanji problemi v zvezi s pomanjkanjem delovne sile in kadrov so se razvili v neodložljivo potrebo, da intenziviramo aktivnosti, ki bodo privedle do racionalnih izkoristkov sposobnostnih potencialov novih in mladih generacij. Ne gre pozabiti, da v tej smeri po svoje lahko pomembno prispeva aktivna in načrtna dejavnost poklicnega usmerjanja. — m

Novice iz radovljiske občine

Tradicionalno prvomajsko slavlje v radovljiški občini bo tudi letos na praznik dela 1. maja pri Šobčevem bazarju. Tu bo zbirališče vseh delovnih kolektivov in priložnostna svečanost, ki jo pripravlja občinski svet zveze sindikatov. Za razvedrilo bodo skrbeli Gorenjci, ki bodo z veselimi vižami pričeli že zgodaj dopoldne.

Za praznik Osvobodilne fronte je 25. aprila na posebni svečanosti v počastitev 31. letnice OF, predsednik občinske konference SZDL Janez Varl podelil 9 občinskih priznanj OF. Občinska konferenca je za dolgoletno požrtvovalno delo v družbenih organizacijah in za zasluge v razvoju občine nagrajila: Katarino Bem iz Radovljice, Avgusta Eberla iz Ljubnega, Alojza Iskro iz Nemškega rova, Silva Jurmana z Bleda, Ivana Korošca iz Mošenj, Ludvika Rakovca iz Srednje Dobrave, Marijo Stare z Bleda, Janeza Vidica iz Ribnega in Janeza Strgovška iz Lesc.

Na problemski konferenci Zveze mladine Radovljica prejeli četrti razpravljalni o položaju in vlogi mladih v delovnih organizacijah in v krajevnih skupnostih. Glede na to, da doslej obstoja le 8 aktivov v delovnih organizacijah in na terenu 20, je konferenca sklenila posvetiti vso pozornost organiziranosti mladine zlasti v vseh večjih podjetjih, kjer še nimajo aktivov (Sukno, Almira in LIP), ter večjem vključevanju mladih v organe delavskega in družbenega samoupravljanja.

Na Bledu je bil prejšnji teden zaključen simpozij mednarodne agencije za jedrsko energijo, ki ima sedež na Dunaju. Nad 100 znanstvenikov iz 14 držav je poslušalo in razpravljalo 70 referatov s področja medicine, biologije, veterine, zdravstvenega in veterinarskega varstva in drugih naravoslovnih ved. Gostitelj tega posvetovanja je bil v imenu naše vlade jedrski institut Jože Štefan iz Ljubljane.

Gozdno gospodarstvo Bled je skupaj z zvezno gospodarsko zbornico organiziralo 20. in 21. aprila posvetovanje o povezovanju in sodelovanju gozdarstva, lova in ribolova s turizmom. Med referenti o tej problematiki so se predstavili tudi strokovnjaki GG Bled in GG Slovenjgradec.

Turistično društvo Bled, ki je po številu svojega članstva med največjimi tovrstnimi društvi v Sloveniji, slavi te dni svojo 20-letnico obstoja. Na letni konferenci, ki je bila v ponedeljek 24. aprila so obravnavali poročilo in zaključni račun za 1971. leto in spregovorili tudi o svojih dvajsetletnih uspehih in dosežkih, ki jih ni bilo malo. Ob tej priložnosti je predsednik društva inž. Pernuš podelil najzaslužnejšim članom posebne nagrade.

Na 3. seji skupščine Kulturne skupnosti Radovljice so potrdili poročilo in zaključni račun za 1971. leto in z nekaterimi dopolnili sprejeli program dela in finančni načrt za 1972 leto. Ugotovili so, da je Kulturna skupnost že v prvem letu obstoja, navzlic začetnim težavam, ki so nastale kot posledica neizkušenosti, dosegla viden uspeh in bistveno vplivala na poživitev kulturne dejavnosti v občini. Skupščina je enoglasno potrdila družbene dogovore o kulturni akciji, o materialnih sredstvih, ki jih za kulturo namenja občinska skupščina in o finančnih sredstvih, ki jih odstopa republika.

Akcija »Očistimo Slovenijo« je v radovljiški občini naletela na zelo ugoden odziv. Klub za varstvo okolja pri IO občinske konference SZDL, ki ga vodi predsednik inž. Janez Šmitek, je to akcijo zasnoval pod geslom — očistimo svoj kraj in očistimo pred svojim pragom. Mnogi, predvsem pa šolska in pošolska mladina jo je tako tudi razumela. Mladina v Kamni gorici se je med vsemi najbolj izkazala. Že v prvi akciji je nabrala prek 800 kg papirja, 1 kamion steklenine in 2 kamiona starega odpadnega železa.

Radovljiški klub zdravljenih alkoholikov si prizadeva pritegniti čimveč novih članov in organizirati zanje čimveč družbenih akcij. Priljubljena oblika dejavnosti kluba so poučni izleti. Za praznik OF 27. aprila, je okoli 40 članov kluba obiskalo slovenske kraje na Koroškem. Na izlet so povabili tudi člane občinske komisije za odnose z zamejskimi Slovenci.

Po daljšem premoru je dramska skupina DPD Svoboda Podnart v nedeljo 23. aprila priredila v kulturnem domu Pegutovo igro Srečni dnevi. Po dveh letih je to prva uprizoritev domačih amaterjev v Podnartu, za kar gre zasluga požrtvovalnemu organizatorju Stanetu Beštru, ki je šele pred kratkim odložil vojaško suknjo. Igro je režiral Bojan Čebulj, nastopilo pa je sedem igralcev, ki so v pičlih dveh mesecih obvladali zahtevne vloge.

Na letališču alpskega letalskega centra v Lescah je spet vse živo. Trenutno deluje padalski tečaj, v začetku maja pa bodo spet uvedli redno aerotaksi službo.

Obvestilo prebivalcem ob Špornovem grabnu

Čiščenje propusta od Špornovega grabna in ostalih odplak izpod halde, kar vse odteka po zgrajeni kanalizaciji ob nasipu med normalnotirno železniško povezavo Jesenice — Bela in cestnim odsekom za Blejsko Dobravo, bomo pričeli 5. maja in bo predvidoma zaključeno 15. maja.

Do sedaj je izvršitev tega nujnega dela oviralo deževje in odhod delavcev gradbenih podjetij na prvomajski dopust.

Tehnična služba
vzdrževanja železarne

Letošnji odlikovanci s priznanji OF

V sredo 26. aprila je na osrednji proslavi dnevi OF, praznika dela in začetka praznovanja meseca mladosti v hali Podmežakljo, predsednica občinske konference SZDL Jesenice Mara Taler podelila sedem individualnih in dve kolektivni priznanji OF za leto 1972. Utemeljitev je prebral predsednik komisije za podeljevanje priznanj Bine Kobentar. V kratkih povzetkih pa letošnje nagrajence predstavljamo tudi našim bralcem.

GORSKO REŠEVALNA SLUŽBA JESENICE, je prejela to priznanje za požrtvovalno, nesebično in humano delovanje v reševanju življenj v naših gorah in ob 60-letnici delovanja te humanitarne organizacije. Nedvomno jeseniška postaja GRS sodi med najstarejše, najmočnejše in najaktivnejše postaje v SRS Sloveniji. Vedno, v vsakem času in v vsakem vremenu se odziva klicu z gora od koderkoli že prihaja, in kadarkoli je človek v stiski. Člani te organizacije morajo poleg fizične, kondicijske in tehnične pripravljenosti imeti tudi vse najplemenitejše človeške kvalitete, da lahko premagajo napore in težave, ki izhajajo iz njihovega humanitarnega poslanstva.

OTROŠKI VRTEC JULKA PIBERNIK JESENICE, je letošnje priznanje OF prejel ob 25 letnici obstoja za uspešno 25 letno vzgojno in varstveno delovanje. Ob izrednem pomanjkanju vzgojno varstvenega prostora na področju Jesenice, je vrtec imel vsa ta leta znatno presežene svoje zmogljivosti. Tako stanje je zahtevalo od vzgojnega kolektiva mnogo večji napor in več prizadevanj, da je zmožni uspešno opravljati svoje naloge. Svoje vzgojno varstvene naloge je kolektiv opravljal strokovno-pedagoško in družbeno vzorno. K temu je pripomoglo tudi zgledno in resnično samoupravljanje ter tesno in aktivno sodelovanje s starši in predstavniki javnosti. V vrtcu so v tem času izpopolnjevale svoje strokovno znanje številne bodoče vzgojiteljice.

JANEZ ERZEN, iz krajevnih organizacij SZDL Dovje-Mojstrana, je prejel prizna-

nje za aktivno in požrtvovalno delo v društvih in organizacijah na svojem terenu. Že leta 1941 je sodeloval pri vstaji v svojem kraju in vsa leta podpiral narodnoosvobodilno gibanje. Po osvoboditvi je opravljal različne funkcije. Kar 20 let je bil predsednik Gasilskega društva v katerem je še danes aktiven in njegov častni predsednik. Aktivno pa je delal tudi v krajevni organizaciji SZDL, v Planinskem društvu, krajevni organizaciji ZB NOV in v KUD Jaka Rabič, kjer je aktiven še danes.

ANA KAVČIČ iz krajevnih organizacij SZDL Sava je dobila priznanje za dolgoletno družbenopolitično delo na terenu. Nagrajena je že pred vojno delovala v naprednem delavskem gibanju. Med vojno je bila internirana v taborišče Gonarz v Italiji, po kapitulaciji Italije pa je aktivno sodelovala z narodnoosvobodilno borbo. Takoj po osvoboditvi se je z vso vnemo vključila v aktivno delo na terenu, kjer je aktivno delovala predvsem v krajevnih organizacijah SZDL, Zvezi vojaških vojnih invalidov in ZB NOV. V krajevnemu odboru SZDL deluje neprekinjeno že od leta 1960. Kljub 68 letom je še vedno marljiva aktivistka.

JOŽE KLINAR iz krajevnih organizacij SZDL Planina pod Golico je bil nagraden s priznanjem za požrtvovalno organizacijsko in politično delo. Že leta 1943 je deloval v prvem odboru Osvobodilne fronte v Planini pod Golico, leta 1944 pa se je aktivno vključil v narodnoosvobodilno vojsko in bil kurir na območju Karavank. Po osvoboditvi je bil med prvimi organizatorji OF v

Planini, deloval je tudi v krajevni organizaciji ZB NOV in bil večkrat njen tajnik in predsednik. Srečamo pa ga kot organizatorja ali soorganizatorja številnih proslav in prireditev, zelo zavzet in aktiven pa je bil tudi pri postavljanju spominskih obeležij in pri zbiranju zgodovinsko dokumentarnega gradiva iz NOB.

STANISLAV KRIŽNAR iz krajevnih organizacij SZDL Plavž, je prejel priznanje OF za medvojno in povojno aktivno družbenopolitično delo. Narodnoosvobodilno gibanje je podpiral že od leta 1941 dalje, leta 1943 pa je postal borec NOV. Po demobilizaciji leta 1951 je bil najprej član okrajnega komiteja KPS Novo mesto, kjer je najprej služboval. Po prihodu na Jesenice je nadaljeval z aktivnim delom v občinskem komiteju ZKS, v okrajnem in občinskem ljudskem odboru, občinski konferenci SZDL, občinskemu odboru ZZB NOV, različnih komisijah in svetih. Deloval je tudi v samoupravnih in političnih organizacijah železnice, kjer je bil zaposlen. Še danes je aktiven v različnih organizacijah in še vedno član občinske skupščine Jesenice.

PETER SITAR iz krajevnih organizacij SZDL Zirovnica. Priznanje je prejel za aktivno in uspešno delo na kulturnem in političnem področju. Nagradenec je bil že leta 1943 član odbora Osvobodilne fronte na Brezjah, od leta 1944 pa borec narodnoosvobodilne vojske. Takoj po osvoboditvi se je z vso vnemo lotil dela v mladinski organizaciji in v organizaciji SKOJ. Bil je član okrajnega komiteja SKOJ, predsednik in sekretar LMJ v Železnici, deloval je tudi v Ljudski prosveti na Jesenicah in različnih kulturnih organizacijah. Na svojem terenu v Zirovnici je bil aktiven v mladinski organizaciji, v ZK, ZB NOV, SZDL in krajevni skupnosti. Že od leta 1956 dalje je ne-

prekinjeno predsednik DPD Svoboda France Prešeren Zirovnica-Breznica, srečamo pa ga pri organizaciji številnih proslav, jubilejev in prireditev Aktivnega in prizadevnega ga srečamo še na mnogih področjih danes.

ALOJZ TIŠOV iz krajevnih organizacij SZDL Javornik-Koroška Bela, je dobil priznanje za predano politično in organizacijsko delovanje v različnih organizacijah in društvih. Že pred vojno je aktivno deloval v naprednem delavskem gibanju. Aktivno je deloval tudi med vojno, po osvoboditvi pa se je pridružil aktivistom na terenu Javornik-Koroška Bela. Bil je predsednik različnih odborov od OF, ZB, DPM in društva upokjencev, sekretar ZK ter član različnih občinskih in okrajnih organov. Bil je organizator ali soorganizator vseh večjih prireditev in manifestacij na terenu. Vodil je gradnjo spomenika NOB na Javorniku in bil pobudnik ali soorganizator številnih spominskih obeležij iz NOB. Kljub 68 letom je še vedno izredno aktiven in zavzet na različnih področjih družbenopolitičnega delovanja.

TONE ŽIDAN iz krajevnih organizacij SZDL Kranjska

gora. Priznanje OF je prejel za prizadevno delo v društvih in organizacijah. V letih 1941-1943 je bil v ujetništvu in internaciji, po vrnitvi pa se je takoj aktivno vključil v narodnoosvobodilno gibanje. Takoj po osvoboditvi je aktivno deloval v Osvobodilni fronti v Mostah pri Ljubljani. Od leta 1946 dalje pa, ko se je preselil v Kranjsko goro ga srečamo kot zelo aktivnega v različnih društvih in organizacijah. Bil je več let predsednik krajevnega odbora SZDL, sekretar osnovne organizacije ZK, predsednik Turističnega društva in športnega društva, aktivno pa je deloval tudi v raznih pripravljanih odborih za razne manifestacije in prireditve. V času, ko je bil zaposlen v Železnici, je bil prav tako aktiven v različnih samoupravnih organizacijah in političnih organizacijah. Aktiven družbeno političen delavec pa je še danes na območju krajevnih skupnosti Kranjska gora.

VSEM LETOŠNJIM OD-LIKOVANEC S PRIZNANJEM OSVOBODILNE FRONTE ISKRENO ČESTITAMO V IMENU NAŠIH BRALCEV IN V IMENU UREDNIŠTVA ŽELEZARJA.

Aktivnost rezer. vojaških starešin

Na letošnji skupščini Zveze rezervnih vojaških starešin (ZRVS) občine Jesenice, je bilo sprejetih več zaključkov. Leti naj bi glede na sedanjo politično razgibanost v Jugoslaviji, omogočili tej organizaciji v tesni povezavi z vsemi družbenopolitičnimi dejavniki v občini, ki se ukvarjajo z izvajanjem koncepcije splošnega ljudskega odpora proti notranji in zunanji ogroženosti, čim uspešnejše delo tako na obrambnem, kot tudi na družbeno-političnem področju.

Za izvedbo teh sklepov so bile zato pri občinskem odboru ZRVS formirane ustrezne komisije kot:

- kadrovska komisija
- strokovna komisija
- komisija za družbeno-politično delo in obrambno vzgojo
- komisija za splošni ljudski odpor z naslednjimi osnovnimi nalogami:

1. Strokovno in idejno-politično usposabljanje rezervnih vojaških starešin v duhu sklepov II. konference ZKJ in predvidenih ustavnih sprememb.

2. Boljše nagajevanje rezervnih vojaških starešin v cilju večje aktivnosti na področju obrambe, strokovne in družbenopolitične dejavnosti.

3. Razširjanje strokovne literature, ki jo posreduje Partizanska knjiga.

4. Tesnejše sodelovanje komisij občinskega odbora s krajevnimi odbori ZRVS.

5. Pridobivanje mladih za vstop v razne vojaške šole.

6. Sodelovanje z mladinskimi organizacijami, osnovnimi in srednjimi šolami v pogledu nudenja strokovne pomoči njihovim odborom za splošni ljudski odpor.

Poseben poudarek bo na večji idejno-politični vzgoji članstva ob tesnem sodelovanju z družbeno-političnimi organizacijami, predvsem ZK in SZDL. Stalna skrb bo posvečena informiranju rezervnih vojaških starešin o njihovih smernicah in dokumentih, saj bodo le na podlagi jasne politične usmeritve lahko aktivno posegli v javno družbeno-politično življenje na svojem področju. Občinski in krajevni odbori ZRVS bodo pregledali evidenco svojih članov in nenehno spremljali njihovo delo tako v lastni organizaciji, kot tudi njihovo aktivnost v drugih družbeno-političnih organizacijah, krajevnih skupnostih in delovnih organizacijah.

Posebna skrb bo posvečena tistim mlajšim rezervnim starešinam, ki se bodo s svojim delom pokazali sposobni v okviru družbeno-političnega dela. V vseh primerih, kjer bodo ZRVS nastopali v nasprotju z načeli, ki jih zahteva lik rezervnega vojaškega starešina pa bo občinsko vodstvo ustrezno ukrepalo, pri čemer bodo morala večjo vlogo odigrati častna razsodišča.

Prav tako bo posebna pozornost organizacije usmerjena tudi na konkretne akcije v krajevnih organizacijah ZRVS pri neposrednem delu s članstvom. Nenehna skrb teh organizacij mora biti krepitev zavesti njihovih članov, ki naj izhajajo iz resničnih samoupravnih pravic in dolžnosti do pripravljenosti na splošni ljudski odpor in družbeno-politično delo.

J. J.

Jeseniški gorski reševalci na tečaju

Kultura v dolgoročnem načrtu Slovenije

Republiški zbor in enotni zbor delovnih skupnosti skupščine Socialistične republike Slovenije sta na skupni seji, dne 15. marca letos sprejela resolucijo o dolgoročnem razvoju Socialistične republike Slovenije. Resolucija med drugim v posebnem poglavju obravnava temeljne cilje nadaljnega razvoja kulture na Slovenskem v naslednjih petnajstih letih. Iz tega dokumenta povzemamo najosnovnejše misli.

Že uvodoma v poglavju o kulturi je poudarjeno, da ima razvoj kulture za slovenski narod glede na njegov zgodovinski razvoj in geografski položaj še poseben pomen. Njeno mesto pa je v sodobnem družbenem življenju še toliko bolj pomembno, ker je kultura sooblikovalec učinkovitega uveljavljanja samoupravnih in družbenih odnosov. Razvoj kulture je zato pogoj za celotno družbeno rast in eden njenih bistvenih ciljev. Že ta uvod nam pravzaprav pove vse, vendar pa bo najbrž osnovna bitka na tem področju tekla v smislu spreminjanja naših lastnih odnosov, miselnosti in zavesti o pomenu kulture za naš nadaljnji razvoj samoupravljanja in družbenih odnosov. Če vzamemo ob tem samo za primer uresničevanje ustavnih sprememb, predvsem XXI., XXII. in XXIII. amandmaja, kjer gre v bistvu za osvoboditev človeka in dela, torej za veliko kulturno dejanje, pa je vendarle še ogromno nerazumevanja in nejasnosti.

Nadaljnji vsestranski družbeni razvoj torej terjata hitreje oblikovanje široke in poglobljene izobrazbe in znanja. Pri tem pa je treba vedeti, da je kultura nujna duhovna sestavina v življenju delovnega človeka kot široko razgledanega in aktivnega proizvajalca in samoupravljalca. To pa seveda pogojuje nalogo, da morajo biti kulturne vrednote dostopne vsem občanom, da bi si tako bogatili svoje kulturno življenje. To pa bo mogoče doseči le če se bodo kulturne dejavnosti zaobsegale ves slovenski prostor in če se bodo ob tem načrtno in selektivno razvijala tudi posamezna kulturna središča. Le na ta način se bodo lahko zmanjševala prevelika nesozmerja v kulturnem življenju občanov in le na ta način bo mogoče postopno razvijati kulturno manj razvita območja. Končni cilji kulturnega razvoja, ki temeljijo na kulturni dediščini, pa terjajo

nadaljnjo rast kulturne ustvarjalnosti, kakovosti in oblik kulturnega dela in razvijanja možnosti za sprejemanje kulturnih dobrin. Razvojni načrt poudarja, da k temu lahko predvsem pripomorejo kakovostna tiskana beseda in dobri programi radia, filma in televizije kot najbolj množičnih medijev za posredovanje kulture.

Za nadaljnjo rast slovenske umetnosti pa je seveda pomembno, da umetniški ustvarjalci in poustvarjalci, predvsem mladi, dobijo ustrezne materialne in druge možnosti, da bi se lahko v družbi ustvarjalno čim bolj uveljavili in enakopravno vključili v samoupravne odnose. Ves ta razvoj pa v prihodnje zahteva povečano skrb za načrtno kulturno vzgojo občanov, predvsem mladine in delovnih ljudi. Kajti povsem razumljivo je, da je kulturna osveščenost, kulturna navajenost in kulturna vzgojenost osnova za sprejemanje kulturnih dobrin kot sestavine celovitih potreb delovnega človeka. Zato bodo potrebna nemajhna prizadevanja pri vzgoji mladine in delovnih ljudi ravno na področjih najbolj množičnih medijev, to je na primer filmske vzgoje, bralne kulture, glasbene kulture, likovne vzgoje itd., torej na vseh tistih področjih, kjer delujejo najbolj množični mediji za posredovanje kulture. Taka prizadevanja pa zahtevajo, da se na vseh območjih usposablja animatorji kulturnega življenja iz različnih področij.

Posebno skrb bo potrebno posvečati tudi kulturnemu delovanju Slovencev ter slovenskih delavcev in izseljencev v tujini. Ta naloga predvsem izhaja iz zahteve po oblikovanju enotnega slovenskega kulturnega prostora. To pa zahteva, da se bomo morali v bodoče bolj sistematično vključevati v meddržavno kulturno menjavo in sicer tako v pogledu posredovanja, kot v pogledu sprejemanja najbolj pomembnih kulturnih in umetniških dosežkov. V ta okvir nalog pa sodi tudi povečana in bolj načrtna skrb kulturni izmenjavi med jugoslovanskimi narodi in enakopravno vključevanje v kulturno delovanje italijanske in madžarske narodnosti.

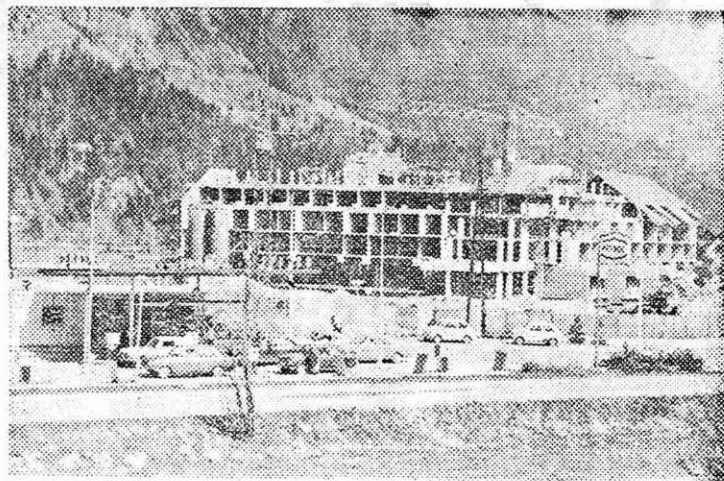
»Delovanje in razvoj kulture in njenih dejavnosti, zadovoljevanje kulturnih potreb delovnega človeka in vseh občanov, kulturno delo ter umetniška ustvarjalnost in poustvarjalnost, varovanje kulturne dediščine in integri-

ranost kulture v celotno družbeno življenje bo doseženo na podlagi nadaljnega razvoja samoupravnega povezovanja vseh za kulturo zainteresiranih dejavnikov. Zato je potrebno organizacijsko in programsko razvijati in krepiti sedanje kulturne skupnosti kot temeljne celice kulturne politike in nosilce kulturnega dela.«

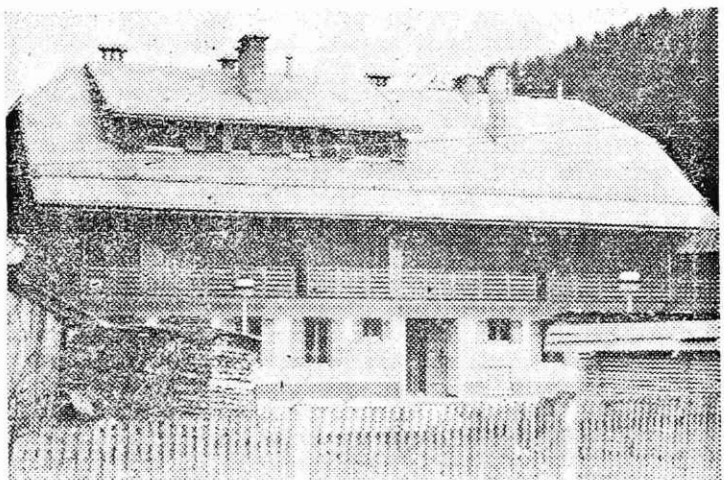
Najbolj primerna oblika za določanje družbenega in ekonomskega položaja kulturnih dejavnosti in njihovega razvoja ter način za urejanje razmerij med ustvarjalci in uživalci kulturnih vrednot, so družbeni dogovori in samoupravni sporazumi. Ravno taki dogovori omogočajo medsebojni vpliv in spodbudo vseh za kulturo zainteresiranih dejavnikov družbenega razvoja. Kot primer navajamo enega redkih takih družbenih dogovorov na območju radovljanske občine, kjer je kulturna skupnost sklenila tak dogovor o gostovanju gledaliških skupin z delovnimi organizacijami v občini. Seveda pa obstoji še vrsta drugih možnosti za sklepanje družbenega ali samoupravnega dogovora tudi med posameznimi kulturnimi institucijami in delovno organizacijo ali delovnimi organizacijami. V naši občini imamo vrsto možnosti za take dogovore. Na primer na področju glasbeno koncertne dejavnosti, ki je v zadnjih dveh letih že dobila oblike redne dejavnosti, ali gledališče za svoj letni repertoar z dodatki gostovanj poklicnih hiš, ali knjižnica za posredovanje branja v delovne organizacije itd. Pri takih samoupravnih sporazumih in dogovorih, bodo delovni ljudje lahko najbolj neposredno vplivali na programsko politiko ter na ekonomski in družbeni položaj teh dejavnosti.

Tak razvoj pa seveda zahteva, da se v prihodnjih petnajstih letih sredstva namenjena za kulturo povečujejo hitreje kakor so se doslej. Pri dodeljevanju sredstev za kulturo pa bo potrebno tudi več namenjati za prostore, ki so namenjeni kulturnemu življenju in delu.

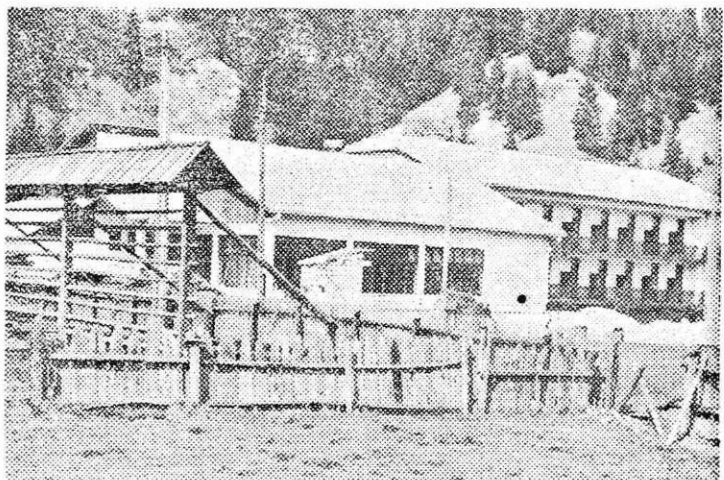
Vsekakor resolucija o dolgoročnem razvoju Socialistične republike Slovenije daje sicer skromne, vendar pa dovolj jasne osnove in cilje za načrtovanje kulture na posameznih območjih oziroma občinah. Seveda pa bo potrebno še veliko prizadevanj, da miselnost o kulturi kot pomembnem dejavniku našega razvoja prodre v vse sfere našega življenja.

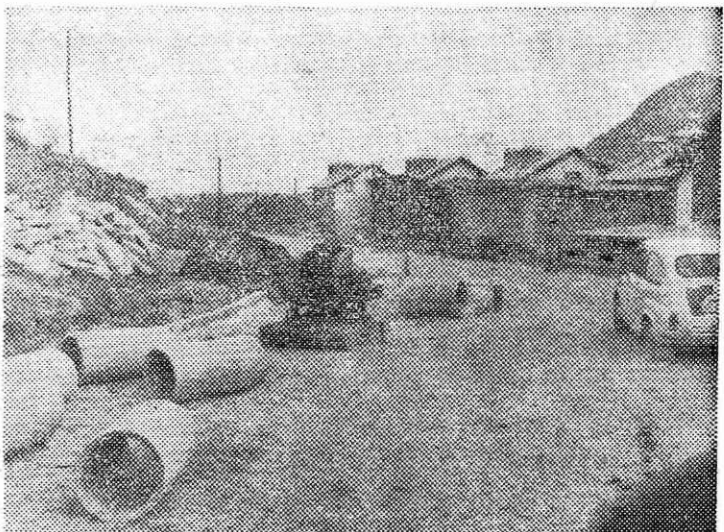
Delavci GIP Gradis so skoraj vso zimo nadaljevali z gradnjo največjega hotela v Kranjski gori za turistično potovalno agencijo Kompas. V njem bo prostora kar za 420 gostov. Razumljivo da bodo v njem imeli tudi pokrito kopališče, avtomatsko kegljišče in druge naprave za razvedrilo gostov. Predvidevajo, da bo hotel nared do letošnje zime.

Gradbeno podjetje Grosuplje je v Kranjski gori odkupilo star šerjanov skedenj in ga preuredilo v počitniški dom, kjer bodo imeli prostore za približno 30 gostov. Dom je že nared.

Uprava dječjih odmarališta Kekec Subotica, je že doslej imela svoj počitniški dom v Kranjski gori, ki pa je bil že premahehen. Zato so lani delavci gradbenega podjetja Standard iz Subotice pričeli graditi novega, večjega doma, ki je v grobem že nared.

Rekonstrukcija Tomšičeve ceste na Jesenicah

Čez 500 pevcev na srečanju z našimi zbori

Prihodnji teden, v petek 5. maja, bo v gledališki dvorani na Jesenicah že tradicionalno občinsko srečanje z našimi zbori, ki ga organizira občinska Zveza kulturno-prosvetnih organizacij Jesenice. Za srečanje, ki je v bistvu pregled vokalne glasbene dejavnosti v občini, se je prijavilo enajst zborov, v katerih poje čez 500 pevcev. Zaradi preobsežnega programa in boljše organizacije, so letošnje srečanje razdelili na dva dela in sicer bodo ob 16. uri nastopili najmlajši pevci, ob 19. uri pa mladinski in odrasli zbori. Letošnje srečanje z našimi zbori je posvečeno 80-letnici rojstva predsednika republike tovariša Tita.

Na popoldanskem koncertu se bodo predstavili: otroški zbor vzgojno varstvenega zavoda Angelce Opepek s Plavža, ki ga vodi Jany Trnka in zbor z malimi instrumenti pod vodstvom Rajke Pejič; pionirski zbor osnovne šole Žirovnica z Orffovim orkestrom, katerega zborovodja je Rajka Pejič; pionirski zbor osnovne šole Tone Čufar — zborovodja Marija Mesarič, pionirski zbor osnovne šole Prežihov Voranc — zborovodja Rajka Pejič in mladinski zbor osnovne šole Žirovnica, ki ga vodi Marjan Jemec. V prvem delu bo nastopilo čez 200 najmlajših pevcev in pevcev.

Večerni program pa bo pričel mladinski zbor osnovne šole Prežihov Voranc, ki ga vodi Janko Pribošič, sledili pa bodo: mladinski zbor osnovne šole Tone Čufar — zborovodja Polde Ulaga; vokalni oktet DPD Svoboda F. Prešeren Žirovnica pod vodstvom Marjana Jemca; moški pevski zbor Jeklar — zborovodja Polde Ulaga; mladinski zbor Blaž Arnič — gimnazija Jesenice — zborovodja Janko Pribošič in pevski zbor Jesenice s svojim ženskim in mešanim zborom, ki ju vodi Milko Škoberne. Vseh v večernem programu nastopajočih pevcev in pevcev bo čez 300.

Žal med šolskimi zbori ni zborov z osnovnih šol Koroška Bela, Mojstrana in Kranjska gora, kjer nimajo glasbenih pedagogov oziroma zborovodij. Razen tega pa nam tudi sicer gornji pregled kaže, da vsa vokalna glasbena dejavnost v občini sloni na sedmih zborovodjih, med katerimi posamezni vodijo tudi po dva in tri zборе, kar pomeni izredno velik napor in obremenitev pa tudi izredno individualno zavzetost in ljubezen do vokalne glasbe. Tako šolski kot kulturni dejavniki v občini bodo morali mnogo več pozornosti posvetiti vprašanju glasbenih kadrov. To je nedvomno ena pomembnih bodočih nalog, da vsem učencem osnovnih šol omogočimo kvalitetno glasbeno vzgojo, na drugi strani pa da zagotovimo ustrezen zborovodski kader, ki bo bogato tradicijo glasbene kulture v občini razvijal dalje.

Uspel koncert

V četrtek, 20. t. m. smo bili priča zelo uspelem koncertnem večeru. Čeprav poslušalcev ni bilo zelo veliko, so vsaj ti, ki so prišli z navdušenjem sprejeli nastopajoče. Pred nastopom med mladimi pevci in izvajalci ni bilo občutiti treme. Bili so sproščeni in vedrih obrazov. Kasneje so pripovedovali, da tudi na odru ni bilo prevelike treme, kar se je seveda ugodno odražalo v izvajanju programa.

Zelo dobro so se odrezali vsi: pevski zbor osnovne šole Prežihov Voranc z 10. skladbami, gimnazijski pevski zbor Blaž Arnič, ki nam je tudi

predstavil 10 pesmi. Seveda, najbolj pa so nas razveselili najmlajši z Orffovim instrumentalnim orkestrom, ki nam je pokazal, da jih pri udeleževanju nič ne motijo leta in se lahko kosajo tudi z mladinci.

Ne smemo pa tudi pozabiti na prof. Janka Pribošiča, ki je ves koncert vodil sam. Zahvaliti se moramo tudi vsem organizatorjem, ki so omogočili, da je koncert potekal brezhibno. Mislim, da je koncert res uspel in še si želimo takih. Upamo pa tudi, da bo v prihodnje udeležba še številnejša.

Leda Stocca

Kurirčkova torbica spet na poti

Vsako leto ponese pionirji — kurirji na pot kurirčkovo torbico. V torbici so najlepše želje in pozdravi za tovariša Tita.

Na Gorenjskem so s kurirčkovo torbico pričeli pionirji v Zelenikah. Po proslavi je pošta odšla čez Jelovico v Bohinj in skozi Bled po Zgornjesavski dolini do Kranjske gore. Tu je bil miting s kratkim kulturnim programom. Potem je pošta

nadaljevala pot skozi Dovje čez Savo v Mojstrano. Od tu je odšla na Belo polje, kjer so jo sprejeli pionirji s Hrušice. Od tu je torbica odšla na Jesenice.

V četrtek, 13. aprila, smo jo pionirji z osnovne šole Koroška Bela sprejeli od pionirjev z osnovne šole Tone Čufar. Z njimi je bil tudi tovariš Tišov, ki je pozdravil pionirje — kurirje, kurirčkovi torbi pa zaželel srečo

Varstvu narave ob rob

Človeku, ki živi in ustvarja v izteku dvajsetega stoletja, ne more biti več vseeno v kakšnem okolju prebiva on in njegovi otroci, ki so nosilci nove generacije. Lahko je bilo glede teh problemov njegovemu predhodniku, saj je bila njegova edina skrb nenehen razvoj proizvodnih sredstev, ki so se množila samo v občo korist človeštva, njegov naslednik pa se mora dandanes spogledati z vso kruto resničnostjo dvorezega meča. Silen razmah industrije in porast življenjskega standarda na eni strani, je pripeljalo človeštvo na drugi strani do praga okološke katastrofe, proti kateri se bo treba začeti boriti takoj in z vsemi sredstvi. Samo simbolične prepovedi osnaževanja vode in zraka, mačehovski odnos do zelenih površin in pa mili ukepi proti največjim kršilcem že obstoječih zakonov o varstvu narave, nas ne bodo pripeljali daleč. Spoznati moramo, da z vsem tem škodimo samo sebi, saj vsi skupaj živimo na stari, utrjeni zemlji, ki spriči vseh strupenih plinov in odplak moderne kemije komaj še zadovoljuje vse številnejše človeštvo.

Sloveniji pravijo vrt Evrope, toda močno dvomim, če tako ime še zasluži ob številnih področjih, kjer je onesnaževanje zraka že krepko preseglo dovoljeno mero. Pogledamo samo naše glavno mesto — Ljubljano. Ob meglenem vremenu so posamezni deli mesta dobesedno zastrupljeni z izpušnimi plini in po takih ulicah hodijo ljudje po opravih. Nič se ne stori, da bi jih zavarovali, število avtomobilov v mestu pa nenehno narašča. V svetu so mesta, ki imajo urejene parkirne prostore zunaj središč, promet po mestnih ulicah pa se odvija z sredstvi, ki ne zastrupljajo zraka. Kaj pa pri nas? V slepem diranju za boljšim standardom ne vidimo ali nočemo videti nevarnosti.

Jesenice — staro industrijsko mesto, stisnjeno med strma pobočja Mežaklje in Karavank, imajo zaradi te ču-

dovite lege neprecenljivo srečo. Zelene gozdove vse naokrog zaenkrat še lahko imenujemo mestna pljuča, toda doklej tako? Na škodo zelenih površin se širi mesto in rešuje stanovanjski problem. Toda prišel bo čas, ko na tako ogroženem področju ne bo nihče več živel. Pri srcu zabolijo vsakega človeka, ko se povzpne na razgledne vrhove Karavank in zagleda globoko v dolini mesto, zavito v raznobarno meglo plinov iz številnih dimnikov velike železarne. V tem nemogočem okolju živi in dela jeseniški železar. Ali se mora res iz človeka iztisniti vse njegove najboljše moči, za njegovo zdravje pa prav nič skrbeti. V naši napredni, socialistični družbi bo treba začeti misliti na življenje ne samo iz materialne strani, ampak tudi iz humane, ki postavlja skrb za človeka nad vse drugo.

Kako se počutijo prebivalci naših rudarskih krajev v Zasavju, ko opazujejo dan za dnem nebo skozi kopreno prahu. Otroci v Mežiški dolini daleč naokrog ne najde-

jo zelenega drevesa, kjer bi se lahko igrali ali oprezali za ptičjimi gnezdi. Okolica je kot iz nekega drugega sveta.

Pa pustimo primerjave in se začnimo vsi z vsemi dostopnimi sredstvi boriti za zdravo okolje, če že ne za nas, pa vsaj za bodočo generacijo, ki nam zato, kar se jim obeta, ne bodo preveč hvaležne. Resno je treba začeti biti plat zvona, da se ne bo zgodilo tisto najhujše.

Danes se še lahko koplje v morju, opazujemo pristrčno igrivost rib in drugih prebivalcev naših nič več bistrih rek, (Simon Gregorčič bi se ob pogledu na svojo Sočo bridko razjokal), v visokih gorah se naše oko še lahko naužije beline snega in in kristalno čistega ozračja. Zavedati pa se moramo, da je vse to minljivo, če bomo nadaljevali staro pesem. Pomirljivo pa je, da se nekateri le zavedajo nevarnosti in v vse številnejših deželah sveta so začeli z obsežnimi akcijami za zaščito življenjskega okolja.

Mitja Košir

FILM • FILM • FILM • FILM • FILM

REBUS

In to zelo zapleten. Film je tako hudo zmeden, da so ga še ustvarjalci komaj rešili. Iz te velike zmede štrn gledalce le težko najde rdečo nit filma. Celó zelo težak rebus bi lažje rešil, kot ta film. Zares si nisem čisto na jasnem, kdo je za koga delal, kdo je »velika riba« in kdo policaj.

Film je italijansko-špansko-nemška koprodukcija in v tej zmedbi vsivprek govore angleško. Režiser je Italijan Nino Zanichin, igralci pa vseh zgoraj naštetih narodnosti, glavna sta Laurence Harvey in Ann Margret.

Glavno dogajanje je postavljeno v neko beirutsko igralnico. Skupina goljufov na zelo zvit način dobiva v igralnicah širom sveta bajne vsote denarja. Za svoje podvige si morajo najprej pridobiti krupjeja. Toda naš krupje — glavni junak filma, je na moč pošten in se ne da podkupiti, dokler ga policija ne prepriča, naj se goljufom pusti podkupiti, da jih bodo končno razkrinkali. Ukana jim uspe in po zvutih poteh se vse lepo odvijte.

To je kratka fabula filma. Vse skupaj je seveda začinjeno, izpolnjeno in sploh razvlečeno z nekaj »seksi« dekleti, nekaj orientalskimi plesi in dokaj zanimivimi posnetki Beiruta in okolice. Vsa dekleta so seveda razkošno kostumirana, tudi glavni junak uprizori pravo modno revijo mogočih in nemočih oblek, kaj več pa v filmu pravzaprav ni videti. Verjetno je njegov namen le zabavati gledalca, vendar mu tudi to ne uspeva, ne vem kako lepo (vsaj kar se mene tiče — film me ni pretirano zabaval). In tak nepretenciozen film ni kaj dosti vreden, verjemite mi. Je komercialen v vseh pogledih in kaj bolj zanimivega vam o njem res ne morem povedati.

Sicer pa je filmski repertoar naših kinematografov dokaj reven. Največ kavbojk, veliko komercialnih kriminalk ipd. Se najbolj so lahko zadovoljni mladi gledalci, ki so si lahko ogledali risane filme MOJSTROVINE WALTA DISNEYA. Ta, z 11 Oscarji nagrajeni film, je bil res vreden ogleda. V kratkem pa bodo začeli ponovno predvajati naš superspektakel BITKA NA NERETVI. Verjetno je večina gledalcev-film že videla. Je še kar zanimiv in tudi tehnično dober.

Kaj zanimivejšega vam pa iz siromašnega sporeda ne morem izločiti. Lahko zapišem le eno: še vedno čakamo na kvalitetnejši repertoar in upamo, da bodo našli kaj posluha tudi za zahtevnejše umetniške filme. No lahko zapišem še to, da si bomo v kratkem lahko ogledali zanimiv in močno reklamiran film RYANOVA HČI. Oglejte si ga, saj je boljši kot večina filmov, ki so jih predvajali v tem mesecu.

Igor Škrli

FILM • FILM • FILM • FILM • FILM

Andrej Beg, 4. b.r.,
osn. šola Koroška Bela

Šel je mimo festival...

Številna udeležba, sorazmerno dobri filmi, dober obisk, zgledna organizacija — vse to so značilnosti V. medklubskega festivala amaterskega filma, ki je bil na Jesenicah od 21. do 23. aprila.

Kljub temu, da je festival že uveljavljen v jugoslovanskem prostoru, pa je verjetno res, da ima eno kardinalno napako, ki je v tem, da ni tako ambiciozen, da bi zahteval omejitve prijavljenih filmov glede na njihovo »starost«, letnico nastanka. In tako bi bil izbor morda manjši, bilo pa bi več »svežine«, lahko bi iz leta v leto govorili o novih »smereh« v jugoslovanskem amaterskem filmu. Trenutno govoriti o tem, da je jeseniški festival odraz jugoslovanske amaterske resničnosti je iluzija. Kajti, če poznamo vsaj nekaj drugih festivalov (republiškega, zveznega in puljskega), vidimo, da je na Jesenicah malo, skoraj nič že od nekega znanega amaterskega »snobizma« »eksperimentiranja«, »igre«... (Tako na primer, verjetno nezadovoljna zaradi neuspehov na jeseniškem festivalu že dolgo ne sodelujeta Srečo in Nuša Dragan... Verjetno zaradi negibke žirije...?)

Torej, jeseniškemu festivalu (mimo več kvalitet, ki jih vsekakor ima) primanjkuje svežine.

Ta svežina pa bi lahko privrela na dan iz jeseniškega kluba ODEON, vendar je zadnja leta (po Hrovatovi OGNJENI KACI) čutiti mirovanje, status quo: Ogrin, Alt (pa morda še kdo) delata podobne filme, z vedno enakimi napakami že leta... Kar zadeva Hrovata, je položaj

tak, da razen organizacijskih obveznosti v klubu ne more vedno predano uresničevati svojih filmskih zamisli.

In ta slaba kvaliteta jeseniških filmov je zaskrbljujoča, saj: Kje pa je možna boljša afirmacija Jeseničanov kot na Jesenicah?! (Upajmo, da bo prihodnjič bolje!). Zato pa se na Jesenicah uveljavljajo Somborčani, Beograščani, Skopjanci in Zagrebčani, kar niti ni slabo. Tudi letošnji posebni program planinskih filmov ni slaba ideja. (Samo veljalo bi razmisliti, kaj je planinski film. Je to samo alpinistični film?)

Tako sodi planinski film BERGSTEIGEN (VZPON) med dramaturško najboljše narejene filme, kar je v veliki meri tudi posledica odlične sinhronizacije filma.

Tudi v tradicionalnih zvrsteh žanrskega, dokumentarnega in igranega filma pa so bili nasploh na nivoju; ni bilo namreč topounnega tekanja v neskončnost in podobnih neumnosti.

Najboljši pa so vsekakor bili NASIP, FIGOV LIST, OBICNO UVEK ILI SVAKI DAN, POST SEZONA in KOMPOZICIJA.

Nič ne pritiravamo, če rečemo, da sodi koprski film FIGOV LIST v sam vrh slovenskega animiranega filma. Tudi profesionalnega, kakopak! Slovenci sicer ne negujemo animiranega filma. Ranitović (kot gost) in Poljak Giersz (kot Ljubičev sodelavec) gostujeta na Slovenskem, zato da pač imamo animiran film.

Morda je edina priložnost, da oživimo, osvežimo animiran film z angažiranjem tan-

dema Janez Marinšek in Koni Štajnbaher. Avtorja že več let (omenimo Govornika) izpričujeta svoj način dojemanja sveta. In nobeno presečenje ne bo, če bosta Koprčana že čez čas uspešno posegla na profesionalni filmski travnik.

NASIP predstavlja klasični dokumentarec. Ta čisti, umirjeni film, ki prikazuje nasip ob Vardarju ni himna delavcu bogu niti delavcu mučniku, temveč v svoji možni večpomenskosti prikaz, oziroma soočenje sedanjega časa s preteklostjo, modernega standarda s prvobitnostjo.

Morda je najbolj oporečen film festivala (najboljši igrani film, nagrajen tudi za najboljšo idejo (OBICNO UVEK ILI SVAKI DAN). Avtor s filmsko strukturo ne pokaže povsem jasno, ali dekle in fant živita skupaj, v istem stanovanju, ali ne. To lahko samo slutimo... Zato je konec, kjer se fant in dekle (v naši zavesti lahko ljubimca — sostanovca) srečata na cesti in se niti ne poznata — pravzaprav tisti, ki drami dvom o vsem tistem, kar smo že videli in mislili.

POST SEZONA pa z mračnostjo fotografije (Chiaroscuro), zatonom sezone (pod tušem samo kapljice vode), jesenjo življenja (starci in predvsem starke uživajo zadnje plodove življenja) opozarja na človekovo nično prihodnost na način, ki odmisli Vietname, Izraela, a je še vedno mrkogled (vendar ne banalen).

Med dokumentarci bi KOMPOZICIJA vsekakor zaslužila kako nagrado, morda pa še za kamero. Tu se namreč srečamo z dvojnostjo kompozicije: vlakoma kot predmetoma obravnave in fotografijo kot predmetom vizualnega momenta, igre.

Ker pričujoče pisanje pomeni subjektivno oceno o festivalu, pa moramo resnici vna ljubo omeniti še dva filma izven konkurence, ki sta kvalitetna, nadvse zanimiva. Prvi profesionalno urejen dokumentarec KJE JE MOJ MILI DOM Kamničana Pavla Grzinčiča, sicer študenta režije FAMU v Pragi, ki na svojsko ironični način vidi vračanje izseljencev za kak mesec v rodne kraje in tisto sentimentalno slovensko poslavljanje ob vrnitvi v novo domovino, kamor jih pravzaprav vleče dolarska hranilna knjižica...

Drugi pa je Tržačan Aleš Zerjav s filmom IL TEMPO NON CANCELLA s pričevanjem o povojnem času. Subjektivno bi bila to nadpoprečna festivalska bera, kar je za amaterski nivo razveseljivo.

In velja končati z ugotovitvijo, če farafraziramo naslov neke popevke: šel si mimo festivala... Uspešno!

Žirija V. medklubskega festivala, ki so jo sestavljali Bojan Čebulj, Tine Arko, Mi-

ha Brun in Pavel Grzinčič, je takole razdelila nagrade:

Dokumentarni filmi: Prva nagrada (zlata plaketa »Železar«) NASIP, avtor: Miroslav Kalinski, KK Kmaera 300, Skopje;

druga nagrada (srebrna plaketa »Železar«) MR CHIP'S, TO SMO MI, avtorja: Željko Radivoj in Krešimir Lessel KK Zagreb, Zagreb;

tretja nagrada (bronasta plaketa »Železar«) MED LOVCI, avtor Hugo Lešnik, FKK Maribor, Maribor;

tretja nagrada (bronasta plaketa »Železar«) POST SEZONA, avtor Miro Mikuljan, KK Zagreb, Zagreb.

Igrani filmi

Prva nagrada (zlata plaketa »Železar«) OBICNO UVEK ILI SVAKI DAN, avtor Ivan Obrenov, KK Bošnjak Ernest, Sombor;

druga nagrada (srebrna plaketa »Železar«) IZIDI, BICU TAMO, avtor Mirko Đorđević, KK Film novosti, NIS;

tretja nagrada (bronasta plaketa »Železar«) PLES MASK, avtor Franci Slak, KK Mandala, Koper.

Žanrski filmi

Prva nagrada (zlata plaketa »Železar«) FIGOV LIST, avtorja Janez Marinšek in Koni Štajnbaher, AAF Koper;

druga nagrada (srebrna plaketa »Železar«) VREME-

PLOV, avtorja Srđan Uzelac in Đorđe Đedanski, KK Novi Sad, Novi Sad;

tretja nagrada (bronasta plaketa »Železar«) TATTOO, avtorja Alfred Vendl in Fritz Gratzner, KDKO, Wien.

Planinski filmi

Prva nagrada (Zlata plaketa »Triglav«) BERGSTEIGEN, avtorja Ludwig in Helmut König, AFC Wien;

druga nagrada (srebrna plaketa »Triglav«) IN DEINEN BANN, avtor Alfred Bernkop, KDKO Wien;

tretja nagrada (bronasta plaketa »Triglav«) AUF EINSAMEN WEGEN, avtor Alois Kollman, filmklub Villach.

Posebne nagrade

Za najboljšo idejo (zlato plaketo »Železar«) OBICNO UVEK ILI SVAKI DAN, avtor Ivan Obrenov, KK Bošnjak Ernest, Sombor.

Za najboljšo režijo (zlata plaketa »Železar«) PRVA LEKCIJA IZ RUŠCINE, avtor Marko Jovanović, KK Ljubljana, Ljubljana.

Za najboljšo kamero (zlata plaketa »Železar«) STRAST, avtor Toni Marković FKK Mladost, Donja Lastva in EASY MUSIC, avtor Ivan Kaljevič, AKK Beograd, Beograd.

Za najboljšo montažo (zlata plaketa »Železar«) JEDNOG RUJNA TUŽNA SLAVA, avtor Miodrag Tarana, AKK Beograd, Beograd.

-na

Tudi letos bomo izbirali najboljšega športnika

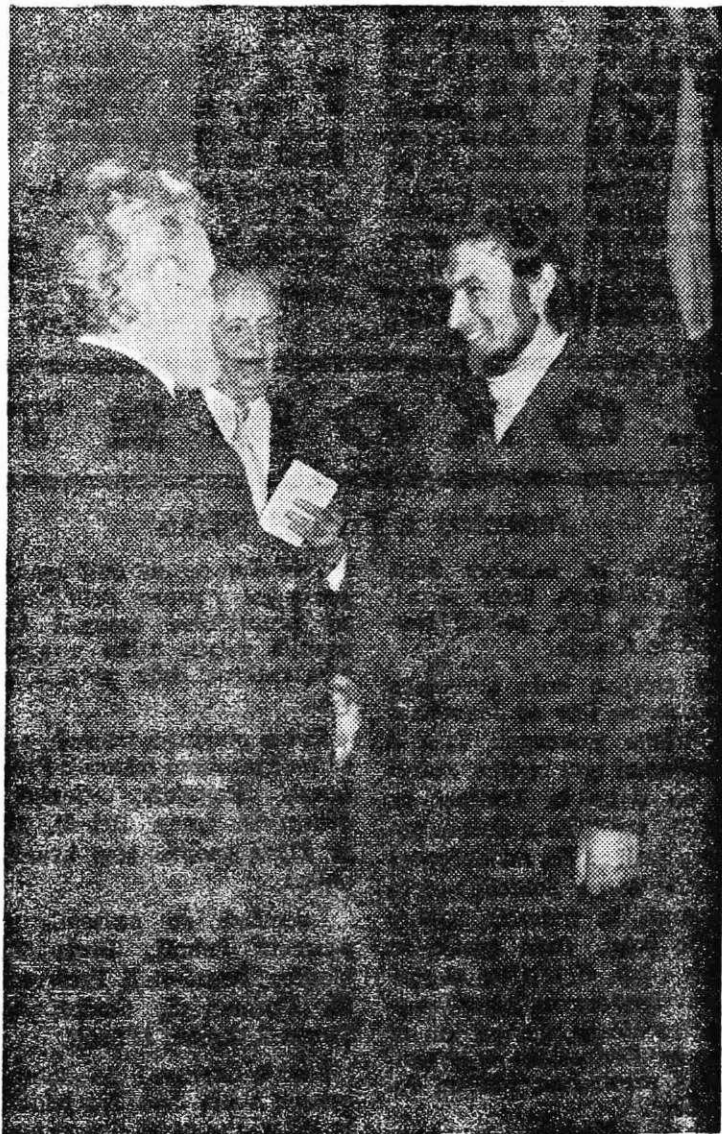
Tako kot je že navada, naše uredništvo skupaj s Športnim društvom Jesenice tudi v letošnji prvomajski številki začnjenja z izbiro najboljšega športnika-športnice naše občine. Vaša naloga, dragi bralci, bo izrezati kupon, ga izpolniti in poslati na naslov: Uredništvo Železarja, Jesenice najkasneje do 15. maja letos. Kupon lahko nalepite na dopisnico ali pa ga pošljete v ovojnici.

Na kupon napišite po vašem mnenju pet najboljših športnikov iz naše občine, pri čemer upoštevajte tako letne športne panoge, kakor tudi zimske panoge, katerih sezona je pred dobrim mesecem minila. Naj še dodamo, da morate na prvo mesto napisati po vašem mnenju najboljšega in tako po vrsti. Ne pozabite tudi napisati vašega priimka, ker bomo med bralce razdelili tudi praktične nagrade. Tako kot ponavadi bomo rezultate izbora objavili v našem glasilu in pa na posebni prireditvi, predvidoma konec maja. Športno življenje v naši občini je zelo razgibano, zato dobro premislite in glasujte.

Ime in priimek športnika in športna panoga:

1.
2.
3.
4.
5.

Moj naslov:

Podeljevanje priznanj najboljšim avtorjem

NOGOMET

Piran : Jesenice 4:2 (1:1)

V lepem in sončnem vremenu sta se preteklo nedeljo v četrtm pomladanskem kolu CL v Piranu pomerili moštvi Jesenic in Pirana. Jeseničani so na to tekmo potovali brez trenerja, tako da je moštvo vodil eden najstarejših igralcev Kralj.

Tekma se je začela z ostrimi napadi domačinov, ki so hoteli že v prvih minutah igre zagotoviti zmago. Gostje so se neverjetno uspešno upirali nevarnim napadom domačinov in s hitrimi protinapadi prihajali pred gol Pirana. Med enim takih prodorov je razpoloženi in hitri Karahodžič, na podajo Kralja, ušel svojim čuvajem in dosegel gol ter vodstvo 1:0. Nenadno vodstvo ni iztirilo domačinov, ki že v 15. minuti zaradi popustljivosti in nepazljivosti obrambe izenačijo

na 1:1, kar je bil tudi rezultat prvega polčasa.

Domačini se že na začetku drugega polčasa izkoristili slab dan jeseniške obrambe in povedli z 2:1 in kmalu za tem s svojo dobro in učinkovito igro dosegli še dva zadetka. Visoko vodstvo je zadovoljilo domačine, ki so precej popustili, vendar Jeseničani tega niso znali izkoristiti. Pred koncem tekme so sicer iz prostega strela, katerega je izvedel Noč, zmanjšali rezultat na 4:2 in to je bilo vse.

Jeseničani so na osmem mestu prvenstvene lestvice z 11 točkami.

V Piranu so igrali: Kuček, Ilijevski, Lukančič, Kralj, (Ljušič), Šenkinc, Karahodžič, Pavlovič, Kačar, Komel ter Noč.

Trboje : Jesenice ml. 1:2

Tretje in zadnje gostovanje v prvem delu Gorenjske nogometne lige, so mladi nogometaši Jesenic zaključili s tesno zmago, z 2:1. Proti neizkušnemu novincu Trbojam, ki kvalitetno zaostaja za Jeseničani, bi bila lahko zmaga izražena z večjim številom golov, če bi jeseniški napadalci izkoristili vsaj nekaj priložnosti, ki so jih na tej tekmi imeli.

V nepopolni postavi z nekaj debitanti, je moštvo Jesenic imelo vso tekmo popolno premoč, tako da so že v 4. minuti igre, prek Mareša povedli z 1:0. Pričakovali smo katastrofo domačinov. Od 10. do 35. minute prvega polčasa smo lahko gledali dopadljiv nogomet, v popolni dominaciji gostov. V tem času so vsi napadalci Jesenic zapravili najmanj po dve izredni

priložnosti. Kakor je navada v nogometu, če eni ekipi ne gre, druga to izkoristi. To se je zgodilo tudi v Trbojah, ko so domačini iz sumljivega prostega strela izenačili rezultat. Ta gol je predramil jeseniške nogometaše, ki so v 40. minuti prišli v vodstvo po solo prodoru Rakoviča II.

V drugem delu se ponavlja ista slika. Gostje napadajo, domačini se branijo pred večjim porazom, kar jim je tudi uspelo.

V Trbojah so nastopili: Ilič D., Catak, Kramar, Ilič N., Šamardžija, Nuždič, Kovarčič, Cimirotič, Rakovič S., Pamič ter Mareš.

Pionirji so igrali v soboto, 22. t. m., s Savo v Kranju in srečanje izgubili s 5:2. V nedeljo dopoldan sprejemajo v goste sovrstnike iz Trziča.

M. Cimirotič

ROKOMET

Jesenice : Trzič B 23:16

Igrišče za osnovno šolo, brez gledalcev, teren neprimeren za igro, sodnik Bernard iz Kranja.

V tretjem kolu gorenjske rokometne lige so Jeseničani zaslužno premagali Trzič B s sedmimi goli razlike. Začeli so slabo in Trzičani so kmalu vodili že z dvema goloma razlike. Na razmočenem igrišču so se domači potem razigrali in prevzeli igro v svoje roke. Toda gostje se niso vdali. S hitrimi menjavami igralcev so hoteli zmešati Jeseničane, kar pa jim ni uspelo. Prvi polčas se je končal z rezultatom 14:8 za domačine.

V drugem polčasu so Jeseničani obdržali igro v svojih

rokah. Čeprav so dali manj golov kot v prvem delu igre, so prepričljivo zmagali in osvojili četrto točko v pomladanskem delu gorenjske lige.

Kot v prejšnjih tekmah, so se tudi v soboto izkazali: Prešeren, Pogačnik, Geršak, Šturm in vratar Rebolj, ki je kljub spolzki žogi branil dobro.

Jeseničani so nastopili v postavi: Rebolj, Brejc 1, Maučec, Pogačnik 5, Prešeren 10, Rozman 1, Geršak 4, Šturm 2, Zgonc, Mihelič.

Sodnik Bernard je dobro opravil svoje delo. Na tekmi je bil izključen za dve minuti le Jeseničan Geršak.

-tok

Sezona je zaključena

S tekmovalcem za Bibijev memorial, ki je bilo pred štirinajstimi dnevi na Zelenici, so pionirji in cicibani zaključili letošnjo tekmovalno sezono. V vseh treh kategorijah je nastopilo več kot 30 mladih tekmovalcev in tekmovalcev. Jeseniška odprava je štela 36 tekmovalcev, nekaj pa jih je iz neznanega vzroka ostalo doma. Tekmovanje je bilo posamezno in ekipno in je štel v vseh oddelkih tudi za kategorizacijo. Rezultati so naslednji.

Ekipno: 1. SK Transturist, 2. Olimpija, 3. Jesenice

Posamezno: **Cicibani:** 1. Franko, Nova Gorica, 11. Aleš Podrekar, 33. Uroš Pestotnik, 38. Klemen Košir (vsi Jesenice);

Cicibanke: 9. Barbka Kunc, 24. Saška Vesek (obe Jesenice);

ML. pionirji: 1. Stojan Lukanc, Trzič, 11. Aleš Kunc, 18. Miro Črv, 32. Miha Jelovčan (vsi Jesenice);

ML. pionirke: 1. Nuša Tome, Medvode, 11. Karin Panjtar, 14. Brigita Kejžar (obe Jesenice);

St. pionirji: 1. Janez Zibler, Trzič, 2. Sašo Oblak, 6. Marko Razinger, 8. Viki Trseglav, 10. Gaber Gmajnar, 25. Alojz Intihar, 28. Rado Čučnik (vsi Jesenice);

St. pionirke: 1. Simona Križaj, Trzič, 10. Marjana Čop, 14. Jožica Košir, 17. Polona Čop (vse Jesenice);

Iz rezultatov je videti, da

trenutno mladi jeseniški smučarji niso sposobni segati po prvih mestih razen v kategoriji starejših pionirjev (Sašo Oblak). Vredno pa je poudariti, da društvo razpolaga z velikim številom mladih smu-

čarjev, ki hitro napredujejo. Zlasti je razveseljivo dejstvo, da skoraj v vseh kategorijah nastopajo fantje in dekleta, ki bodo tudi naslednje sezone še nastopali v istih starostnih razredih.

Slovensko prvenstvo končano

Pred štirinajstimi dnevi je bilo odigrano zadnje — četrto kolo ekipnega prvenstva Slovenije za moške kegljaške ekipe. Ekipa Jesenice je nastopila v Ljubljani dvakrat in sicer v soboto na kegljišču Saturnusa in v nedeljo na kegljišču Maks Perc. Doseženi so bili še kar zadovoljivi rezultati.

Kegljišče Saturnus 6762:

Hafner J. 837, Oblak 820, Črv 850, Šmid 810, Šlibar 830, Langus 881, Šavnik 853 in Hafner M. 881

Kegljišče Maks Perc 7127:

Hafner J. 867, Oblak 848, Langus 908, Šmid 833, Črv

877, Šlibar 966, Šavnik 888, Hafner M. 940.

V osmih nastopih 19. prvenstva Slovenije je ekipa Jesenic podrla skupaj 55809 kegljev ali povprečno v enem nastopu 6975 oziroma 872 na tekmovalca. Na osmih kegljiščih so dosegli 66 negativnih točk in s tem 9. mesto (lani 5. mesto) Dosežena uvrstitev je neuspeh, katerega nismo pričakovali in za katerega je dovolj vzrokov. V klubu bo treba vse vzroke analizirati in skušati odpraviti slabosti in težave, da bi si tako spet priborili nazaj sloves, ki so ga imeli jeseniški kegljači.

ODBOJKA

V nedeljo 23. aprila so imeli jeseniški odbojkarji v gosteh ekipo OK Spačva in so jo premagali z rezultatom 3:1 (—12, 6, 2, 9). V prvem setu so domačini vodili že 12:6, potrebno pa je bilo le malo nepazljivosti in so set

izgubili. Ostale tri sete pa so brez težav dobili. Ekipa Jesenic je v solidni formi, posameznikom pa se pozna, da se niso udeleževali vseh treningov, zaželjeno bi bilo, da bi skušali to nekako nadoknaditi in ne bi prišlo na tekmovalnih do nepotrebnih živčnih izpadov. Ekipa Jesenice je igrala dobro v polju, sprejemi servisov so bili solidni, slabe pa so bile podaje.

V III. kolu 7. maja se bodo Jeseničani srečali z ekipo OK Breze v Brezi, ki zaseda 4. mesto na prvenstveni lestvici. Jeseničani so še vedno na odličnem drugem mestu z dvema setoma prednosti pred Fužinarjem, ki je tretji.

Ženska ekipa je gostovala v Mariboru, kjer se je srečala z ekipo OK Maribora in je srečanje izgubila z rezultatom 3:1 (—8, 10, —7, —7). Jeseničanke so igrale dobro, vendar niso bile kos boljšim domačinkam. Gostjam se je poznala jutranja vožnja, saj so morale iz Jesenic že ob 4.30 zjutraj. Med vožnjo so imele skoraj vse težave. V nedeljo 7. maja so proste. Kljub porazu so še vedno na drugem mestu prvenstvene lestvice pomladanskega dela prvenstva.

Za praznik dela se bodo jeseniški mladinci Franc Arh, Slavko Božič, Franc Divjak in Peter Končnik pod vodstvom Zdravka Kavčiča udeležili v okviru reprezentance SRS v Beogradu tekmovalja republiških reprezentanc. Odbojarska zveza je uvrstila v reprezentanco SRS tudi predstavnico iz Jesenic in sicer Mileno Filipaj.

Za 1. maj — praznik dela, čestita OK Jesenice kolektivu železarne Jesenice, vsem navijačem in ljubiteljem odbojke, kakor tudi vsem, ki so na kakršen koli način pripomogli k dvigu športa na Jesenicah in želi še veliko dolovni uspehov.

B. r.

KOŠARKA

Občinsko prvenstvo v košarki

V ponedeljek so v telovadnici osnovne šole na Jesenicah gostovali pionirji košarkarji iz osnovne šole Mojstrana.

V izredno zanimivih in ostrih tekmah sta v obeh tekmah zmagali domači ekipi osnovne šole Tone Cufar.

Pri deklicah je bil rezultat 26:16 (12:12).

Za osnovno šolo Tone Cufar so bile uspešne: Smagin 2, Bedene 9, Veber 9, Huttar 3, Tancar 1, Babnik 2;

za osnovno šolo Mojstrana pa: Pold 2, Lihteneger 2, Mužina 6, Lakota 6.

Pri dečkih pa se je tekma končala z izredno dramatičnim finišem. Še 20 sekund

pred koncem je bil rezultat izenačen, nato pa je Mihelič zadel dva prosta meta, v protinapadu pa je Ivo Skumavc zgrešil.

Rezultat 25:23 (14:14).

Za ekipo osnovne šole Tone Cufar so bili uspešni: Mihelič 15, Golja 6, Berce 2, Peskar dva;

za osnovno šolo Mojstrana pa: I. Skumavc 13, T. Skumavc 2, Hladnik 2, Urbas 6.

S tem porazom se je Mojstrana morala odreči potovanju na zaključno tekmovalno na področju Gorenjske. Uvrstili sta se osnovna šola Prežihov Voranc in osnovna šola Tone Cufar.

Občinsko prvenstvo v košarki

Košarkarska igrišča so zažvela že preteklo soboto. Jeseniški košarkarji pa so tekmo v prvi slovenski ligi z Novoteksom iz Novega mesta preložili na 25. april, vendar pa rezultata, do zaključka redakcije še nismo uspeli dobiti.

V soboto 29. aprila pa se bodo prižgali reflektorji tudi na igrišču Podmežakljo. Na Jesenicah bo gostovalo moštvo Maribora.

Novi trener Jesenic, znani ljubljanski strokovnjak Jašo Gagelj, bo v novi sezoni vodil nekoliko pomlajeno mo-

štvo, ki pa po kvaliteti sodi v vrh slovenske košarke.

Igralci Bunderla, Pirih, Vauhnik, Campa, Vujačić, Lozar, Bizjak, Hrastar, Muharemovič, Šmid, Noč, Seršen ter rezervni igralci Franko, Svetlin, Jeršin in veteran Jeraj, obljublajo, da bodo v novi sezoni zaigali dobro in borbeno.

To jim bo toliko bolj uspelo, če bodo okrog sebe videli čimveč privržencev, ki bodo s svojim bodrenjem pomagali ekipi v bojih s slovensko košarkarsko elito.

Kaj bomo gledali v kinu

Kino RADIO

29. aprila amer. film PRINC VALIANT, ob 15. uri
29. in 30. aprila zap. nem. barvni film TRUPLO IZ TEMZE, v režiji Harald Philipp, v gl. vlogi Uschi Glas, ob 17. in 19. uri

1. maja angl. film MESTO V TEMI, v režiji Jules Dassin, v gl. vlogi Richard Widmark, ob 17. in 19. uri.

2. maja amer. barvni film MOJE PESMI MOJE SANJE, v režiji Robert Wise, v gl. vlogi Julie Andrews, ob 17. in 20. uri

3. maja franc. SC barvni film NE VPELJI ME V SKUSNJAVA, v režiji Jacques Paul Bertrand, v gl. vlogi Daniel Gelin, ob 17. in 19. uri

4. maja amer. barvni film MASCEVANJE NEVIDNEGA CLOVEKA, v režiji Ford Beebe, v gl. vlogi John Hall, ob 17. in 19. uri.

5. maja amer. film JOHN IN MARY, v režiji Peter Yates, v gl. vlogi Dustin Hoffman, ob 17. in 19. uri

6. maja amer. barvni CS film RYANOVA HCI, v režiji David Lean, v gl. vlogi Robert Mitchum, ob 17. in 20. uri. Zaradi izredne dolžine cene vstopnicam zvišane.

Kino PLAVZ

29. aprila amer. barvni film MOJE PESMI, MOJE SANJE ob 17. in 20. uri

30. aprila amer. film PRINC VALIANT, ob 10. uri, franc. CS barvni film NE VPELJI ME V SKUSNJAVA, ob 18. in 20. uri

1. in 2. maja nemški barv. film TRUPLO IZ TEMZE ob 18. in 20. uri

3. maja amer. barvni film MASCEVANJE NEVIDNEGA CLOVEKA ob 18. in 20. uri

4. in 5. maja franc. barvni film POT V KATMANDU ob 18. in 20. uri

6. maja franc. barvni film DOVOLJENJE ZA UBIJANJE ob 18. in 20. uri

Kino

DOVJE-MOJSTRANA

29. aprila jug film LOV NA JELENE

30. aprila amer. CS barvni film VOHUN V ZELENEM KLOBUKU

1. maj amer. film JUNAKI SERVUDSKEGA GOZDA

2. maja amer. film DESTRY

3. maja nem. barvni film TRUPLO IZ TEMZE

6. maja franc. barvni film POT V KATMANDU

Kino KRANJSKA GORA

29. aprila amer. film DESTRY

29. aprila angl.-italij. barv. film REBUS

30. aprila franc. barvni film POT V KATMANDU

1. maja amer. barvni risani film MOJSTROVINE WALTA DYSNEYA.

1. maja amer. film MASCEVANJE NEVIDNEGA CLOVEKA

2. maja angl. film MESTO V TEMI

4. maja franc. CS barvni film NE VPELJI ME V SKUSNJAVA

6. maja nem. barvni film TRUPLO IZ TEMZE

Kino DELAVSKI DOM JAVORNIK

29. aprila amer. film PRINC VALIANT ob 17. uri amer. CS barvni film VOHUN V ZELENEM KLOBUKU ob 19. uri

30. aprila angl. film MESTO V TEMI ob 17. uri, angl.-italij. CS barvni film REBUS ob 19. uri

1. maja amer. barvni film MOJE PESMI, MOJE SANJE ob 19. uri

2. maja amer. film MASCEVANJE NEVIDNEGA CLOVEKA ob 17. uri, amer. film JUNAKI SERVUDSKEGA GOZDA ob 19. uri

3. maja franc. barvni film POT V KATMANDU ob 19. uri

6. maja franc. CS barvni film NE VPELJI ME V SKUSNJAVA ob 19. uri

ZAHVALA

Tovarniškem odboru osnovne organizacije sindikata Železarne in sindikalnemu odboru šamotarne se najlepše zahvaljujem za denarno pomoč, ki mi je bila dodeljena v času moje bolezni.

Ivan Rabič

ZAHVALA

Ob prerani in boleči izgubi naše drage mame, stare mame in botre

IVANE RUPNIK

po domače Uršeljnovne mame, se pristrčno zahvaljujemo vsem, ki so nam ob težkih dnevih stali ob strani in nam pomagali.

Posebno zahvalo izrekamo dobrim sosedom za vso pomoč, obratu toplotne energije za pozornost, vsem darovalcem cvetja in vencev, lastnikom osebnih avtomobilov za uslugo, pevcem za žalostinke in še enkrat vsem, ki ste spremili našo drago mamo na zadnji poti.

Zalujoči: sin Rado z ženo Pavlo, hčerka Zofka, vnuk Rado z ženo, vnukiinja Olga in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob boleči izgubi najine drage mame

TONČKE OBLAK

se pristrčno zahvaljujemo sorodnikom, prijateljem, znanjem in dobrim sosedom, ki so nama pomagali v težkih dneh.

Se posebej se zahvaljujemo dr. Novaku za njegovo požrtvovalnost med dolgotrajno boleznijo in vsem, ki so se od pokojnice poslovili z venci in cvetjem.

Lado in Vanda Oblak

ZAHVALA

Po tragični nesreči 9. aprila, nas je 14. aprila za vedno zapustil naš predragi sin in brat

VACLAV PAULUS

Zahvaljujemo se vsem, ki so mu ob nesreči nudili prvo pomoč, še posebej osebu jese- niške bolnišnice, ki je storilo vse, da bi ohranilo mlado življenje. Iskrena hvala vsem, ki ste se pridružili naši neizmerni žalosti in nam bili v teh bridkih urah v tolažbo, pomoč in podporo. Hvala prav vsem, ki ste našega Venčka spremlili 17. aprila na njegovi zadnji poti, se od njega poslovili in prekri- li s cvetjem njegovo posled- nje bivališče.

Zalujoči: oče Vaclav, ma- ma Francka, sestrji Erika in Majda, brat Milan in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob boleči izgubi naše dra- ge mame, stare mame in prababice

FRANČISKE TOMANIČ

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so nam v teh težkih dneh kakorkoli pomagali. Po- sebna zahvala dr. Mencinger- ju za dolgotrajno zdravljenje ter družini Kac in Vrhovniko- vi za izkazano pomoč. Za- hvaljujemo se vsem sosedom in org. SZDL za darovane vence ter tov. Pogačniku za poslovilne besede. Zahvaljuje- mo se tudi vsem darovalcem cvetja ter pevcem in vsem, ki so jo spremili na njeni zadnji poti.

Zalujoča hčerka Anica z družino v imenu vsega so- rodstva

RAZPIS ZA NAGRADNO KRIŽANKO

Današnja skandinavka križanka je nagradna. Za re- ševalce s pravilnimi rešitvami, razpisujemo naslednje nagrade:

ena nagrada	100 din
dva nagradi po	70 din
tri nagrade po	50 din
štiri nagrade po	30 din

Vsak lahko sodeluje pri žrebanju le z eno rešitvijo, ki naj jo pošlje v kuverti, na katero poleg naslova Uredništvo Železarja, napiše še nagradna križanka.

Rešitve vpišite v izrezan lik križanke s tiskanimi črkami in čitljivo ter nam jih pošljite do vključno 10. maja do 12. ure. Rešitvam ne prilagajte nobenih drugih dopisov.

ZAHVALA

Ob smrti dobrega moža, brata, strica in svaka

JOZETA ZUPANA

izrekam mojo iskreno zahva- lo tudi že pokojnemu dr. Mi- lanu Čehu za dolgotrajno in požrtvovalno zdravljenje po- kojnika, vsem darovalcem cvetja in vencev, vsem, ki ste sočustvovali z menoj in se poklonili njegovemu spominu.

Posebno zahvalo dolgujem terenski organizaciji ZK, ZB, SZDL in jeseniški godbi na pihala za poklonjene vence, govornikom tov. Janku Čema- žarju, Cirilu Trilarju, Ivanu Capudru, Ivanu Zenu, godbi na pihala, pevcem in šofer- jem, ki so mi nudili prevoz.

Iskreno zahvalo dolgujem sosedom, ki so mi stali ob strani, mi nudili pomoč in me tolažili v težkih trenu- kih, zlasti družini Krivec, Na- cetu Razingerju in Tonetu Klinarju, ter vsem, ki ste ga počastili in spremili na nje- govni zadnji poti.

Zalujoči: žena Jožica, sestra Kristina in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob težki izgubi našega mo- ža, očeta, brata

IZIDORIJA SLABETA

se iskreno zahvaljujemo oseb- ju internega oddelka bolnice Jesenice, sostanovalcem za denarno pomoč, pevcem za žalostinke, sodelavkam in so- delavcem predelovalnih obra- tov za venec, voznikom oseb- nih avtomobilov in vsem, ki so ga spremili na zadnji poti in sočustvovali z nami.

Zalujoči: žena Cilka, hčerki Dorica in Marjetka z druž- nama

ČESTITKA

Dvajset let je minilo odkar sem odšel iz Jesenic, vendar so ostali lepi spomini na že- lezarno in mesto pod Mežak- ljo. Vsem svojim nekdanjim sodelavcem, prijateljem in znancem ter občanom Jese- nic čestitam k prvomajskim praznikom in želim veliko uspehov.

Jovanovič Žiko
nekdanji delavec in
učenec MIŠ
Krnjača — Srbija

PLANINSKO DRUŠTVO JAVORNIK KOROŠKA BELA

ponovno razpisuje prosto delovno mesto

OSKRBNIKA za Kovinarsko koč v Krmi

1 oseba

Pogoji: večša mora biti v strežbi.

Osební dohodki po pravilniku. Zaposlitev je sezonska (pet mesecev).

Ponudbe pošljite upravnemu odboru planinskega dru- štva Javornik — Koroška Bela.

Trgovsko podjetje Delikatesa, Zarja, Rožca, Špecerija Bled in market Emona

OBVEŠČAJO

cenjene kupce o poslovnem času trgovin za prvomajske praznike:

- v soboto, 29. 4. bodo odprte vse trgovine z običajnim poslovnim časom, le brez opoldanske prekinitve,
- v nedeljo, 30. 4. in v ponedeljek 1. 5. bodo vse trgo- vine zaprte,
- v torek, 2. 5. pa bodo odprte vse trgovine od 7. do 10.30 ure.

OBVESTILO

Uprava Otroškega vrtca JULKE PIBERNIK Jesenice obvešča starše, da bo vpisovanje otrok v vrtec za novo šolsko leto 3. in 4. maja t. l. od 8. do 16. ure v vrtcu. Vpisovali bomo otroke od 3 do 6 let, infor- mativno pa tudi dojenčke in male otroke od 0 do 3 let.

RYANOVA HCI je ameriški film, ki je lani v izredni konkuren- ci prejel šest Oscarjev. Film se odlikuje po svoji izredni humanosti v konfliktu med romantičnim realizmom in suro- vo resničnostjo. Film je te dni na sporedu v naših kinema- tografih.

KDO IZ MENE POJE:
LJUDJE, LJUDJE, LJUDJE...

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Številka 8

Jesenice, maja 1972

MIHA KLINAR

RDEČA KANTATA

1
SVOJE SRCE
— RUDARSKO SVETILKO —
SEM PLAHO PRIZGAL
NA TEMNIH
KRIZPOTNIH NOCI,
IZGUBLJENIH
V MINULOST.
PRISLUHNIL SEM
PESMI KRVI, KI
IZ MRTVIH DALJAV
SKOZI NAS SE
V RODOVE PRIHODNJE
SKELEČE PRETAKA
ZA RAZBELJENO KAPLJO
RAZBELJENA KAPLJA:
VASA SEM PESEM
POSTAL
VI, KI ODSLI STE
IN VI, KI SE PRIDETE.

VASA SEM KRI,
VI, PRAKRI SPOČETJA
NASE ZELEZNE
OGNJENE DOLINE
RUDARJI
IN PLAVŽARJI,
KOVACI,
FUZINARI
VI, KI ZE ZDAVNAJ
— UTRUJENI DELAVCI —
STE LEGLI
K POČITKU
V ZEMLJO.

VASA SEM PESEM
POSTAL
IN VASA, SIROTNIKI
Z OPUSCENIH FUZIN
IN PLAVŽEV UGASLIH,
IZ PRODANIH VALJARN,
IZ PROPADLIH LIVARN,
IZ ŽICARN, ZEBLJARN,
VI, IZ BOHINJA, GLOBOKEGA
RADOVNE, MOST
IZ BEGUNJ, TRZICA,
IZ KROPE
IZ KAMNE GORICE,
ZELEZNIKOV, DVORA,
Z BISTRICE V ROŽU,
BOROVELJ, IZ PREVALJ,
PODLJUBELJA IN BAJDISA,
TEHARJEV, CELJA,
IZ STOR,
IZ BOČNE IN BRASLOVC,
SIROTNIKI
BRATJE PO RODU
IN KRVI

VASA SEM PESEM
POSTAL IN VASA
BRATJE PO DELU
IZ JUDENBURGA,
UNZMARKA,
WEISSKIRCHNA, LEOBNA,
IZ DONAVIC,
VORDENBERGA,
IZ EISENERZA,
Z BRUCKA NA MURI
IZ DIENLACKA, ANMÜHLA,
KINDBERGA, WARTBERGA,
KRIEGLACHA, TERNIC
BRATJE PO DELU
IN BRATJE PO RODU
VI VSI, KI STE SVOJE
ROKE IZRABILI,
VI VSI, KI STE SVOJO
KRI IZTOČILI
V KRI MOJE

ZELEZNE
OGNJENE DOLINE
VASA SEM PESEM
POSTAL.
VASA SEM PESEM
POSTAL,
ROMARJI TRUDNI, KI
KAKOR SIMNI SIROTNIKI
V SIVI DOLINI
ISKALI STE
DEZELO OBLJUBLJENO,
PA STE SAMO
IZGARALI SE
ZA DROBTINE
Z BOGATINOVE MIZE
VASA SEM PESEM
POSTAL,
VI, KI OB DELU
SVOJ ZNOJ IZTOČILI STE
IN KI ZA TRUD SVOJ
DOBILI STE
CRNO RAZPELO
IZ ZELEZA SKOVANO,
ZE ZDAVNAJ BREZIMNO,
ZE ZDAVNAJ ZRJAVELO,
NAD GOMILAMI VASIMI
S TRAVO PRERASLIMI
NA POKOPALISCIH
SIVE DOLINE.
VASA SEM PESEM
POSTAL:
PESEM
IZ SIVE DAVNINE.

2
MOLI
IN DELAJ
IN BODI
PONIZEN!
KOT OCETA
IN MATER
SPOSTUJ
GOSPODARJA!
ZA VSAKO DROBTINO
BODI HAVLEZEN!
KDOR NI
HVALEZEN,
KDOR NI
PONIZEN,
GA PO BOŽJI PRAVICI
PRAVICA POSVETNA
KAZNUJE,
PREGANJA,
Z NESREČO
UDARJA.

MOLI
IN DELAJ
IN BODI
PONIZEN
PONIZEN
PONIZEN
PONIZEN

3
MOLIL JE,
DELAL JE,
BIL JE PONIZEN,
GARAL
KOT ŽIVINA
V PETEK
IN SVETEK,
MOLIL JE
DELAL JE,
BIL JE PONIZEN
STRADAL

IN HIRAL,
BOGATIL
GOSPODARJE
MOLIL JE,
DELAL JE,
BIL JE PONIZEN,
PRENASAL
KRIVICE JE,
V DUSI
PA GA ŽGALO JE.
MOLIL JE,
DELAL JE,
BIL JE PONIZEN,
DOKLER NEKOČ
MU OB RDECI
BESEDI NI
V PRSIH
PRIZGALO SE
IN SIMEN SIROTNIK
HLAPCEVSKO BREME
JE Z DUSE
ODVRGEL.
GOSPODARJEM IN BOGU
SE PRVIC
POSTAVIL PO ROBU,
OOOJ ...
ZAPRL JE ROVE,
UGASNIL JE PLAVŽE.
JEKLO IZ MARTINOVK
SE JE IZTEKLO.
KACAM OGNJENIM
SRED OGNJENEGA PLESA
CRNI FAKIR
JE NEHAL IGRATI.
CINELE VALJARN
SO NEHALE PETI.
BOBNI V ZEBLJARNI
POSTALI SO GLUHI
VETER NAD DIMNIKI
SIVE VRVI
JE POREZAL.
NA DOLINO JE LEGLA
MRAKOBNA TISINA
A SIMEN SIROTNIK
JE RDEČO SVETLOBO
V KRVI ZAČUTIL
VEČNI UPORNIK

4
NI VSAK
ZA PRAVICO,
KDOR O NJEJ
BESEDIČI.
NI VSAKDO
ZA MIR,
KDOR O NJEM
LEPOREČI.
IZDALI SO MIR
IN RDEČO ZASTAVO
ZVODNIKI
IN SIMNA SIROTNIKA
V OGENJ POGNALI.
V STRELSKIH JE JARKIH
UMIRAL.
NJEGOVI KORAKI
KOT BOBNI MRTVASKI
TEMNO
SO ODMEVALI
V GORAH KARPATSKIH,
BOBNELI
OB SOČI
IN BOBNELI
NA KRASU.
KJE VSE
JE KORAKAL?
KJE VSE
JE UMIRAL?

V KRVI NJEGOVI
JE KAMENJE KRASKO
CVETELO
IN SNEG
V ZIMAH RUSKIH.
ZAKAJ
JE KORAKAL?
ZA KAJ
JE UMIRAL?
ZA KAJ
IN ZA KOGA?
UJETNIK V SIBIRIJI
JE Z GNEVOM
RAZMISLJAL
IN V SRCU PREKLINJAL
ČLOVEK NEZNATNI
BREZ DOMOVINE
VSE DOMOVINE
NA SVETU.
ZA KOGA?
ZA KOGA?
DOMA PA SO ZENE
OTROCI IN STARCI
OB DELU
IN GLADU
MORALI MRETI.
ZA KOGA?
ZA KOGA?
GA GNEV
JE SEŽIGAL
IN V ZGOČEM SOVRASTVU
NAJRAJE
VES SVET
BI ZADAVIL.

PA SE TEMA JE
NAD STEPO LEDENO
Z RDEČIMI BLISKI
RAZKLALA
V POZARU.
SVET
KOT DA V DVOJE
PLANETOV
SE JE RAZLOMIL.
IN SIMEN SIROTNIK
SE DVIGNIL JE
V VERI, DA SE
Z OKTOBROM
BO ZARJA SVOBODE
VSEM BEDNIM,
TRPECIM,
TEPTANIM,
NESREČNIM
PRIZGALA.
IN ZE JE KORAKAL
Z RDEČO PESMIJO
V DUSI
VOJAK DELAVSKE VOJSKE
SVETLOBI NAPROTI —
SVETLOBI, KI MORA
PRIZGATI NA SVETU
NOVO ŽIVLJENJE
DELA V CEM,
KMETOM,
VSEM, KI SKELE JIH
KRIVICE OKOVI,
VSEM, KI NASILJE
JIH BICA SE Z BICI.
NAJ BI SE ZDEČA ZVEZDA
PRIZGALA —
ZVEZDA VODNICA —

5
V RDECEM VIHARJU
EVROPA
ROPARSKA
PTICA
JE VZTREPETALA.
OKTOBRSKA BAKLA
JE RDEČE PLAMENE
UPORA
V SRCIH TEPTANIH
PRIZGALA.
UPORI
IN STAVKE
IN SPET JE KORAKAL

SIMEN SIROTNİK
S PESTJO,
STISNjeno V DUŠI
SLOVENSKI UPORNIK:
USTAVIL JE STROJE
V JESENISKI DOLINI,
ZAHROMELE SO ULICE
PO MIRU IN KRUHU,
V LJUBLJANI,
V ZASAVJU
SE JE POTISOCERIL
IN V MILJAH
IN V TRSTU.
V MORNARSKI OBLEKI
JE V BOKI
PEAPOR UPORA
RAZVIL.
Z RDEČO ZASTAVO
Z ZENAMI
JE KORAKAL
V LJUBLJANI,
V DOMZALAH
JE STAVKAL.
VOJAK
V JUDENBURGU
S SVINCENKAMI
KRIZAN JE BIL
IN V MURAVU,
V RADGONI
KRVAVEL JE
POD STRELI.
VRELCI KRVI
PA KO BAKLE KRVAVE
PRIŽGALI
SO NOVE PLAMENE:
V TRBOVLJAH
JE STAVKAL.
V MEŽICI
IN CRNI.
V IDRIJI
JE ŽIVEMU SREBRU
CINOBRASTE ŽILE
ZAPRL.
V MARIBORU
NA CRTE JE TRACNIC
NOTE
KORACNICE RDEČE
ZAPISAL
IN ZAKORAKAL
PO ULICAH
MESTA OB DRAVI.
MNOŽIC
KRVAVEČI
PROTEST
POVSOD JE KORAKAL.
REPUBLIKI KMEČKI
JE V VINICI
PUNTAR SLOVENSKI
ZVESTOBO PRISEGL.
V SMIHELJU
IN STOPICAH
SAM SI POSTAL
JE V VLADAR.
NAD RAVNIM PREKMURJEM
JE ZVEZDO SOVJETSKO
PRIŽGAL:
CAST DELU
IN DELU
OBLASTI!
POVSOD
PLAMENEL JE
V RDEČEM UPORU:
V MARIBORSKIH KASARNAH
GOSPODI
NI HOTEL
VEC BITI
VOJAK.

K RDECI SVOBODI
BI NAROD HLAPEV
KORAKAL.
K RDECI SVOBODI
KORAKAL BI
PROLETARIAT,
PA SO GA IZDALI
NJEHOVI VODNIKI
ZVODNIKI
LAKAJI PIJAVK
IN PRI MINISTRSKIH
JASLIH
GASILI RDECE POZARE
ZA POZAROM POZAR,
SIMEN SIROTNİK
PA KRVAVEL JE
POD STRELI:
NA ZALOSKI CESTI
MED TRNI SVINCENK
NA PRSIH MU VRTNICA
RDEČA

JE ZAKRVAVELA
V TRBOVLJAH
SVOBODO
RAZKLALI
SO BAJONETI.
V JESENISKI DOLINI
OB PLOŠCAH
OKLOPNEGA VLAKA
SE V KRI JE RAZBIL
UPORNIŠKI
RDECI VIHAR.
JOJ, JOČITE, ŽENE
ZA VLAKOM
KRST CRNIH!
JOČITE, MATERE,
BRATJE IN SESTRE,
OTROCI IN STARCI,
ZA VLAKOM
KRST CRNIH
Z ZALOSKE CESTE!
VSE LOKOMOTIVE,
ZATULITE V ŽALOST
NAD ČRNIMI KRSTAMI
RDEČE SVOBODE.
ŽALOST ZATULITE,
MRTVE SIRENE!
ZATULITE
ŽALOST!
SIMNU SIROTNİKU
SO NOVE JEKLENE OKOVE
NADELI,
PREBILI MU NOGE
Z RAPALSKIMI ŽEBLJI,
MU ZVILI DESNICO
OB ŽILI IN DRAVI
IN JO PRIBILI
Z BELIMI KAMNI
NA GREBENE GORA,
MU ZLOMILI LEVICO
IN JO PRIKLENILI
V RAVNEM PREKMURJU
POD JEKLO NEBA,
Z ŽICO BODEČO
SO NAGO TELO
MU PREPREDLI,
DOMA PA MU Z BICI
KOT V BAJKI
PROMETEJU PTICE
S KLJUNI ŽELEZNIMI
SO MU HOTELI
UPORNIŠKO DUŠO
— PROMETEJEV OGENT —
IZ PRSI IZKLJUVATI.
V JEČE JE ROMAL
MED BAJONETI
V PRISILNA IZGNANSTVA
PREGNANEC MED BRATI.
UMIRAL POD STRELI JE
IN V RABLJEVIH ZANKAH

UMIRAL JE
Z OGNJEM PROMETEJSKIM
V DUŠI
A KAKOR PROMETEJ
— VEČNI UPORNIK —
NI MOGEL UMRETI.

6
UGASLI PLAMENI,
A POD PEPELOM
ZERJAVKA REVOLUCIJE
NI NEHALA TLETI.
PODTALNI TOKOVI
V NEDRIJH ZEMLJE
POD NJENIM TRPLJENJEM
NE SMEJO UMRETI.
SE GNALA BO KRI
SRC CLOVESKIH TURBINE
ZA LUČI REVOLUCIJE,
KI NIKOLI NE MINE.
ZATO, SIMEN SIROTNİK,
NAPREJ SKOZ TEMINE!

7
KDO NA KRIZPOTJIH
V TEMO IZGUBLJENIH,
NAM,
RAZDVOJENIM
NAD LUCMI
VARLJIVIMI,
PRIŽGAL BREZ LAZI
BO NA POTI
K PRIHODNOSTI
PRAVI SIGNAL?
CRNI RUDARJI
MED SKLADI PREMOMA
NEMOČNI PREKLINJAJO
BEDO IN GLAD.
OTROCI V BARAKAH
KOT OLJNE SVETILKE
SLABOTNO BRILJO,
MEDLIJO,
UGASAJO.
IN ŽENE
KOT SENCE
NEMOČNE
IN TIHE
SE SPREMINJAJO
V VZDIHE,
V SOLZE
SE DROBLJO,
DA CLOVEK NAJRAJE
PIJAN OD GORJA
Z DINAMITOM
OBOK
BI NAD SABO
PORUSIL
IN ZRUSIL POD SKLADI,
POD CRNIMI SKLADI,
SE V SMRT.

PROČ Z MISLIMI
ČRNIMI!
SIMEN SIROTNİK,
RUDAR MED RUDARJI,
SAM BEDEN,
SAM GLADEN,
PA POJE O ZARJI,
O ZARJI, KI VABI
VSE BEDNE,
TRPEČE
NA BREG
RDEČEGA JUTRA
K RDECI POMLADI
ČAS PA JE MORJE
VIHARNO IN SIVO,
OBZORJA BREZCILJNA
SO SIVA KO JEČE,
KI VANJE BREZUP
JE CLOVEKA ZAPRL,
DA BI OBZORI
K RDECI OBALI,
OBZORI
K RESNICNI SVOBODI
IN SRECI
POD TEZO SIVINE
NIKDAR NE UZRL.
O BRATJE RUDARJI,
POKOPLJITE STRAH
IN ZVRHAJTE SRCA
Z RDEČIM POGUMOM,
VI, ČRNI KURJACI
V NEDRIJH ZEMLJE,
VI, ČRNI KURJACI
V NEDRIJH LADJE,
VI, RDECI MORNARJI
NA MORJU VSEMIRA,
NAPOLNITE KOTLE
Z RDEČIM GORIVOM,

S SVOJIMI SRCI
POZENITE TURBINE,
DA RDECI VIJAKI
SE ZAVRTAJO SMELO
V CRNO VALOVJE
IN ZAORJEJO V ČAS.
O BRATJE RUDARJI,
POKOPLJITE STRAH!
MED SKLADI
PODZEMLJA,
NAD SIVINO BREZCILJNO
TEMNIH OBZORI
ZVEZDA VODNICA
V SVETLOBO
NAS KLICE
IN VABI
NAS K ZARJI
NA BREG
RDEČEGA JUTRA.
O BRATJE RUDARJI,
POKOPLJITE STRAH!
PLAZ
SE JE SPROZIL:
V ZASAVSKIH REVIRJIH
V CRNIH TRBOVLJAH
SIMEN SIROTNİK
RUDAR MED RUDARJI
S STAVKO GLADOVNO
VEČNI UPORNIK
Z GLADOM
PRIŽGAL JE
NA POTI
K SVOBODI
RDECI SIGNAL.
PLAZ
SE JE SPROZIL
KOVINARJI V LESCACH
MED STAVKO
SKOVALI
SO PLUG, KI BO BEDNIM
LEDINO PRIHODNOSTI
V POLJA BOGATA
ZORAL.
PLAZ
SE JE SPROZIL:
STAVKA
ZA STAVKO
BOJ
ZA ENOTNOST,
PRAVIČO
IN KRUH ...
ČAS PA JE MORJE
VIHARNO IN SIVO.
OBZORJA BREZCILJNA
SO SIVA KO JEČE,
KAMOR BREZUP
JE CLOVEKA ZAPRL,
DA BI OBZORI
K RDECI OBALI,
OBZORI
K RESNICNI SVOBODI

IN SRECI,
POD TEZO SIVINE
NIKDAR NE UZRL.
(TEŽA JE V DUŠI,
PA JE SRCE
IZHTETI NE MORE.
TI JO RAZUMES,
TI, KI SI LETA
TAVAL V BREZUPU
ZA DELOM
IN KRUHOM,
PA SO POVSOD TI,
SIMEN SIROTNİK,
GOSPODARJI KRIVICNI
ZAPIRALI DURI:

ZATO SI BIL,
SI
IN BOS
VEČNI UPORNIK,
DOKLER NA SVETU,
NA TEJ ŽALOSTNI
LADJI,
RESNICNA SVOBODA
PTICA BO V KLETKI,
DOKLER PRAVICA
VSA NEBOGLJENA
MED BAJONETI
BO ROMALA
V JEČE,
DOKLER NASILJE
KAPITAN BO NA LADJI,
DOKLER NASILJE
KRMAR BO OB KRMILU,
DOKLER ZVODNIKI
BODO OB JADRIH,
DOKLER NASILJE
BO KROJILO
PRAVIČO,

DOKLER MORNARJEV
NA VELIKI LADJI
BO STRAH
PRED VIHARJI,
STRAH, KI NAS MUČI
BREZIMNE MORNARJE
GALEOTE UBOGE
NA ROPARSKI LADJI,

STRAH
PRED PIRATI
PRED GOSPODARJI
PRED SAMOZVANC
IN PRED LAKAJI
PIJAVK.

TI PA,
SIMEN SIROTNİK,
NAM GALEOTOM
K PECEM PRIKOVANIM,
NAM GALEOTOM,
VPREZENIM K STROJEM

POJES
SPARTAKOVO PESEM:
BRATJE, O BRATJE,
POKOPLJITE STRAH,
ZVRHAJTE SRCA
Z RDEČIM POGUMOM!
POGUM JE SVOBODA,
POGUM JE PRAVICA
IN MERA RESNICNI!
BRATJE, O BRATJE,
POKOPLJITE STRAH!
K RDECI OBALI
USMERITE JADRA!
KDO SE PROTIVI,
POSTAVLJA PO ROBU?

ZVODNIKI
OB JADRIH?
ZVODNIK
OB KRMILU
IN STRAH
PRED VIHARJI?
BRATJE, O BRATJE,
POKOPLJITE STRAH!
ZVODNIKE
OD JADER
IN OD KRMILA
LAKAJE PIJAVK!

PLAZ
SE JE SPROZIL:
NA RDECI SIGNAL
V JESENISKI DOLINI
JE SIMEN SIROTNİK
RAZGALIL ZVODNIKE,
SEJALCE RAZDORA
IN DELAVSKA SRCA
PRETALIL, PREKALIL
IN V JEKLO SKOVAL
V JEKLO IN GONG
ZA OZNANILO
UPORA

PLAZ
SE JE SPROZIL:
ČAST DELU
IN DELU
OBLAST!

KOLICEVSKI DELAVCI
SVOJO BESEDO
SO ZAPISALI
NA RDECI LEPAK,
RUDARJI
V POLJČANAH
SO V ROVIH
PRIZGALI
RDECI SIGNAL.
CELJSKI KOVINARJI,
CELJSKI TEKSTILCI
PONOSNO SO DVIGNILI
PRAPOR RDEC.
NA STAVBISCIH
DELAVCI
OVRGLI SO KRAMPE
IN VZIDALI SEBE
V ZELEZOBETON
ZA DRUŽBO
PRIHODNOSTI.

V LJUBLJANI
NA TEHTNICO CASA
STUDENTJE
SO POLOZILI
RDECO UTEŽ.
STAVKA ZA STAVKO:
TEKSTILCI IZ KRANJA
NAPELI RDEČE
SO STATVE
IN NJIHOV VOTEK
JE RDEČE VOTKE
POGNAL

V LOKI,
V TRZICU
IN TACNU
PREKO LJUBLJANE
DO MARIBORA,
KOT DA
SLOVENIJA
VSA

RDEČE SO STATVE,
KI NANJE
JE SIMEN SIROTNIK
NAPEL
NIT RDEČO UPORA.

STAVKA ZA STAVKO ...
SRCE MI V ZANOSU
DELAVSKE KRONIKE
LISTE ODPIRA
IN KO JIH PREBIRA
KOMAJ DA SLUTI
V RDECI SVETLOBI
KAPLJO GRENKOBE
SVOJE POVESTI.

ČAS PA JE MORJE
VIHARNO IN SIVO.
OBZORJA BREZČILJNA
SO SIVA KO JEČE,
KI VANJE BREZUP
JE CLOVEKA ZAPRL
DA BI OBZORI
K RDECI OBALI,
OBZORI
K RESNICNI SVOBODI
IN SRECI
POD TEZO SIVINE
NIKDAR VEC
NE UZRL.

8

O DOMOVINA,
DEKLA UBOGA,
VSO SO TE ZROPALI,
DO GOLEGA SLEKLI
IN OPLJUVALI.

PIJAVKE, SLEPARJI
SE TE LASTIJO,
TVOJI OTROCI
PA GNIJEJO
V JEČAH.

DVAJSET LET PIJEJO
KRI IZ TVOJH NEDER,
DVAJSET LET BIJEJO
TVOJE OTROKE.

IN ZDAJ VADLJAO
PIJAVKE, SLEPARJI,
ZATE VADLJAO
Z RJAVO ZVERJO.

O DOMOVINA,
DEKLA UBOGA,
ZVERI RJAVI
BODO RAZDALI
TVOJE TELO.

9

NA EVROPO
MEČE SENCO
ČUDEN KRIZ
ČUDEN KRIZ.
ZLOVESCI KRIZ,
SESTAVLJEN IZ VESAL.

ZA ČUDNIM KRIZEM
RJAVA ZVER PREŽI.
KJE, LOVCI, STE?
GLEJ, DIPLOMATSKI FRAK
EVROPI KOPLJE
MILIJONSKI GROB.

A RJAVA ZVER
POTUHNJENO PREŽI
NA SPANSKIH TLEH
IN BRUSI SI
BODALA ZOB.

KJE, LOVCI, STE?
OB KASTANJETAH STROJNIC
PLESE SMRT.
V PEKLENFKI GODBI BOMB
ZE ZDAVNAJ SE
UDUSIL JE SANJAVI ZVOK
KITAR
IN SONCE SPANIJE
UTAPLJA SE
ZE MESECE
V KRVAV POŽAR.

KJE, LOVCI, STE?
GLEJ, DIPLOMATSKI FRAK
EVROPI KOPLJE
MILIJONSKI GROB.

A RJAVA ZVER
POTUHNJENO PREŽI
NA SPANSKIH TLEH,
DOKLER NE ZASADI
POŠASTNIH ZOB

V VRHOVE KARAVANK,
NATO POŽENE SE V NASKOK
VOLK KRVOLČNI
IZ TEVTONSKIH HOST
NA ČESKA TLA.
KJE, LOVCI, STE?
ZA VALOM VAL
OGORČENO
SE DVIGA
LJUDSKI SRD:

FASIZMU SMRT!
A DIPLOMATSKI FRAK
JE MILIJONOM
SKOPAL GROB

POD KRIZEM IZ VESAL.

10

DNEVI SO NASI
SOLZNE OCI.
KAKOR DA SMRT
NAD NAMI VISI.
SKORO BO ROKE
KOSCENE SPUSTILA
IN NAS MORILA,
VSE POMORILA.

11

MESEC
JE STRUNE RAZPEL
NA CRNO HARFO
HOST.
S TEMNIMI PRSTI
JE PESEM TUROBNO
UBRAL VETER
VIRTUOZ.
ZAZVENEL JE
PRVI AKORD
BOLJ KO JEKLO
TRD.
SIMNU SIROTNIKU
SE JE ZAREZAL V SRCE
OSTRO,
KOT DA BI KDO
UDARIL TRDO
OB BAJONET.
IN ZE JE
POD NEVIDNO TAKTIRKO
ZAIGRAL
ORKESTER
STOLETNIH GOZDOV.
IN VETER
HARFIST
JE NA STRUNE
UBRAL
ZALOSTINKO
Z GROBOV.
IN GLEJ:
VISOKO
V SKALAH
JE STAL
KOSCENI DIRIGENT.
POD TAKTIRKO NJEGOVO
JE ORKESTER IGRAL
DIVJE
DIVJE
DIVJE IGRAL
KORACNICO
V SMRT.

12

NE!
SIMEN SIROTNIK
SE JE VZRAVNAL
KAKOR VCLOVEČEN
PROTEST

NAD VIJOLICNE ZUBLJE
GOZDOV,
NAD OKAMENELE VRHOVE
GORA
DO NEBA.

NE!

SIMEN SIROTNIK
KORACNICE DRUGE
POZNA:
SLISITE
PODTALNIH VOD TOK?
SKORO ZA IZVIRI IZVIR
SE MOGOČEN ODPRE,
SKORO ZA SLAPOM SLAP
ZABOBN IZ GORA,
SKORO TURBINE VSE
SE ZAVRTE
IN SREDI ZADUSLJIVE TEME
SE LUCI UPORA
PRIZGO.

NE!

SIMEN SIROTNIK
SE JE VZRAVNAL
MNOŽIC
VCLOVEČEN PROTEST
DO NEBA:
ZAMAN SPLETKARIS, SPLETKAR
ZAMAN SLEPARIS, SLEPAR!
ZAMAN S POHLEPNO RJAVO
ZVERJO

ZA DEKLO UBOGO
IZMUCENO
VADLJAS;
DEKLA UBOGA
SE TI NE VDA!
VANJO JE PLANIL
GLAVNJACE VKOVANI
PONOS.

V BETON MITROVICE
NISI MOGEL ZAZIDATI
RDECIH IZVIROV
RESNICE!
SIMEN SIROTNIK
LJUDSTVO TEPTANO
JE DVIGNIL
V VIHAR:
BOLJE V VIHARJU SMRT
KAKOR V GNILOBI
SRAMOTE!

13

PODLI RACUNARJI!
LISTI PREPERELI
ODPADLI STE
Z NASEGA DREVEŠA
V SMRTNEM STRAHU
PREBLEDELI.
NA PORAZENI ZEMLJI,
NA ZASUŽNJENI ZEMLJI
SO ODJEKNILI
STRELI
SE ZEDINILI BRATJE
IN V PRISEGO
DVIGNILI
PEST.

ZAMAN SIKATE, GADJE!
SKOZI PEKEL
VASIH JEC,
SKOZI PEPEL
VASIH TABORISČ,
POD VESALI,
MIMO KOLOV
V BOJU
VODI NAS K SVOBODI
TISOC
RDECIH CEST.

UBIJAJTE!
POZIGAJTE!
NAJ ZGORIJO DOMOVA!
LEPSI BODO NOVI!
NE POMAGA VAM NIČ,
NE BOG
NE HUDIC
NE ZASČITNIK VAS
KRIZ
IZ VESAL.
MI SMO VIHAR!
TRGAMO
GNILE LISTE.
MI SMO VIHAR, KI
RUSI,
TRHLO RUSI.
NA VAS
MERI NAS UDAR,
PO VAS
BIJE NASHA PEST,
TRDA PEST.

DOLGO
NAS JE GRIZLA
BOLEST.
ZDAJ GRIZE VAS.
NAJ VAS GRIZE,
ZGRIZE!
MI VAM NAPRAVIMO
ČASE
IZ VASIH LOBANJ,
VAM JIH POSTAVIMO
NA MIZE.
VANJE NATOCIMO STRUPA,
VASEGA OBUPA,
NASIH NAJLEPSIH SANJ,
BRATSTVA,
SVOBODE!

V POHODE
SO SE ZGRNILE
NASE BRIGADE,
OHOJ,
ZVIHRALE
V NAPADE,
OHOJ
POD PRAMENI
SVOJE ZASTAVE
NA OKOPIH SVOBODE
SE SIMEN SIROTNIK
BORI:

SMRT ZAVOJEVALCEM!
SMRT ZATIRALCEM!
SMRT IZDAJALCEM!
DOKLER SEŠT BAKEL
RDECIH
IZ NJEGOVE KRVI
NE VZPLAMTI:
SVOBODA!
SVOBODA!

14
PRSECI SNOPI ISKER
SO PRIZGALI
ZVEZDE.
V OGNJENEM SLAPU
JEKLA
MISLI
SO VZPLAMTELE:
O DOLINA MOJA
— SIMFONIJA DELA ...
DIMNIKOV
MOGOČNE PISCALI ...

KDO UDARJA
SVOJO PESEM
NA KLAVIATURO
STROJEV?
KDO USTVARJA
IZ DISHARMONIJE
RAZBITEGA ZELEZA
SVETLOBE HARMONIJO?
KDO RAZTAPLJA
ZARJAVELI ČAS
V SLAPOVE
ZELEZNIH OGNJEV?
OD KOD TA GLASBA?
FANFARE
V SRCU CUJEM ...

KJE ZLATE SO POZAVNE?
KJE SO BOBNI?
KDO PO NACRTIH
IN RACUNIH
NA TOLKALA STROJEV
BODOČNOST
LJUDSTVU SNUJE
V KOVINSKI SIMFONIJ?
KDO
PO SVOJI MERI
IN PREUDARKU SVOBODEN
CASU
PISE NOTE?
KDO CASU DAJE
NOV
SPROSCENI RITEM?
KDO DRAMI V MENI
SVOJ ZANOS
IN GA SPREMENJA
V PESEM?

ROGOVI,
V RDECO ZARIO
JUTRA ODPRITE
ZLATA USTA
IN RAZGLASITE
SONCU,
KDO IZ MENE POJE!
LJUDJE
LJUDJE
LJUDJE
ODETI
V OGNJENO MEGLO
SOPAR
SPLAVARJI
NA GORECI
ZELEZNI REKI
V R R D E C E M J U T R U
S PESMIJO OGNJENO
V DUSI
NA RAZBELJENA
SO VESLA
SE OPRILI
IN ZAPLULI
V CAS
V NAS CAS.
V SVOJEM SRCU
SLISIM
RDECO HIMNO
SVOBODI LJUDSTVA
POJEM.

HIMNA

PESEM O SLAVI POJO NAM GOZDOVI
SPEV, KI NIKOLI NE IZZVENI.
PESEM O SLAVI POJO NAM GROBOVI,
PESEM ZA NAS ŽRTVOVANE KRVI.
PESEM O SLAVI POJO NAM RAVNINE,
PESEM O SLAVI NAM MORJE SUMI,
PESEM STOLETNEGA HREPENENJA,
O DOMOVINA SVOBODNIH LJUDI.
RODOVI NAJ NOVI BODO OBALA,
SKALNA OBALA, KI VALOVE DROBI,
VALOVE VIHARNE KRIVIC IN NASILJA,
PODTIKANJ NIZKOTNIH IN PODLIH LAZI.
O DOMOVINA, NAJ SE NIKOLI
NAD TABO NOČ TEMNA VEČ NE SPUSTI.
V BOJU POMLAD SE JE NAM RAZCVETELA,
V BOJU IZ ŽRTEV IN IZ KRVI.
V ZNOJU OB PLAVZIH IZ NAŠEGA DELA
V ZARJI ZELEZNI NAS CAS SE BUDI.
DAN SE NAD SIRMIMI POLJI RAZPENJA,
SRECE KRUH ZLATI IZ ROK NAM ZORI.
VSE, KAR OČETJE SO HREPENILI,
NAM DOMOVINA KO MATI DELI.
RODOVI NAJ NOVI BODO OBALA,
SKALNA OBALA, KI VALOVE DROBI,
VALOVE VIHARNE KRIVIC IN NASILJA,
PODTIKANJ NIZKOTNIH IN PODLIH LAZI.
O DOMOVINA, NAJ SE NIKOLI
NAD TABO NOČ TEMNA VEČ NE SPUSTI.
BRATSTVO NA SVETU NAJ NARODE ZDRUŽI
V ZVEZO SVOBODNIH, SREČNIH LJUDI,
DA BO NAS SVET VSEM LJUDEM DOMOVINA,
VSEM, KI SOVRAŽIJO SUZNE VEZI,
BRATOM IZ AFRIKE, AZIJSKIM BRATOM,
BRATOM TEPTANIM NA ZVEZDI SVETA,
DA BO CLOVEŠTVO ENA DRUŽINA,
DA BO SVET ZVEZDA BREZ JEČ IN MEJA.
RODOVI NAJ NOVI BODO OBALA,
SKALNA OBALA, KI VALOVE DROBI,
VALOVE VIHARNE KRIVIC IN NASILJA,
PODTIKANJ NIZKOTNIH IN PODLIH LAZI.
O DOMOVINA, NAJ SE NIKOLI
NAD TABO NOČ TEMNA VEČ NE SPUSTI.

Emil Cesar

Karel Destovnik Kajuh v zadnjem predvojnem letu

Dne 29. aprila 1940 so Karla Destovnika izključili iz celjske gimnazije z naslednjo utemeljitvijo: »Odstranjen dne 29. aprila po členu 43 t. 3 Zakona o srednjih šolah za vselej s celjskih gimnazij zaradi sodelovanja pri širjenju komunističnih idej.«

Kajuh je pred domačimi dogodki v gimnaziji zamolčal, hkrati pa iskal način in priložnost, da jim to pove. Ko pa je prišla mati po naključju v Kajuhovo sobo in ga namesto v šoli našla zaskrbljenega pri šolskih knjigah, je sama zasluhila, da s sinovim šolanjem ni nekaj v redu. V skrbi zanj se je še istega dne odpravila z vlakom v Celje, kjer je pri razredniku izvedela o njegovi izključitvi. Vsi njeni nadaljnji poskusi, da bi prvotni sklep kazni spremenili, pri čemer jo je menda podpiral tudi razrednik, so z dokaj ostrim reagiranjem posameznih profesorjev propadli. Danes, ko nam je vsaj delno znano ozadje dogodkov, vemo, da bi bili vsi poskusi spremeniti prvotni sklep o izključitvi zaman. Šlo je za tipični primer strupene nestrpnosti, ki se ni ustavila niti na črti vzgojitelj — učenec.

Kajuh je stal zdaj pred težko odločitvijo, kar lahko razberemo iz njegove dokaj izčrpane korespondence, ki dopolnjuje izjave sodobnikov. Kajuh je registriral vsak količjak pomemben dogodek, o katerem je sodil, da bi zanimal šoštanjske tovariše. Ker so ti dokumenti (pisma) nastajali neposredno po dogodkih, so tem bolj dragoceni, saj so verno zrcalo njegovega mišljenja, čustvanja in njegovega včasih celo presamozavestnega in prenostranskega presojanja posameznih dogodkov. Samo pot v Maribor opisuje Kajuh takole: »Zjutraj ob 3/4 na 6 sva odjadrala z mamo na 'trnjevo' pot. Zbudila sva se komaj ob pol šestih in sva tako skoro zamudila vlak. Nato je do Celja brez dogodkov. Z mamo se peljeva s Kovačeve mamo, ki gre v Celje k razpravi zaradi incidenta na prvega maja. Na celjskem kolodvoru prisrčno slovo od lanskih sošolcev, v kolikor se vozijo v Celje... Iz Celja teče pot brez večjih dogodkov. Vstopila sva v vagon s svati. Zanimivo je opazovati ljudi, ki se vsaj za trenutek sprostijo in iščejo uteh v alkoholu in muziki. Peljeva se drugače mirno, le mater vznemirja skrb, kaj če te direktor ne bo sprejel, kaj pa potem, kaj? Skušam jo potolažiti ter mirno prispeva v Maribor. Najprej k direktorju... Malo je bilo nerganja in javkanja in nato obljuba, da me sprejme za šolsko leto.« Dodelili so ga v 6. a, hkrati pa mu tudi naročili, da so mora naslednjega dne ob osmih zjutraj že zglasiti v razredu. Popoldne je izkoristil za obisk in ogled Maribora. Prvi vtisi o mestu so bili povoljni, pozneje pa ga je mesto vedno bolj privlačevalo. Skrajša se je nastanil pri dimnikarskem mojstru Völkerju v Metelkovi ulici št. 42, čigar žena je bila sestrična Kajuhove matere. Materialno je bil tu Kajuh preskrbljen.

Naslednjega jutra je z dokaj mešanimi občutki prestopil prag novega razreda, taki občutki so ga spremljali tudi pozneje, zlasti ko je naletel na odpor pri nekaterih profesorjih. Tako ga je neki profesor zlobno vprašal: »Gotovo ste odličnjak, kaj,« na kar je dobil Kajuhov dostojni, toda dokaj smeli odgovor: »Ne, prav dober sem pa, prav dober.« Sodili bi, da ga je skušalo šolsko vodstvo namerno osamiti, ga onemogočiti in se tako varovati pred njegovim političnim vplivom med vrstniki. Zaradi vsega tega tudi ne preseneča že v prvem Kajuhovem pismu dokaj pikra sodba o svojih akademsko izobraženih učiteljih. — Med prva poznanstva s sošolci sodi zbliznanje s sošolcem Kerinom, s katerim sta se spoprijateljila prvi dan na poti v šolo. Kerina pa je poznal že s sestanka sodelavcev Slovenske mladine na Osredku pri Krškem. Že ob tem prvem srečanju mu je ponudil Kerin kot predsednik ferialne zveze na šoli svojo pomoč — brezplačno izkaznico z znižano voznino po železnici. O ostalem v zvezi s šolo nam je iz tega časa malo znanega, prav gotovo pa je bilo Kajuhovo življenje pod vtisom celjskega udarca omejeno predvsem na učenje in na navezovanje stikov s sošolci, pri čemer je gotovo dajal prednost šoštanjskim prijateljem, ki so tedaj živeli v Mariboru. Vendar je bil čas ob intenzivnem šolskem delu za taka zblizovanja kratko odmerjen.

Že 28. maja je imel v rokah spričevalo o uspešno dokončanem šestem razredu gimnazije.

Po vsem povedanem o sprejemu, tako s strani ravnatelja kot razrednega profesorskega zbora, bi upravičeno sklepali, da si Kajuh šolanja v Mariboru ni želel nadaljevati, toliko prej, ker se je ob izključitvi iz celjske gimnazije oklenil misli na Maribor le v skrbi in želji, da zaključi šesti gimnazijski razred. Ob svobodni izbiri bi se mimo Celja prav gotovo odločil za Ljubljano, na katero so ga vezale močne prijateljske vezi s krogom sodelavcev Slovenske mladine, vezi, ki so ga vezale na sam list, morebiti pa tudi literarni načrti in resna prizadevanja, da z zbliznanjem z vidnejšimi kulturnimi delavci prodre iz mladinskih glasil na strani osrednjih progresivnih leposlovnih listov. Končno pa ga je privlačevala tudi Ljubljana sama s svojim razvejanim kulturnim življenjem. Ravnateljevih besed o pogodnem sprejemu, izrečenih ob prihodu v Maribor, Kajuh v zvezi s končnim izkazom sicer ne omenja več, sodili pa bi, da je zapuščal Maribor z željo, da se jeseni vanj več ne vrne. Zaradi tega si je tudi tako prizadeval že med šolskimi počitnicami, da bi si priboril dovoljenje za vpis v eno izmed ljubljanskih gimnazij. Slednje misli se je resneje oprijel po razgovoru s sošolcem in šoštanjskim rojakom Vladkom Zalarjem, čigar starši so se 1937. preselili v Ljubljano. K temu ga je spodbujalo tudi že omenjeno prijateljstvo z nekaterimi sodelavci Slovenske mladine, ki bi mu v skrajni sili prišli na pomoč. Po Zalarjevem pričevanju, Zalar je prihajal po odselitvi v Šoštanj samo v po-

POMLADNI SONET

Ob starem mlinu blizu borov nizkih
ni več vetrov in rož ledenih,
zametov ni in stez sneženih,
izginil led s koles je mlinskih.

Ob mlinu blatna pot v dolino vodi,
nad njo se bele breze pno v nbo,
ob brezah belih reže plug zemljo,
za plugom kmet v razoru hodi.

Samoten, tih poslušam vetra melodijo,
harmonik glas je čuti vmes,
voda pomladnih slišim simfonijo
in v mislih zrem brezmejnih rek

sinjino,

ki bodo kmalu čez in čez
preplule zdanjih dni temino...

IZ PISMA JEZUSČKU

Ceravno mi je oče pravil,
da k nam ne boš ničesar nosil,
bi te vseeno rad poprosil...
A ne bonbonov, smučí in slaščic,
ne kakor lani kruha in políc...
Snegá nam pošlji, Jezusček, snegá,
da oče dela bo dobil na cesti.

NE JOČI, MATI...

Ne joči, mati, nad menoj,
če nisem tisti več,
ki v stari cerkvi je s teboj
pobožne pesmi pel.
Oprosti mi, če nisem tisti več,
ki za roko ga v šolo si vodila
in puško mu za god kupila...

Ponosen sem in srečen, mati,
ker ves sem z njimi, ki trpijo
in slutim z njimi lepši čas...
Zato ne joči, mati, in oprosti mi!

čitnicah, sta s Kajuhom govorila o prihodu v Ljubljano dvakrat — in to enkrat v Šoštanju, drugič v Ljubljani. Ob teh pogovorih mu je Zalar, v primeru, da se Kajuh prešola, ponudil svoje stanovanje. Skupaj bi hodila na I. državno realno moško gimnazijo v Vegovi ulici. S tem namenom je naslovil Kajuh prošnjo na prosvetni oddelek tedanje banske uprave, prošnji pa priložil potrebne dokumente, med drugim spričevalo o uspešno opravljenem šestem razredu ter denar za obvezno davčno takso. Prve dni septembra, torej tik pred začetkom novega šolskega leta, so mu prošnjo zavrnil. — Sodili bi, da je Kajuh v Ljubljani zastopal Zalar, v pismu, ki ga je priložil zavrnjenim dokumentom, pa mu je sporočil podrobnosti, ki nam jih je ohranil Kajuh v pismu prijateljici Mariji Medvedovi v kratkem takole: »...da me Sušnik, to je načelnik prosvetnega oddelka banske uprave sploh in na noben način noče sprejeti.« Pač pa je menda iz Zalarjevega razgovora s Sušnikom razbral, da mu dovolijo nadaljevati šolanje v Mariboru. Odločitev je Kajuha močno prizadela, saj se z mislijo na ponovni povratek v Maribor ni mogel sprijazniti. Menim, da se je šele po tej odklonitvi obrnil s prošnjo za pomoč na Konstantina Nahtigala, katerega je v kratkem seznanil z rezultati svojih dotedanjih prizadevanj. Tako se je morda prav pri Nahtigalu rodila druga znana rešitev — Kajuh naj bi se preselil v Ljubljano in dobil tu navideznega skrbnika, s čimer bi bil upravičen do šolanja v eni izmed ljubljanskih gimnazij. V zvezi s tem načrtom mu je Nahtigal priskrbel stanovanje pri starših Dušana Bordona, ki so privolili tudi v navidezno skrbništvo. Nadalje si je Nahtigal prizadeval, da bi mu omogočili vpis na bežigranski gimnaziji, kjer bi ga po prvih informacijah na zavod sprejeli. Tako je ostalo odprto samo še vprašanje prehrane, ki ga je skušal rešiti s ponovnim Nahtigalovim posredovanjem, tokrat pri Ivu Graborju in pri Ferdu Kozaku. Če bi to uspelo, bi prišel Kajuh v Ljubljano na dan vpisovanja, datum bi mu moral sporočiti Nahtigal, dan pred pričetkom pouka pa bi se tudi sam dokončno preselil. Kako ga je prevzela ta misel, kaže njegova odločitev za odhod v Ljubljano, tudi v primeru, če bi propadla možnost rednega šolanja. V tem primeru bi konec leta kot privatist zaključil sedmi razred.

MOJ DED

*Petdeset let je v tovarni umiral
in delal za druge kot vol;
nikdar se smejal ni, nikdar upiral,
po šihu je sklonjeno šepal domov.*

*Tih je in skromen, navajen trpljenja,
da skoraj govorit ne upam se z njim,
vsega naveličan, sit vsega življenja,
zajetega v bol in tovarniški dim.*

*A kadar ob vinu mu v žilah vzkipi,
takrat bi vso plačo naenkrat zapil
in dolg svoj tovarnarju vrnil s pestmi,
z veseljem — ko psa bi takrat ga ubil.*

MOJ STRIC

*Ves teden se nad čašo sklanja,
v kateri bi vse svoje dni utopil,
življenje rad bi v kaplji vina spil,
z življenjem bol, ki ga teži in vklanja.*

*A kadar trezen gleda svet,
povsod prepri in bedo zre;
življenje, ki pred smrtjo mré;
hinavske družbe lažni red.*

*Zato le pije, pije dan na dan,
ker misli, da bo vse prešlo;
življenje pa kot glas pijan
se izgubilo bo v megló.*

MOJ OČE

*V vseh krčmah zakotnih ga dobro poznajo,
saj skoraj ves teden kar v njih preživi;
le kadar na dolg mu več žganja ne dajo
prihaja domov in nad nami kriči...*

*Življenje se zdi mu strahotna idila,
ki za njo nikoli ne najdeš si leka;
in vsi ideali le krinke — mamila,
ki varajo z njim gospodje človeka.*

*Edino v pijači še najde tolažbo,
zato bi vsega se za žganje prodal;
kaj njemu, če spravi vse skupaj na dražbo,
saj ve, da bo kmalu med mrtvimi spal...*

Skraja je nameraval svojo namero o prešolanju pred starši prikriti in oditi v Ljubljano brez njihove vednosti, pozneje pa je to misel opustil. Po razgovoru z materjo, ki ni izbirala med sinovo željo, temveč med realnimi možnostmi, se je Kajuh nemudoma odpravil v Maribor k naknadnemu vpisu. Razrednikova odsotnost, zaradi česar se ni mogel vpisati, pa je bila vzrok, da se je iz Maribora odpeljal v Ljubljano, prepričan v uspeh svoje prvotne zamisli. Zato je še prej, predno je kakoli poskusil, brzojavil domov, da je sprejet na eno izmed ljubljanskih gimnazij, na kar je gotovo vplivala odločenost, da študira, če mu spodleti redni vpis, kot privatist. Prav ta alternativa, ali nadaljevati študij na gimnaziji ali se prebijati v Ljubljani kot privatist, kaže, da se je dobro zavedal resnosti te poti, zlasti še, ker je bila taka rešitev trenutno, zaradi vpisa, vezanega na rok, edino mogoča. Kod vse je hodil v želji, da bi se lahko nadalje šolal v Ljubljani, ne vemo. Sodili pa bi, da je v skrbi in želji po izobrazbi ponovno odšel na prosvetni oddelek banske uprave in po vsej verjetnosti tudi do nekaterih ravnateljev ljubljanskih gimnazij. Le tako si moremo razlagati Kajuhove besede, s katerimi opisuje svoje brezplodno moledovanje: »Hodil sem od 'sodnika do cesarja' od 'biriča do župana', toda, pravice ni pod nebom, zakopali so jo sto klafter pod zemljo«.

Zaradi tega se je po daljšem premišljevanju ponovno napotil v Maribor, morebiti ohrabren po razgovorih s političnimi somišljeniki, ki so po zaskrbljujočem političnem položaju tako doma kot v svetu upravičeno pričakovali, »da lahko pridejo spremembe, ki mi lahko omogočijo šolanje v Ljubljani in mogoče celo v Celju, saj vendar enkrat mora, mora priti, ni hudič. Za Ljubljano mi je zelo žal, toda treba je potrpeti, prav zaradi tega, ker enkrat mora priti.« Tako srečamo Kajuh v skrbah, da si je morebiti z moledovanjem po Ljubljani zaprl še edino pot rednega šolanja, ki mu je preostala, sredi septembra ponovno v Mariboru. Ker pa je Kajuh napisal naslednje pismo Mariji Medvedovi 13. oktobra, v času, ko je bil že na gimnaziji sredi študija ter razgibanega političnega in literarnega dela, je bila njegova bojazan o vpisu odveč.

Tesnejšega stika z mariborskim dijaštvom Kajuh v letih svojega šolanja v Celju ni vzdrževal. Njihovo delo je zasledoval in spremljal iz razgovorov s sodelavci Slovenske mladine in iz pisanja o tem v istem glasilu, pri čemer pa njihovega delovanja v celoti ni odobral. O njem je imel čisto pripombe. Poznal je torej le redke mariborske dijake, s katerimi se je osebno seznanil na sestankih sodelavcev glasila na Uršlji gori, na Sveti Planini in na Osredku. Vendar pa tega kroga poznanstvo ni preseglo. Od Mariborčanov je imel stike predvsem z Ljubom Marionom, Kerinom in Mileno Boletovo. Ker pa je poznanstvo s slednjo vezano na literarni večer, ki ga je pripravljala, stikov z Boletovo pozneje ni iskal in obnavljal. Kot vesten spremljevalec revalnega tiska je poznal vsaj po imenu še nekaj vidnejših kulturnih delavcev. Domnevam, da se je vključil v njihov krog ob pomoči šoštanjskih rojakov, ki so živeli v Mariboru, pri tem mislim predvsem na brata Mravljaka. — Prav gotovo je bil Kajuhov prihod v Maribor za napredno srednješolsko gibanje pomemben. Vanj je vnašal nova gesla, nove izkušnje in izreden delovni zanos. Nasledki tega so se pokazali kaj kmalu.

Najizčrpnjšo sliko Kajuhove razvejane dejavnosti organizacij obenem tudi mreža poverjenih Mariji Medvedovi. Iz vseh teh pisem veje neomajna mladostna moč in volja po uveljavitvi svojih intelektualnih sposobnosti, ki po sliki, zbrani iz celjskih gimnazijskih let, ne preseneča toliko, saj pravzaprav v spremenjenem okolju, seveda zrelejši, delo le nadaljuje. To je čas, ko lahko govorimo o že močno izdelani osebnosti, o mladem človeku izrednih sposobnosti in izredne volje. Svoje delo je usmerjal mimo obveznega učenja v široko in plodno literarno delo, vključeval se je v dijaške organizacije ter vnašal vanje naprednega duha. Za lastno izobraževanje je skrbel tudi z obiski predvsem v dramskem gledališču. »Dela imam ogromno,« je pisal Mariji Medvedovi. »Treba je delati povsod, za list, za izvenšolski študij, za izdajanje ruske moderne književnosti, ki jo mislimo prirediti tiskati v popularnih izdajah. Potem izdajanje zbirke sodobne lirike in konec koncev še šola, ki pa mi jemlje ogromno časa. Ko se bom enkrat iznebil tega prokletega jarma, takrat se boš gotovo čudila... Študiram trenutno zase tudi ogromno, nobeno noč ne grem spat pred dvanajesto...«

NORA STEFA

*V oguljenem plašču in z ruto na glavi,
večer za večerom počivat hiti.
Ob svetlih izložbah se včasih ustavi,
zre vanje, se joče, smeji in kriči.*

*Majhna je, kruljava, vajena dela
in srečna, če kdaj ji pogledaš v obraz.
Ničesar na svetu bi bolj ne želela,
kot zlatih zobov in nakodranih las.*

*Zenina Jurija vse dni pričakuje
in pravi ljudem, da je lep in bogat,
na svatbo jih vabi in vsem obljubljuje
pijače, kolačev in drugih razvad...*

PISMO IZ INTERNATA

*Vse dni smo med sive zidove zajeti,
med šolske klopi in uradne obraze,
med svete podobe in same ukaze...
Težko, pretežko nam je tukaj živeti.*

*Tam zunaj pri vas je trpljenje in boj,
tovarne in polja in ritem življenja,
tam zunaj bijó se ljudje za obstoj
in pesmi so tamkaj in čudežna vrenja.*

*A tu govorijo o drugih rečeh:
o zvezdah in kraljih nam tu*

*govorijo...
O trenjih tam zunaj in živih ljudeh
pa vselej skrivnostno molijo...*

Samo bežen pogled v njegovo dejavnost nudi kaj presenetljivo podobo. S skupino sošolcev je pripravljala srednješolski list, pri čemer so se zglebovali po ljubljanski Slovenski mladini. Vso resnost tega početja in pot od zamisli do uresničitve kaže predvsem pismo, nastalo mesec dni za prej omenjenim. To pa omenja tudi prvič simbolični naslov novega lista — Ledina. List bi prosvetljeval dijake, jih socialno in nacionalno osvetoval ter jih tako pripravljala v borce za novo družbeno stvarnost. Hkrati s tem pa je sporočil, da je prav zaradi formalnega lastništva lista, izdajatelj naj bi bilo Kolo trezne mladé, važnega le za oblast, prišlo do večjih težav. Znano nam je, da so že zbrali gradivo za prvo številko in da so prišli z zbiranjem oglasov do potrebnega denarja za prvi dve številki. Uredniškemu odboru je preostala le še skrb, da dobijo iz profesorskih vrst uradnega izdajatelja. Ta njihova prizadevanja pa so bila brez uspeha. Pričakovali bi, da se bodo Kajuh in ostali pri tem oprli na sodelavce Knjige za vsakogar, pri čemer bi prav gotovo odpadlo vprašanje izdajatelja, prav tako pa bi se mogli okoristiti tudi s preudarnimi sveti izkušenih literarnih delavcev. Podoba pa je, da se uredniški odbor, kljub neposrednim stikom z njimi, vzdrževal jih je Kajuh, do njih sploh ni obrnil. — Domnevam, da se je za to zamisel najbolj ogreval Kajuh, toliko bolj, ker je medtem zamrla Slovenska mladina. Kljub temu, da vrzeli, ki je nastala z njenim prenehanjem, ni mogel še popolnoma občutiti, pa se je prav gotovo zavedal, da bo s tem v življenju naprednih srednješolcev nastala občutna praznina. Prav zaradi tega se je obrnil tudi na Konstantina Nahtigala, ta mu naj bi poslal seznam naročnikov dotedanje Slovenske mladine, ki bi v veliki meri postali naročniki in hkrati sodelavci novega glasila. Računali pa so vsaj pri prvih številkah tudi na izdatno pomoč v gradivu pri mariborskih sodelavcih Slovenske mladine.

Nadalje je pripravljala, menda za Sodobnost, esej o nalogah sodobne poezije, ukvarjali so se tudi z mislijo, da bi izdajali zbirke sodobne lirike, tu bi prav gotovo vsaj kot sodelavec sodeloval tudi sam, lahko pa je s tem mislil tudi na izdajo svojih pesmi, vsaj v izboru. Sodeloval je kot prevajalec pri knjižni zbirki Knjiga za vsakogar, pisal pesmi in hodil v gledališče; gledališko delo je prosjal s kritičnostjo. Tako si je ogledal v novembru Rostandovega Cyranoja de Bergeraca, predvsem zaradi župančičevega mojstrskega prevoda, in trikrat Cankarjevo komedijo Za narodov blagor. Slednjo zaradi tega, »da sem,« kot pravi, pod vplivom podobnega demonstrativnega nastopa ljubljanskih srednješolcev v Drami ob Cankarjevih Hlapcih, o čemer mu je podrobno pismeno poročal 2. marca 1939 Konstantin Nahtigal, »delal kraval, oziroma, da sem pomagal ploskati ob nekaterih odličnih in aktualnih scenah.«

(Nadalj. na 3. str.)

(Nadalj. s 5. str.)

Od vsega tega tako široko zastavljenega programa je mogel uresničiti le del. Med najpomembnejše zagotovo sodi Kajuhovo sodelovanje pri Knjigi za vsakogar, kjer se tudi prvič v javnosti srečamo s Kajuhom prevajalcem.

Omenjeno mariborsko knjižno zbirko si je zamislil književnik Cvetko Zagorski, ki se je takrat preživljal v glavnem s pisanjem v Večernik, Edinost in Obzorja. Do zamisli zbirke je pripomoglo razgibano kulturno življenje v delavsko-prosvetnih društvih, saj ni bilo tedaj v Mariboru predmestja brez igralske družine, recitatorjev in pevcev. Vsa kulturna dejavnost te vrste je bila na dokajšnji višini, dela je režiral režiser Fran Žižek, igrala pa sta med drugimi tudi Jože Babič in Albret Wilhelm. V tako široko zasnovanem prosvetnem in kulturnem vzdušju se je torej porodila misel, da bi ustanovili v Mariboru manjšo knjižno založbo, ki bi skrbela s primernimi deli iz evropske književnosti za nadaljnje izobraževanje delavcev. Knjige te založbe naj bi bile poceni in tako dostopne vsakomur. Tako bi imela založba zagotovljen dokaj širok krog bralcev in naročnikov, s tem pa bi bila urejena tudi gmotna plat založniškega podjetja. Pri delu si je Zagorski pomagal z lastnimi izkušnjami pri razširjanju knjig založbe ENKA, no usmerjenem delovnem programu, zaradi uredniške in zaradi marksistične orientacije ostalih sodelavcev.

Da je lahko založba začela z uresničevanjem zamišljenega programa, se je pogodil Zagorski z mladim odvetnikom Francem Satlerjem, doma iz Lenarta v Slovenskih goricah, ki je dal za začetek potrebna denarna sredstva, medtem ko je vodil upravo založbe delavec Maks Gašparič. Upravni prostor so si najeli blizu Drave, v Sodni ulici št. 26, hkrati pa je bilo tu tudi shajlišče mariborskih komunistov. Zaradi tega je bila tako vzpostavljena mreža komunistov in njihovih pomožnih organizacij obenem tudi mreža poverjenikov nove založbe. Emblem zanjo je izdelal akademski slikar Ljode Šušmelj iz Ruš, pri sestavi programa pa so sodelovali Branko Rudolf, Jaro Dolar, Jože Hermanko in morebiti še kdo. Tako jim je uspelo, da so v razmeroma kratkem času začeli izhajati prvi zvezčiči nove knjižnice. Njeno življenje je bilo kratko, dolgo niti ne polno leto dni. Delovati je začela poleti 1940, prenehala pa v začetku aprila naslednjega leta. Kljub tako kratki dobi so izdali pet zvezčičev črtic Maksima Gorka in dva zvezka črtic Emila Zolaja. Ta začetni program so želeli pozneje izpopolniti še z izborom drugih prevodov, kritika pa se je navduševala, da bi vključila založba v svoj program tudi vrhunska dela slovenske književnosti. V samozaložbi

izven zbirke sta še pred izidom prvega zvezka Knjige za vsakogar izšli knjižici Industrija v Sovjetski zvezi in Kmetijstvo v Sovjetski zvezi. Knjižici je oblast sicer zaplenila, vendar s tem ni dosegla ničesar, ker je bila medtem že vsa naklada razpečana in razprodana. Prevodov založba ni honorirala; delo za socialno osveščanje in estetsko vzgajanje delavstva je bilo njeno osnovno vodilo. Danes so zvezčiči knjižne zbirke Knjige za vsakogar že prava redkost. Zbirko so pošiljali tudi v tujino. S tem v zvezi se spominja urednik Zagorski, da so pošiljali knjižice v Sovjetsko zvezo, od koder so dobivali v zameno vrsto knjig iz ruske literature, med njimi celotno zbrano delo Maksima Gorka.

Odveč niso tudi nekatere druge podrobnosti v zvezi z zbirko, ki jih razbiramo ob pregledovanju posameznih zvezkov. Knjižice so izhajale po zvezčičih. Zvezke z deli enega pisatelja so združili v zbirko, ki je bila zamišljena kot samostojna knjiga s skupno numeracijo. Prvo zbirko je sestavljalo pet zvezkov krajsih črtic Maksima Gorka. Njen prvi zvezek je izšel oktobra 1940, tiskala pa ga je mariborska Ljudska tiskarna. Prvi zvezek je imel 48 strani, drugi začena z 49. stranjo, konča pa z 92., tretji začena s 93. stranjo in zaključuje s 136., četrti s 137. stranjo, zaključuje s 180. in peti zvezek z začetno numeracijo 181, zaključuje s 212. stranjo. Knjiga je bila torej dokaj zajetna. Vsak zvezek je v nadaljevanjih spremljal pisateljev življenjepis — po zvezkih je življenjepis od 42. do 48. strani, od 88. do 92., od 121. do 133., od 169. do 180. ter od 205. do 212. strani. Hkrati je v tretjem zvezku mimo življenjepis še prevod prispevka Gorki o sebi in Šaljapinu ter Desnicki-Strojevo o Gorkem. Vsebinsko prinaša prvi zvezek črtico Nekoč v jeseni brez navedbe prevajalca, ter Starko Izergil in Pesem o burjevstniku, oboje je prevedel Jaro Dolar. V drugem zvezku je izšla, mimo Kajuhovega prevoda, druga po vrstnem redu, še črtica Šestindvajset in en, s pripombo, da jo z dovoljenjem urednika ponatiskujejo iz revije Modra ptica. Prevedel jo je Mirko Čoš. Zadnja dva prevoda Vij in Pred obličjem življenja sta natisnjena brez navedbe prevajalcev. Tretji zvezek prinaša Pesem o Sokolu, prevajalec Tone Maček, Povratek, v prevodu Alojza Hudalesa, medtem ko pri ostalih prevodih Mati, Dekletce in Pravljica o resničnosti, prevajalci niso navedeni. Prevajalec ni naveden tudi pri prevodih Gorki o sebi in Šaljapinu ter Desnicki-Strojevo o Gorkem. Nepodpisana sta tudi dva prevoda v četrtem zvezku (Človek, Diplomati), medtem ko sta ostala dva prevajalca, Kajuh in Jaro Dolar, prevoda podpisala. Slednji je prevedel Počastimo mater-ženo. — Peti, zadnji zvezek prve knjige obsega črtica Rojstvo človeka, Pticiji greh in Nacionalni obraz. Sodili bi, da se je pri obsegu držala založba vnaprej določenega dogovora, saj so bili posamezni zvezki približno enako obsežni (41, 43, 43, 43 in 31 strani). Najmanjši po obsegu je bil zadnji zvezek. S tem je bila zaključena prva, Gorkemu in njegovemu umetniškemu delu posvečena knjiga. Manj sreče so imeli z drugo knjigo, namenjeno prevodom črtic Emila Zolaja. Kot se spominja prevajalec Branko Rudolf, so namera-

vali prevesti Zolajeve mladostne Contes a Ninon, med njimi tudi črtico z močno aktualno protivojno tematiko. Govorila je o krdelu vojakov, ki so sanjali na bojnem polju enake sanje — o velikanskem jezeru krvi, ki jo preliwa človeštvo. Zaradi tega odvzete krdele naslednjega jutra orožje. Ker je tedaj, tik pred vojno, veljala pri nas cenzura pred tiskom, je povedal državni tožilec prevajalcu, da bo knjigo v trenutku, ko bo izšla, zaplenil. Tako bi se morali tudi v tem primeru ravnati po že znanem ustavljenem vodilu — zvezek razposlati še pred oddajo v cenzuro. Ker pa sta imela o delu pomisleke tudi Gašparič in Novak kot poznavalca delavskih zahtev, so njuni mnjeni upoštevali in se lotili prevajanja drugih del istega avtorja. Napad fašističnih sil na Jugoslavijo je povzročil, da je od zamišljene knjige izšel do aprila 1941 le en sam zvezek. Obsegal je črtici Poplava, prevedla jo je Marija Kovačeva in črtico Kovač v prevodu I. S.

Kajuh se je kot gimnazijec uveljavil pri prevajanju ob priznanih literarnih in kulturnih imenih; v drugem zvezku črtic Maksima Gorka je prevedel Jemeljana Piljaja. Za četrti zvezek je pripravil prevod Doživljaj s srebrnimi zaponkami. Oba prevoda sodita med najboljše prevode črtic, saj obsega Jemeljan Piljaj štirinajst, drugi prevod pa dvanajst strani, s čimer se uvršča Piljaj za Starko Izergil in Šestindvajset in en po obsegu na tretje mesto. Doživljaj s srebrnimi zaponkami pa je po obsežnosti peti.

Prve, sicer še nedoločene vesti o Knjigi za vsakogar zasledimo v Kajuhovi korenspondenci Mariji Medvedovi, odposlani v začetku šolskega leta 1940/41, določene pa je o tem spregovoril nekoliko pozneje, ko seznajanja prijateljico o svojem delu in ji med drugim tudi poroča o izdaji popularne knjižne zbirke iz sodobne ruske književnosti. Po vsem tem bi sklepali, da je Kajuh sodeloval pri založbi od njene ustanovitve dalje, ko so si med drugim razdelili delo in morebiti določili približne roke za oddajo rokopisov. Sodili pa bi, da je Medvedovi Kajuh o vsem tem natančneje poročal ob svojem obisku v Soštanju ali ob njenem prihodu v Maribor, saj govori v pismu 8. novembra 1940 o izbiri kot o že znanem dejstvu. Skrajša dela iz sovjetske literature, v čemer nas podpira tudi Kajuhova pripomba o izdajanju del iz sodobne ruske literature, pozneje so program razširili in mu dali evropski okvir. Kajuh se je lotil dela z vso resnostjo mladega človeka, po njegovi izjavi, da bo drugi zvezek, za katerega pripravlja tudi sam prevod, kmalu izšel, pa bi sklepali, da je bil drugi zvezek ob izidu prvega zvezka že v tiskarni, vendar do tedaj Kajuh svojega prevoda zanj še ni oddal. V stiku s sodelavci je ostal verjetno tudi pozneje. Jaroslav Dolar se spominja, da se je prvič srečal s Kajuhom v tiskarni. Delo pri založbi ga je navdajalo s ponosom in s prepričanjem, da sodeluje kot priznani in enakovredni literarni delavec pri močno progresivnem in visoko zastavljenem kulturnem poslovanju. O Knjigi za vsakogar govori še nekajkrat. Najobširnejše v pismu Mariji Medvedovi 23. novembra 1940,

V NOČEH PRED VSTAJENJEM

Nocoj

bi o zvezdah in luni zapel,
o poljih in temnih konturah
gozdov,
o tihih topolih
in pesmi otrok,
o dobrih ljudeh
in o čudnih poteh,
čudnih in lepih,
v bodočnost
voščih...
Patrulja žandarjev
odšla je v tem času
trdó skozi noč;
in njih bajoneti
so pesem na tisoče koscev
razklali...

NAŠA PESEM

Moja pesem ni le moja pesem,
to je krik vseh nas!
Moja pesem ni le moja pesem,
to je boj vseh nas!

Biti mlad v teh težkih časih,
to se pravi
brez mladosti biti mlad,
zreti starega sveta propad,
skrivati premnogo nad,
to se pravi biti mlad...

Pa je vendar sreča biti mlad,
biti mlad in poln nad!

STARA ŽALOSTNA

Tiho, tiho lega mir,
tiho lega na zemljo,
tiho, tiho vsak večer
v vasi fantje zapojo.

To bilo je v davnih časih,
davnih, dobrih dneh...

Zdaj še lega tiho mir,
tiho lega vsak večer,
toda fantje ne pojo,
vsi odšli so na vojsko.

Kaj če drevi nad vasjo
še miru, miru ne bo?!

Pri Partizanski knjigi v Ljubljani je letos izšlo zbrano delo Karla Destovnika-Kajuha, ki ga je zbral in uredil Emil CESAR

ki ga je sprožila sama z opozorilom na kritiko prvega zvezka v Večerniku. Kajuh ji je nato odgovoril: »Pišeš mi, da si brala v Večerniku članek, ki obsoja prevajanje Gorkega „Knjigo za vsakogar“, res pa je, da na koncu omenja napake in stvar se kolikor toliko sicer diletantsko kritizira. Diletantsko v toliko, ker omenja samo stilne napake in nič več.« Bežno omenja tudi svoj prevod, ustavlja se le ob napakah, ki jih je zakrivil stavec, za kar torej njega ne zadene nikakršen očitek kritika. Medtem ko omenja prvi prevod nekajkrat in izve mo tako vsaj nekaj podrobnosti o delu založbe in o lastnem prizadevanju pri njej, omenja drugi prevod le enkrat in to hkrati z drugim delom.

Znova se je lotil pisanja že omenjene drame neznanega naslova. Svojo odločitev je utemeljil tako: »Pisati sem namreč spet začel dramo in jo moram tudi čim prej skomčati. Mislim, da se bom s tem dostojno oddolžil njemu, ki je poleg Tebe moj najboljši tovariš.«

Povsem razumljivo, da je po tako raznolikem delu ostalo kaj malo časa za poezijo. V tem obdobju je nastala le ena sama pesem, namenjena dekletu, poznamo jo pod naslovom Iz pisma. Na novo pa ga srečamo v tem letu kot sodelavca Mladega Prekmurca, kjer je objavil po ukinitvi Slovenske mladine poleti nastalo pesem V nočeh pred vstajenjem.

Do sodelovanja pri Mladem Prekmurcu je pripeljalo Kajuha njegovo srečanje s Francom Sebjaničem na Osredku, ki ga je seznanil s situacijo v Prekmurju in usmeritvijo revije ter ga povabil k sodelovanju. Ker je Sebjanič na sestanku orisal položaj na soboški gimnaziji in delo okrog sodelavcev Mladega Prekmurca, je Kajuh bržkone spremenil svoje prvotno dokaj neugodno mnenje o listu. Po izjavi Frana Sebjaniča sta se tu tesneje zblížala, pozneje pa ostala v pogostih pismenih stikih, v katerih sta se čisto pogovarjala tudi o reviji. To ga je, mimo opisanih dejstev, menda pripeljalo do sodelovanja pri glasilu.

Kajuh je v listu objavil eno samo pesem, in to v novembrsko-decembrski številki (številka 9–10) 1940, z močno zgovornim naslovom V nočeh pred vstajenjem. Pesem odlikuje izredna skladnost, ki jo gradi skozi celotno prvo kitico. Pristno izraženo občutje, ki prehaja že skoraj v idiličnost, se nato vedno bolj umika v stvarnost, hkrati pa nudi intimen vpogled v pesnikovo notranjost. Je skrajno preprosta, vendar iskrena izpoved, ki jo pesnik nasilno prekine s simbolično hladno in mrko ostrino žandarskih bajonetov v njenem drugem delu. Ta drugi del pesmi je cenzura črtala, a bralec je zlahka ugotovil, da je nit pesmi nasilno pretrgana in da je brez utemeljenega konca. Njen nastanek moramo iskati v prizadevanjih in težavah, da si pribori vstop v eno izmed ljubljanskih gimnazij, ko se je vse njegovo ogorčenje utrdilo v obsodbi družbe in njene tedanje ureditve. V njej je opazen vpliv Seliškarjeve pesmi Biriči I, le da je Kajuh izrazno določnejši. Seliškarja utesnjuje socialna ogroženost sočloveka ter se ustavlja ob ogorčenju nad brezbriznostjo tistih, ki so krivi za socialno neenakost. Kajuh pa je konkretnější. Vzroke išče v politični nesvobodi, v terorju. Za rešitve tega, prav tako socialnega problema pa vidi v propadu režima, kar more storiti le revolucija. Pesem je primer izredno kvalitetnega doživljanja. V njej so v skladu pesniški izrazi, čustvena doživetost in močna izpovednost.

Pesem so uvrstili med prispevke novembrske številke 1940, zaradi precejšnjih finančnih težav pa je izšla šele februarja ali marca 1941. Cenzor, ki je kolikor toliko prizanesljivo pregledoval krtač ne odtise številke, se je ustavil ob drugi kitici Kajuhove pesmi. Ker pa uredništvo vrzeli z izpadom stavka ni prekrilo s kako vinjeto ali premikom naslednjega teksta, je sledilo zaradi tega resno opozorilo državnega pravobranilca.

Z umetniško dokaj dognano čustveno izpovedjo ob slovesu pa je sodeloval tudi v prvi številki novega dijaškega glasila Srednješollec, ki je izšlo v Ljubljani še v decembru 1940. leta.

List je pravzaprav nasledil Slovensko mladino, le da je poskušalo novo glasilo njen program razširiti. Program je uredništvo proklamiralo v uvodni besedi prve številke. V njem med drugim beremo: »... Pri nas imamo mnogo listov, ki pravijo, da so mladinski. Toda lista, ki bi bil res to po svoji vsebini in namenu, ki bi bil pravi izraz življenja in hotenja srednješolca, doslej nismo imeli. Naših mladinskih listov ne piše mladina sama; temveč drugi pišejo za mladino. Mi pa želimo imeti list, ki ga bodo pisali sami, ki bo govoril o naših šolskih in izvenšolskih zahtevah, ki bo pisal tudi o ostali naši mladini, ki nas bo informiral o življenju mladine pri drugih narodih, v

prvi vrsti slovenskih in ki bo presojal vse naše kulturne pojave tako kot jih vidimo in gledamo mi, srednješolci.

V naših stolpcih ne bomo mnogo modrovali, temveč se bomo preprosto pomenili, kako živimo, kaj delamo in kaj mislimo. Pri tem se bomo ozirali na življenje naših kmečkih in delavskih tovarišev.

Poleg literarnih prispevkov naših tovarišev srednješolcev bomo prinašali tudi krajše razprave, knjižna poročila, gledališko in filmsko kritiko; športna in šahovska poročila ter dopise o življenju na naših srednješolskih zavodih. Prav tako bomo prirejali ankete v posebni rubriki, se razgovarjali z našimi sodelavci in sotrudniki ter bralci, prinašali bomo po možnosti risbe nadarjenih srednješolcev slikarjev.

List bomo pisali sami, naši profesorji pa nam bodo pomagali z nasveti.

Kdor koli je istih misli, tega vabimo v svoje vrste.

Srednješollec, srednješolka! Pomagaj nam s svojim delom, da bomo tudi mi prinesli svoj delež za kulturno rast našega naroda! Prekaljeni v delu bomo služili svoji domovini in narodu...«

List je torej resnično nadaljeval z delom Slovenske mladine, s povečanim programom je želel le dopolniti pomanjkljivosti, ki so jih mladi čutili že ob njenem izhajanju. Zajeti je skušal še širši

JESENSKA PESEM

*Kaplje vodene drsijo po šipah.
V oknih meščanov luči so zamrle,
v naših so srcih se rane odprle...
Veter je veje oskubil po lipah.*

*Polnoč že danes je s stolpa odbilo,
jaz in mi vsi pa še vedno bedimo.
Rekel sem: »Bratje, oči zdaj odprimo!
Burja je jasnega dneva znanilo!«*

*Vsi mi, kar ni nas od tega sveta,
mi se dežja ne strašimo,
kajti pred zimo je treba dežja.*

*Kadar pa sneg bo po poljih skopnel,
takrat bo vsak izmed nas zaživel,
srečen bo takrat, da še živimo!*

krog sodelavcev, poudarek je bil na tehtnosti prispevkov. Vključeni bi bili taki, ki bi seznanjali takratnega srednješolca z delom svojih vrstnikov s podeželja in v obrti, o katerih življenju je zlasti mestna mladina vedela kaj malo.

Potreba po povezavi dijaške mladine na eni strani, s kmečko in delavsko na drugi, je bila živa in si je je močno želela sama mladina. Isto misel zasledimo, kot smo omenili, celo v Kajuhovi korespondenci. Tako v Primčevem pismu Kajuhu, na te pomanjkljivosti pa je opozoril Kajuh tudi Miško Kranjec.

Takšne so bile začrtane smernice, ki si jih je list Srednješollec zastavil, zaradi kratkega življenja pa odpade kakršnakoli podrobna analiza in ocena njegovega poslanstva. Ob vsem tem moremo le ugotoviti, da bi list, zvest svojemu programu, okvir Slovenske mladine presegel in prav na pobudo dijaške mladine lahko postal osrednje glasilo napredne slovenske mladine. Budil bi tiste, ki se niso držali oficialnih strankarskih plotov, in tiste, ki sta jim bila napredek in blaginja ljudstva prvo in edino vodilo. Z osebnimi stiki in pa s splošno idejno orientacijo lista, seveda če izhajamo iz trdne navezanosti na list, bi vplival na graditev marksističnega svetovnega nazora pri tistih sodelavcih, ki svojega svetovnega nazorskega prepričanja še niso izdelali. Potrjeval bi njihovo pravilno opredeljenost in mišljenje, budil v njih željo po zblízanju z enako mislečimi tovariši iz delavskih vrst in to zblízanje tudi pospeševal, ter končno, ob njem bi se pripravljali tako sodelavci kot bralci na svoj poznejši nastop v javnem življenju.

Kakor prej v Slovenski mladini je tudi pri Srednješolcu in pri Mladem Prekmurcu skril Kajuh svoje sodelovanje za psevdonimom. Medtem ko je pri Slovenski mladini objavljaj svoje prispevke pod psevdonimom Peter Kalin in Drago Jeran, zlasti slednji je bil dobro poznan celjskemu dijaštvu, šoštanjski mladini, pa tudi orožništvu, ki je skrbno sledilo vsakemu njegovemu koraku, si je za prispevek v Srednješolcu izbral psevdonim Matjev Pečnik. Vzor temu premišljenemu ukrepu moremo iskati v dejstvu, da si je list le s težavo

priboril za življenje potrebne pogoje in bi mu že ob samem začetku preodkrita povedana misel bila prej v pogubo kot v korist. Povzročila bi njegovo prepoved, še preden bi bila prva številka sploh natisnjena. Sprememba psevdonimov je bila potrebna tudi zaradi tega, ker se je mogel list skrajaj opirati le na sodelavce Slovenske mladine, ki so bili že samo s tem, da so sodelovali pri Slovenski mladini, pred oblastjo kompromitirani. Ugotoviti moremo, da se obe pesmi, prva objavljena v Srednješolcu in druga v Mladem Prekmurcu, razlikujeta od onih, objavljenih v Slovenski mladini. Njegov pesniški pogled je pri obeh uprt predvsem vase, v osebno občutje, opisovanje je človeško toplo. Vzrok taki spremembi ne moremo iskati le v opisanih težavah novega lista in željah uredništva, temveč tudi v poglavljenem zorenju Kajuhove pesmi, ki ga je pozneje vodilo v še bolj pristen, živ in neposreden poetični svet.

Ves ta čas, je kljub razvejenemu delu, tudi mnogo mislil na šoštanj in čutil dolžnost, da prispeva svoj delež pri oblikovanju družbene zavesti in miselnosti svojih rojakov, ali kot pravi v nekem pismu, da bo »treba temeljito zaorati, da se bo spet začelo vsaj malo migati, kajti prav zdaj je treba bolj kot kdajkoli prej prijeti za vajeti in uravnati delo, ki je tako krvavo nujno v tej predrevolucijski dobi.«

Razmišljali so o tem, da bi naštudirali Cankarjevo dramo Kralj na Betajnovi. Igrati bi jo morali o božiču, pozneje, verjetno zaradi stiske s časom je Kajuh od zamisli odstopil, vendar je namesto nje predlagal, da pripravijo kaj drugega. Na primer večer ruske književnosti, ki bi seznanil občinstvo z besedno umetnostjo ruske porevolucijske dobe.

Mimo vseh omenjenih načrtov in uresničenega dela je pogosto zahajal v mariborsko študijsko knjižnico. Pritegovala so ga predvsem dela marksističnih klasikov, zlasti dela Lenina. Vendar svojih želja po znanju ni mogel utešiti.

In končano, udeleževal se je tudi v šolskih organizacijah, kar že sega v obdobje, povezano z njegovim ponovnim preganjanjem. Po Kajuhovih pismih moremo soditi, da je imel prvi stik s mariborsko policijo 31. oktobra 1940. Ker je še istega dne odpotoval v šoštanj in je prijateljem o tem poročal ustno, o vzrokih poziva ne vemo kaj več. Hkrati so se začele zaostrovati razmere v šoli.

Znanilec velike protikomunistične režimske aktivnosti v šolstvu je bila že 16. septembra 1940 izdana okrožnica ministrstva prosvete, naslovljena na vse prosvetne oddelke pri banskih upravah, na vse direktorje srednjih šol, šolske nadzornike, profesorje in učitelje z opozorili in navodili, kako ravnati v boju proti komunistični agitaciji in propagandi med šolsko mladino. — Komaj štirinajst dni po opisanih dogodkih na mariborski gimnaziji je 15. decembra 1940 izšla ministrska odredba o konfinacijah, ki je v svojem drugem členu določala, da lahko pošljejo prvostopenjske oblasti na bivanje v druge kraje osebe, ki rušijo red in mir. Proti takemu ukrepu je bila sicer v osmih dneh mogoča pritožba na oblastne organe druge stopnje (banovine), vendar se s tako pritožbo osumljenec ni mogel izogniti prisilni premestitvi iz kraja stalnega bivanja. Morebitne ugodne rešitve prošelj so sprejeli konfiniranci v kraju prisilnega bivanja, v taborišču.

Politična aktivnost tedanjega dijaštva se je odvijala predvsem na šoli, v njenih organizacijah in društvih, med katere so sodili Jadranska straža, Planinsko društvo, Ferialna zveza in Kolo trezne mladosti, pri slednji je sodeloval, v želji za njeno progresivno usmeritev, tudi Kajuh. Na taka prizadevanja komunistov v predvojnem obdobju nalletimo pogosto, zlasti po četrti partijski konferenci, ki je bila 24. in 25. decembra 1934. Sprejete resolucije govorijo med drugim o tem, da se naj krepki komunistična mladinska organizacija SKOJ ter širi njeno delo v vse legalne mladinske organizacije »Zadnjič so bile volitve,« je pisal Mariji Medvedovi, »za Trezno mladino, ki smo jo hoteli dobiti v svoje roke. Na volitvah je prišlo do pravih demonstracij. Klerikalci in ajotičevci so skupno nastopili proti nam. Na volitvah so javno klicali v boj proti temnim elementom, tepli so se in boksali in rezultat vsega tega je (kajti naših volilcev je bilo več) razpustitev Trezne mladine.« Dogodke pa lahko še dopolnimo s skromnimi podrobnostmi. Kmalu po prizadevanju levo orientiranega dijaštva, da si pribori svoje literarno glasilo, so sklicali na I. državni realni gimnaziji v Mariboru občni zbor gimnazijske podružnice Trezne mladine, na katerem so nastopili skojevci s svo-

(Nadalj. na 10. in 11. str.)

Valentin Polanšek

Postaja-lišča

Ob vsakem kržpotju pričakujem:
Tukaj jo dohitim,
da jo dvignem v naročje
kot krotko jagnje!

Ob vsakem oknu pričakujem:
Tu se prikaže
in nasmehne
do srečnih solz!

Ob vsakih vratih pričakujem:
Tu se odpre
in zavzeta lepota
bo prižela mene k sebi!

Ob petju lepote

Tvoje telo gori
in se preoblikuje
v podobo,
ki se blaglasno razlije
skozi mojo dušo.
Podrhtevajo veke
nad ognji beločnic,
grudi in lica
trzajo
v taktu melodije,
lehti
se vkoreninijo
v sozvočje žarometov —
in kristalno ozvočeno ozračje
pregnetem
v arabesko nove pesmi,
ko ploskam
in ploskam...!

Očitek

Zaljubljen si v drugo melodijo,
si dejala

in molovski zven
je prežarjal
tvoj togi besedni tok.

Samo, kadar zavrtiš
staro ploščo
in si razdvojen
kot viharik
prve boleti,
takrat se pretvoriš
v Nautilus
pekočih spominov —

da pronikneš
v mojo
bližino...

Odpoved

Čisto sodobno in olikano
pomislimo na to:
Kako si blatimo
lastno srce,
kakor bi črvojed
mačehino jabolko
ponujali
mrtvi
Sneguljčici...

Mrtva Sneguljčica?
V atome zdrobljena vila,
ki je obvisela
v minulosti
deških nemi...!

Enaka sva si

Enaka sva si;
preljubo dete,
ko se smeješ
in jecljaš,
se dobrikaš in ponujaš
tujemu naročju,
da ti ročice lebdijo
kot pustovki nad poljem!

Enaka sva si,
nevedno človeče,
ker ne veva,
da v tujem naročju
ne najdeva utehe.

K sreči
malokdo
opazi
najine roke,
ki lebdijo
kot pustovki nad poljem...

in si prihraniva
mnogo razočaranj.

Žegnanjska balada

Zabava se razkuhava v zab
višnem šotoru.

Uživaška gneča pljuska vedno
više.

Eden od očetov je trobentač
pri godbi,
drugi oče pa pleše brez vne
me.

Potem si oba očeta nazdrav
ljata

s pivom
in govorita o otroku,
čigar mamico
oba ljubita.

To vidi mlada mati
in ne razume,
da oba očeta
njenega otroka
najdeta skupno besedo.

Tedaj se onadva
spravita vsaksebi
in pustita
na pol izpite vrče vnemar...

Pesnikova dvojota

Na novo vzcvetelo
upanje veselo
utrlo si pot je
v tako nasprotje
kakor je
moje srce,
kjer se s srečo
hkrati
brati
gorje!

Razdraženi živci

V oguljenem žametu
premračne noči
se plazim
skozi avtokolono.
Brez cilja
se podim
skozi svet
kot potepuško ščene,
ki ve,
da je vsem
napoti.

Ker me zasledovalci
ne dosežejo
s svojimi brkami,
zaudarjam
po njihovi puščobi,
da bevskam
kar nad samimi seboj

Preostala fotografija

Na obronkih tvoje sreče
naj se neopaženo uležem
v svileno zavest:
Ko boš lepila album
(tvojih)
najlepših spominov,
boš pobirala kosce
(svoje)
razcefrane mladosti.

Prišli
bodo dnevi
kot pogrebci
in iz še ne izsušenih
nežnih želja
spletli
komemoracijo
za vse tiste,
ki so tebe
prepozno
vzljubili...

Dolgočasno deževje

Premočeni večer
hočejo dvigniti
bahavi gostje
na vsak način
z otopenim pogovorom,
ko smešijo
logiko razuma
in se rogajo
blagoti srca.

Prvič v življenju
si zaželim
osladnega kiča,
dokler
bi zunaj lilo...

Preziram samega sebe
in neprizadeto kadim
čik za čikom —
pa očitno naveličano
pogledujem
spet in spet na uro.

Cili Kodrič

Mati

V molku bele samote
skozi črna brezcestja gorja
in prečutih noči,
mimo najbolj ostrih čeri
trde vsakdanjosti —
stopa
tvoja dobrot...

Med arabeske otrokovih sanj
pišeš
s svojo srčno krvjo
odpovedi polne strani —
da srečo bi našla zanj,
trepečeš
v brezmejni ljubezni
vse dni, vse noči...

V vrtu
najlepših otrokovih sanj
živi
tvoja čudovita podoba,
se dviga
in raste do svoda
naše zadnje pomladi...

Andrej Kokot

Danes sem

Danes
sem ptica,
voda za mlin,
danes
sem kamen,
danes
obrano drevo,
sem riba na suhem,
danes
sem črno in belo,
danes sem vse.

A čakam
na jutri, čakam, čakam, in čakam,
da bom človek.
Pa je dan moj tako dolg,
tako strašno dolg.
Bojim se, da ne bom dočakal večera.

Udarjam v mizo

Udarjam v mizo
vpijem in pljuvam
v svet,
ki mi jemlje pravico.

Pa sem sam tako
krivičen do sebe.
Še svojo besedo
ponižujem in potiskam
v kot svojih sten.

Balado o velemestu

Velemesto
z asfaltno vročino
emamlja
milijone ljudi.

Vse drvi
in se zliva
v neskončnem krogu
kot veletok
v objem morja.

Vsak dan,
vse noči do jutra
brni
v tem velikem svetu
motorjev in burk,
romanc in balad
pesem življenja
in žalostnih koncev
Ljudje velemest,
ljudje
s širokih, prekrizanih cest —
milijoni človeških usod:
z obupom in radostjo,
z gnevom in žalostjo,
s pozabljeno srečo
morda z uspehi do vrha neba
ali izgledano dušo
do dna?

Kdo ve,
kaj tem milijonom
polni srce.

Vrtinec življenja
požira in bruha
vse dni, vse noči.

Kaj mar mu je človek
med milijoni
ljudi...

V mojih poljanah

V mojih
poljanah
se svet v skale ježi.

A veter še vedno brusi
svoje zobe,
ker hoče še skalo.

Toda skala sem jaz
in v njenih globinah
je dom moje moči.

Brez naslova

Beseda
živi
beseda
umrje
beseda
je nič
beseda
je vse
beseda
je moja
beseda
je tvoja
beseda
beseda
beseda
z nami živi
in umrje

zakaj
ne bi še mi
enkrat
za svojo
besedo
umrli?

Besedi

Ti si pesem,
jaz sem kamen

Ti si voda,
jaz sem čoln.

Ti si življenje,
jaz sem smrt.

Ti si ptica,
jaz sem lovec.

Ti si roža,
jaz metulj.

Pa sem jaz sodnik
in ti obtoženec moj.

Valentin Cundrič

ti in jaz

(odlomek)

ti 1

telo je podpluta upa
prebodeno s trnom dejanj
zemlje je samo za žaro
ni je pa za smrtno spanje
telo pa ne zaspi v besedi
ker beseda je njegova smrt
rojstvo je bilo prej slovesno
in čudna premakljiva meja
tako je s slučajnimi stvarmi
samo baje jih žive ohrani
kako je sramežljiva
tvoja lepljiva dlan
na tvojem telesu niha kot božična neža
in kaže lepo vreme

ti 2

roke so zamejek kretenj
ki so sestre besede
zato se roke hočejo
na vsak način ločiti ločiti
od rodnega telesa
kot da ga ne marajo
tak je valujoči tok po rojstvu
sonce te presveti
luna te uspava
noč ki je suha brez zvezd
kako je sramežljivo
in nepomirljivo tvoje koleno
vedno leta pri tleh pri tleh
kot ptica pivka žejno žejno

ti 3

netopir obupa plahuta
pri linah čutov
čigavo plačilo je to
čigava podkupnina in komu
in kdo se me ogiba vztrajno ogiba
in kakšno obličje lahko še imam
življenje vrat na nos
življenje debelousto
pocinkano z namigi
zamazano z očetovstvi in materinstvi
kako je sramežljivo
in nepomirljivo tvoje srce
za šipo bele kože in zavesami mesa
ki jih nikoli ne odstre

ti 4

s svetom krog vratu ne prideš daleč
kvečjemu korak nazaj
to so zapuščene goljave
med čermi iz mrtvih ptic
v pepelu senc in bitij
to je krov beračev beračic
o kako se zavozlajo dobri sklepi
o kako se natrga nedolžnost
iz tečajev pade ceneno meso
in besede krutijo pri praznih seskih
kako je sramežljiva
in v telo vpijoča tvoja kri
škreblija med vrbljem ločjem dni
in rdeči sram usode

ti 5

telo nam je v veselje
pravijo tako
ne morem ga vreči v smeti
ali za borno hrano mišim
ne da bi ga sebi vzela
ne da bi sebe oškodoval
zakon z razprtimi peruti
zakon z nabrušenimi parklji
zakon na našem hišnem pragu
življenje je samo izvidnica
pa se v bodočo žico spremeniš
in varuješ sipki spol
in se zarežeš v belo roko
ki te lovi iz onega sveta

ti 6

beseda je tvoj prednik
vendar: ali ni potomec
beseda je posvetilo
vendar: komu dajemo telo
če posvetilo je meso
komu dajemo potem besedo
meso in beseda bosta prešla
slavitelji pohlevnosti poguma
se bodo odprli kot stroki
in se razsuli v strast
beseda je tudi neskončnost
zato je tolikokrat le odmev
zato je tolikokrat le odmev
zato je jok: škripanje zob

ti 7

kaj je noša:
meso beseda
in kaj bo glavni jambor
če bi odjadrali odjadrali
z mesom po besedi
z besedo po mesu
kaj je potem nataktno
nataktno kot krona in kot rep
za naše mere preveliko in premajhno
pravice prednosti samo po sebi
o ta prašičji skelet
o ta homerski skelet
ki ga nosiš v sebi in še na posodo
in pod nedoločeno napetostjo

ti 8

kdo je pajek: meso beseda
kdo koga prede
kdo gre v trgatav
in kdo bo stiskal vino
in kdo bo domovanje
in kdo bo domoval
če se pa pomiriš glede skrivnosti
več nisi oprtan z drugimi
tudi sebe ne vlačiš za seboj
nahajaš se v prehodu
kako smo se to spremenili
kako se to spreminjamo
kako se bomo to spremenili
le v kaj in koga se bomo vrnili

ti 9

kaj je precep: meso beseda
kdo lovi
odnos je pač nepomirljiv
eno je laznina
drugo moja peta
in se moramo zalezovati
ko se pa precep stali
se moramo spopasti
in postanemo izklicevalci
zadnjih dni
nedolžni otročiči se vrnejo
držijo se za roke in poskakujejo
kaj to ni raj se sprašujejo
za pahljačami murvinih listov

ti 10

oboje je ključavnica
meso beseda
bi temu rekli pravo teloljublje
lahko besedoljublje
saj smo se odrekli vsemu
prvi drugi možnosti
zaporedje pozna svojo zvestobo
in pozna svoj molk in vztrajnost
utelesi nas in raztelesi
in to je nekaj dokončnega
nedolžni otročiči odhajajo
z nožem v hrbtu z zanko krog vratu
o ničesar se ne da prehiteti
o nikogar ne morem odšteti prišteti

jaz 1

vem da mečem senco
v kateri ni moč počivati
vem da mečem senco
v kateri ni moč počivati
ker je prehladna
premočvirna
noben rubežnik mi ne more
priti bliže kot je prišel
nobena razlastitev me ne more
prizadeti še bolj

temperamentu molka manjka
rahal sunek s prstom
histerija večera tacajočega
med bledimi principi

jaz 2

videl sem
kako življenje ločuje in staplja
videl sem
kako življenje ločuje in staplja
kako omogoča razvrstitev
in ugaševanje stanj
videl sem
kako sem bil nagnjen v svetlobo
v kateri bi se gibal
omrtvičen še bolj
tej resnici je manjkal
samo velik pečat samote
pečat skrepenele božjasti
ena britev vrišča

jaz 3

slišal sem
da sem za nezvestega proglašen
da sem za neiskrenega proglašen
privoščim vam ugodje
drugi so celo pogrešani
in so docela izgubljeni
nemalokrat si vloge pulite
iz rok
in si jih namotavate
na prste in na štrene
nemalokrat si živce
pulite iz glave
nemalokrat si duše pulite
iz zob

jaz 4

občutil sem
surovost samega sebe
občutil sem
surovost samega sebe
plaz samega sebe
kot učinkujoči namig
občutil sem
da sem spremno orodje
v enakovredni roki
v zunanjem telesu
to dajatev v naročje moči
šibkega posurovi
in čisti se zarase
s kupom umazanih kosti

jaz 5

otipal sem
svojo okolico: pribežališče
in si nisem hotel dokazovati
da sem preživel
in si nisem hotel dokazovati
da sem preživel
vendar se mi spoznanje vsiljuje
tako da me srečuje
in srečanje s spoznanjem
je srečanje s prihodnjim
in prihodnost je goščava
v kateri ni kaj otipati
in če ne vonjaš sebe
si brez vsake vere

jaz 6

okusil sem
jedi z vašega krožnika
mnogo pijač z vašega pladnja
mnogo mesa z vašega telesa
jedi z vašega krožnika
mnogo pijač z vašega pladnja
vaše misli so me obraščale
kot ovratnice nedišečega bršljana
o veselje si se vznemirilo dovolj
sem razredčen dovolj
zobje platna so me načeli
izločki štirih sten pokopali
bljuvanje stropa pokopalo
buča zavesti se bo razlila

jaz 7

ob svitu besede
bega obrabljeno meso
ob svitu besede
bega obrabljeno meso
kot posušeni lazar
iz življenja v življenje

življenje je zgolj
in hkrati nagrobnik
odkritje življenja je odkritje obojega
pomenek obojega

in poganjek obojega
vitica edinstvenega odkritja
bi lahko bila sreča
za te ki jo čakajo

jaz 8

odprti mehovi glasov
posvaljkani krožijo in popokajo
posvaljkani krožijo in popokajo
odprti mehovi glasov
posvaljkani krožijo in popokajo
dopovedujoč da svet je
mlajši od ljudi
sem se res razdrobil ves
v žagovino gnusno
brez zagotovila ki dopušča
nekaj ponovnega
barvaste misli: mar nič več
ne plavajo v mojem mesu
kot sintetične ribice
po ceveh in krošnjah žil

jaz 9

v bezgu udov in čutov
je nekaj več kot molk
je nekaj več kot molk molčeči
je nekaj več kot samomorilski čas
je nekaj več kot molk
je nekaj več kot molk molčeči
koralni otočki moči
vznikajo iz globokega blata
iz brozge uhljev in oči
iz brozge spola in srca
res sem se utišal
preglodal kost homerja v sebi
žilo homerja v sebi zavezal
na vozal nenavaden precej

jaz 10

kakšen je konec
ki ni nikoli uresničen
kakšen je konec
ki ni nikoli uresničen
nikoli dovolj izrečen
nikoli domišljen dovolj
odklonitev sproži srd
prehitra vnema prav tako
o saj se ne moreš oploditi
z najetimi besedami
podstrešja plavajo med pticami
kleti tonejo med ribe
vmes je guba in tisoč let
in črepinje gorja

(Nadaljevanje s 7. strani)

jo kandidatno listo kot protiutež listi desničarsko usmerjenih dijakov. Do spora je prišlo pri glasovanju. Po Kajuhovih navedbah je prišlo tudi do medsebojnega obračunavanja, pri katerem so bili posebno glasni ljotičevci, v glavnem sinovi premožnejših mariborskih meščanov. Na klic dežurnega profesorja, ki je zbor nadzoroval, je prihitel ravnatelj in društvo prepovedal. »In kdo je organiziral komuniste, da so stopili tako kompaktno v boj proti klerikalcem in ljotičevcem,« sprašuje dalje, nakar zaključuje z dokaj prizadeto ugotovitvijo: »Jaz, tisti črni hudič, ki ga je po mnenju nekaterih profesorjev treba čimprej onemogočiti in spraviti iz gimnazije.« — V ilustracijo razmer na gimnazijskih zavodih v Mariboru, »te najsevernejši trdnjavi jugoslovanske edinosti,« kot ga s posmehom imenuje Kajuh v pismu Mariji Medvedovi z dne 28. maja 1940 navedimo naslednji dogodek: Ko je neki nacionalno zaveden dijak udaril sina bogatega mariborskega advokata, ker ga je le-ta opsoval s »slovensko svinjo«, so bili nekateri skrajno režimski profesorji mnenja, da je treba kaznovati opsovanega dijaka in ne — izizvalca.

»Po vsem tem moj položaj v Mariboru ni preveč sijajen,« ugotavlja dalje. Sodili bi, da je bil prvi ukrep proti Kajuhu, ki je sledil, ta da so mu odvzeli recitacijo ob državnem prazniku 1. decembra. S tem pa stvari z njegovo politično razgibanostjo, ki jih je močno vznemirjala, niso bile zaključene. Z direktnim pritiskom nanj in na njegove najbližje sošolce, so ga skušali osamiti. Znova so mu začeli groziti, če se ne bo podrejal šolski disciplini, z izključitvijo iz vseh šol v Jugoslaviji. Vse to predstavlja sicer dokaj skromen uvod v preganjanje, ki se je začelo še istega šolskega leta in ga prignalo pozneje v taborišče Ivanjico. Že prve dni v januarju 1941, takoj po povratku z zimskih počitnic, je ves vznemirjen kratko sporočil prijateljici: »Komaj sem prišel, že imam opravke z oblastmi.« V pismu, namenjenem isti naslovljenki in napisanem dan pozneje, ko je že trezno presojal položaj, je skušal dogodke na kratko pojasniti. Pobudnika preiskave sta bila šoštanjka žandarmerija in mariborska policija. Ravnateljstvu gimnazije sta poslali ovadbo, ki ga je dolžila komunistične propagande, z zahtevo, da naj ga ravnateljstvo zavoda zasliši in sestavi o zaslišanju zapisnik. To mu je znova narekovalo vrsto ukrepov, s katerimi je skušal omejiti preganjanje in pozornost policije. Tako si je poiskal novo stanovanje in se 18. januarja od Čepičevih v Kolodvorski ulici št. 4, kjer je stanoval od začetka šolskega leta 1940/41, preselil. Iz tega pisma nadalje razbira, da je bila mesečna najemnina novega sta-

novanja, brez posteljnine in kurjave, 180 dinarjev, prostor pa si je moral deliti še z enim tovarišem. Ker omenja le negativne strani novega stanovanja, bi sodili, da se je zanj odločil po krajšem, a zato tehtnem preudarku, računajoč, da si pozneje poišče drugega. Zaradi tega si ga je tudi najel le za polovico meseca. — O podrobnostih preiskave in o obtožnici izvemo iz enega kasnejših Kajuhovih pism Mariji Medvedovi: »Da Te ne bo skrbelo, Ti moram povedati, kako je z mojim opravkom z oblastmi. Prvi dan, ko se je pričela šola, sem bil klican k dir. in ta je naredil na podlagi ovadbe šoštanjke žandarmerije in mariborske policije, ki me je obtožila komunistične propagande zapisnik, v katerem so tudi moji ugovori proti temu in ki sem ga jaz podpisal. V tem zapisniku so vprašanja, kot: ali sem bil ves čas počitnic v Šoštanju, s kom sem se družil, kako so bile vaje, ki smo jih imeli v počitnicah itd. Zlasti z zadnjega vprašanja se lahko vidi, kako dobro razvito špijonažo imajo. Pa nič zato. Na vsa vprašanja sem lepo po pameti odgovoril, pa basta. Možno je sicer, da me izključijo, oziroma me sploh ne kaznujejo. Zapisnik je namreč šel na banovino. Hrano v diji kuhinji mi bodo pa najbrž vzeli. Torej sem v precejšnjem kaosu. Pa bo že kako... Zdaj bo treba počakati na odgovor banovine.« Po vsem tem je skušala dobiti tedanja oblast na pobudo šoštanjkih ovadb dovolj tehten dokaz za Kajuhovo državi sovražno delovanje in s tem tudi formalno dokazno gradivo za izvajanje večjega pritiska. Značilno je, da je Kajuh, nič hudega sluteč, o posledicah sodil dokaj optimistično, računajoč le z dvema možnostima. Zgodilo pa se ni ne prvo ne drugo. Kaže, da so hoteli v času, ko so skrbno pripravljali seznam onih, ki bi jih morali kot režimu nevarne internirati, priti samo do formalnega priznanja o Kajuhovi napredni, čeprav le kulturnoprosvetni dejavnosti. Bila bi že dovolj velik in tehten dokaz za vključitev v seznam onih, ki bi jih bilo treba v interesu javnega miru in oblasti internirati. Tako je že kratek čas po tem pisal iz Beograda naslednjo razglednico:

»V precej pisani družbi, od 18-letnikov do 60-letnikov, od manuelcev do intelektualcev smo srečno prispeli v Beograd, od koder Ti iz Lidičevega stanovanja pošiljam mnogo, mnogo poljubov
Tvoj Karli«

Nakar slede podpisi Lančevih, Janeza Platzerja, Leona Homerja in Toneta Arzenška. Podrobnosti o Kajuhovem življenju v prvi polovici januarja niso dovolj znane. Okoli 20. januarja ga je obvestilo vojaškega odseka pozvalo v Šoštanj, kamor se je nemudoma odpravil. Kajuha so odpeljali v koncentracijsko taborišče, s kakršnimi je skušal režim paralizirati delo partije. Za taborišče Ivanjico pri Medurečju, kamor so z drugimi odgnali tudi Kajuha, je bilo značilno, da internirancev niso privedli s policijo, temveč z vojaškimi vpoklici na orožne vaje... Od rednih vojaških vpoklicev so se razlikovali po tem, da pozivi niso bili izdelani po vojaških imenikih, temveč po spisku sumljivih oseb, ki so jih tajno vodila vojaška okrožja in vojni odseki pri tedanjih srezkih načelnstvih.

Kajuh je odšel s skupino Šoštanjčanov, v kateri sta bila tudi prijatelja Janez Platzer in Tona Arzenšek. V Beograd so se pripeljali z jutranjim osebnim vlakom, v večernih urah istega dne pa so v živinskih vagonih nadaljevali pot proti Užiški Požegi. Kot druge, so tudi Šoštanjčane pričakali v Beogradu številni znanci. Kajuha, Platzerja in Arzenška je odpeljal na svoje stanovanje študent slikarstva Aladin Lanc. — Tudi nadaljnje potovanje ni bilo prijetno. Natlačeni so bili v živinskih vagonih brez klopi, mučna je bila vožnja v izredno mrzli noči, vagon je sicer ogrevala na sredini postavljena pečica, ki ga pa zaradi premajhne količine premoga ni mogla ogreti. Neposredno po tej noči je nastalo na vlaku drugo Kajuhovo sporočilo, datirano s 25. januarjem. Pismo je toliko bolj zanimivo, ker vsebuje nekaj podrobnosti, ki jih danes spomini taboriščnikov ne omenjajo. Tako sporoča, da gredo v Ivanjico, kjer bodo gradili železnico Ivanjica — Belo polje. Oficirski kader v taborišču bodo sestavljali aktivni orožniki oficirji, navaja pa tudi približno število vpoklicanih v transportu. Po njegovi sodbi jih je bilo približno tristo, z Arzenškom sta bila edina dijaka, Kajuh pa je bil med njimi najmlajši. Po izkušnjah starejših zapornikov komunistov so že med potjo izvolili iz svoje srede poseben odbor, ki naj bi skrbel za omiljenje trpljenja konfinirancev.

Pot od Užiške Požege do Ivanjice so nadaljevali s tovarnjaki. V Ivanjici so se zadržali nekaj ur, potem pa peš prehodili pot v kako uro oddaljeno vasico Medurečje.

POETOM

Ne peti,
rjoveti
bi morali
v teh dneh,
poeti.
Kajti pesmi tihe
več ne ranijo srcá;
ni ljudem za vzdih
ni jim do solzá.
In zato, zato poeti
naših groznih dni,
pojte,
kakor v boju bajoneti.
Skušajte
v ljudeh razvneti
ogenj,
ki jim v srcih tli...

V taborišču, sestavljalo ga je šestindvajset barak, se je zbralo približno šeststo Slovencev, Bosancev in Makedoncev. Kakor sledi iz Kajuhovega pisma, so jih razdelili po četah. Kajuha so dodelili v prvo četo delavskega bataljona, od Šaštanjčanov so bili v isti četi še Platzer in Stropnik. Drugi so bili Makedonci, po Kajuhovih besedah ljudje, ki so do tedaj prestali že po več let robije v Sremski Mitrovici.

Kljub težkim pogojem je bilo življenje v Medurečju po svoje pestro. Konfinirancem ga je uspelo izboljšati z izredno organizacijo družabnega življenja. Sami so si, na primer, organizirali ambulanto, v njej sta delala dr. Jože Potrč in še neki zdravnik iz Skopja. Vsaka četa je imela svojo kuhinjo. Uradno so jih imenovali delavske bataljone, vendar so konfiniranci odklanjali vsako fizično delo, ki ni bilo v zvezi z vzdrževanjem reda v samem taborišču. Razmere v taborišču opisujejo tudi drugi. Rudi Ilec jih opisuje takole: »Mi smo vojaki-radnici. Če ima kdo izmed logorašev čin, je vseeno, medtem ko se naše starešine vedejo in nastopajo proti nam kot predpostavljene podoficirji in oficirji. Tako lahko ima logoraš čin narednika, vendar mora biti pokoren kaplarju. Za logoraše velja vojaška disciplina. Neki mladoletnik iz Savinjske doline, ki mu je brez dvoma tuj vojaški red, je bil radi nekega pisma, ki so ga prestregli na domači pošti in ga vrnil v našo komando, kaznovan s 15 dni zapore. Tudi naš Vurnik, ki se je sporekel s podnarednikom, je bil kaznovan. Na drugi strani pa ne priznavajo pravice vojaka, ker nas ne smatrajo za vojake, ampak taboriščnike.« Prve dni so navezovali medsebojne stike, hkrati pa začeli tudi že razmišljati, kako bi čas čim koristneje izrabili. Taborišče naj bi postalo šola bližajoče se revolucije. S tem namenom so organizirali pestro družabno življenje s predavanji, prireditvami, ideološke in kulturnoprosvetne večere in s tem preprečili poskuse zatiranja napredne misli s strani taboriščnega vodstva. Kulturne prireditve so pripravljale vse narodnostne skupine, zastopane v taborišču. Pomena takega dela so se zavedali v polni meri in ker je zrastle iz lastnih potreb, so ga tudi cenili. »Naš logor prireja ob nedeljah prireditve na prostem,« pripoveduje o tem Rudi Ilec. »Program: pesmi, recitacije, hkrati prizori, makedonska, bosanska in slovenska srca podžiga enotnost v borbi za novo bodočnost. Ginjani smo ob pesmih Volge, Bilečanke, Medurečke itd. Ob večerih poslušamo predavanja, ki nam razjasnjujejo narodna vprašanja naših južnih bratov, kot je razjasnil Sperans narodno vprašanje Slovencev. Tako sem šele v logoru spoznal jasno, da so nas v gimnaziji zmotno poučevali.« Na take prireditve so ob nedeljah vabili tudi okoliško prebivalstvo. Od Slovencev je 1. februarja sodeloval na eni takih prireditvah s kratkim pregledom slovenske književnosti Miško Kranjec. Predavanje, bilo je zelo poljudno, je trajalo kako uro, nakar je sledila debata. V to razvežano politično-prosvetno delo se je vključil tudi Kajuh in nastopil s svojimi pesmimi na dveh takih prireditvah, ne moremo pa ugotoviti, katere pesmi si je za to priložnost izbral. Po vsem znanem o njegovem leposlovnem delu bi domnevali, da je posegel v svoj revolucionarni pesniški repertoar, raztresen po številkah Slovenske mladine. Po pričevanju Nade Primožičeve, ki se spominja, da ji je Kajuh med okupacijo prebiral v Letušu svoje pesmi, je pri komentiranju ene od njih pripovedoval, da je nastala v taborišču, da jo je tam recitiral in žel med poslušalci priznavajoče odobravanje, bi upravičeno aktualnejše vsebine, zajete iz lastnih čustev in do-

IZ MEĐUREČJA

I

Vojaška svetilka blede razsvetljuje barako.
Trudni tovariši legli so v svoja ležišča,
trudni od misli svobodnega vrišča,
ki napolnjuje jim žilico vsako.

Zaspali so vsi, le jaz še bedim
in mislim na tebe, ki vsa si z menoj,
čeprav ni rok tvojih ob meni nočoj,
rok belih in drobnih, ki jaz jih želim.

Veš, draga, težko nam je tukaj živeti,
tukaj smo med samo gorovje zajeti
in stražniki čuvajo nas z bajoneti.
Pri vas je življenje, tam bije se boj,
tam se borite za kruh, za obstoj,
delo je v vas, a pri nas nepokoj.

IZ MEĐUREČJA

II

Zunaj je bajen večer
v mlakah se luna blešči,
reka šumljaje v dolino polzi,
v dolgih, lesenih barakah je mir.

Vsak se pomaknil je k luči in piše:
materi sin, ki ji z doma premlad je odšel,
ženi delavec, ki z rova je semkaj prišel,
sveča pa čudne podobe po stenah si riše.

živetij ostalih internirancev ter postal tako morda no sodili, da je v ta program vključil tudi pesmi nehotе njihov pesniški glasnik. Dnevnik, ki so ga izmenoma pisali Kajuh, Platzer in Arzenšek in vsebuje nekaj revolucionarnih pesmi, s katerimi so se tedaj menda prvič seznanili, pa hrani tudi dvoje pesmi, ki sta nastali izpod Kajuhovega peresa. To sta pesmi Iz Međurečja I, v kateri se je miselno naslonil na svojo pesem Pismo iz internata, objavljeno v aprilsko-majski številki Slovenske mladine 1940. leta in Iz Međurečja II, z že zaznavno osebno neposrednostjo, tako značilno za njegove pesmi v poznejšem času. V prvi na priljubljen način v obliki pisma posreduje svoje vtise in misli dekletu, druga je kratka, žal nedodelana skica. — Vsako prireditev je v posebni besedi obdelala tedanje politične dogodke doma, izvzeli pa niso niti lastnega taboriščnega življenja. Poslušalcem jih je z napevi posredoval Jože Babič, ki je skrajša te prireditve pripravljaj, pozneje, po njegovem odhodu, pa Justin Ažman. Na voljo so imeli knjige Iljins, Gorkega, pa tudi posamezne številke Ljudske pravice.

Vzdušje taboriščnega življenja najprepričljiveje osvetljujejo že omenjeni dnevniški zapiski, ki so jih menjaje pisali Kajuh, Platzer in Arzenšek. Prvi zapis v dnevniku je nastal 28. januarja. Tega dne se dopoldanskega in popoldanskega zbora mnogi niso udeležili, kar je komanda taborišča mirno trpela. Istega dne so posamezne delegacije čet sporočile komandi taborišča zahtevo po ambulanti, kopalnici, straniščih, ležiščih, slamnjačah in dodatnih odejah. Dnevnik nadalje navaja izjavo nekega makedonskega srednješolca, da nočejo srednješolci nikakih ugodnosti in da so pripravljani pomagati ostalim pri skupnem boju. Ker v dnevniku omenjenih besed ne komentirajo, menim, da so se tudi oni strinjali s tako odločitvijo. Izjava je morda v zvezi z govoricami, ki so že tedaj zajele taborišče, da bodo bivali v njem tri leta. Ker pa se je prav o slednjem spletla v taborišču vrsta govoric, bi sodili, da so bile vržene med konfinirance z določenim namenom. Podobna uganja zasledimo tudi v Ilčevem pismu: »Ker se očitno ne ve, kaj smo, ne vedo z nami kaj početi. Verjetno je, da bo kmalu kraj nejasnosti, ali nas aktivirajo kot delavski bataljon, kar je sicer tudi protizakonito ali pa bodo spremenili taborišče v ciline logorje. Znano pa je, da so se začele pod vplivom javnega mnjenja stvari spreminjati v prid konfinirancev še pred potekom osemnajst dnevnih orožnih vaj. Po zapisku v dnevniku so izpustili prvega Slovenca 7. februarja. Še več ugibanj jim je prinesel naslednji dan, ko je zapustilo taborišče pet ali šest tovarišev iz banjalškega vojnega okrožja, hkrati pa se je razširila novica o tem, da bodo izpustili tudi dvajset Slovencev. Beleške v

dnevniku pa niso točne, ker moremo iz Kajuhovih pisem razbrati, da so do 9. februarja, po šestnajst-dnevnem bivanju v Međurečju, izpustili približno trideset odstotkov vseh konfinirancev.

Vse kaže, da je skušal Kajuh taboriščno vodstvo prvič opozoriti na svoj protizakonit vpoklic, saj bi ga kot druge srednješolce zajel vpoklic šele v primeru vojne nevarnosti na zdravniškem pregledu, s tem da je dijak in še ni vojni obveznik. S prošnjami v Beograd za oprostitev pa so poskušali tudi njegovi tovariši.

Odpusti so se nadaljevali, kot so pričakovali, tudi v naslednjih dneh. Tako je 9. februarja odšlo iz prve čete spet pet tovarišev, med njimi trije iz njihove barake. Naslednje dopoldne je mnilo v pričakovanju novih odpustov. Med drugimi se je moral tega dne javiti komandi tudi Kajuh. Ker so ga spraševali po vojaški knjižici, so tovariši sklepali, da ga bodo odpustili. Tega dne so odpustili vse zdravnike, 13. februarja je odšlo iz Kajuhove barake naslednjih šest tovarišev, zaradi česar so se morali ostali preseliti v druge, ne popolnoma zasedene prostore. To noč je dežural Kajuh. Ker je bila baraka s 120 ljudmi prepolna, je odšel 14. februarja sobni starišina na raport s prošnjo, da se del stanovalecev preseli. 14. februarja so odpustili vse tovariše iz veleškega vojnega okrožja. Zvečer pa je prišel v barako interniranec Mole s sporočilom, da odideta domov Kajuh in Arzenšek. Novica ju je morala kljub pripravljenosti in želji po povratku presenetiti. Da se prepričata o njeni resničnosti, sta odšla oba do četrtega komandirja. Razgovor z njim je odpust le potrdil. Zaradi tega sta 15. februarja od jutra čakala na formalni vpoklic v pisarno. Ko so ju končno le poklicali, sta morala oddati uniformo in urediti druge formalnosti v zvezi z odhodom. Po sporočilu Mariji Medvedovi, na razglednici s pogledom na Ivanjico je Kajuh 16. februarja taborišče zapustil in hkrati sporočil, da jim bo o podrobnosti kmalu sam poročal — Po potrdilu komande je preživel v Međurečju od 28. januarja do 15. februarja 1941, potrdilo pa se v celoti glasi:

UVERENJE

Za redova obveznika 1. čete 2. radnog bataljona Destovnik J. Karel, rodом iz Šoštana srez Sloven Gradec, banovine Dravske, koji je bijo u ovoj četi na vežbi od 28. januara 1941 god. do 15. februara 1941. god.

Imenovani je izdržao na vežbi 19 dana.

Žig:

1. četa 2. radnog bataljona br. 88

16. II. 1941 god.

Međurečje

Komandir kap. I. kl.
(podpis nečitljiv)

Prve dni marca je bil Kajuh v Mariboru. Zaradi poostrenega policijskega nadzorstva, kakršnemu je zapadel kot politični osumljenec, se je v družbenopolitičnem delu močno omejil, zadrževal se je predvsem v svojem mariborskem stanovanju in se intenzivno posvečal šoli. Prav v tem pa moremo iskati tudi vzrok za intenzivno literarno tvornost, saj je v razmeroma kratkem času napisal vrsto pesmi, kljub temu, da omenja sam v korespondenci le dve, vsebinsko med seboj močno različni. Prav ta različnost čustev in misli, ki karakterizirajo njegovo miselno vzdušje v tem času, trditev o namernem nevključevanju celo podpirajo. Tako je nastala erotično zastrta pesem z rahlim socialnim nadihom. Dekle, dekle moje, v želji in potrebi po tovariški bližini. Druga, Poetom, ki jo prav tako omenja, pa je sinteza razmišljanja in že bogatih lastnih življenjskih izkušenj. Vzroke za njo moremo iskati tudi v razburkanih zunanje političnih in notranjepolitičnih dogodkih, ki so prav tedaj zajeli našo domovino in tako nehotе prisilili ljudstvo, da je začelo samo odločno razmišljati o svoji prihodnosti. Oboje, tako želja po bližini enako mislečega tovariša in jasno nakazana svetovno-nazorska koncepcija najmlajšega rodu, govori za postavljeno domnevo o vzrokih, ki so vplivali na njegovo takratno pesnikovanje. Ob njih moremo ugotoviti še to, da so prav iz tistih pobud izhajale osnove njegovega kulturnega poslanstva, v letih narodnoosvobodilnega boja.

Zmotno bi bilo mišljenje, da je ravnodušno spremljal dogodke, ki so zajeli Evropo, se skrajša ustavljali ob mejah naše domovine, končno pa že pljuskali tudi čezenj. Odmeve mračnih demonstracij 1941. leta, ki se jih je tudi sam udeleževal, zasledimo na straneh njegovega pisma, hkrati s kritičnim komentarjem dogodkov: »Tu v Mariboru so bile na dan upostavitve ogromne manifestacije in demonstracije, kakršnih še Maribor baje ni videl. Okrog 30.000 ljudi je demonstriralo in vzklikalo kralju in Jugoslaviji ter vpilo dol z nemčurji, smrt odpadnikom itd. Razbili so precej šip, pred konzulatom so silovito razgrajali in se drli: ne damo se itd. Prav tako so čisto podrli nogometno tribuno in kolibe poleg, last hitlerjanskega športnega kluba Rapid. Vse to seveda ne bi bilo slabo, če se za tem ne bi režala angleška reakcija in si oblizovala prste. Ljudstvo bi moralo v teh dneh, bolj kot kdajkoli poprej zahtevati mir in naslonitev na SSSR, kajti le na ta način se bo moglo dokopati do svojih pravic.«

Dne 6. aprila 1941 je Nemčija napadla Jugoslavijo.

(Odlomek iz knjige: Emil Cesar:
Karl Destovnik-Kajuh: Zbrana dela)

(Pesmi objavljene med besedilom so iz zbirke Kajuhove predvojne poezije)

Benjamin Gracer

Človeku

*V tebi je globina jezer,
v tebi je modrina neba,
v tebi so semena sonca,
v tebi je teža zemlje —
s tisočermi kriki rojstev.*

*Ti ne moreš poginiti
kot pes, ki se zadavi
na verigi iz ničel.*

*Ti se moraš prisesati na zemljo.
Moraš pognati korenine —
moraš,
moraš,
za vsako ceno
se moraš napiti sokov
in zadihati
skozi grude prsti.*

*Ne moreš drugače
v tej slepo izbrani danosti
s prerezano popkovino
na kozmodromih prihodnosti.*

Pastirji

*Pastirji jezdijo oblake:
vsak dan bolj trudni
vsak dan bolj zgubljeni*

*Pot je dolga
Pot je neskončna*

*V glavah nosijo cilj
in pozabljajo
kje je bil start*

O, strašna abstrakcija!

*Daleč pod njimi
je zemlja steptana
od jalovih čred:
gluhih za grom v oblakih
slepih za pot med sončne trave —
zmožnih samo še spočenjati smrt*

O, strašna abstrakcija!

*Pastirji jezdijo oblake
Pastirji brez čred...*

Vojko Novak

Ujetost

*Drsajoči koraki ječarjev — stvari odmevajo v tvojih hodnikih
čedalje glasneje prinašajo neodrešenost tvojim globinam
tvojem načetemu upanju in hrepenjenju neoplojene krvi
ti pa si zagrizel vase kjer najbolj kriči,
iz strahu da te svet ne bi odklenil
in v tvoje žile razplesal odprtost
in bi trave lizale tvoje meso v lepoto
ker v tebi bruha vulkan krivde
svoje lavasto poželenje po obsodbi
in hočeš biti zdaj zdaj kamen
da bi prevaril stvari in bi te pustile oditi
a te v tvojih ključavnicah že obračajo ključče
že prihajajo v tvoje odhajanje
že te v lačnih požirkih vklepajo medse*

Branko Miljković

Pesmi

(Iz zbirke: Vatra i ništa)

Prijatelju popotniku

Skozi tuje srce pelje prava pot
Kdor drugače potuje se sreča s temo
O do kam bo žalosten prišel
Ta ki nima več kaj povedati
Zaman so učeni ognji iz visokega čela
Slepec ve za krajšo pot do jutra
In kraji nepremični kot upanje
Črkujejo svoje ime na njegovih ustih.

(Prevedel Benjamin Gracer)

Spremeni svojo pesem

Razgovor ki je vse zaobsegal
Je napravil prešuštvo. Spremeni svojo pesem!
Posel trgovanja duha strašnega pomorščaka:
Zelite da vam prodam svojo noč?

Prihaja resnica, veliko bo mrtvih,
Nova pobožnost je že izmiljena.
Ne okoristite se nikdar s svobodo
In boste svobodni: kri se je izpisala.

Nad krajem brezupanja sonce je večer;
Tu raste čudežni cvet glave: glavobol,
Sam sebi zadosten, odcepljen od sveta!
Tam se je od ljubezni umiralo ko se je ljubilo!

Spremeni svojo pesem. Ali bomo prenesli
Glasbo ko nas bo daroval čas,
Hitrost ki se vsemu roga
In cvet ki se mu je korenina priskutila!

(Prevedel Benjamin Gracer)

Morje za delavce

Medtem ko se v tvojih verzih dolgočasijo besede
brezupne in na smrt obsojene,
je to morje poema ki nima pomislekov.
Njene metafore so plovne, nevarne,
hrupne in ljubke, povsem fotogenične.
Morda bi jim ti vzel sol in bi jih napravil plitke

toda pred morjem si ti brez vrednosti.
Morje sebe s pesmijo proslavlja, nesramno in svobodno
se rima kakor hitro je mogoče,
četudi nevarno sorodnosti zavoljo svoje nadarjenosti.
Njegove globine so pametnejše
od vseh tvojih aforizmov.
Morje ljubi ribiče ki ga skrivaj odnašajo polni ljubezni
in mornarje ki koristijo nevarnosti kar jim ponuja
dokler ne zaidejo in potem
Morje ne ljubi tistih ki mu dvorijo
kakor svoji lastni pameti počasi in oprezno.
Morje, če ljubi, ljubi delavce na dopustu
ki tri noči ne spijo predno pridejo do morja;
a ko pridejo, porečejo: »naše lepo morje«,
pohite da porjave in da se vrnejo na domove.

(Prevedel Benjamin Gracer)

Srbski pesnik Branko Miljković se je rodil 1934, umrl 1961
Pesniške zbirke: Uzalud je budim (1957), Smrtu protiv smrti (zbirka domoljubnih verzov) skupaj z Blažem Sćepanovićem (1959), Poreklo nade (1960), Vatra i ništa (1960). Prevajal je rusko in francosko poezijo. Ko je bil še živ, so ga že imenovali za »princa pesnikov mlajše (srbske) generacije«.

Obramba domovine

V srcu ljubezen močnejša od smrti
V glavi misel večja od glave
Tudi to je obramba domovine
Strašni so vojščaki pod zemljo,
vojaki obrambe,

Zaloga moči pripravljena če živi klonejo

Tudi to je obramba domovine

Velika beseda ne iz srca ne iz glave
Temveč iz prsti kakor bilka ali cvet
Raste, tudi to je obramba domovine

Namučeno zrno misli cvet

Dan misli sonce

Tudi to je obramba domovine

Kolikor je zemlja za nami

Toliko je moči v nas

Tudi to je obramba domovine

(Prevedel Benjamin Gracer)

Hvalnica svetu

Ne zapuščaj me svet
Ne odleti naivna lastovka

Ne ranite zemlje

Ne dotikajte se neba

Ne napravite nič hudega vodi

Ne sprite me z ognjem

Pustite me da korakam

Proti sebi kot proti svojem cilju

Pustite me da pojem vodi

Da pojem zemlji

In ptici ki živi od zraka

Glas moj napet kakor živec

Pustite me da pojem

Dokler je ogenj v meni

Morda se bomo nekoč lahko

Tistega kar rečemo dotaknili z rokami

Ne zapuščaj me svet

Ne odleti naivna lastovka

(Prevedel Benjamin Gracer)

Dokler boš pel

Dokler boš pel kdo bo
Tvoje breme nosil
Medtem ko edini kljubuješ
Siromaštvu jasnosti

Naproti jednemu sadju

In zasmehljivi rosi

Dokler boš pel kdo bo

Tvoje breme nosil

Potuj poj kljubuj

Samo pesem te je željna

In noč se s tabo ponaša

Toda dokler poješ kdo bo

Tvoje breme nosil

(Prevedel Benjamin Gracer)

Ivan Jan

Sovražnika

Oba sta zviška gledala na bajtarje in siromake, a zdaj ju že dolgo ni več med živimi. Od zadnje vojne ne. Ne Rebrovca, ne Košutnika. In če bi še živela, bi jima njuno srečanje ne delalo več hude krvi in ju izzivalo na zmerjanje, kakor je izzivalo zadnja gospodarja in vse ostale njune prednike. Hiši sta si bili vedno v laseh. Rebrovčeva je stala na majhni, polici podobni ravnici na severni strani velikega, hrbtu mršavega konja podobnega Rebra, po katerem je dobila hiša ime, in odkoder se je videlo daleč po dolini. Ponoči je bilo opaziti celo luči Ljubljane. Po tem golem, podolgovatem robu, kjer je rasla gosta, nevelika, a dobra trava, je bila speljana meja. Na južni strani, čisto pri dnu senožeti, tam kjer se je pričel vso okolico obdajajoči gosto zaraščeni smrekov in bukov gozd, je stala ponosna Košutnikova domačija. Poševne njive okoli obeh hiš in še bolj strme senožeti nad njimi, so bile prava oaza sredi obširnih in temnih gozdov. Uro hoda naokrog ni bilo nobenega sosedu in če bi Košutnika in Rebrovca ne silila na to dva kilometra dolga meja na Rebru, se tudi onadva ne bi srečala drugače, kakor včasih v gostilni spodaj v Koritih, na pogrebih ali ob tistih svetkih, ko sta sli družini v cerkev. A to bi bilo rel le poredko, ker je bil Košutnik razpiti brezverec in tudi v gostilne ni zahajal. Zato pa je bil strasten divji lovec. Kadar je nad Pečmi presegal gluho nočno tišino rezek pok, se je nespečna Rebrovka v svoji čumnati vedno zbudila in drgnila moža:

»Aleš! Aleš! Si slišal? ... Košutnik je spet nad srnjaki!«

A dokazati mu tega ni mogel nihče. Še dokler je bil mlad, so se v hiši večkrat oglašali žandarji in brskali po njej, a nikjer niso našli sledi o lovu. Nekega jutra pa bi se kmalu ujel. S srnjakom na hrbtu je skoraj hkrati z žandarji stopil v hišo, k sreči on nekaj hipov prej in pri zadnjih durih, kjer je bil takoj za hišo gozd. Hitro sta si z ženo namignila. Zakoračil je v izbo, k zibelki. Žena se je sklonila, vzela v naročje malega Ceneta, mož pa je na njegovo mesto hitro položil srnjaka in ga pokrtil tudi čez glavo. Ko so žandarji vstopili, je gospodar že sekal drva. Sprejela jih je gospodinja, sedeč ob zibelki s Cenetom na rokah. Z nogo je poganjala zibel. Žandarji so po pozdravih začeli izpraševati, ona pa je položila na usta prst, tiho jih proseč:

»Ravnokar je zaspal. Ali ste tako dobri, pa stopimo v kuhinjo?«

Andrej Košutnik pa pa je sekal počasi in trdo naprej in čeprav brez posluha brundal predse tisto svojo »Ljubica moja ...«

Tudi njega so začeli spraševati. A on:

»Kaj pravite? Mh? nič ne slišim!« ter mimogrede z levico zvijal uho, kakor bi se mučil in poskušal ujeti vsaj nekaj žandarjevih besed. Tako žandarji tudi to pot niso nič opravili.

Od takrat je bil Košutnik »gluh.« Gluh za vse, le za ženo ne. In še za nekoga ne. Kadar je v Pečeh ali nad Peteljinkom zabeval srnjak, ga je slišal tudi če je že trdno spal. Še te noči je odšel ponj. Tako v hiši nikoli ni manjkalo mesnine. Celó z ženo se je »skregal« in se preselil s posteljo v kamro. Ona zato nikoli ni »nič vedela« o njegovih nočnih pohodih. Z leti je veljal med ljudmi za čudaka. Zato so ga pustili v miru. In ker je bil tudi precej skop, ljudje niso radi zahajali k njemu.

Med njim in Rebrovcem pa ni bilo miru. Nihče sosedov ni vedel, od kdaj to sovraštvo. To se je prenašalo iz roda v rod. Eden glavnih vzrokov je bila gotovo meja. O tem so pričali na gosto postavljeni kamniti mejniki in zabiti koli na Rebru. Prav od tam, z najvišje točke, se je videlo v kuhinji obeh hiš. Kadar se je Rebrovec, ki je imel nad seboj tisto nadlogo, da je večkrat in globoko pogledal v kozarec, napil, je dostikrat hodil zgoraj po meji in včasih nalašč stopil na Košutnikovo stran. Če je bil sosed le doma, ga je to tako razkurilo, da se je tudi od pognal tja gor. Potem sta vpila, mahala z rokami, si grozila in naštevala grehe treh rodov nazaj. Posebno Rebrovec je znal biti pikler:

»Čudno, da tudi ne oslepiš, he, he! Potem bi imeli tudi srnjaki in zajci mir pred tabo!«

Ob takih prilikah se je Košutnik težko vzdržal. Zato raje ni hodil čisto na vrh roba.

Ko je nekoč na njegovo stran spet stopila Rebrovčeva kokoš, se je prikradel s krepelom v roki čisto blizu do nje in jo meni nič, tebi nič ubil. Iz tega je nastala dolgotrajna tožba in sovraštvo se je poglobilo še za en seženj. V gozdovih obeh gospodarjev so zapele sekire, da sta odrajtala advokatom in sodniji. Posihmal so padale kokoši na obeh straneh, žene so bile večkrat objokane, Košutnik se je moral še bolj paziti, ker so ga žandarji vse večkrat nadlegovali.

Rebrovec je neprestano mislil, kako bi prišel sosedu do živega. Spet se je bližala košnja. Za take dni sta oba najemala. Rebrovc jih je dobil vedno zlahka, ker je bilo znano, da je

(Nadaljevanje na 13. strani)

● prevodna književnost ● prevodna književnost ● prevodna k

Pesmi

1
Zgoščenost dolgočasnja
se razpenja in obeša
tvoj glas je zvon samote
sirota je ulica in prah
tvoja ledvica so izčrpanost bede
ciroznost ljubezni in preminulih
amorfni občutij
ti ne da vstopati
in prestopati in prisluškovati
na prsa mrežnic lastnih oči.

puščice so smer zvezdne globine
puščice so palete in vetrovi
in govorjenje in otepanje
stariarnic in esejev
z zobmi se jih oprimeš
in skleneš prste na nogah
v pobožno predmolitev

2
Pogled na nitasto predmestje
je odprt s tretjega okna
vse kar je razsekano in razbito
leži in molči razteleseno
vse kar je izgovorjeno hiti
opirajoč se na vrtljive noge
in je obrobljeno s črnim
žametom lebdečega somraka
tvoj čas te pelje spat
tvoja noč te budi k čaščenju dneva.

Reka naplavi umazane žoge
in odslužene ali
predčasno upokojene tramove
reka nese in jo ljubiš
reka nese in jo pljuješ
kar je približno isto
vzajemno se raziskujeta
in objokujeta svojo neskladnost

3
potapljaš se vanjo
na mestu kjer
ti gladina lomi pogled
na sredi očesa in ti
izpodkopava obelisk vogalov
in tročrtja brezsrarnosti
tema se gosti in mesi
v nekakšno notranje zatišje
v boben iz gostotkanih preprog
v limanice možganskih prekatov

stopiš na čaj in mimogrede
zamenjaš klimo in
mimogrede se preobuješ
in mimogrede obešaš zemljevid
in svojemu sogovorniku
nastrgaš črevo in
mimogrede izkoristiš mimogrede

4
Svetloba je priplula
sredi dneva in obstala
skozi špalir vejevja
koraka poročna noč šmarnic
in gasilske čelade z brizgalno
mučiš se s stavkajočim stolom
nekdo tu nudi sveženj bankovcev
brskajoč po notesu
in čisti krušno peč pepela
stojiš kot izprašan zardeč otrok

naoknice so tolkle dolgo v noč
a saj ne več spiš
morda so te opili
ali pa pobelili zrkla
kot žlahtno blago v kičasto kravato
ničke gumarice in mleko
v kapucah zatohlih škornjev

5
Danes ni odprta njihova čumnata
in zastarele copate in limonada
vejevje se sklanja k tebi
in začrtuje v tvojo dušo
orbite devetih planetov in sadov
brezmejne časovne zaprtosti
obešalniki z belimi glavicami
radiatorji z devetimi rebri

in oblačila in baretke in les
in visoki oprijeti ovratniki

kar je bilo lubje je mošt
v trebuhih mravljincev
in temno svetlikajoči se pokrovi krst
njihovih kolenastih nog
čelade so ti namesto očal
razvežani polotoki in zalivi duše
kot sled bele krede v blatu.

6
prišel si na porečje
ko so ti odstranili tonsilae
si nekaj momentov manj govoril
morda bi ti še glasilke
prešli in ti dali povodec
na vsaki drugi keramiki
je motna pomenljiva figura
in na vsaki je odsev druge
brez vsebovanega trpotca
in vrtnic pred razcvetom.

drobni žeblički držijo mrtvaški prt
in tekson in kovinske folije
ki bodo razelektrile tvojo smrt
po grapah je sopuh megle
in sluh brzic se zdi da teče navzgor
doli ni nikoli teteničnih krčev
in omlete mažejo s skuto
Čohaš se s čopičasto plesnijo

7
prerasla je meje vrta
in se naselila na žgancih
drobtine in zrna in sprimki
in kašasta brozga sibirskega blata
zamolklo in valujoče brenčanje
in polni zvezek zgodovine in
kapljice se iskrijo in svetlikajo
po dežju na pomladnih brsticah
kot greh in kesanje in pokora

jeseni si v potoku grabil pod skale
ne veš točno za čim
tedaj je bil neugoden čas
pravzaprav je vse bežalo mimo
skozi krtino in pri zadnjih vratih ven
in stal si kot razpihan disk
kot izlizen cilj svojih iskanj

8
Dim je vstal iz votlega vetra
in raztepeno mehkih pernec
in ogenj je zasmodil puh
in nakodrane pereščke
a voda so solze in tekočina
in solze so nekaj več kot voda
vsaj drug pomen imajo
mokra vrbova dupla v katerih
gnezdi mah in krstače
so kažipoti otokov v močvirju

morda računaš na relativnost
in absolutno verjetnost verjetnosti
na medene tulipane
ali na božjo previdnost
vse skupaj se poje in
izloči neprebavljeno v sode
med sadove in jajca

9
Kuhane pleteže precediš
in izpiješ v dobri nadi
z lučjo v zavesti
in s sladko glasbo v spominu
mehansko je ljubezen vzvod
iz debela sočnega drevesa
korenine pa so višji cilj
počesane nedotakljivosti
na področju modelarstva sveta
in njegovega vizualnega bistva

kar je zate telo je zanje
modrina nad gorami
ali neiztrohnjena beseda
v neizgorljivem olju časa
gori v svetlobi tvojih oči
greje v ognju tvoje duše
na svet si prišel kot iztrebek
s sveta boš šel kot gnoj.

(Nadaljevanje z 12. strani)

dobrih rok, da daje močne in dobre malice in tudi žejnih lju-
di ni puščal. Pri obeh hišah so začeli istega dne. Z ene in
druge strani so jo zarezali po Rebru proti vrhu. Prvi je priko-
sil do meje Rebrovc. In ko se je njegova visoka in močna po-
stava razkoračila ustavila pri mejnikih, je močno zavriskal.
Ni si mogel kaj, da ne bi podražil sosedovih koscev pod
njim, ki so se upognjeni in počasi zajedali proti vrhu:

»Pridni pa ste, pridni. Košutnik vas gotovo hrani s samimi
ocvirki!«

»To pa to«, se je oglašil Jernejev Tonač, ki je vedno hodil
po dnuhah. Hrani nas pa, hrani! Pa še kako! Ko bomo prilez-
li na vrh, boš lahko videl skozi nas!«

Košutnikovi kosci so bili vedno lačni.

In medtem je Rebrovka na vrhu pogrnila po tleh rjuho,
kosci so polegali po njej in začeli malcat. Leže so zbadali Ko-
šutnika in njegove pomagače, dokler jim Rebrovc ni ponudil:

»Če se zdaj obrnete na mojo stran, vam dam kovača na
dan več, kakor tale vaš »dobrotnik«. Tudi lačni in žejni ne
boste. To vam obljubim!«

In glej! Vsi štirje so vrgli kose čez rame, se dokopali na
vrh in prisedli k Rebrovčevim senosekom.

Od tedaj nihče več ni smel Košutniku spomniti sosedovega
imena...

Pri Rebrovcu so zrasli trije postavni sinovi in ena hčerka.
Košutnik je imel le Ceneta in hčerko Katico. Ceneta trdo
kmetovanje v hribih ni veselilo in ko mu je komaj pognal pr-
vi mah, se je izgubil v svet. Šele po nekaj letih se je oglašil,
zdaj tovarniški delavec. Nevidne, a silne srčne korenine so
medtem pognale tako, da se je iz njih razrasla skrita in pre,
ganjana ljubezen med brhko, kipečo Katico in Rebrovčevim
Nacetom, najstarejšim Aleševim sinom, ki ga je oče priprav-
ljal za dom. Delo pa je bilo slej ko prej težko. Kruha jim
sicer ni primanjkovalo, a bil je trd in črn, kakor je po vseh
hribovskih kmetijah. Tudi sovraštvo med hišama se ni zmaj-
šalo.

Tiste pomladi so se po deželi razlili zeleni valovi nemških
grabežljivcev. To sta občutila tudi sosed. Kaj ne bi. A tudi
Rebrovčevi sinovi so se izgubili v ujetništvu. Le najmlajši se
je kmalu vrnil. In nekega dne so hiše spet obiskali žandarji.
Toda ti so govorili tuj, nemški jezik. Če sta sosed prejšnjim
tožila drug drugega, sta jih zdaj samo temno gledala, rekla
pa nič. Čez nekaj dni sta dobila pozive. Tam so stala neka
nova, spačena imena Koschutnig. In prav tega dne je pri Ko-
šutniku zalajal pes. Divje se je trgal z verige, dokler ni vstopil
njihov Cene. A ne sam. Za njim se je pokazal dolg, brkat
možakar, srednjih let in prijaznih oči. Domači so nenapove-
dana gosta debelo pogledali.

»Kaj pa je vaju prignalo sem gor v tem čudnem času?«

»Prav ta čudni čas!«

Cenetov spremljevalec jim je bil neznan. Zato so ga še bolj
zavzeto poslušali, ko mu je beseda tekla gladko. Živo je zama-
hoval z rokami in jim po domače razkladal, kaj hočejo v
naši deželi Nemci, okupatorji.

»Ja. Če so tu, so pač tu! Kaj jim moremo?« je na koncu
neznancevega govorjenja skomignil z rameni Košutnik.

Cene in njegov brkati prijatelj sta se spogledala in spet je
poprijel neznanec:

»Res je. Nič posebnega se na storiti. Nekaj malega pa bi še
jutri zvečer lahko!«

Radovednost domačih se je zdaj podvojila, neznanceve
svetle oči pa so skakale od obraza do obraza. Nadaljeval je:
»Pojutrišnjem bo Prvi maj, naš, delavski praznik. Nemce
bi prav gotovo jezilo, če bi ga mi praznovali po svoje. Z roba
tu zgoraj nad vami je odličen razgled po vsej dolini. Če bi
tam zgoraj zakurili kres, bi njegova svetloba in njegove iskre
posvetile v mnoga srca po vaseh in mestih pod vami. Nemcem
pa bi povedalo tudi marsikaj!«

Domači so se spogledali in začeli odkimavati z glavami.
Vendar je bilo že tako, da jih je prepovedan sad vedno zelo
privlačil. To je bistri neznanec br žopazil, zato še ni odnehal.
In imel je v zalogi toliko prepričljivih besedi, da so mu zače-
li popuščati. Ko je pritegnil še Ceneta, so bili pregnani še
zadnji pomisleki. Zdaj, ko je bilo že vse skoraj sklenjeno, se
je Košutnik, ki je nocoj vse dobro slišal, spomnil:

»Nič ne bo iz tega. Če naredimo kres na Rebru, bodo s
tistim one za robom, spet sitnosti. Ne, jaz se v to ne bom
mešal. Kot na dlani bi bilo, kdo je imel prste zraven!«

»Kakšen pa je tisti vaš sosed, oné, kakor mu pravite?«

Brkaču se je videlo, da se je nečesa domislil. Cene mu je
skrival pomežiknil. Košutnik je izkoristil prilžnost, da je
spet enkrat pred nekom lahko usekal po Rebrovcu:

»Tak, da bi se zapisal samemu hudiču, samo če bi vedel,
da bi mi s tem lahko škodoval. Poznam ga, hudobneža.«

Nazadnje so se vendar zmenili, da se bodo drugi večer ob
osmih sešli pri samotni smreki vrh Rebra. Pogledali bodo če
je pripravno za kres še kakšno drugo mesto.

Še te noči je zalajal tudi Rebrovčev pes. Cene je sicer
prespal doma, a brkati dolgin tudi Alešu ni dal miru. Ta ga
je navidezno že poznal, ker je vsako leto mimo Rebrovčeve
kmetije hodil v hribe.

Aleš je bil hitrejših misli in dejanj kot njegov sosed. Tudi
on je obljubil, da pride drugega večera ob osmih k tisti sa-
motni, košati smreki.

(Nadaljevanje na 14. strani)

(Nadaljevanje s 13. strani)

»Tako hoin poleg Nemcem, ponagajal še sosedu. Ta je živ hudobec. Pazi in in ogibaj se ga! Ti ga ne poznaš!«

Črni neznanec Alešu ni nič omenil o tem, kako je opravil pri Košutniku. Zdaj je bil tudi on radoveden, kako se bo razraslo vse skupaj. Strastno sovraštvo sosedov ga je sicer plašilo. A Nemci v dolini, razsodni Cene in to, da sta oba kmeta rojena garača, da ne vesta, zakaj se pravzaprav sovražita, da nihče nima rad zelenih prihajačev, to mu je vlivalo upe na uspeh in celo v poravnavo že tako zarjavelega sovraštva.

Iz cerkve Sv. Jurija v Koritih se je iz tihe doline prebil glas močno doneče ure. Lučke po dolini so migljale čez in čez in zvezde na umitem nebu so izgledale kakor številne, drobne sestrice raztresenim lučem po ravnini. Ob košati smreki na Rebru sta čepela neznanec in Cene. Smreka je rasla prav na meji. Bila je že stara, debela, da je en sam človek ni mogel objeti. Če ne bi bila tako zajetna, bi jo kdo od sosedov gotovo že posekal, a sta oba od tožbe sem vedela, da bi prišla predraga. Zato je ponosno stala, dopoldne metala senco na Rebrovčevo, popoldne pa na Košutnikovo stran in prav zato, ker je bila tako mogočna, je vedno oba opozarjala, da je močnejša od njiju, last obeh in nikogar. Kadar bo padla, bo oplazila tistega, ki se jo bo drznil zvrniti.

»Prav od tukaj bi se kres videl najdelj!« je šepetaje spregovoril neznanec.

Cene mu je pritrdil in mu začel na kratko pripovedovati o raznih zanimivih, a neplodnih sporih s sosedom:

»Če bi tole košato drevo moglo govoriti o vsem, kar se je zgodilo na tem robu, bi se gotovo od žalosti in sramote začelo sušiti!«

Iz teme se je utrgala dolga Aleševa senca. Cene se je umaknil. Komaj je Rebrovc prisedel k črnemu prijatelju, se je z druge strani zadihano iz teme izvil Košutnik. Pod smreko je bilo še temneje kakor na prostem in ker je Rebrovc sedel, ga je sosed spoznal šele, ko je tudi on sedel na eno od korenin.

Oba sosedu sta zdaj naenkrat in sovražno zaklela. Cene in črni brkač sta čakala, kaj bo. Nekaj časa sta čakala, kaj bo. Nekaj časa so vsi molčali, a nič se ni zgodilo. Vsi so vedno obsedeli pod smreko. Vsaka beseda o pomirjenju bi bila odveč, saj sta stara sovražnika z lahkoto videla in čutila, da Nemce sovražita mnogo bolj, kakor drug drugega. Mar naj se hodita tožarit k tujcem?! Njun spor je njuna reč. Desetletja staro sovraštvo je v njima sicer utripalo, se zaletavalo in gorelo, a neke sredi njune notranjosti so se njegove korenine trgale in slabele. Brez besed sta bolj s skritimi čustvi kot z umom dojela, da so korenine, ti tiče v zemlji, mnogo globlje in močnejše in da so prav zaradi teh robov in gozdov neuničljive, da so zarite prav vanje. Oba sta se potihoma jezila na črnega brkača, a mu istočasno nemo in po svoje odpuščala potegavščino.

»Si ga videl, kako je pameten!« je govoril Rebrovcu njegov dobri, notranji svetovalec.

»Od hudiča vztrajen, dober in korajžen je ta črnih!« je obračunaval s seboj Košutnik in počasi trgal redke bilke, ki so poganjale ob koreninah.

Ni bilo videti, da se je kaj zgodilo. A sosedu sta se že odločila. Brez besed, kar tako, sede in tiho in v nekaj trenutkih. Njuna notranjost je bila kot zorana njiva in črni orač je to čutil. Če se ni nihče dvignil in odšel, se pač strinja. Mar so res morali priti ti nevarni zelenci, da ju je srečala pamet!? Morda res!?

In besede potem? Bile so kratke, jasne, besede mož, ki so ljubili bolj, kakor sovražili. A tudi sovražili zato, ker so močno ljubili. Toda, o starem sovraštvu ju je bilo sram govoriti. Ob tem novem, ki sta ga čutila nasproti predrznim tujcem, sta šele doumevala globino vsega. Drugega popoldneva so od vsake hiše po trije prišli na Rebro. Vsi naenkrat. Malo so govorili, zato več delali. Gospodarja sta strokovnjaško ogledala smrekovega samotarja, pod katerim so sedeli sinoči. To bo kres. Potem so začeli vlačiti skupaj hosto in obložili smreko visoko, do vej. Komaj se je znočilo, so ta velik kres zažgali. Ožarjenih obrazov so strmeli v ogenj. Plamen je veselo obliznil suhljad in se že začel oprijemati smolnatega debla in košatih vej ko so podobni ogjeni jeziki spregovorili tudi na bregovih na drugi strani pokrajine. Toda tako visokega, tako močnega plamena ni bilo nikjer. Ko so zublji zajeli tudi vrh, je bilo tako svetlo, da se je videla Reber in obe hiši pod njim. Takrat so se sosedje prvič, kar pomnijo, lepo poslovili in se počasnih korakov spustili vsak k svojemu domu. Lahen vetrič je raznašal svetle iskre in ko je zmanjkalo tudi teh, je bilo spet vse mirno in temno...

Drugi dan so na vrhu našli samo še kup pepela in sredi njega ogoret, močan štor.

Naslednje poletje je bila tudi Košutnikova hiša upepeljena. V njej je zgorel gospodar s strelom v hrbtu in z njim ranjeni partizan, Rebrovčev Nac, ki se je zdravil v njegovi hiši.

Leto dni po vojni je smreka nad plazom ubila še Rebrovca, ki se je živ vrnil iz pregnanstva. Iz Košutnikovega pogorišča se je dvignil nov dom, v obeh hišah pa raste koplec otrok, ki se ob lepem vremenu igrajo najraje na Rebru. Pred vsakim prvim majem pa se s tistega slemena zasveti mogočen kres...

Marija Mencinger

Zaradi opice

Včeraj si je v lijak natočila vode in po njej pisala velike črke, a majhne besede.

Prišel je mimo on, ki sploh ne ve, kdo je.

Ko je rekla, da piše v vodo zato, da ji ne bi opice vsega razcefrale, se je le začel smejati in rekel, da to niso opice, ampak koze, ki so manj kot krave.

Štiri pesmi

1.

Nekoč mi boš moral kupiti tisti veliki klobuk, da bova vanj stlačila vse najine spomine, ki sva jih sejala vsak na svojem koncu livade, če boš hotel, da bova skupaj zobala najine pesmi.

2.

Z nizkimi črnimi škornji sva čofotala po velikih lužah nesmisla in med členke prstov lovila deževne kaplje, ki so nama polzele po nosu. Kot razburkani valovi nama je luža pljuskala za nogavice, ki sva jih pozabila doma.

3.

Se še spominjaš tistega dne? Vstopila sva v avtobus, ki je peljal skozi puščavo. In prav nič čudno se ti ni zdelo, ko sva srečavala čudne popotnike.

...

In ob vsem tem si ostal lepo ravnodušen.

Kako le moreš?

Niti pokvarjena dedova ura te ne gane!

4.

Vedno te je dražilo, če sem pokala s prsti in si grizla nohte. Čudno? Vsega si me namreč ti naučil. Ti si pokal z besedami, jaz s prsti. Ti si grizel dejanja, jaz nohte... In sedaj me sprašuješ, zakaj pokam s prsti in si grizem nohte.

Leda Stocca

Čakam

Čakam s svečo v roki, moja želja plava, še ni prišla.

V prvi roki življenje držim, v drugi nič.

Prazna je.

Zato imaš ti tri roke.

Noč

Skoljko sem držala, nisem je videla, noč je bila.

Ribo sem držala, videla sem jo, dan je bil.

Tebe sem objemala, nisem te videla, dan je bil, a zame večna noč.

Zdenko Mežek

Jesensko jutro

V siju jutra, zarje zlate; iz nje rodil se nov je dan, na nebu jasnem lastovk jate v vetru selijo se stran.

Poslednjič morda zdaj letijo nad svojim rodnim gnezdecem tja, koder sončni žarki spijo, podobne sončnim jezdecem.

Spomin

Ko sem bila še majhna si vedno pravil, da sem tvoja mala princesa, ki ji boš kupil dva bela konja.

Jaz pa sem ti vedno nagajala — bila sem

tvoja mala navihanka. A kljub temu si me imel zelo rad.

Potem pa si nenadoma zbolel. Še predno sem zvedela, so mi rekli, da si umrl.

Jelka Košir

Ničesar novega

Vse je tako ničevno, tako izrabljeno, tako staro in poznano kot starec, ki ga srečaš na cesti vsak dan, ki gre mimo, tujec, brez besede, a nekega dne, to ni važno, ali sije sonce ali ne (tudi to je že izrabljeno) naključno sedeš na avtobus prav k njemu in tisti zatohli zadah, ki ga ujameš, te opomni, da je tudi on iz istega rodu živali — kot ti.

Oda jezerni zvezi

Ti, še tujec pred trenutkom teman in skrit, prahu komet, blesteč zdaj v siju nepoznanem!

V jezerni dolini, kdo bi vedel, obuja se življenje, le za danes.

In dokler ne otemni ta zvezda, bom blesk njen v prste zaklenila!

Kralj si danes, a vsi so morali močnejšemu kloniti.

Dotlej te ljubim, mar mi ni ničesar, do zatona v tebi bom ostala!

Ivan Fekonja Naše življenje

Življenje hiti.
Hiti svojo pot.
Brez počitka hiti
brzi pod vodo
kakor mlinsko kolo.

Pa ni mlinsko kolo.
Voda je, ki čezenj
izza jezca hrumi
in kolo vrti.

A če je ni
kolo obstoji
tiho in nemo
kot smrt.
Mojca Sitar

Mojca Sitar Mama

Nekoč sedela
tukaj si
in pela mi
uspavanko

Nekoč sedela
tukaj si
in pravila mi
pravljico

In tvoja
drobna deklica
zaprla sem
oči

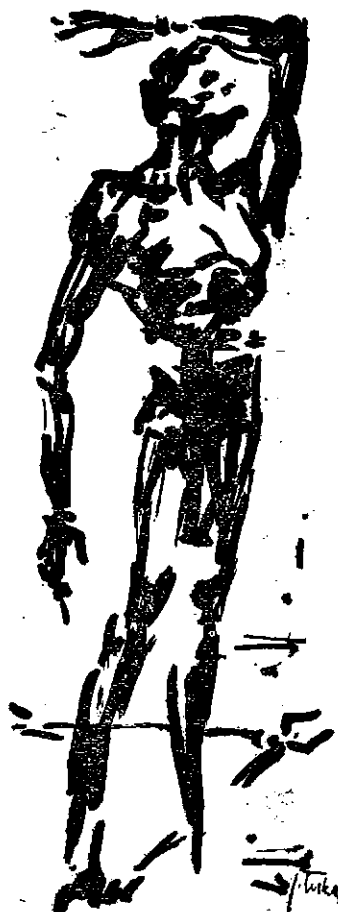
Zdaj je že
daleč daleč to
in vse kar je
bilo lepo
je le spomin

Odšel si...

Odšel si
in me pustil
z rano v srcu
samo

in zdaj
vsak dan
je drugemu
enak

zasije sonce
pa ga že prekrije
velik
siv oblak

Drago Bahun

Iskati

Kmalu bom ugasnil svečo, to vem sam, in takrat se bodo ljudje igrali igre na pesku, slikali bodo portrete otrok, ki šele pridejo na svet, in promet v mestu bo zastal, raje so slepe miši.

Ko pogledam v naravo vidim, kako hitro se vse spremeni in koliko pisem sem že prebral odkar je zadnjič deževalo.

A vendar še vedno iščem človeka z belimi besedami, ki sem ga srečal, ko je razbijal po moji sobi.
In mislil sem, da išče včerajšnji dan, vendar iskal je prihodnost.

Vprašal bi ga, koliko živali je pobil, koliko psov je nahranil s kostmi, ki jih je našel v sobi, a teden je še dolg, ne bom ga še našel.

Veliko ulic vidim v tej hiši,
vse so temne, ozke.

Koliko življenj bi potreboval
da bi jih pregledal do zadnjega kota?

Svet, ki se topi

In svet se bo podrl od tega hrupa,
in koliko je ljudi ki trepetajo
pred prihodnostjo,
koliko stekla imajo v želodcu
in sploh ne vedo, da je še neka
žival še živa?

Le včasih se stopi sonce,
sedaj se gotovo bo,
in trava bo vžgana krasila parke mest,
jokali bodo,
ker bodo izgubili pomlad,
ker bo potok postal črna mlaka.

In kdaj bo to?
Vse to že traja, dolgo časa,
koliko strupa sem že požrl,
a vse gre počasi, počasi,
kakor da uživa višja sila
v tem trpljenju.
Tudi tista živa stvar?
Vsekakor se ji cedijo sline ob pogledu name,
da bi popila kri,
a kaj ko krvi ni več,
ni več življenja.

● za naše najmlajše bralce ● za naše najmlajše bralce ● za naše najmlajše bralce ● za naše najmlajše bralce

Črtomir Šinkovec

Otroci se igrajo

Hojla — igral
Nas je pet,
mi otroci
in pa ded.

Kdo bo miška?
Kdo bo muc?
Jur sosedov,
naš Stefuc.

Miška ci-ci,
teci! Pravi!
Mucek, teci,
mrmrjav!

Miška teče,
muc za njo,
kar naravnost
za drevo,
od drevesa
do kopriv —
joj, to peče —
kdo je kriv?

Miška šepa,
muc krevlja,
ta je lepa —
ha, ha, ha!

Svatba v Tihem dolu

Za zelenim Tihim dolom
prirede gozdov občani
svatovanje pod topolom.
Od občanov kdo so zbrani?

Tisoč ptičkov! Od kraljičkov
in kalinov vse do srak,
prišli so s sedmerih gričkov,
kakor živ, pojoč oblak:
k mizam sedli, se gostili,
peli si, na zdravje pili.

Kdor ni vabljen bil v gosti,
sline naj doma cedi!

Oča čuk in mati sova,
striček polh in boter jež,
tičnemiš nekje iz rova —
v družbo z njimi pač ne greš!
Tu je medved, ta neroda,
jazbec, nočni potepuh,
vepra pa je sama škoda,
volk je prvi požeruh.
Če na svatbo jo primaha
zvitorepa rjava snaha,
sama pila bi in jela,
sebi dober tek želela.

Tonca

Tonce danes ni zbudila
srečnosa kukavica,
Tonco danes je budila
ptica prepelica.

»Spi, le spi še petpedil«
Tonca pa je spala,
v sanjah je, ko v barčici,
k soncu se peljala.

Nič ni slišala, da račke
k vodi so racale,
da so umivale se mačke,
vse se počesale.

Da petelin jutranjico
je odpel na lesi;
da je škorec dolgo klical:
»Tonca, kje si, kje si?«

In utihne prepelica —
Tonca brž zazeha;
sonca polna je gorica,
škorec pa ne neha:

»Tonca, glej se v ogledalul«
drobno ji zapoje.
Regajo ji žabe v kalu
pesmico po svoje:

»Rega-rega! — za dva lonca
vođe še imamo
in zaspancem, kot je Tonca,
piskerček jo damo!«

Vrabec

Na strašilu
sredi njiv
se spodreca
vrabec Čiv,
se spodreca,
počehlja,
kot zdravnik
nam začeblja:

»Sonce, moje
je ognjišče,
polje, njive
so skladišče;
tu je zrnje,
tam zelišče,
pa potoček —
kopališče
in če komu
ni kaj prav,
ščepec žajblja
mu bom dal,
čaj iz kumne
in trpotca,
iz kamilic
in rmana
in iz brinja
in kopriv:
kdor je mrtev,
spet bo živ,
spet bo živ
in spet bo zdrav!
Živ-žav,
Živ-žav!

Koklja

Naša koklja,
špikljašpoklja,
je zares gospa:
kokodajca,
nese jajca,
jajca, da, ha, ha!

Že aprila
je zvalila
piščetov deset:
tri fantine —
peteline,
sedem pišk-deklet.

To smo mali
se bahali:
»Jajc je poln naš hram!
Le sejmarji
in branjarji
ne hodite k nam!«

Spor v gozdu

Nekoč so se sprli med seboj volk, lisica, maček in zajec. Sporazumeti se zlepa niso mogli, zato so poklicali medveda, naj reši njihov spor.

Medved jih vpraša:

»Zakaj ste se sprli?«

Pogovarjali smo se, za koliko ukan ve kdo izmed nas, in sicer za take ukane, s katerimi se v nevarnosti lahko rešimo — in sprli smo se.«

»Dobro,« pravi medved. »Najprej volk, stari stric. Za katere ukane veš?«

»Vem za sto ukan,« odgovori volk.

»In ti,« vpraša medved lisico.

»Vem za tisoč ukan,«

»In za koliko ukan veš ti?« vpraša medved zajca.

»Jaz imam samo hitre noge,« odgovori zajec.

Naposled medved vpraša mačka:

»Ali ti veš za mnogo ukan?«

»Samo za eno edino,« odgovori maček.

Zdaj medved na ves glas zarjove, da bi se prepričal, kako se znajo rešiti s svojimi ukanami. Da bi ga prestrašil je planil na volka, ga zgrabil s šapami s tako silo, da je volk na pol mrtev padel po tleh.

Ko vidi lisica, kaj se je zgodilo z volkom, se naglo obrne, da bi zbežala, toda medved jo je že popadel za rep — zato še dandanašnji nosi na repu belkasto liso.

Le zajcu je uspelo, da se reši z urnimi nogami. In maček, ne bodi len, spleza na bližnje drevo in pravi:

»Volk, ki ve za sto ukan, je bil ujet, lisica s tisoč ukanami ima oskubljen rep, zajec vedno najde čas, da zbeži. Jaz pa, ki vem za samo eno ukano, lepo sedim v krošnji, kjer se lahko smejem vsem ukanam na svetu.

Črtomir Šinkovec

Uganke

Bela njiva — pa ni ajda,
črno seme — pa ni mak:
kdor to seme rad prebira,
bo morda še učenjak.

(Knjiga)

Bel kot sneg,
kot zdrob droban,
sneži vsak dan
za dober tek.

(sladkor)

Ni padalo,
samo krov,
ko v dežju greš
z njim domov.

(dežnik)

Kovina iz Idrije
nikdar ne laže:
nam mraz in toploto
natanko pokaže.

(živo srebro)

Štirje stebri,
debel sod,
štirje mlečni
vrelci spod.

(krava)

Krav ne pase ne kobil
ta pastirček svetlokril,
a na paši nad povirjem
rad pridruži se pastirjem.

(kačji pastir)

Kdo za sušo
in za močo
nosi s sabo
svojo kočo?

(polž)

Je progasta vrv
in če te opika,
brž po zdravniku,
sicer boš umrl.

(kača)

Otroci vprašujejo

»Kaj najlepše je v aprilu?«
— Češnje v cvetju sredi jase,
Mladim češnjam v belem

krilu
sonce češe bele lase. —

»Kaj je čudovito v maju?«
— Češnje zrele, češnje rdeče,
Češnje so podobne mlaju,
polne so otroške sreče. —

»Kdo pa se na češnjah
smeje?«
— Vrabci, glejte jih,

požrešne!
Vrabcem ni težko na veje,
ni težko jim brati češnje. —

Kaj pojejo ptički?

Kaj pojejo ptički,
kaj pojejo ptički?
»Da dnevi so svetli,
zeleni so grički;
da zemljico našo
je sonce ogrelo,
na nedra ji bele
marjetke pripelo.
Da kmetje zdaj orjejo
njivo za njivo
in sejejo vanje
z roko darežljivo;
da zrastle bo žito
in bomo bogati,
ko kruh nam delila
jeseni bo mati.«

V 8. številki listov sodelujejo:

Z LITERARNIMI PRISPEVKI: Drago BAHUN, Emil CESAR, Valentin CUNDRIC, Marjan CUFAR, Karl DESTOVNIK — Kajuh, Ivan FEKONJA, Benjamin GRACER s svojimi pesmimi in s prevodi Branka MILJKOVICA, Ivan JAN, Miha KLINAR, Cili KODRIČ, Andrej KOKOT, Jelka KOSIR, Marija MENCINGER, Zdenko MEZEK, Vojko NOVAK, Valentin POLANSEK, Mojca SITAR, Leda STOCCA, Črtomir ŠINKOVEC.

Z LIKOVNIMI PRISPEVKI: akad. slikar Jaka TORKAR z ilustracijami Klinarjeve Rdeče kantate in z jedkanico Stara Sava.

